

МЕРЛО ПЕРЛО ТВОИМ ПОРОЛОМ

3887 укр

КОСТЕВЬКИ

театр перед твоим порогом

a play at your threshold

"On the Mountain", Ukrainian publishers in the Western World, present three dramatic works of Eaghor G. Kostetzky in Ukrainian: "The Temptations of the Unsaintly Anthony", "The Twins Will Yet Meet", and "A Play About a Great Man".

The cover is the work of the painter Halyna Mazeppa (Venezuela).

300 copies

Ігор Костецький

театр

перед твоїм порогом

три п'єси:

**спокуси несвятого антона
близнята ще зустрінуться
діяство про велику людину**

серія „світовий театр“
мюнхен 1983

Jim Keenan

автор:

Автор, ясна річ, спроможен характеризувати власний твір краще, ніж будь-хто інший.

Звичайно автори цього не роблять, бо бояться закиду в самозакоханості. Автор пропонованої збірки творів для театру цього закиду не боїться. Літературна його біографія дозволяє йому не боятись. Але й він, тим не менш, не вдається до самопояснення.

Не вдається він з причини, вельми вагавитої. Автор плекас пихату надію, що врешті решт знайдеться хтось, кому пощастить зробити інвентар цих п'єс бодай приблизно так добре, як міг би зробити він сам.

З особи, яка носить прізвище Ікс, обов'язок передмовця автор, отже, зняв, а переклав на неї обов'язок рецензента. І залишилося йому тоді зробити дві речі: подати дані про час постанови й дальшу долю творів і нагадати, шляхом цитування, що про них уже було прилюдно сказано. (А так само, шляхом плітки, повідомити, що з приводу них було висловлено приватно.)

Сказаного в друку небагато. Але й з нечисленного автор робить тільки вибір найпоказовішого (щоправда, цитуючи, не минає ніже тої коми). Щождо сказаного приватно, то його було й поготів менше.

П'єса «Спокуси несвятого Антона» первісно мала називатись «І прийде вечір». По деяких ваганнях попередню назву автор переставив у підзаголовок, або, точніше: у півзаголовок. Задумано п'єсу влітку 1945 у Ваймарі. Думалася вона далі у Бад Кіссінгені, того ж літа. Писання розпочато в неділю 11. листопада 1945 у Фюрті Баварському (під Нюрнбергом), закінчено в неділю 11. березня 1946, там само.

Надруковано її не було. Надруковано було натомість невеличку пародію на неї, про яку мова тут далі. Знаючу п'єса стала лише кільком людям. Одним — за допомогою нормального читання. Іншим — за драматичних обставин. І про це теж зараз буде мова.

У берхтесгаденському таборовому журналі «Орлик» покійний д-р Остап Грицай виступив був з великою, розподіленою на кілька чисел, статтею під заголовком «Банкрот літератури». («Банкрот» означає в даному разі «банкротство».) Історії з «Спокусами несвятого Антона» присвячено таке місце у ч. 11 за листопад 1947, ст.ст. 13-14:

Ми подумали тільки, як тяжко нині за друковане слово, за духову наживу для громадянства. Тяжко за ліценцію, за папір, за складача, за видання книжки. Тяжко прогудувати людей, що готують книжку. Отак, чи не громадський шкідник нині той, хто невідповідальним способом зловживає злогою видати книжку? Хто нині за-

ставляє цілий зурт людей працювати роками на те, щоб укінці давати читаючому загалові в нас такі нікчемні бздурства, такі півбожевільні нісенітниця, як камбрбум-літераторської організації? І чи не було б вказано нині, щоб для авторів типу Ігоря Костецького створити в громадянстві окрему комісію з лікарів-психіатрів, завданням якої було б прослідити з усією серйозністю, чи дана людина душевно здорова, чи вона безнадійно поражена кожнчасним камбрбумом? Бо я вважаю тут моїм обов'язком зазначити таке:

Коли в р. 1945 редакція тодішнього журналу «Рідне Слово» в Мюнхені проголосила була конкурс на драматичні твори, то як один з перших наспіла до редакції п'єса «Спокуси несвятого Антонія». Вона була попереджена своєрідною передмовою невідомого автора, повною такої чванливої претенсійності, начеб він був неситно певний того, що даний твір — річ епохальна. Коли ж тепер члени журі почали п'єсу читати, то вже після перших сторінок в кожного з них було враження, що автор — несповна розуму, і саме тим треба було собі пояснити кумедно претенсійний тон авторової передмови. Отак після прочитання цілості п'єси, тобто після тортур страшенно томливої праці, бо п'єса не тільки своїм змістом, але й своїм об'ємом приводила совісного читача просто до розпучки, члени журі — крім мене ще дир. В. Радзкевич та проф. Володимир Дорошенко — погодилися однудушно на тому, що п'єсу «Спокуси несвятого Антонія» твором людини нормально думаючої вважати не можна, і в такій дусі була мною і виготовлена остаточна оцінка тієї речі. Коли ж ми отворили конверту, де була адреса автора, то виявилось, що він — Ігор Костецький. Значить — це не простий собі випадок, що людина нині, в епоху 1947 р. пише речі на зразок камбрбуму. Я дуже жалкую при тім, що я не відписав собі хоч щонайяскравіших місць з тієї п'єси Костецького, щоб зберегти їх текст для музею літераторських особливостей нашого безталанного часу. Але зробив це подекуди пак Юрій Косач, що хоч і сам як літератор не далеко втік від Костецького й літератури та літераторської техніки камбрбуму, то проте доволі вірно змалював характер п'єси Костецького в пародії під таким же самим заголовком, поміщеній в публікації «Буря у МУР-і» (тут фуснота О. Грицяя: Видавництво «Прометей» 1947, ст. 68/69.), через що і варта вона, щоб її тут для інформації наших читачів хоч частинно навести:

«Дев'ята година. Ліжка. Чоловік та жінка, одне тіло, одна душа.

Антон. Дев'ята година. Як ти опинилась.

Антоніна. Знаєш, я думаю.

Цікаво.

Дуже.

Як ти опинилась.

Що ногами.

Що ногами.

Поетова дружина. Як ногами?

Персонаж заімлений. Чому ногами?

Поетова дружина. Коли ногами?

Де ногами?

Між ногами?

За ногами?

Під ногами?

Гами-гами-ами.

Ми
Під-на-за-між.
Ами-ми-ми-ми-и-и.
Персонаж заімлений. Боротьба за прапор?
Поетова дружина. Ні, переможці.
А шкарпетки?
Як шкарпетки?
Чому шкарпетки?
Які шкарпетки?
Залатала?
алатала?
атала
ала
ла
а-а-а-а-а — »

і таке інше та ще, що наші читачі зволють дочитати собі в наведених вже мною публікації до кінця. —

Закид щодо довжини зробив і інший (приватний) читач. Визнавши обом слушність, автор скоротив п'єсу приблизно на одну шосту.

Пораді ще одного інтимного читача автор послідував у тому, що ґрунтовно переробив дві останні сцени.

Згадана в О. Грицяя передмова втрачена. Автор навіть не може собі пригадати, про що там йшлося. Не виключено, що це був надхнений залик до конкурсного журі преміювати п'єсу. (Єдине ще сподівання на те, що живі сьогодні В. Радзикович та В. Дорошенко спом'януть її зміст і хоч якоюсь мірою заповнять прогалину. В обох бо прекрасна пам'ять.)

За винятком ще зовсім дрібних стилістичних змін та розкриття знаків запитання, які у першому машинописному варіанті були зашифровані (т.т., попросту кажучи: відсутні), п'єса публікується у своєму первозданому вигляді.

До її назви потрібне таке вилснення. У газеті «Обрії», Нью-Йорк, ч. 4 (5) за вересень 1951, у замітці про автора, п'єсу названо так: «Кушення св. Антонія». Неправильні, отже, всі три члени гаданого заголовка. Героя п'єси ніхто не «кушас», називається він не Антоній, а Антон, і — що найголовніше — він ніколи не був святим. А що у згадках про п'єсу його причислювано до сонму й деінде, то саме тут, у першій публікації, і місце для найкатегоричнішого спростування.

✱

П'єсі «Влизнята ще зустрінуться» певною мірою пощастило. Вона знайшла досить багатьох прихильників.

Коли автор прочитав її уперше на конференції МУРу в Майнц-Кастелі, присвяченій драматичним творам, 6 листопада 1947, то серед інших значний комплімент авторові висловив присутній на конференції польський критик Віктор Подоський. (У газеті «Kronika» з 23 листопада 1947 загальною: Бравши участь у конференції у властивості запрошеного гостя ред. Віктор Подоський мав можливість ствердити непересічні літературні вартості сучасної української драматичної літератури на еміграції.)

Не читавши п'єси, Юзеф Лободовський у своєму огляді еміграційної української літератури («Kultura», ч. 4 за квітень 1952) зробив про неї та про автора, якого, мовляв, деякі критики вважають за найбільш «західного», найбільш європейського письменника, такий переказ: Костецький у «Близьката ще зустрінуться» пішов лінією західноєвропейської комедії інтриги.

З висловів української критики. Ю. Д. у замітці в «Українських вістях» (Н. Ульм) з 22. листопада 1947:

— п'єса Костецького дістала дуже різномірні оцінки промовців, які однак зійшлися на одній думці, що Костецький-драматург позбувається переборщень Костецького-новеліста.

В. Глушко (проф. Валентин Гаєвський) у тижневику «Неділя» з 23. листопада 1947:

Остання п'єса, яка була зачитана на конференції, «Близьката ще зустрінуться» — вистава в масках Ігоря Костецького. Автор по-акторськи прочитав свою оригінальну п'єсу. Тло — масковий бал під новий рік під час окупації. Борючись проти засилля літератури в театрі, Костецький для ідейного зерна своїх «Близькат» — право на вбиство людини в інтересах батьківщини — використовує все багатство театральної спадщини: тут і інтермедії, і піранделлієвська гра в театр, і ще Плявтом та Шекспіром використана ситуація близькат з їх неймовірною подібністю, яка викликає плутанину. Але, захопившись інтригою, театральним загостренням п'єси, автор блідо розгорнув ідейне ядро свого твору. Воно затушкувалося й відійшло на задній план. Процес кристалізації шукань та експериментарства Костецького дав тут свої позитивні наслідки. П'єса ясна в своїх лініях і задумі, — вона струнка будовою, напружена інтригою, має легкі, шліфовані діалози, викликає увагу та зацікавлення.

С. Ю. у газеті «Час» (Фюрт) з 23. листопада 1947:

Свіжо й цікаво прозвучала п'єса Ігоря Костецького «Близьката ще зустрінуться». Може вперше письменникові пощастило знайти в цій п'єсі те, чого йому ввесь час бракувало: почуття міри і володіння виразним гострим сюжетом. На традиційному від Плята й Шекспіра сюжеті про двох близькат, перенесеному в романтичні обставини українського підпілля часів німецької окупації, письменник у незвичайно легкому діалозі ставить проблеми нашої доби: її кризовий характер, дві лінії спроб змінити добу: боротьбою за удосконалення світу і боротьбою за внутрішнє удосконалення самого себе. Ці дві ідеї письменник і вважає за близькат, які зустрінуться і своєю зустріччю наблизиать нас до розв'язання проблеми доби. В обговоренні цієї п'єси взяли участь В. Барка, Ю. Дивич, В. Домонтович, Я. Гіряк, Ю. Шерех і В. Гаєвський.

І. Головацький в «Українській трибуні» з 7. грудня 1947:

Автором третьої, обговорюваної на конференції МУРУ п'єси є І. Костецький, що помітно переходить із своєї фази експериментування до зрівноваженіших театральних форм — —

Проф. Володимир Державин у брошурі «Три роки літературного життя на еміграції» (1945 — 1947), в-во «Академія», Мюнхен, 1948, ст. 22:

— ніякі експериментувальні збочення, ніякі теоретичні непорозуміння — не знижують високоартистичного рівня його мистецького гисту і не заступють органічної щирости його справді творчих новаторських шукань — тим самим однаково неависних усім аналь-

фабетам і напіванальфабетам, усім філістерам і шарлатанам. При-
таманна І. Костецькому виразистість напруженого діалогу, що разом
захоплює і відштовхує ілюзійним алогізмом своєї залізної внутріш-
ньої логіки, наймаркантніше виявлялась в його останній п'єсі «Близ-
нята ще зустрінуться», що сполучає зовнішню сценічність призо-
дницького сюжету та гострий дотеп окремим реплік і сатиричних інтер-
медій з глибоко ідейною проблематикою, яка раз-у-раз немов виблис-
кує крізь драматичні колпикації дії в тій типовій «драмі інтриги». Для
весь час межує з трагічним, зберігаючи при тому легкий виклад і
блискучий шліф сальонової комедії. Жадного експресіонізму, наймен-
шого експериментаторства, ніяких зазігань на сюрреалістичне чи
іраціональне «дійство» не міститься в цьому досконалому зразку
правдивої європейської драматургії, що він відкриває собою нову
сторінку в історії нашого національного театру.

Нарешті, Борис Ковалів у статті «Драматургічний баляс 1948 року»
(«Час» із 6. березня 1949):

Довго не спитатимемося також на аналізі одного з найкращих
драматичних творів минулого року — «Близнята ще зустрінуться»
Ігоря Костецького, бо цей твір здобув уже низку позитивних відгуків
в українській еміграційній пресі. Так, наш відомий театрознавець
В. Глушко зовсім слушно вказав, що автор «для ідейного зерна своїх
„Близнят” — право на вбивство людини в інтересах батьківщини —
використовує все багатство театральної спадщини: тут і інтермедії,
і піранделлівська гра в театр, і ще Плявтом та Шекспіром (а в наші
часи — Ж. Ануї. — Б. К.) використана ситуація близнят з їх неймо-
вірною подібністю, яка викликає плутанину». Треба також відзначити
своєрідне використання автором постаті коментатора. Якщо в пере-
важній більшості сучасних американських та європейських драма-
тургів коментатор відіграє тільки суто допоміжну, майже механічну
ролю, заступаючи старогрецький хор, то в «Близнятах» І. Костець-
кого його постать органічно зв'язана з драматичним стрижнем п'єси.
Разом з тим, зберігаючи свою певну автономність і влучно підкреслю-
ючи очевидну ілюзорність театрального дійства, коментатор виконує
ролю інтерпретатора й посередника між глядачем і актором, з одного
боку, та глядачем і автором — з другого. Зрештою, цей успіх зовсім не
випадковий, бо І. Костецький за фактом — висококваліфікований ре-
жисер, що бездоганно знає сцену й досконало володіє таємницями
театрального мистецтва.

Автор, своєю чергою, зобов'язаний тут сказати, що аж до цієї миті
він не має чіткого уявлення про те, що означає у творі «ідейне зерно»
(бо для нього у творчості реальними є тільки два факти: мате-
ріял і форма). Тож поготів йому важко взяти на себе відповідаль-
ність за твердження, висунуте В. Глушком і повторене Б. Ковалевим,
мовляв, за ідейне зерно «Близнят» править оте «право на вбивство
людини в інтересах батьківщини».

Вбивати людину не можна ні за яких обставин, ні в чиїх-будь ін-
тересах. Але це ідея не «Близнят», а всього людського життя. І ідея
ця не людська, а Божа. І людина взагалі неспроможна породжувати
ідею.

У п'єсі може йтися про тему, щонайвище — про проблему. Автор
сподівається, що безсторонній винесе таке переконання, читаючи
саме «Близнят». (Це знов таки спростування, а аж ніяк не автокомен-
тар.)

Цитата з В. Ковалева, крім того, викликає «ідею» ще одного спростування, і воно пов'язане з згаданою замкненою в «Обрії». В. Ковалів зазначив правильно, що автор фахом — театральний режисер. «Обрії» ж подали цей факт ось у якому контексті:

Літературна активність І. Костецького така різноманітна й багата, що визначити її хоч би (?!) приблизною докладністю неможливо. Її прийоми (?) спірність не заперечує її вартості, а постійний розвиток автора в невсипущій праці над собою складає враження несамоовитості (?) тієї незаперечної особистості. І. Костецький активний теж як критик, перекладач художніх творів, мистецтвознавець, публіцист і режисер-новатор. Світ ідей Костецького широкою амплітудою. Від проблем прометеїзму й профетеїзму («День святого», «Божественна лжа») до екзистенціалістичної (в оригіналі «екзистенціалістичної») ніщоти людської комедії, від патріотично-націоналістичного патосу до все-світнянського гуманізму, від погансько-пантеїстичного «горсизму» до католицького прозелітизму, від релятивізму до догматизму... Проте наскрізною в його творчості (?!) наполеглива жага до зв'язання України з кругами трагедійних світових тем, присвоєння нашої літературі ідей і форм сучасної мистецької революції.

Цитату варт було навести з двох причин. Сказане досить щільно наближається до того, що сам автор думав про свою творчість взагалі, спеціально ж про творчість драматичну.

Друга причина та, що цитата дає підставу до вищезгаданого уточнення. Справа у тому, що на еміграції автор ані хвилини не працював за своїм прямим фахом, не вчинив ані одного розведення, не показав жадної мізансцени. Отже, не був активним не тільки як «режисер-новатор», а й взагалі як будь-який автор вистави. Єдиний випадок його практичного взаємнення з еміграційним театром мав характер анекдотичний. І про нього теж слід розповісти.

Невдовзі перед виїздом за океан Йосип Гірняк виставив із своїм театром-студією в міттенвальдському таборі драму Ібсена «Примари». Автор цих рядків мав на прем'єрі виголосити перед завісою вступне слово. Спершу йому ця роль сподобалась. Потім розподобалась. Причин він не пригадує, зате пригадує сцену на площі, в самому осередковій табору. Сцена мала такий перебіг.

— Так ви будете виголошувати вступне слово чи ні? — ставив руба питання Гірняк.

Співрозмовників оточував вінок людей у тогочасних унрівських черевиках і штанах. Людям було цікаво, чим воно скінчиться, бо автор висував свої умови, а Гірняк їх не хотів приймати.

— Будете чи не будете? — перейшов на струм вищого напруження Гірняк.

Автор бурмотів щось далі. Тоді:

— І не треба! — ножем утяв Гірняк і обернувся до партнера спиною.

Автор досьогодні пам'ятає ці куці плечики, підкреслені випнутими лініями задрипаного пальтєчка, і налиту рішучістю потилицю під поймаканим грибом кепки. Іван Кошелівець, який стояв серед зацікавлених, почавши тієї миті, реготав приблизно сім тижнів. Неодноразово нагадував він авторові:

— А все таки, що не кажи, добре він тебе зрізав. Що-що, а це було добре.

Автор так само думав, що воно було добре. Завжди буває добре, коли серйозну драму грають двоє невеличких на зріст людей. Во й

справді: один маленький, другий ще менший, один баритонус, другий півнікус, один залишається стовпом, не встигнувши врахувати, що другий не оміне нагоди скористуватися завченим ефектом...

Але ще повертаючись до «Близнят». Їх за різного часу мали намір виставити аж трос керівників театральних ансамблів. Історія з одним з них також відогралась у площині драматичній, але інакшого, неоправданого характеру. І тому місце для оповіді про неї і для вислову жалю з приводу неї не тут, а у спогадах про цю видатку людину нашого театру.

Жаден з намірів виставити «Близнят», тим часом, не здійснився.

П'єса побачила була світ компромісовим порядком. Монтаж — або екстракт — з неї, виготований спеціально автором, опублікувала мюнхенська «Арка» (ч. 2 за лютий 1948).

Написано п'єсу наприкінці літа 1947, у Регенсбурзі, у шпиталі, достотно протягом трьох ночей поспіль: по одній дії щонаочі. Саме цей факт, а також те, що на її позитивній оцінці зійшлися люди діаметрально протилежних естетичних поглядів, примусило автора переписати тепер п'єсу наново.

Автор дедалі з більшою підозрою ставиться до творів, написаних, як то кажуть, одним духом. Щодо того, що з творів, які дістають схвалення відразу в кількох цілком різних таборах думки, рідко бувають добрі речі, автор не сумнівався сливе ніколи.

З кожним черговим перечитуванням «Близнят» автор залишався менше й менше задоволеним з них. Не змінюючи анічогісінько ні у ситуації, ні у структурі, ні в дії, автор, отже, переробив весь словесний матеріал від початку до кінця.

Можливих інсценізаторів «Близнят» автор просить вважати за санкціонований тільки цей текст, що публікується у даній збірці. Вистави за списками з попереднього машинопису, що, як відомо авторові, існують і тут, і за океаном, були б проти виразної волі автора.

✱

На першому машинописі містерії «Дійство про велику людину» стоїть украй неймовірна дата: Міттенвальд, 11. — 12. серпня 1948. Ця велика й складна річ, навіть під найбільшим надхненням, просто фізично не могла бути написана за два дні. Датувати її, отже, слід щонайменше першою декадою серпня того року, а з найбільшою правдоподібністю також і багатьма днями липня.

Відома була п'єса досі зовсім малій кількості осіб. Читано її прилюдно лише один раз, у невеличкому гурті приятелів та знайомих. Із зауважень автор пам'ятає тільки два. Одне було запитом: чому Валентина так багато ласться? Друге становило твердження, що в того, хто написав таку річ, на місці, де люди мають звичайно серце, — дірка.

Це, щоправда, являло собою цитату одного вислову про театр Георга Кайзера. Тим не менш автор просить читача не забути цього вислову і, читаючи «Дійство», перевірити. Бо сам автор тут, самозрозуміло, зарадити не може аж нічого.

Була ще справа Таїси. Один приватний читач сказав, що її розв'язано влучно, другий — що, навпаки, аж ніяк незрозуміло.

У назві збірки — «Театр перед твоїм порогом» — не варт шукати ніякої прихованої глибини, поготів «ідеї». Назва належить до розряду таких, завдання яких полягає тільки в тому, щоб притягнути увагу читача.

Натомість стару істину про те, що автор, ступивши, своєю чергою, на поріг театру, на ньому вирає, — автор цих п'єс приймає цілком поважно. Тим і писав він свої речі з розрахунком заздалегідь на ось таке самогубство.

Це означає, що автор не тільки дозволяє, а й просить майбутніх режисерів поводитися з текстовим матеріалом за щоразовою вподобою. Автор може це зробити тим спокійніше, чим він святіше переконаний: справжній режисер ніколи не схиблє у розрізненні між текстом, мовити б, нотним та текстом, наперед розрахованим на акторську імпровізацію. А про права перекладачів деякі сцени писати цілком наново (наприклад, інтермедію двох Петрів у «Близнятах», неперекладно-українську) не треба, либонь, і згадувати, настільки вони, ці права, аксіоматичні.

Тим то автор зрієся і будь-якого опису декорацій, ба й самих вказівок на місце дії. Фантазія кожного можливого інсценізатора розв'яже ці проблеми на тому або тому шаблі театральних розкошів.

Усе ж таки, якби зацікавила когось особиста думка автора (вже як режисера), то вона така. Автор гадає, що на найщасливішій дорозі до розкриття всього глузду цих вистав був би той, хто зрозумів би, що для такого розкриття вистачає вказаних ходом дії предметів (або навіть самих натяків на них) — плюс хіба ще, може, одного високого столу та кількох додаткових стільців. І по змозі мінімальної кількості учасників.

**СПОКУСИ
НЕСВЯТОГО
АНТОНА**

або

**і прийде
вечір**

мораліте однієї днини

ДІЮТЬ:

АНТОН

АНТОНИНА

ВАЛЕНТИН

ВАЛЕНТИНА

ПЕРШИЙ ШТУКАР

ДРУГИЙ ШТУКАР

ТРЕТІЙ ШТУКАР

ЧЕТВЕРТИЙ ШТУКАР

ШТУКАРКА

КЕЛЬНЕР (ДРУГИЙ ШТУКАР)

ВІДВІДУВАЧ З ВУСАМИ (ЧЕТВЕРТИЙ ШТУКАР)

ВІДВІДУВАЧ БЕЗ ВУСІВ (ТРЕТІЙ ШТУКАР)

МАЛОЗНАЙОМЕ ДІВЧИСЬКО (ШТУКАРКА)

СТАРЕНЬКА (ШТУКАРКА)

ЮНАК З ФОТОАПАРАТОМ (ПЕРШИЙ ШТУКАР)

ЖЕВРАК (ПЕРШИЙ ШТУКАР)

ВІДВІДУВАЧКА БЕЗ ПЕВНИХ ПРИКМЕТ (ШТУКАРКА)

ПОМІЧНИКИ ШТУКАРІВ

ВІДВІДУВАЧІ (ПОМІЧНИКИ ШТУКАРІВ)

ПЕРСОНАЖІ ФАНТАСМАГОРІЇ:

ВАПИЧ (ЧЕТВЕРТИЙ ШТУКАР)

ПАПИЧ (ДРУГИЙ ШТУКАР)

ЛАПИЧ (ВАЛЕНТИН)

ЦАРІВНА ВУКА (АНТОНИНА)

ЦАР КАРАВУКА (АНТОН)

ДІД (ВАЛЕНТИН)

ПРАДІД (ТРЕТІЙ ШТУКАР)

ПРАПРАДІД (АНТОН)

ПРАПРАПРАДІД (ПЕРШИЙ ШТУКАР)

ПРАПРАПРАБАБА (ВАЛЕНТИНА)

ПОВІЯ 1 (ШТУКАРКА)

ПОВІЯ 2 (АНТОНИНА)

ЯРОСЛАВ (ЧЕТВЕРТИЙ ШТУКАР)

ФЮРЕР (ЧЕТВЕРТИЙ ШТУКАР)

ЗОЛОТІ ЖАБИ (ПОМІЧНИКИ ШТУКАРІВ)

ПРИШИЙХВОСТИ (ПОМІЧНИКИ ШТУКАРІВ)

БУКИНСЬКА РАДА (ПОМІЧНИКИ ШТУКАРІВ)

**ВІДВІДУВАЧІ-БУВАЛЬЦІ (ПОМІЧНИКИ ШТУКАРІВ)
ЛЮДИ ДОБРІ (ПОМІЧНИКИ ШТУКАРІВ)**

МІНІМУМ УЧАСНИКІВ: 12 ОСІВ

днини перша чверть:

9—12 допудня

Дев'ята година. Ліжко. Чоловік та жінка,
одне тіло, одна душа.

АНТОН Дев'ята година. Як ти опинилась?

АНТОНИНА Знаєш, я думаю.

АНТОН Цікаво.

АНТОНИНА Дуже.

АНТОН Як ти опинилась?

АНТОНИНА Що ногами?

АНТОН Що ногами.

АНТОНИНА Не знаю. Сонна.

АНТОН Приснилось?

АНТОНИНА Так. Що ти кажеш?

АНТОН Я питаю: приснилося щось?

АНТОНИНА Так. Ні. Так, приснилось.

АНТОН Мені теж.

АНТОНИНА Так. Що ти кажеш?

АНТОН Мені теж приснилось. Ти однією ногою вперлась мені
у губи.

АНТОНИНА У губи?

АНТОН А другою у праву брову.

АНТОНИНА Як — у праву брову?

АНТОН Атож, у праву брову. І тепер обличчям до глядача.

АНТОНИНА Потрібна я там глядачеві! Що?

АНТОН Не смійся. Ти заспана і не подобаєшся.

АНТОНИНА Аби тобі подобалась.

АНТОН Мені подобаєшся.

АНТОНИНА Так таки подобаю? Так таки подобаю?

АНТОН Подобаєшся.

АНТОНИНА Ах, подобаюся! Знаєш, я думаю.

АНТОН Цікаво.

АНТОНИНА Дуже цікаво. Мені приснилось — — Не кури.

АНТОН Трошки.

АНТОНИНА Перед сніданням — — Не кури перед сніданням,
прошу.

АНТОН Трошки.

АНТОНИНА Добре.

АНТОН Не буду. Сердишся?

АНТОНИНА Ні. Я думаю. Знаєш, мені приснилося — —

АНТОН Ти не залатала шкарпетку.

АНТОНИНА Зараз. Мені приснилося: годинник б'є — —

АНТОН І?

АНТОНИНА — — б'є чотири.

АНТОН І?

АНТОНИНА Тоді знов: чотири. Інакшим тоном.

АНТОН То що з того?

АНТОНИНА Але подумай: чотири, і тоді знов чотири, інакшим
тоном.

АНТОН То що з того? Так звичайно буває.

АНТОНИНА Як то — звичайно буває?

АНТОН Дуже довго пояснювати. Але повір: так щоразу буває.

АНТОНИНА Та для чого, для чого?

АНТОН Доню моя, ти щось вдасш.

АНТОНИНА Слово чести: вперше чую.

АНТОН Добре. Час уставати.

АНТОНИНА Зажди.

АНТОН Ти щось хотіла?

АНТОНИНА Що ти хотів?

АНТОН Що? Ні, я питаю: що ти хотіла?

АНТОНИНА Ти щось хотів.

АНТОН Я хотів розчинити вікно.

АНТОНИНА Зажди.

АНТОН Я б уже хотів — —

АНТОНИНА Рано, любий. Ще рано.

АНТОН Де там рано! Чверть по дев'ятій.

АНТОНИНА Рано, любий. Ще рано.

АНТОН Я відчиню вікно. Сонце вже аж нап'яло її.

АНТОНИНА Її — вікно? Кого її?

АНТОН Її — запону.

АНТОНИНА Не відслонюй запону.

АНТОН Чоловік рветься до світла.

АНТОНИНА Жінка до темряви.

АНТОН Я б уже щось робив.

АНТОНИНА Мене зворушив мій сон.

АНТОН Нікудишній сон.

АНТОНИНА Мене перетряс мій сон.
АНТОН Нікчемний сон. Казнякий сон.
АНТОНИНА Ах, мене мій сон перерубав.
АНТОН Уставаймо.
АНТОНИНА Ще трошки.
АНТОН Неділя, неділя!
АНТОНИНА Ти хочеш до церкви?
АНТОН А ти не хочеш?
АНТОНИНА Питання!
АНТОН Ти сама спитала.
АНТОНИНА Поцілуй мене.
АНТОН Голитись, доно, голитись.
АНТОНИНА Добре.
АНТОН Сердишся?
АНТОНИНА Не серджуся. Поясни мені.
АНТОН Що пояснити?
АНТОНИНА Я так спати хочу.
АНТОН Поясню: шкарпетка має дірку.
АНТОНИНА Шкарпетка має дірку. Шкарпетка — — Я залатаю.
АНТОН Ти дивна істота.
АНТОНИНА Ні, ви дивна істота.
АНТОН Як так, то розчиняю вікно.
АНТОНИНА Стривай!
АНТОН А чого так верещиш?
АНТОНИНА Іще хвилину.
АНТОН Хвилину. Один, два три, чотири, п'ять, шість — —
АНТОНИНА Іще маленьку, маленьку хвилю.
АНТОН О жінки, жінки.
АНТОНИНА Бог з тобою. Відчиняй —
АНТОН Ховайся під ковдру. Раз, два, три — галльо-гоп!

Залона. Вікно. Сонце.

Що — ти ніби вражена?

АНТОНИНА Як дико.

АНТОН Що дико? Подобається сонце?

АНТОНИНА Як безконечно дико.

АНТОН Закрийся ковдрою.

АНТОНИНА А що хіба?

АНТОН Тебе люди бачать.

АНТОНИНА Крізь вікно?

АНТОН Водай крізь вікно.

АНТОНИНА Не боюсь.

АНТОН Гляди ж. Подобається сонце?

АНТОНИНА Подобається, подобається сонце.

АНТОН Тут я вчора поклав шматочок мила.

АНТОНИНА Мило на вмивальнику.

АНТОН Ні, я мило до голення?

АНТОНИНА На вмивальнику.

АНТОН Інше, інше мило?

АНТОНИНА Іншого не було.

АНТОН Я тут поклав учора шматочок рожевого мила.

АНТОНИНА Голиси зеленим.

АНТОН Доню, я не люблю безладдя.

АНТОНИНА Любий, якби могла, перетворилась би на шматочок рожевого мила.

АНТОН Доню, я серйозно.

АНТОНИНА Не сварись, я знайду.

АНТОН Доню, я не люблю безладдя.

АНТОНИНА Я знайду, не сварися.

АНТОН Вставай уже.

АНТОНИНА Уставатиму.

АНТОН Зважай, що старий сич підглядає неділями.

АНТОНИНА Що за старий сич?

АНТОН З вікна навпроти.

АНТОНИНА Не страшно. Моя сорочка пристойної довжини.

АНТОН Уставай же.

АНТОНИНА Уставатиму.

Помізок.

Встаю. Зважай.

АНТОН Зачекай.

АНТОНИНА Що таке?

АНТОН Зачекай. Я хочу щось спитати.

АНТОНИНА Прошу.

АНТОН Чому ти назвала мене на-ви?

АНТОНИНА Коли це було?

АНТОН Коли сказала, що я дивна істота.

АНТОНИНА Ти сказав, що я дивна істота.

АНТОН Так, я сказав, що ти дивна істота. Але ти сказала перша, і сказала — —

АНТОНИНА Ти, ти сказав перший.

АНТОН Добре, я сказав перший. Але ти відповіла: ви дивна істота.

АНТОНИНА Я не сказала: ви.

АНТОН Ти сказала: ви. Ти сказала: ні, ви дивна істота.

АНТОНИНА Не пам'ятаю.

АНТОН Але чому: ви?

АНТОНИНА Значить, так сказалося.

АНТОН Бачиш, я можу справити враження — —

АНТОНИНА Що за враження?

АНТОН Враження людини, що байдужа до подробиць.

АНТОНИНА Ти не справляєш такого враження.

АНТОН Ти серйозно?

АНТОНИНА Цілком.

АНТОН На що ти натякаєш?

АНТОНИНА Ні на що.

АНТОН Але маєш затасну думку?

АНТОНИНА Аніякої.

АНТОН Не може так бути. Коли ти кажеш, мовляв, я не справляю враження — —

АНТОНИНА То що?

АНТОН Нічого. Слова повинні мати зміст.

АНТОНИНА Вони мають його.

АНТОН Який?

АНТОНИНА Той, що вони висловлюють.

АНТОН Слова висловлюють! Тавтологія.

АНТОНИНА Що таке тавтологія?

АНТОН Повторення. Повторення значення іменника прикметником. Але я про внутрішній зміст.

АНТОНИНА Я вже забула, з чого ми почали.

АНТОН Ми почали з уваги до подробиць.

АНТОНИНА Правда, згадала. Отже?

АНТОН Отже, подробиці. Подробиці мій фах. Запам'ятай: мій фах — подробиці. Ми одружені вже рік і чотири місяці. За весь час нашого одруження я послідовно намагався навести тебе на розуміння того, що мій фах подробиці. Дивно, як то ти досі не збагнула, що мій фах подробиці. Чого вартий був би мій фах, коли б він не ґрунтувався на подробицях! Або точніше: чого вартий був би мій фах, коли б він ґрунтувався не на подробицях? Чого вартий би був мій фах, коли б він не на подробицях ґрунтувався? Бачиш, виплекуючи навіть речення, що визначас мій фах як подробиці, я зосереджую увагу саме на подробиці визначення. Є різні відтінки, коли сказати: не ґрунтувався на подробицях, чи — ґрунтувався не на подробицях. І через те, Антоніно, коли взагалі мова про родинні обов'язки, то обов'язком твоїм, дружини, є ані на хвилину не перестаючи пам'я-

тати: мій фах подробиці. І по році та чотирьох місяцях шлюбного життя знай, що все мною сказане можна покрити оцим коротким реченням: мій фах подробиці.

АНТОНИНА Знаменито. Скінчив?

АНТОН Ще трошечки. Найважливіше: я можу справити враження людини, закуреної в основне і провідне, а байдужої до деталей, до подробиць. Через те, ідучи за першим враженням, можна гадати, що щось учинене під моїм носом або проказане над моїми вухами, піде далі, мною не помічене й не почуте. Враження хибне. Пам'ятай: саме там, де, як тобі здасться, я лишився неуважний до вчиненого або сказаного, я насправді гостро пильний. Саме там, де, як здасться, я пускаю щось мимо вух, саме там я можу неждано для іншого, неждано і раптово для оточення вловити різючу, іскристу, прекрасну подробицю. Во пам'ятай і ще раз пам'ятай, на все життя, навіки пам'ятай: мій фах подробиці.

АНТОНИНА Браво. Скінчив?

АНТОН Скінчив.

АНТОНИНА Незрівнянно. Браво. Тепер голись.

АНТОН Голюся. Справді, незрівнянно?

АНТОНИНА Незрівнянно. Щось ніби догана керівника підлеглому.

АНТОН Щось ніби.

АНТОНИНА Узято до уваги і виконання. Тепер можна мені?

АНТОН Валяй.

АНТОНИНА Починаю. Якщо ваш, пане начальнику, фах подробиці, то — —

АНТОН Включи кухонку.

АНТОНИНА Єсть, пане начальнику. Що їсте на снідання?

АНТОН Нагрій консерви. Каву.

АНТОНИНА Єсть нагріти консерви і каву.

АНТОН Включи і вдягайся.

АНТОНИНА Єсть включити і вдягатись. Яку сукню?

АНТОН Темночервону пухнату.

АНТОНИНА Темночервону пухнату. Яку зачіску?

АНТОН Маркіза між двома війнами.

АНТОНИНА Маркіза між двома війнами. Які панчохи?

АНТОН Відповідно. З розрахунком на церкву і ресторан.

АНТОНИНА Єсть. Які черевики?

АНТОН Не заважай. Дай поголитись.

АНТОНИНА Даю поголитись. Але стривай. Я не договорила. Договorigити?

АНТОН Ну, валяй.

АНТОНИНА Твій фах подробиці. Я щаслива, що маю чоловіком людину, фах якої подробиці. Я щаслива, що він мені, нарешті, сказав і що я, нарешті, усвідомила. І щастя повнить мене. Повнить і переливас через ребра — —

АНТОН Кипить кава?

АНТОНИНА Зараз закипить. Щастя переливас через ребра, через мої сухі ребра — —

АНТОН Сухі, нівроку.

АНТОНИНА Через мої сухі нівроку ребра. Я щаслива вкрай і через край. Я щаслива вщерть і через щерть. І я хочу голосно заявити своє щастя. Кому? Кому бо?

АНТОН Кому бо?

АНТОНИНА Кому бо? Глядачам?

АНТОН Вони й так чують тебе, як півгодини репетуш.

АНТОНИНА І репетуватиму, і репетуватиму! Нехай знають, що є щасливі. Я щаслива! Я щаслива!

АНТОН Тихо!

АНТОНИНА Я щаслива, бо фах мого чоловіка — подробиці.

АНТОН Тихо, на Бога!

АНТОНИНА Не буду тихо, не буду тихо. Ти сам спитав, чи подобається сонце. Подобається! Дуже симпатичне сонце. Хто й зна, яке симпатичне сонце. Стрибок з ліжка, увага! Смертельний номер нашої програми! Тільки в нас один раз, тільки сьогодні, і більш ніде! Гоп!

АНТОН Я поріжусь, навіжена.

АНТОНИНА Бритву геть, бритву геть!

АНТОН Я ще не доголився, стривай!

АНТОНИНА Влагай про помилування.

АНТОН Влагаю.

АНТОНИНА Слізно!

АНТОН Ось тобі сльози.

АНТОНИНА Підлим голосом влагай.

АНТОН Підлим влагаю: не занепастіть!

АНТОНИНА Я щаслива, я щаслива. Чуєте? Я щаслива, бо мій фах — дружина чоловіка, який має фахом подробиці. Кому гукнути?

АНТОН В умивальник гукни.

АНТОНИНА Я щаслива!

АНТОН У каву гукни.

АНТОНИНА Я щаслива! Я у вікно гукну.

АНТОН Сичеві?

АНТОНИНА Сичеві. Я отій старій гукну.

АНТОН Що за стара?

АНТОНИНА Там під рестораном стоїть.
АНТОН Не варто гукати на вулицю.
АНТОНИНА Варто. Я гукну.
АНТОН Як хоч.
АНТОНИНА Гукаю. Старенька, гей, старенька!
АНТОН Що вона каже?
АНТОНИНА Підвела голову. Старенька, я щаслива!
АНТОН Що вона каже?
АНТОНИНА Нічого. Хитас головою.
АНТОН Що за старенька?
АНТОНИНА Вона сусідка наша.
АНТОН Де мешкає?
АНТОНИНА Вона мешкає, здається, поверхом вище.
АНТОН Де Валентин?
АНТОНИНА Там, де Валентин, атож.
АНТОН До речі, не забути зайти до Валентина.
АНТОНИНА Чого?
АНТОН Разом до церкви.
АНТОНИНА Згода. Підемо разом до церкви.
АНТОН Але я зараз буду готовий.
АНТОНИНА Я миттю. Темночервоне пухнате.

Ширма.

Куку!
АНТОН Зараз буде куку. Я вже готовий.
АНТОНИНА Я миттю.
АНТОН Але ти ще не вмивалась.
АНТОНИНА Миттю.
АНТОН Що можна їсти?
АНТОНИНА Там. Кава в кавнику. Налий собі.
АНТОН Я питаю: що можна їсти?
АНТОНИНА Твій фах подробиці. Їсти можна консерви.
АНТОН Ти їх нагріла?
АНТОНИНА Я їх увесь час гріла.
АНТОН Де вони?
АНТОНИНА На столі в тарілці під покришкою. Знайшов?
АНТОН Так.
АНТОНИНА Смачного.
АНТОН Дякую. Так що тобі твоя старенька відповіла?
АНТОНИНА Яка старенька?
АНТОН Ти ж гукала якійсь старенькій.

АНТОНИНА Ах, старенька! Вона нічого. Вона похитала головою.

АНТОН Вона не зрозуміла?

АНТОНИНА Вона либож не зрозуміла. Стривай, я ще раз.

АНТОН Не бігай розпатлана.

АНТОНИНА Я зараз. Гей, старенька!

АНТОН Що вона каже?

АНТОНИНА Нічого, підвела голову. Старенька, я щаслива!

АНТОН Що вона каже?

АНТОНИНА Старенька, я щаслива! Ха-ха-ха!

АНТОН Що вона каже?

АНТОНИНА Хитає головою. Нічого не каже.

АНТОН Ну, то їди вже їсти.

АНТОНИНА Моя зачіска ще не готова.

АНТОН Доню, не люблю безладдя. Мені довелося взяти нові шкарпетки.

АНТОНИНА Я я зовсім забула.

АНТОН Я мушу носити одну пару щонайменше п'ять день.

АНТОНИНА Прости мені, любий.

АНТОН Прощаю. Кінчай свою зачіску.

АНТОНИНА Я така неуважна сьогодні. Прости мені, любий.

АНТОН Простив.

АНТОНИНА І я справді багато галасую. Я щаслива галаслива.

АНТОН Дуже добре: щаслива галаслива.

АНТОНИНА І я вберусь інакше. Я не зодягнуь темночервоно-пукнато.

АНТОН А то чому?

АНТОНИНА Бо так само вбереться Тереса. Я не хочу.

АНТОН А то чому?

АНТОНИНА Ми такі подібні. І я її не зношу.

АНТОН Про мене, зодягайся інакше. Але на Бога швидше.

АНТОНИНА Я миттю.

Ширма.

Куку.

АНТОН На Бога швидше.

АНТОНИНА Ти там усе поїси без мене.

АНТОН Я лишив тобі третину консервів.

АНТОНИНА Третину?

АНТОН Точніше: п'ять дванадцятих.

АНТОНИНА Мало.

АНТОН Чоловік повинен більше їсти.

АНТОНИНА Жінка повинна більше пити.

АНТОН Каву я тобі лишаю майже всю.

АНТОНИНА Дякую.

АНТОН Ти вже вмилась?

АНТОНИНА Так. Кінчаю зачіску.

АНТОН Поквапся. Стривай но. Ідея!

АНТОНИНА Ну?

АНТОН Людину визначас подробиця.

АНТОНИНА Я вже це запам'ятала.

АНТОН Як правило: дрібненька риска, що успішноє людину з твариною.

АНТОНИНА Незаперечний факт.

АНТОН Попліткуємо. Що ти робиш?

АНТОНИНА Кінчаю зачіску. Але попліткуймо.

АНТОН Попліткуймо про наших знайомих. Ти згадала Тересу.

З якою твариною зближас Тересу її подробиця?

АНТОНИНА З якою твариною — — З конякою.

АНТОН Добре. Марію?

АНТОНИНА Марія — віця.

АНТОН Добре. Теодосій?

АНТОНИНА Цап.

АНТОН Добре. Євген?

АНТОНИНА Смердючка.

АНТОН Прекрасно. Анатоль?

АНТОНИНА Боа констриктор.

АНТОН Чудово. Прокоп?

АНТОНИНА Шакал.

АНТОН Добре. Анна?

АНТОНИНА Носорожиця.

АНТОН Добре. Марта?

АНТОНИНА Пантера.

АНТОН Ти вловлюєш. Сигизмунд?

АНТОНИНА Сигизмунд драний пес.

АНТОН Молодець. Ти зрозуміла мене. Нарешті — Валентин?

АНТОНИНА Наш сусід? Наш добрий приятель Валентин?

АНТОН Наш сусід, наш добрий приятель Валентин.

АНТОНИНА Треба подумати. Так зразу не дасться. Наш добрий приятель Валентин! Так зразу не дасться.

АНТОН Маєш слухність. Він найпримітивніший.

АНТОНИНА Я думала: найскладніший?

АНТОН Ні, найпримітивніший. Тому найважчий для визначення.

АНТОНИНА Тому я найважчий для визначення.

АНТОН Так, тому найважчий. — — Ах, ти незрівнянна!

АНТОНИНА Подобаюсь?

АНТОН Надзвичайно. Обернися спиною.

АНТОНИНА Подобаюсь?

АНТОН Надзвичайно. Ця сукня — —

АНТОНИНА Не темночервона і не пухната.

АНТОН — — робить тебе гарною, немов відьма.

АНТОНИНА Комплімент?

АНТОН Атож. Відьми гарні.

АНТОНИНА Або ні.

АНТОН Інакше їм ні до чого бути відьмами.

АНТОНИНА А зачіска?

АНТОН Відмінно прекрасна.

АНТОНИНА Маркіза?

АНТОН Маркіза.

АНТОНИНА Так цілуй.

АНТОН З охотою.

АНТОНИНА Стривай. Я вже знаю, хто Валентин.

АНТОН Хто ж бо?

АНТОНИНА Він зад.

АНТОН Як то: зад?

АНТОНИНА Воно, звичайно, не тварина. Але все таки з тваринного світу.

АНТОН Щось непристойне?

АНТОНИНА Цілком пристойне. У кожній справі є передня її частина і задня. Він — задня частина.

АНТОН Он воно що. Можливо.

АНТОНИНА Подумай.

АНТОН Можливо.

АНТОНИНА Подумай: задня частина всякої справи.

АНТОН Можливо. Можливо. Я їду по нього.

АНТОНИНА Але я засміюсь.

АНТОН На кого засмієшся?

АНТОНИНА На нього. Гляну та й подумаю: ти задня частина справи.

АНТОН Задня частина всякої справи.

АНТОНИНА Наш добрий приятель Валентин.

АНТОН Наш добрий приятель Валентин. Я їду.

АНТОНИНА Йди. — Ліжко по-свинському зібгане. Я ледача сьогодні. Ледача і лежача. — Я?

Вікно.

Я? — Хто гукав: пані? — Слухаю! — То що? — Прошу? — Я вам сказала, що я щаслива. — То що? — Не чую. — Прошу? — Ну, так, я сказала, що я щаслива. — Ах, он що — — Так — — Щастя увечорі зазнаю? — Ви кажете: щастя увечорі зазнаю? — Прошу? — Тільки увечорі зазнаю, що то щастя? — Ага! — Добре, дякую. — Кажу: добре, дякую! — Дякую, старенька. До побачення. — До побачення!

АНТОН.

АНТОН Ну, наш добрий приятель загуляв — — З ким ти розмовляла?

АНТОНІНА Ха-ха, старенька отямилась.

АНТОН Яка старенька отямилась?

АНТОНІНА Старенька, що я їй гукала: я, мовляв, щаслива.

АНТОН Ах, ця старенька! І що вона?

АНТОНІНА Вона отямилася з відповіддю. Аж тепер.

АНТОН Що вона каже?

АНТОНІНА Вона — ха-ха-ха — вона каже, що тільки увечорі.

АНТОН Що тільки увечорі?

АНТОНІНА Тільки ввечорі людина скаже: я була щаслива вдень.

АНТОН Філософічна старенька.

АНТОНІНА Ще я яка!

АНТОН Вона не знає однієї речі.

АНТОНІНА Якої саме?

АНТОН Що цей день буде такий, яким було вчора й позавчора.
І він — —

АНТОНІНА І він?

АНТОН — — відрізнятиметься від учора й позавчора тільки по-
дроб'язками.

АНТОНІНА Твоя правда.

АНТОН Як завжди.

АНТОНІНА Отже, Валентин?

АНТОН Загуляв наш Валентин. Старий каже — —

АНТОНІНА Кельнер?

АНТОН Кельнер, що мешкає там. Він каже, що Валентин ніч
удом не ночував.

АНТОНІНА Новина! Він бо охайний і врегляментований.

АНТОН Атож. Либонь закохався.

АНТОНІНА У нього десь наречена, кажуть?

АНТОН Віс його зна. Пора до церкви.

АНТОНІНА Котра година?

АНТОН Сімнадцять на одинадцяті.

АНТОНИНА Спізнались.

АНТОН Як підемо швидко, то не дуже спізнаємось.

АНТОНИНА Але скоренько поясни мені з годинником.

АНТОН Що з годинником?

АНТОНИНА Що б'є чотири і знов чотири інакшим тоном.

АНТОН А, це! Так це дуже просто. Коли минає четверта, то саме збігаються чотири удари, що ознаймують четверту, і ті чотири, що ознаймують кожну повну годину, бо один удар ознаймує першу чверть, два півгодини, три — три четверті години — —

АНТОНИНА Нічого не зрозуміла.

АНТОН Один удар значить першу чверть години, два удари півгодини, три удари — — Хіба ти цього не знала?

АНТОНИНА Ійжебогу, ні. Стривай, як це? Один удар позначає чверть години — —

АНТОН Так, першу чверть.

АНТОНИНА А хіба один удар не позначає першу годину: першу пополудні і першу вночі?

АНТОН Ой, та це ж інакшим тоном! Ти сама бо казала про інакший тон. Ти й справді не знала?

АНТОНИНА Ійжебогу, ні.

АНТОН Прожити під годинником двадцять два роки поза часом! Знаменито.

АНТОНИНА Та поясни нарешті.

АНТОН Гаїмо час, гаїмо час. Подорозі поясню. Готова?

АНТОНИНА Хвилинку. Підв'язка — —

АНТОН Війся Бога, ми вже на глядачах. Стань бодай за шкрму.

АНТОНИНА Нічого страшного. Чи в мене ж такі погані ноги?

АНТОН Ноги непогані, але пристойність, пристойність!

АНТОНИНА Кожна доба має свою пристойність. А ми люди модерні.

АНТОН Хочеш сказати: ми актори модерного театру?

АНТОНИНА Атож, хочу сказати: ми актори модерного театру.

Музика. ШТУКАРІ та ігні ПОМІЧНИКИ: скоки, перекидання через голову, ляпаси, інші витівки, приталанні театрові.

ПЕРШИЙ ШТУКАР Ми актори модерного театру.

ДРУГИЙ ШТУКАР Ми актори модерного театру.

УСІ Кого грати? Що грати? Швидше!

ПЕРШИЙ ШТУКАР Як ти сьогодні називаєшся?

ДРУГИЙ ШТУКАР Як ти взагалі називаєшся?

ТРЕТІЙ ШТУКАР Називаюсь: Хома Брут, філософ.
 ЧЕТВЕРТИЙ ШТУКАР Я теж традиційно: Тиберій Горобець.
 ДРУГИЙ ШТУКАР Я мав би називатися третім, але забув ім'я.
 УСІ І я забув! І я забув! І я забув!
 ПЕРШИЙ ШТУКАР А дівчину нашу як величати?
 ШТУКАРКА Смеральдіна, прошу вас.
 УСІ Не по-українському! Не по-українському!
 ПЕРШИЙ ШТУКАР Вона повинна теж традиційно: Гапка.
 УСІ Смеральдіна-Гапка!

І далі в такому ж дусі.

ПЕРШИЙ ШТУКАР Усе таки: кого грати, що грати?
 ВІДПОВІДІ Степову Гелладу! — Грати Драгоманова без маски!
 — Ні, грати на тему: європейський ренесанс і пошехонські сосни! —
 Конкістадори, таверни і брості островів на океанах! — Бита зорями
 дорога і яовіальний Рубікон! — Європа і ми! — Міцкевич і писана
 торба! — Збагачений реалізм і баба нівроку!

І далі в такому ж дусі. Можна щоразу актуалізувати.

ПЕРШИЙ ШТУКАР Стоп! Командувати мусить хтось один.
 ДРУГИЙ ШТУКАР Кого пропонуєш?
 ПЕРШИЙ ШТУКАР Пропоную себе.
 ДРУГИЙ ШТУКАР Підтримую.
 ТРЕТІЙ ШТУКАР Я протестую.
 ДРУГИЙ ШТУКАР Чому протестуєш, Хома Бруте? Стривайте.
 Хома Бруте, чому ти протестуєш?
 ТРЕТІЙ ШТУКАР Бо я вважаю, що ця людина кар'єрист.
 ДРУГИЙ ШТУКАР Підстави?
 ТРЕТІЙ ШТУКАР Ніяких підстав. Інтуїція.
 ДРУГИЙ ШТУКАР Соромся. У двадцятому сторіччі інтуїція.
 Соромся.
 ТРЕТІЙ ШТУКАР Саме у двадцятому. Коли б ви сказали: у
 дев'ятнадцятому — —
 ДРУГИЙ ШТУКАР Усе-одно соромся.
 УСІ Усе-одно соромся!
 ТРЕТІЙ ШТУКАР Соромлюсь, добре. Але мене не переконали.
 ДРУГИЙ ШТУКАР Які ще маєш закиди?
 ТРЕТІЙ ШТУКАР Крім того, мені п'єса яскраво не подобається.
 ПЕРШИЙ ШТУКАР Слухай, Хома Бруте. Ми з'явилися, щоб дати
 лад акторськам, що розвели зелену нудьгу на кону. Але як ти мені
 не довіряєш, уважася за кар'єриста — —

- ТРЕТІЯ ШТУКАР   Добре, вже не вважаю. Ви всі мені на нерви впливаєте. Вже не вважаю тебе за кар'єриста.
- ПЕРШИЙ ШТУКАР   Тоді мусиш улягти січовій дисципліні.
- ТРЕТІЯ ШТУКАР   Улягаю.
- ПЕРШИЙ ШТУКАР   Добровільно!
- ТРЕТІЯ ШТУКАР   Добровільно.
- ПЕРШИЙ ШТУКАР   Перебираю владу. Ми завертасмо дію в потрібний нам бік. Хто кого хоче зображувати?
- ТРЕТІЯ ШТУКАР   Прошу слова.
- ПЕРШИЙ ШТУКАР   Масш слово.
- ТРЕТІЯ ШТУКАР   Герої пішли до церкви. Я хочу зображувати священика.
- ПЕРШИЙ ШТУКАР   Не рекомендується.
- ТРЕТІЯ ШТУКАР   Але я з філософічною метою.
- ПЕРШИЙ ШТУКАР   Забороняю.
- ТРЕТІЯ ШТУКАР   Скоряюсь владі, але мене не переконали.
- ЧЕТВЕРТИЙ ШТУКАР   Гав, гав! Я хочу — — Гав, гав!
- ПЕРШИЙ ШТУКАР   Що йому таке?
- ШТУКАРКА   А то — прошу панів тим не перейматися.
- ПЕРШИЙ ШТУКАР   Що йому таке?
- ШТУКАРКА   А то, прошу я вас, він усе гавкає там, де другі люди пчихають.
- ТРЕТІЯ ШТУКАР   Протестую.
- ДРУГИЙ ШТУКАР   Проти чого протестуєш, Хомо Бруте?
- ТРЕТІЯ ШТУКАР   Проти галичанізму. Пчихати — галичанізм.
- Треба: чхати.
- ПЕРШИЙ ШТУКАР   Протест узято до уваги.
- ЧЕТВЕРТИЙ ШТУКАР   Гав, гав! Я хочу грати міністра.
- ПЕРШИЙ ШТУКАР   Якого міністра?
- ЧЕТВЕРТИЙ ШТУКАР   Того, що прямує шляхами демократичної перебудови.
- ПЕРШИЙ ШТУКАР   Не рекомендується. Приклад позитивний. А треба прикладу негативного.
- ЧЕТВЕРТИЙ ШТУКАР   Добре, тоді — — Гав, гав! Тоді я гратиму брутальну силу.
- ПЕРШИЙ ШТУКАР   Приймається. Хто ще?
- ТРЕТІЯ ШТУКАР   Тоді я, навпаки, гратиму совість. Повинно ж негативне якість та я врівноважитись!
- ДРУГИЙ ШТУКАР   Але я теж хотів би грати совість.
- ТРЕТІЯ ШТУКАР   Совість можу грати тільки я.
- ДРУГИЙ ШТУКАР   Совість гратиму я.

ПЕРШИЙ ШТУКАР Помиріться мені враз. Я визначаю. Совість грас Смеральдіна-Гапка.

ШТУКАРКА Дякую файно. Волілабми грати заздрість.

ТРЕТІЙ ШТУКАР Але до лиха: заздрість-зависництво чи заздрість-ревнощі?

ШТУКАРКА Заздрість-ревнощі, прошу вас.

ТРЕТІЙ ШТУКАР Так говори по-українському, а не казнайк.

ПЕРШИЙ ШТУКАР Ти грасш ревнощі. Кого грасш ти?

ДРУГИЙ ШТУКАР У такому разі я злоба — ховай свого лоба.

ПЕРШИЙ ШТУКАР Приймається.

ДРУГИЙ ШТУКАР Потім ще.

ПЕРШИЙ ШТУКАР Що ще?

ДРУГИЙ ШТУКАР Я гратиму, крім того, алегорію словесної нетривкості понять.

ШТУКАРКА Щось заскомплікованого!

ДРУГИЙ ШТУКАР Нічого комплікованого. Кілька прикладів. Чи знаш ти, приміром, що таке атеїсти?

ШТУКАРКА Очевидно.

ДРУГИЙ ШТУКАР Ну, й що ти знаш?

ШТУКАРКА То ніби такі собі безвірники.

ДРУГИЙ ШТУКАР Неправда. Атеїсти це так. Приходить чоловік стомлений з праці. Жінка лінується. Він сідає до столу. Перед ним тільки борщ. Пиріг стоїть на припічку. Тож чоловік їсть борщ, дивиться на припічок і питає: а те їсти?

ШТУКАРКА Дуже ладно.

ДРУГИЙ ШТУКАР А що таке ананас?

ШТУКАРКА Ананас? То ніби такий овоч?

ДРУГИЙ ШТУКАР Смеральдіно-Гапко, нічого не знаш. Ананас це ось що. Робітники працюють. Одна група вирушас по харчі і повертається. Запитують: на кого, мовляв, дістали? Одрікають: на себе. Тоді ті: а на нас?

ШТУКАРКА Дуже ладно.

ДРУГИЙ ШТУКАР А що таке ускліщітка?

ШТУКАРКА А того я вже й цілком не годна знати.

ДРУГИЙ ШТУКАР Простакувата Гапко, хоч і набралась галичанської вимови! Ускліщітка це: у склі щітка.

ШТУКАРКА Як то: у склі щітка?

ДРУГИЙ ШТУКАР Зубна щітка, покладена у скляний кожушок, щоб не бруднилась дорогою.

ШТУКАРКА Он воно що! Знаменито.

ДРУГИЙ ШТУКАР Так я граю словесну нетривкість понять.

ПЕРШИЙ ШТУКАР Приймається. Хто ще?

- ТРЕТІЙ ШТУКАР** Тоді я гратиму філософічну доглибність вистави.
- ПЕРШИЙ ШТУКАР** Приймається. Сам я гратиму силу кохання. Личу?
- УСІ** Браво! Браво!
- ТРЕТІЙ ШТУКАР** Протестую.
- ПЕРШИЙ ШТУКАР** Проти чого, Хомо Бруте?
- ТРЕТІЙ ШТУКАР** Вони кричать тобі браво з мотивів підлабузництва.
- ПЕРШИЙ ШТУКАР** Візьми негайно свої слова назад.
- ТРЕТІЙ ШТУКАР** Беру.
- ПЕРШИЙ ШТУКАР** Хлопці, наші помічники, актори ще молоді й недосвідчені. Вони гратимуть в епізодах. Вони будуть тлом.
- УСІ** Приймається.
- ПЕРШИЙ ШТУКАР** Гратимемо в масках.
- УСІ** Приймається.
- ПЕРШИЙ ШТУКАР** Маски рухаються так, щоб на потрібний мент на кону був якстій новий персонаж.
- УСІ** Приймається.
- ПЕРШИЙ ШТУКАР** Сценарій! Герої тягнуть у річище побутовщини: ліжко, шкарпетки, кава. Усе треба розсадити. Вигадуймо сценарій!
- ДРУГИЙ ШТУКАР** Розсаджу відразу. Словесна нетривкість понять, тобто я, втілюється у речовистого та річистого кельнера. Перша моя маска: кельнер.
- ПЕРШИЙ ШТУКАР** Чому кельнер?
- ДРУГИЙ ШТУКАР** Вони з церкви підуть просто до ресторану.
- ПЕРШИЙ ШТУКАР** Звідки це відомо?
- ДРУГИЙ ШТУКАР** Чоловік сказав: панчохи з розрахунком на церкву і ресторан. А в ресторані перша персона: кельнер.
- ПЕРШИЙ ШТУКАР** Добре, приймається.
- ДРУГИЙ ШТУКАР** Ресторан у тому ж самому будинкові. Кельнер мешкає теж тут, на другому поверсі.
- ПЕРШИЙ ШТУКАР** Там, де їхній добрий приятель Валентин, задня частина всякої справи?
- ДРУГИЙ ШТУКАР** Достеменно. Під час обіду кельнер встругне першу капость.
- ПЕРШИЙ ШТУКАР** Як саме?
- ДРУГИЙ ШТУКАР** Побачите. Імпровізуватиму. Є одна коверзлива панночка. Зараз побачу, як її увести.
- ПЕРШИЙ ШТУКАР** Так добре, до діла.
- ТРЕТІЙ ШТУКАР** Хвилину!

ПЕРШИЙ ШТУКАР Що таке, Хома Вруте?
ТРЕТІЙ ШТУКАР Не вирішили, хто гратиме совість.
ПЕРШИЙ ШТУКАР Нема кандидатів, Хома Вруте. Вистава буде
безсовісна.

ТРЕТІЙ ШТУКАР Тоді пропозиція.
ПЕРШИЙ ШТУКАР Говори.
ТРЕТІЙ ШТУКАР Кожен хай бере додаткове навантаження:
грати совість як уміє. Наприкінці виявиться, хто вмів по-справжньому.
ПЕРШИЙ ШТУКАР Щось наче вільний ринок совісті? Гаразд,
хай буде. Кінчати інтермедію?

УСІ Кінчати! Кінчати!

ПЕРШИЙ ШТУКАР Бути по тому. Галльо-гоп!

*Музика. Скоки, ляпаси, перекидання, інші
вигіски, притаманні театрові.*

*КЕЛЬНЕР (блискавичне перестігання). Таця
з пляшками і П пірует.*

КЕЛЬНЕР Галльо-гоп!
ВІДВІДУВАЧ З ВУСАМИ Щодня вправляєтесь так?
КЕЛЬНЕР Тільки сьогодні. Для дебюту.
ВІДВІДУВАЧ З ВУСАМИ Я думав: щодня вправляєтесь так.
ВІДВІДУВАЧ БЕЗ ВУСІВ Боже мій, Боже! Ви так тяжко впали!
І робили при тому аж — одна, дві, три — три пляшки світлого вина.
КЕЛЬНЕР Темнуватого.
ВІДВІДУВАЧ БЕЗ ВУСІВ Що прошу?
КЕЛЬНЕР Вино було дещо темнувате, прошу пана.
ВІДВІДУВАЧ БЕЗ ВУСІВ Ах, яка шкода! Яка шкода темнува-
того вина! Я так щиро співчуваю вам.
КЕЛЬНЕР Для дебюту.
ВІДВІДУВАЧ БЕЗ ВУСІВ Що, прошу?
КЕЛЬНЕР То сталося, прошу пана, для мого дебюту в новій ролі.
ВІДВІДУВАЧ БЕЗ ВУСІВ А скільки вам років, з ласки?
КЕЛЬНЕР Ммм — — п'ять — —
ВІДВІДУВАЧ БЕЗ ВУСІВ Що, прошу?
КЕЛЬНЕР П'ятдесят.
ВІДВІДУВАЧ БЕЗ ВУСІВ Дуже, дуже мені вас шкода. Я так
щиро співчуваю вам.
КЕЛЬНЕР Дякую.
ВІДВІДУВАЧ БЕЗ ВУСІВ Що, прошу?
КЕЛЬНЕР Щиро дякую вам, пане.

АНТОН. АНТОНИНА.

АНТОН Галльо!

КЕЛЬНЕР З неділею.

АНТОН Істи.

КЕЛЬНЕР Як велось в церкві?

АНТОН Панотець шикарний.

КЕЛЬНЕР Панотець?

АНТОН Панотець Крук.

КЕЛЬНЕР Панотець Крук чудесний панотець.

АНТОНИНА Прекрасний панотець.

КЕЛЬНЕР Панотець чудесний.

АНТОН Шикарний панотець. Істи!

КЕЛЬНЕР Що сьогодні їмо?

АНТОН Багато і смачно.

КЕЛЬНЕР Що сьогодні п'ємо?

АНТОН Ось таке щось. Що п'ємо, допо?

АНТОНИНА Ось таке щось.

АНТОН Ось таке щось, друже.

КЕЛЬНЕР Служу.

Столик праворуч.

АНТОН Валентина ще нема.

АНТОНИНА Я не бачила його у церкві.

АНТОН Він спізнився, либонь.

АНТОНИНА Якщо спізнився, то сидів у задніх лавах і вибшов одним з перших.

КЕЛЬНЕР П'ємо темнувате токайське, прошу панства.

АНТОН Я за.

АНТОНИНА Я проти.

АНТОН Чом?

АНТОНИНА Волила б світлуватий рислінг.

КЕЛЬНЕР Є такий, прошу пані.

ВАЛЕНТИНА.

ВАЛЕНТИНА Галльо!

КЕЛЬНЕР Ах, пані вже?

ВАЛЕНТИНА Я вже. Ходить сюди.

КЕЛЬНЕР Служу.

ВАЛЕНТИНА Мені здорово хочеться Істи.

КЕЛЬНЕР Мяттю. Прошу тут.

Столик ліворуч.

ВАЛЕНТИНА Щось жирне, і щоб з раками.

КЕЛЬНЕР Раків нема, прошу пані.

ВАЛЕНТИНА Щоб були раки! Щоб були мені раки! Раків, раків, раків хочу!

КЕЛЬНЕР Переговорю з господарем.

ВАЛЕНТИНА Плювати на господаря. Раків хочу, хочу раків!
Я йому вдсятеро заплачу, господареві.

КЕЛЬНЕР Служу.

ВАЛЕНТИНА Так і перекажіть: раків і кокосової оливи. Плачу
вдвадцятєро.

КЕЛЬНЕР Оливи нема, прошу пані.

ВАЛЕНТИНА Плачу вдвадцятєро.

КЕЛЬНЕР Служу.

Столик праворуч.

АНТОН Хвилинку!

КЕЛЬНЕР Служу?

АНТОН Хто вона?

АНТОНИНА Що це за фря?

КЕЛЬНЕР Надзвичайна моя гостя.

АНТОН Вона називається?

КЕЛЬНЕР Інкогніто.

АНТОН Вона мешкає?

КЕЛЬНЕР Тасмниця.

АНТОН Купую тасмницю.

АНТОНИНА Масш кошторис на тасмниці?

АНТОН Твоя правда. Скажіть так.

КЕЛЬНЕР Не можу. Ніяк не можу.

АНТОН Скажіть по-дружньому.

КЕЛЬНЕР Не можу. Ніяк не можу. Несу рислінг.

Столик ліворуч.

ВАЛЕНТИНА Хвилинку!

КЕЛЬНЕР Служу.

ВАЛЕНТИНА Дайте вогню.

КЕЛЬНЕР Прошу гарно.

ВАЛЕНТИНА Я маю свинську звичку курити перед обідом. Не
забудьте раків.

КЕЛЬНЕР Служу.

ВАЛЕНТИНА І бананів.

КЕЛЬНЕР Бананів нема, прошу пані.

ВАЛЕНТИНА Бананів нема? Тоді інжиру.

КЕЛЬНЕР Інжиру нема, прошу пані.

ВАЛЕНТИНА У вас нічого нема. Я хочу інжиру. Щоб мені тут негайно інжир! Скажіть йому, я плачу двадцятєро, господареві. Негайно інжир!

КЕЛЬНЕР Служу.

ВАЛЕНТИНА І нагрітого молока.

КЕЛЬНЕР Служу.

ВАЛЕНТИНА Я п'ю нагріте молоко з консервами. Консерви: шпроти або фаршований перець.

КЕЛЬНЕР Служу.

ВАЛЕНТИНА Ще запитання.

КЕЛЬНЕР Прошу гарно.

ВАЛЕНТИНА Чому в вас брови кущиками?

КЕЛЬНЕР Не встиг догримувати.

ВАЛЕНТИНА Ви гримусте брови?

КЕЛЬНЕР Як коли.

ВАЛЕНТИНА Добре. Ще запитання.

КЕЛЬНЕР Служу.

ВАЛЕНТИНА Дайте вогню. Моя сигара гасне.

Столик праворуч.

АНТОНИНА Мій Боже, вона курить сигару!

ВІДВІДУВАЧ З ВУСАМИ Біфштекс, чоловіче.

КЕЛЬНЕР Терпець, терпець.

ВІДВІДУВАЧ З ВУСАМИ Півгодини терпцю.

КЕЛЬНЕР Терпець, терпець.

Столик ліворуч.

ВАЛЕНТИНА Ще запитання.

КЕЛЬНЕР Служу.

Столик праворуч.

АНТОНИНА Котра година?

АНТОН Тридцять п'ять на дванадцятю.

АНТОНИНА Що сталося з Валентином?

АНТОН Не маю аніякісінької уяви.

ВАЛЕНТИНА Що то за одні?

КЕЛЬНЕР Мої постійні гості.

ВАЛЕНТИНА Де вони мешкають?

КЕЛЬНЕР У цьому ж будинкові, нагорі.

ВАЛЕНТИНА На поверсі?

КЕЛЬНЕР Так, на першому поверсі.

ВАЛЕНТИНА Я бачила її вранці.

КЕЛЬНЕР Прошу?

ВАЛЕНТИНА Вірніше: чула. Вона бичачим голосом ревла наниз.

КЕЛЬНЕР Прошу?

ВАЛЕНТИНА Вона гукала якійсь старенькій наниз, що вона щаслива.

КЕЛЬНЕР Так?

ВАЛЕНТИНА Я аж прокинулась від її галасу. Що вона за одна?

КЕЛЬНЕР Постійні мешканці, пристойні люди.

ВАЛЕНТИНА Не смійте при мені казати, що вони пристойні люди!

КЕЛЬНЕР Дуже погані люди, прошу пані.

ВАЛЕНТИНА Добре. Ще?

КЕЛЬНЕР Ниці, мстиві, зависливі, приземі, плиткі, самозакохані, сжарі, вовнолюби, кулакоїди і католики до того ж, прошу пані.

ВАЛЕНТИНА Дуже добре. Ви здібний. Майте від мене дарунок. Що таке вовнолюби?

КЕЛЬНЕР То я щоб догодити пані.

ВАЛЕНТИНА Верзїть ще.

КЕЛЬНЕР Служу. Котолупи, саломаринатори, базарники, вандалески, гумомази, сировантажники, склянкогрома, гичелі, милоїди, грамофоножери, підтинники, каштанотряси, пляшкогризи, бульбовники, личаки, лахмани, пивоноси і лихварі до того ж, прошу пані.

ВІДВІДУВАЧ БЕЗ ВУСІВ А моя картопелька, прошу?

КЕЛЬНЕР Терпець, терпець.

ВАЛЕНТИНА Дуже добре. Чому вони говорять: нема досі Валентина?

КЕЛЬНЕР Вони товаришують з паном Валентином.

ВАЛЕНТИНА От я їм покажу.

КЕЛЬНЕР Прошу?

ВАЛЕНТИНА Він буде мій.

КЕЛЬНЕР Пан Валентин?

ВАЛЕНТИНА Ні, оцей, що його жінка щаслива. Ота старенька, що вона їй — —

Столик праворуч.

АНТОНИНА Напрочуд гідка особа.

АНТОН То ти вже так.

Столик ліворуч.

ВАЛЕНТИНА — — ота старенька — хто вона така?

КЕЛЬНЕР Мешкає тут же.

ВАЛЕНТИНА Вона сказала: щастя зазнаєш увечорі.

КЕЛЬНЕР Так?

ВАЛЕНТИНА Так. А увечорі подружжя буде — трісь.

КЕЛЬНЕР О!

ВАЛЕНТИНА Увечорі щастя вона не зазнає. Нічого нікому не кажіть.

КЕЛЬНЕР О ні!

ВАЛЕНТИНА Не кажіть їм, хто я.

КЕЛЬНЕР О ні, ні!

ВАЛЕНТИНА Матимете двадцятєро і втридцятєро. Несіть молоко.

КЕЛЬНЕР Служу.

ВАЛЕНТИНА І раків.

КЕЛЬНЕР Служу.

ВАЛЕНТИНА Ще!

КЕЛЬНЕР Прошу гарно.

ВАЛЕНТИНА Дайте вогню.

КЕЛЬНЕР Прошу гарно.

ВІДВІДУВАЧ З ВУСАМИ Віфштекс.

КЕЛЬНЕР Терпець, терпець.

ВІДВІДУВАЧ БЕЗ ВУСІВ А картопелька, прошу?

КЕЛЬНЕР Терпець, терпець.

Столик праворуч.

АНТОНИНА Неможливо нестерпна особа.

АНТОН Гадаєш?

АНТОНИНА Я спостерігаю її весь час.

АНТОН Ну, і?

АНТОНИНА Знаєш, з якою твариною?

АНТОН Чому неодмінно з твариною?

АНТОНИНА З твариною зближає людину її подробиця.

АНТОН То було вранці.

АНТОНИНА Що за несталість?

АНТОН Людина розвивається.

АНТОНИНА Так непослідовно?

АНТОН Людина йде вперед суперечностями.

АНТОНИНА Твій фах уже не подробиці?

АНТОН Не став крапки над і.

АНТОНИНА Я тільки послідовна.

АНТОН Ти буваш разюче нецікава.

АНТОНИНА Озирнись навколо: є цікавіші.

АНТОН Страшенно дотепно.

КЕЛЬНЕР Увага! Біфштекс?

ВІДВІДУВАЧ З ВУСАМИ Я думав, він уже назад биком обер-
нувся.

КЕЛЬНЕР Ні, засмажений безповоротно. Картопля?

ВІДВІДУВАЧ БЕЗ ВУСІВ Дуже, дуже вам вдячний.

КЕЛЬНЕР Прошу гарно. Два біфштекси?

ВАЛЕНТИНА Спершу мені!

АНТОНИНА Ми перші замовляли.

АНТОН Не будь бабою.

КЕЛЬНЕР Служу пані. Рислінг?

ВАЛЕНТИНА Спершу мені!

КЕЛЬНЕР Служу пані. Один біфштекс. Раки.

ВАЛЕНТИНА Не хочу вже раків.

КЕЛЬНЕР По них посилали спеціально навпроти.

ВАЛЕНТИНА Не хочу раків, не хочу раків, геть раків!

КЕЛЬНЕР Слухаю. Нагріте молоко?

ВАЛЕНТИНА Не хочу молока.

КЕЛЬНЕР Слухаю. Інжир?

ВАЛЕНТИНА Інжиром пересипати гарнір.

КЕЛЬНЕР Слухаю.

ВАЛЕНТИНА Інжирогарнір з біфштексом. І музики мені!

КЕЛЬНЕР Миттю.

Радіо.

АНТОНИНА Я просила б вимкнути радіо.

АНТОН Не будь бабою.

АНТОНИНА Я просила б вимкнути радіо.

КЕЛЬНЕР То, прошу, я не знаю — —

ВАЛЕНТИНА Вимкніть його до біса!

КЕЛЬНЕР Слухаю.

Столик ліворуч.

ВАЛЕНТИНА Набридло мені радіо. Ще наслухаюсь увечорі. Але чого це ви вагаєтесь?

КЕЛЬНЕР Я, власне — —

ВАЛЕНТИНА Між нами двома вагастесь? Ви забули, що зобов'язані при мені П лаяти?

КЕЛЬНЕР Менажерка, борчиха, перечниця.

ВАЛЕНТИНА Добре. Ще.

КЕЛЬНЕР Солонороба, квасуха, молокопияка.

ВАЛЕНТИНА Це я молокопияка.

КЕЛЬНЕР Це пані молокопияка, перепрошую.

ВАЛЕНТИНА А його хвалити. Його хвалити, хвалити, хвалити!

КЕЛЬНЕР Привітний, гожий, велемудрий, кріпкостійний.

ВАЛЕНТИНА Добре. Ще.

КЕЛЬНЕР Файний, ладний, промінноокий, ваджрораменний.

ВАЛЕНТИНА Дуже добре. Що таке ваджрораменний?

КЕЛЬНЕР То я щоб догодити пані.

ВАЛЕНТИНА Дуже добре. Масте нагороду від мене. Спитайте його, чи хоче слухати музику?

КЕЛЬНЕР І якщо хоче?

ВАЛЕНТИНА То ввімкніть на злість їй.

КЕЛЬНЕР Рація! Я забув.

ВАЛЕНТИНА Що забули?

КЕЛЬНЕР Мос завдання. Я мушу сіяти злобу між людьми.

ВАЛЕНТИНА Ваше завдання сіяти злобу, не забувайте.

КЕЛЬНЕР То я ввімкну без запиту.

Радіо.

АНТОНИНА Знов музика! Я просила б вимкнути радіо.

КЕЛЬНЕР Миттю.

АНТОН Не будь же бабою.

Столик ліворуч.

ВАЛЕНТИНА Ви вимкнули радіо?

КЕЛЬНЕР Мусів, пані.

ВАЛЕНТИНА Ви болягуз.

КЕЛЬНЕР Я чоловік.

ВАЛЕНТИНА Ви страхопуд!

КЕЛЬНЕР Я джентлмен, прошу пані.

ВАЛЕНТИНА З вами не можна варити раків. До речі, де мої раки?

КЕЛЬНЕР Пані не захотіли їх їсти.

ВАЛЕНТИНА Де ж вони?

КЕЛЬНЕР Їх понесли змувати.

ВАЛЕНТИНА Ідея!

КЕЛЬНЕР Слухаю.

ВАЛЕНТИНА Між іншим, що таке ідея?

КЕЛЬНЕР Ідея, прошу пані: і що я, і як я, і де я. Ось що воно таке.

ВАЛЕНТИНА А що таке: як я?

КЕЛЬНЕР Як'я імам Ємену.

ВАЛЕНТИНА Ні чорта не розумію.

КЕЛЬНЕР Є арабська країна Ємен. І є в ній імам. І звать його Як'я.

ВАЛЕНТИНА Його звать не Як'я, а Ях'я.

КЕЛЬНЕР Ях'я?

ВАЛЕНТИНА Так, Ях'я. Щойно я була там поблизу.

КЕЛЬНЕР Пані були в Арабії?

ВАЛЕНТИНА Була. На знак протесту.

КЕЛЬНЕР Протесту проти?

ВАЛЕНТИНА Проти моїх батьків. Але цього вам знати не можна.

Отже, ідея: принесіть мені раків назад.

КЕЛЬНЕР Слухаю.

ВАЛЕНТИНА І принесіть мені ще чотири порції салату.

КЕЛЬНЕР Служу.

Столик праворуч.

АНТОНИНА Як вона потворно жере!

АНТОН Була в Арабії, каже.

АНТОНИНА Ти чуєш, що вона варнякає?

АНТОН Тільки це чув. Була, мабуть, кореспонденткою.

АНТОНИНА Ідеал жінки: поїхати до Арабії кореспонденткою!

АНТОН Що ти знаєш про мій ідеал жінки?

АНТОНИНА Зате я знаю про свій ідеал чоловіка.

АНТОН Ти разуче нецікава зараз.

АНТОНИНА Дякую.

ВІДВІДУВАЧ БЕЗ ВУСІВ Перепрошую, пані ласкава. Чи можу я насмілитися підступити до вашого столу?

АНТОНИНА Прошу дуже.

ВІДВІДУВАЧ БЕЗ ВУСІВ Перепрошую, пане ласкавий. Чи можу я насмілитися підступити до вашого столу?

АНТОН Прошу дуже.

ВІДВІДУВАЧ БЕЗ ВУСІВ Прошу ласкавої уваги. Справа в тому, що ми поділилися.

АНТОН Ви поділилися, прошу?

ВІДВІДУВАЧ БЕЗ ВУСІВ Точніше: не ми, а наші думки поділилися. Це, перепрошую, стосується до пані.

АНТОНИНА Я вас слухаю.

ВІДВІДУВАЧ БЕЗ ВУСІВ Прошу ласкавої уваги пані: наші думки поділилися.

АНТОНИНА У чому поділилися?

ВІДВІДУВАЧ БЕЗ ВУСІВ У суперечці про вмикання або невмикання радіо. У суперечці між пані а пані. Той поважний пан — —

ВІДВІДУВАЧ З ВУСАМИ Я!

ВІДВІДУВАЧ БЕЗ ВУСІВ — — той поважний пан і ті мовчазні панове залишилися при думці, що мала рацію пані — —

АНТОНИНА Я?

ВІДВІДУВАЧ БЕЗ ВУСІВ Ні, перепрошую, ота поважна пані. Ввімкнути радіо — —

АНТОНИНА Ви хочете ввімкнути радіо?

ВІДВІДУВАЧ БЕЗ ВУСІВ Перепрошую пані, я мав на увазі тих панів. Вони — —

ВІДВІДУВАЧ З ВУСАМИ Та ми зовсім не хочемо включати радіо!

АНТОНИНА Ви не хочете? Так цей пан хоче?

ВІДВІДУВАЧ БЕЗ ВУСІВ Ні, пані ласкава, я — —

АНТОНИНА Нічого не розумію.

ВІДВІДУВАЧ БЕЗ ВУСІВ Пані не розуміють? Я мав на увазі пояснити — —

ВІДВІДУВАЧ З ВУСАМИ Чекайте! Гетьте! Я поясню. Я і цей добродій — —

ВІДВІДУВАЧ БЕЗ ВУСІВ Перепрошую, осел попереду, прошу пана!

ВІДВІДУВАЧ З ВУСАМИ Я осел?

ВІДВІДУВАЧ БЕЗ ВУСІВ Пан мають сказати: цей добродій і я.

ВІДВІДУВАЧ З ВУСАМИ Щоб осел був попереду?

ВІДВІДУВАЧ БЕЗ ВУСІВ Осел усе попереду, прошу пана.

ВІДВІДУВАЧ З ВУСАМИ Гарзд. Цей добродій і я засперечались, хто мав слухність: ви, що хотіли виключити радіо, чи та дівчина, що не хотіла.

ВАЛЕНТИНА Я вже потім хотіла!

ВІДВІДУВАЧ З ВУСАМИ Неважно. Тоді ви ще не хотіли. От ми я поділили наші голоси. От і все. І нема про що більше розп'яжувать.

АНТОНИНА Але я не розумію, хто був за що?

ВІДВІДУВАЧ З ВУСАМИ Я був за радіо.

ВІДВІДУВАЧ БЕЗ ВУСІВ Осел усе попереду, прошу вас!

ВІДВІДУВАЧ З ВУСАМИ Осел був проти радіо.

ВІДВІДУВАЧ БЕЗ ВУСІВ Правильно. Я був за пані проти пані.

ВАЛЕНТИНА Ви насмілились проти мене?

ВІДВІДУВАЧ БЕЗ ВУСІВ Я насмілився, я —

ВІДВІДУВАЧ З ВУСАМИ Я і ті добродії були за те, щоб радіо лишити грати. От і все. І нема про що більше розпатякувать.

АНТОНИНА Тобто, ви були проти мене?

ВІДВІДУВАЧ З ВУСАМИ Ми не були проти вас. Ми були за радіо.

АНТОНИНА Ви хочете ввімкнути радіо?

ВІДВІДУВАЧ З ВУСАМИ Ет, говорити з вами! Не хочемо ми включати радіо! Ми тільки поділились голосами, от і все.

ВІДВІДУВАЧ БЕЗ ВУСІВ Ми шукали справедливости, прошу пані. Тим то наші голоси й поділилися.

ВІДВІДУВАЧ З ВУСАМИ От і все.

ВІДВІДУВАЧ БЕЗ ВУСІВ От і все, прошу пані. Але прошу не забувати: я за пані проти пані проти радіо. Я єдиний!

АНТОНИНА Дуже рада чути.

ВІДВІДУВАЧ БЕЗ ВУСІВ Дуже перепрошую пані.

АНТОНИНА Прошу дуже.

ВІДВІДУВАЧ БЕЗ ВУСІВ Перепрошую пана.

АНТОН Прошу дуже.

ВІДВІДУВАЧ БЕЗ ВУСІВ Перепрошую пані.

ВАЛЕНТИНА Нічого, нічого! Я вам нагадаю.

ВІДВІДУВАЧ БЕЗ ВУСІВ Перепрошую.

ВАЛЕНТИНА Я вам чуба намку.

ВІДВІДУВАЧ БЕЗ ВУСІВ Перепрошую.

Столик ліворуч.

КЕЛЬНЕР Раки, прошу пані. Чотири рази салатка.

ВАЛЕНТИНА Скоро давайте сюди. Я вже першої години пере-
возможця!

КЕЛЬНЕР Прошу?

ВАЛЕНТИНА За мене більшість голосів. Мінус тільки один, і той писклявий. Не хочу цих раків.

КЕЛЬНЕР Але ж на Бога милосердного, пані!

ВАЛЕНТИНА Не хочу, не хочу, не хочу раків, геть раків!

КЕЛЬНЕР Я так старався.

ВАЛЕНТИНА Раків не хочу!

КЕЛЬНЕР Влагаю вас, пані!

ВАЛЕНТИНА Я невблаганна. Заберіть їх назад зимувати. При-
несіть груш.

КЕЛЬНЕР Ох, служу, служу!

Столик праворуч.

АНТОНИНА Любий!

АНТОН Що ти хочеш?

АНТОНИНА Любий, не сварімось!

АНТОН Про мене.

АНТОНИНА Ти мені такий безконечно присмний.

АНТОН Ти теж.

АНТОНИНА Побудь хвилинку.

АНТОН Куди ти?

АНТОНИНА Я зараз.

АНТОН Зачіску собі поправлятимеш?

АНТОНИНА Хіба треба? Либонь треба. А потім підемо до Тереси.

АНТОН Вже полюбила?

АНТОНИНА Людина йде вперед.

АНТОН Прекрасно.

АНТОНИНА Доходить дванадцята. Підемо любенько в гості. Не сварімось. Я зараз.

Столик ліворуч.

АНТОН Перепрошую. Пані, здасться, потребує вогню?

ВАЛЕНТИНА Ненавиджу підходи. Говоріть просто. Чи маю я казати про вогонь мого серця, абощо? Говоріть просто. Запитуйте просто. Ну?

АНТОН Добре. Ви кореспондентка?

ВАЛЕНТИНА Кореспондентка.

АНТОН Мені з вами легко і просто.

ВАЛЕНТИНА Ще б пак! Але ви справді присмний.

АНТОН Вмісте ворожити на долоні?

ВАЛЕНТИНА Вмію.

АНТОН Ви, здасться, ідеальна жінка.

ВАЛЕНТИНА Я дуже багата дівчина.

АНТОН Справді?

ВАЛЕНТИНА Не завжди. Тепер дуже багата. Я була кореспонденткою в ризикованих місцях. Та не думайте, що я так собі примхливе буржуазне дівчисько.

АНТОН Я не думаю.

ВАЛЕНТИНА Я коверзую над людьми тільки тоді, коли чую, що маю право. Тепер маю, бо нещодавно ризикувала життям.

АНТОН Можна знати, як?

ВАЛЕНТИНА Ні. Можете тільки знати, що батьки мої свині і малпи.

АНТОН І свині, і малпи?

ВАЛЕНТИНА І свині, і малпи. Давайте, поворожу.

АНТОН Праву долоню?

ВАЛЕНТИНА Ліву. Це лінія чуттєвості. Розповідати — довга й марудна історія. Я ліпше напишу вам щось на долоні. Розберете?

АНТОН Спробую.

ВАЛЕНТИНА Розберіть.

Солом'янка, щоб смактати крешон.

Розібрали?

АНТОН Ні.

ВАЛЕНТИНА Недомека. Ще раз.

АНТОН Нічого не розібрав. Ви пили крешон?

ВАЛЕНТИНА Ні. Я так молоко п'ю.

АНТОН Ви відіслали молоко назад.

ВАЛЕНТИНА Ви що — стежили?

АНТОН Я майже не міг не стежити.

ВАЛЕНТИНА Добре. До побачення.

АНТОН Ви вже йдете?

ВАЛЕНТИНА Ні, ви вже йдете до вашого столика.

АНТОН Ви скажете, що написали на долоні?

ВАЛЕНТИНА Може. Колись. Я мешкаю тут нагорі.

АНТОН Так я вас ще побачу?

ВАЛЕНТИНА Може. Колись.

АНТОН Як ви називаєтесь?

ВАЛЕНТИНА Валентина.

АНТОН Антон.

ВАЛЕНТИНА До побачення, Антоне.

АНТОН До побачення, Валентино.

Столик праворуч.

АНТОНИНА Я готова. Подобаюсь?

АНТОН Надзвичайно.

АНТОНИНА Ти платив?

АНТОН Ще ні.

АНТОНИНА Що ми їли? Три вісімдесят.

АНТОН Дай йому чотири. Я зараз.

АНТОНИНА Куди ти?

АНТОН Ах, зачіску поправити.

КЕЛЬНЕР Груші, прошу пані.

АНТОНИНА Рахунок.

КЕЛЬНЕР У тій хвилі.

ВАЛЕНТИНА Спершу мені рахунок!

ВІДВІДУВАЧ БЕЗ ВУСІВ Перепрошую пані, що знов дозволю собі втрутитися. Я знов по боці пані проти пані.

ВАЛЕНТИНА Знов проти мене?

ВІДВІДУВАЧ БЕЗ ВУСІВ Так, прошу пані, наші голоси знов поділилися. Цей поважний пан і ті мовчазні панове — —

ВІДВІДУВАЧ З ВУСАМИ Давайте, я скажу. Ми за те, щоб кельнер спершу з тією дівчиною розраховувався.

ВІДВІДУВАЧ БЕЗ ВУСІВ Осел усе попереду, прошу вас.

ВІДВІДУВАЧ З ВУСАМИ Авжеж. Бо осел хоче, щоб спершу з вами.

ВІДВІДУВАЧ БЕЗ ВУСІВ Так єсть, пані. Я за тим, щоб кельнер перше розраховувався з пані.

ВІДВІДУВАЧ З ВУСАМИ Ми висловили свої думки, от і все.

ВІДВІДУВАЧ БЕЗ ВУСІВ От і все, прошу пані. Прошу ласкаво зауважити, що я знов за пані проти всіх.

АНТОНИНА Ви джентлмен. Дуже рада чути. Кельнере, рахунок!

КЕЛЬНЕР Служу. Сім вісімдесят.

АНТОНИНА Як то: сім вісімдесят?

КЕЛЬНЕР Перепрошую, три вісімдесят.

АНТОНИНА Прошу без решти.

КЕЛЬНЕР Дякую гарно.

ВІДВІДУВАЧ З ВУСАМИ Рахунок, кельнере. Я їв біфштекс.

КЕЛЬНЕР Служу.

ВІДВІДУВАЧ БЕЗ ВУСІВ Прошу ласкаво о рахунок. Одна картопля.

КЕЛЬНЕР Служу.

ВАЛЕНТИНА Пробачте. Пан Антон забув цигарничку.

АНТОНИНА Мій чоловік забув цигарничку?

ВАЛЕНТИНА Атож. Забув її на мосму столику.

АНТОНИНА З якої речі він забув там цигарничку?

ВАЛЕНТИНА Бо ми розмовляли.

АНТОНИНА Так пані знайома з моїм чоловіком?

ВАЛЕНТИНА Ми щойно.

АНТОНИНА Дякую. Я передам мосму чоловікові цигарничку.

ВАЛЕНТИНА Так я вже!

КЕЛЬНЕР Пані вже?

ВАЛЕНТИНА Йду нагору. В перерві зайдіть.

КЕЛЬНЕР Служу.

АНТОНИНА Галляо!

КЕЛЬНЕР Слухаю.

АНТОНИНА Ви не бачили мого чоловіка?

КЕЛЬНЕР Він щойно пройшов з глеком, прошу пані.

АНТОНИНА З глеком?

КЕЛЬНЕР Так, прошу пані. Через коридор поверху.

АНТОНИНА То він удома? Ми мали йти в гостину.

КЕЛЬНЕР Нічого, на жаль, не можемо сказати.

АНТОНИНА Дякую. До побачення.

КЕЛЬНЕР На все добре, пані. Як смакувало?

АНТОНИНА Дякую. До побачення.

ВІДВІДУВАЧ БЕЗ ВУСІВ Прощу пані, перепрошую дуже, що турбую ще раз.

АНТОНИНА Я слухаю вас.

ВІДВІДУВАЧ БЕЗ ВУСІВ Ще раз прошу взяти до ласкавої уваги, що я за пані проти пані, один проти всіх.

АНТОНИНА Ви джентлмен. Дякую вам щиро. До побачення.

УСІ На все добре, пані!

ШТУКАРІ (блискавичне перевтілення).

ТРЕТІЙ ШТУКАР Я був чемний! Я втілював совість!

ЧЕТВЕРТИЙ ШТУКАР А мене, брутальну силу, ви, мабуть, таки впізнали, гав, гав, гав!

ПЕРШИЙ ШТУКАР Тиберію Горобче, вітаю.

ЧЕТВЕРТИЙ ШТУКАР Експромт, гав гав!

ДРУГИЙ ШТУКАР А я захопився новотворами. Щоправда, спочатку дещо розгубився.

ПЕРШИЙ ШТУКАР З роками наплутав.

ДРУГИЙ ШТУКАР Мені треба було: тридцять п'ять.

ПЕРШИЙ ШТУКАР Навпаки: треба було шістдесят. Вони казали, що кельнер старий. — Тихо! Маски на обличчя! Зближається ще один герой.

УСІ Хто то?

ПЕРШИЙ ШТУКАР Валентин. Нарешті сам пан Валентин.

УСІ Наш добрий приятель Валентин! — Задня частина всякої справи! — Я забув, де я сидів! — Тут! У тлі! Між мовчазними добродіями!

ПЕРШИЙ ШТУКАР Увага. Він усюди спізнився.

Блискавичне перевтілення. ВАЛЕНТИН.

ВАЛЕНТИН Я всюди спізнився.

КЕЛЬНЕР З неділею.

ВАЛЕНТИН Що нового?

КЕЛЬНЕР Панство вже пішли. Дуже чекали.

ВАЛЕНТИН Я теж чекав. Є що їсти?

КЕЛЬНЕР Як звичайно.

ВАЛЕНТИН А от я не хочу їсти. І не буду їсти. Я всюди спізнився. З їжею теж спізнився. Цілком можливо, що ти б мене й нагодував. Та вже як спізнюватись, то спізнюватись.

ВІДВІДУВАЧ БЕЗ ВУСІВ Мені безконечно шкода вас, що мусите юпі всюди спізнюватись.

ВАЛЕНТИН Краще пізно, ніж ніколи, мовляв той, спізнившись до поїзду. Це дотепний анекдот.

ВІДВІДУВАЧ З ВУСАМИ Можна снігитись?

ВАЛЕНТИН Можна.

Дванадцята година. Дники перша чверть закінчується.

днини друга чверть:

12—3 пополудні

Двері. З глеком АНТОН.

АНТОН Можна? Нікого нема. Ідеальна жіноча істота і кухенна атмосфера. Ніякого вартового на дверях не було. Я присяду собі тут.

Музика. ШТУКАРІ.

ПЕРШИЙ ШТУКАР Летюча січова фракція. Пошепки. Блискавично. Злобу в родині посіяно. Звичку словесних понять підважено. Далі опікуєшся Валентином. Він найбільш годиться.

ДРУГИЙ ШТУКАР Служу!

ПЕРШИЙ ШТУКАР Тепер заздрість-ревнощі. Смеральдіно-Гапко!

ШТУКАРКА Маю тут малозрозумілу маску. Не відаюм, що до чого.

ПЕРШИЙ ШТУКАР Де її видряпала?

ШТУКАРКА У бутафорській.

ПЕРШИЙ ШТУКАР Ну, бачили очі, що купували. Викручуйся як знаєш.

ДРУГИЙ ШТУКАР Прошу слова. Міряй, Смеральдіно-Гапко. Отак. Перука можлива.

ШТУКАРКА Трохи заруда.

ДРУГИЙ ШТУКАР Не шкодить. Зробимо а ля маркіза між двома війнами.

ШТУКАРКА Прошу о люстерко. Той льок сюди.

ДРУГИЙ ШТУКАР Атож. А цей туди.

ШТУКАРКА А той тамтуди. А тут начесати. Ніби три бульби.

ДРУГИЙ ШТУКАР Ще тут трошечки зачісати. Зачіска, гідна заздрощів.

ШТУКАРКА А файно, що? Ой, як же я си подобаю! Що маю робити?

ДРУГИЙ ШТУКАР Ось питай кошового.

ПЕРШИЙ ШТУКАР Готова? Підходь до нього.

ШТУКАРКА А що малабим робити?

ПЕРШИЙ ШТУКАР Привабити. Пропалити. Роззаздрити. Іншу жінку роззаздрити.

ШТУКАРКА Естем готова.

ТРЕТІЯ ШТУКАР Протестую проти полонізму!

ПЕРШИЙ ШТУКАР Хомо Вруте! Козаки в поході не протестують.

ТРЕТІЯ ШТУКАР Корюсь. Але мене не переконали.

ПЕРШИЙ ШТУКАР Гайда, Смеральдіно-Гапко, гайда!

ШТУКАРКА Я тут ніби мию посуд.

ПЕРШИЙ ШТУКАР Але по-східняцькому, Гапко, по-східняцькому.

МАЛОЗНАЙОМЕ ДІВЧИСЬКО (блискавичне перевтілення).

АНТОН Не висиджу аж нічого. Ідеальна істота інкубаторним способом. Думка доцільна, проте потребує технічної експертизи. Мені, либонь, хочеться солоного огірка. Піду, спробую знайти солоного огірка. — Пробачте. Ви були тут увесь час?

Кухенний крам.

МАЛОЗНАЙОМЕ ДІВЧИСЬКО Я ніби мию посуд.

АНТОН Багато посуду?

МАЛОЗНАЙОМЕ ДІВЧИСЬКО Небагато. Шість тарілок, дві тарілки.

АНТОН Багато чи небагато?

МАЛОЗНАЙОМЕ ДІВЧИСЬКО Та ніби небагато. Ви теж маєте посуд.

АНТОН Я думав над тим. Що багато і що небагато?

МАЛОЗНАЙОМЕ ДІВЧИСЬКО Ось небагато посуду: шість тарілок, дві тарілки. Ви теж небагато маєте.

АНТОН Я мав щось. Ага, я мав глека. Де він? Ось він. Навіщо я його притарабанив сюди?

МАЛОЗНАЙОМЕ ДІВЧИСЬКО Навіщо?

АНТОН Я й питаюся: навіщо? Не згадаю. Вуду тепер банувати.

МАЛОЗНАЙОМЕ ДІВЧИСЬКО Що то: банувати?

АНТОН Жалувати, горювати, плакатися, журитися, побиватися.

МАЛОЗНАЙОМЕ ДІВЧИСЬКО Таж глек — — Ну, звісно, для чого глек: воду носити.

АНТОН Здогад абсолютної.

МАЛОЗНАЙОМЕ ДІВЧИСЬКО Як глека беруть, то вже ж ні на що інакше, як на воду.

АНТОН Ви генія. Добре. Але скажіть мені, для чого замість ступити крок ліворуч і так набрати води у глека, підіймаються поверхом вище?

МАЛОЗНАЙОМЕ ДІВЧИСЬКО То шукали когось тут?

АНТОН Не виключено. Я й справді міг когось тут шукати.

МАЛОЗНАЙОМЕ ДІВЧИСЬКО Я вас тут часто зустрічала.

АНТОН Тут приятель мій живе.

МАЛОЗНАЙОМЕ ДІВЧИСЬКО То приятеля й шукали.

АНТОН Ні, ви видатна дівчина. Ви тут же мешкаєте?

МАЛОЗНАЙОМЕ ДІВЧИСЬКО Другі двері коридором.

АНТОН Сама?

МАЛОЗНАЙОМЕ ДІВЧИСЬКО З мамою.

АНТОН Добре з мамою?

МАЛОЗНАЙОМЕ ДІВЧИСЬКО Отак-о собі.

АНТОН І посуду небагато?

МАЛОЗНАЙОМЕ ДІВЧИСЬКО А небагато ж.

АНТОН І в мене. От тільки що цього глека.

МАЛОЗНАЙОМЕ ДІВЧИСЬКО Ха-ха! То сватайте мене.

АНТОН А що! Я не від того.

МАЛОЗНАЙОМЕ ДІВЧИСЬКО То сватайте. Давайте, я вам води каберу. Повний?

АНТОН Будь-ласка три чверті. Так зо три чверті.

МАЛОЗНАЙОМЕ ДІВЧИСЬКО Ось вам три чверті.

АНТОН Дякую.

МАЛОЗНАЙОМЕ ДІВЧИСЬКО Нема за що.

АНТОН Дякую, дівчино.

Обійми.

МАЛОЗНАЙОМЕ ДІВЧИСЬКО Ого, який! Так ото так?

АНТОН Та ні — —

МАЛОЗНАЙОМЕ ДІВЧИСЬКО Що значить: ні? Це, здається, нахабство!

АНТОН Так якось вийшло. Я не дуже хотів.

МАЛОЗНАЙОМЕ ДІВЧИСЬКО Бабі своїй розкажіть!

АНТОН Ви пробачили мені?

МАЛОЗНАЙОМЕ ДІВЧИСЬКО Ваша жінка вам пробачить! Бабі своїй розкажіть. Він не дуже хотів!

ВАЛЕНТИНА.

ВАЛЕНТИНА Дайте, Вога ради, вогюю — — Ага!

МАЛОЗНАЙОМЕ ДІВЧИСЬКО Вам сірника? Ех, не маю при собі.

АНТОН Я маю сірники.

МАЛОЗНАЙОМЕ ДІВЧИСЬКО Я в хаті маю сірники. Я побіжу зараз.

АНТОН Прошу сірника. Я дуже хотів вас бачити.

ВАЛЕНТИНА Ви знали, що я тут? Чи я вам сама — —

МАЛОЗНАЙОМЕ ДІВЧИСЬКО Вони не знали. Вони не дуже хотіли. Вони дуже не хотіли.

ВАЛЕНТИНА Що таке?

МАЛОЗНАЙОМЕ ДІВЧИСЬКО Зоставайтеся здорові!

ВАЛЕНТИНА Що вона верзе?

АНТОН Я не зрозумів. Так ви на цьому поверсі?

ВАЛЕНТИНА Що вона верзла тут?

АНТОН Я не зрозумів. Щось гукнула. Сказала: зоставайтеся здорові.

ВАЛЕНТИНА До побачення.

АНТОН Ви вбрані наче на побачення.

ВАЛЕНТИНА Я йду на побачення. Адьс.

АНТОН Одну хвилину! Ви справді були в Арабії?

ВАЛЕНТИНА Ви це хотіли спитати?

АНТОН Це і ще щось. Я, власне — — Що ви написали соломинкою.

ВАЛЕНТИНА Якою соломинкою?

АНТОН Соломинкою, щоб смоктати крешон. На моїй долоні.

ВАЛЕНТИНА Добре. Ось масте. Тільки ж ви тут були у присемному товаристві?

АНТОН То я так. Записка?

ВАЛЕНТИНА Там написано. Адьс.

АНТОН Хвилину! Я вас ще побачу?

ВАЛЕНТИНА Можливо. Колись.

АНТОН Але ви з валізкою.

ВАЛЕНТИНА Валізку теж можна побачити назад.

АНТОН Добре. Вірю.

Записка.

Тільки два слова: «Це ти.»

Блискавичне перевтілення.

ШТУКАРКА Як гралам? Побутове трактування, що? Акцент східняцький, що?

ТРЕТІЙ ШТУКАР Гапко, не цурайся свого роду, не глузуй!
ШТУКАРКА Ах, прошу пана, таж муситья культуру переймити!
ТРЕТІЙ ШТУКАР Гикнеться колись тобі тая культура.
ШТУКАРКА Аби панові не гикнулося!
ПЕРШИЙ ШТУКАР Хомо Вруте, я тобі слова не давав. Поїхали

далі.

ДРУГИЙ ШТУКАР Тепер я знову виходжу. У ресторані перерва.
Я мешкаю на цьому ж поверсі.

ПЕРШИЙ ШТУКАР Що йому скажеш?

ДРУГИЙ ШТУКАР Уже кажу.

Блискавичне перетілення.

Валентина ще нема.

АНТОН Тільки два слова: «Це ти.» — А де Валентин?

КЕЛЬНЕР Він, власне, приходив до ресторану.

АНТОН Ів?

КЕЛЬНЕР Відмовився. Виріх дотеп і негаймо пішов.

АНТОН А куди пішов?

КЕЛЬНЕР У невідомому напрямі.

АНТОН Страшенно незрозуміла поведінка. А — —

КЕЛЬНЕР Масте на думці панну, що була в ресторані?

АНТОН Саме, саме.

КЕЛЬНЕР Несподівано відїхала.

АНТОН Ой!

КЕЛЬНЕР Прошу — ой?

АНТОН Куди вона відїхала?

КЕЛЬНЕР У невідомому напрямі.

АНТОН Ая-яя-яя! Ая же ая-яя-яя!

КЕЛЬНЕР Хвилижку! Так, вона. Прошу глянути у вікно. Саме йде вулицею.

АНТОН Дякую!

Блискавичне перетілення.

ДРУГИЙ ШТУКАР Бачили? Бачили?

ШТУКАРКА З глеком побіг! З глеком побіг!

ЧЕТВЕРТИЙ ШТУКАР І вода розльопусться, га-га-га!

ПЕРШИЙ ШТУКАР Смеральдіно-Гапко, наступне перетілення!
За стареньку, за стареньку! Маску масш?

ШТУКАРКА Єсть маска.

ПЕРШИЙ ШТУКАР Поволі, на Вога! Старі так не носяться!

ШТУКАРКА Рация. — А чого то ви на мене та й визвірилися? Соромились би: ще зелені, а зо старих потішаються! А кшш, цілком вас! Он прийду до мосі голубоньки та й скажу: бач, скажу, де твое щастя.

*Перевтілення. Музика. АНТОНИНА з пляшкою,
а казустріч СТАРЕНЬКА.*

СТАРЕНЬКА Бач, де твое щастя.
АНТОНИНА Старенька моя прийшла!
СТАРЕНЬКА Добридень тобі. Бач, де твое щастя.
АНТОНИНА Старенька, таж увечорі щастя зазнаю?
СТАРЕНЬКА Гай-гай, ще до вечора скільки води! А й пляшка он на воду?
АНТОНИНА На воду, власне.
СТАРЕНЬКА А для чого на воду?
АНТОНИНА Власне, не на воду. Пі водою виполоскати треба.
СТАРЕНЬКА А води немає!
АНТОНИНА Та кажуть, чоловік сюди кудись по неї пішов.
СТАРЕНЬКА Ага! Пішов. Пішов та й не прийшов.
АНТОНИНА Годину вже ходить, бабусю.
СТАРЕНЬКА Важка ж тая вода. Чи сюди ж і пішов?
АНТОНИНА Нагору на кухню, казали, пішов.
СТАРЕНЬКА Ото кухня, ото?
АНТОНИНА Де? Отам у вікні?
СТАРЕНЬКА Та поглянь бо, поглянь!
АНТОНИНА Нічого не бачу.
СТАРЕНЬКА Та поглянь бо, поглянь!
АНТОНИНА Бачу.

Пляшка.

СТАРЕНЬКА А пляшку треба б водою.
АНТОНИНА Атож, водою.
СТАРЕНЬКА Або й ні.
АНТОНИНА Або й ні.
СТАРЕНЬКА Ой, може ж тая пляшка та на чюсь голову?
АНТОНИНА Може й на чюсь голову.
СТАРЕНЬКА Куди ти, дитино? — Де там! Ну, хвилинка важить вічність. Галльо-гоп!

Перевтілення.

Анатоліо! Анатоліо!
ДРУГИЙ ШТУКАР Ти мене гукала? Я звусь не Анатоль.
ШТУКАРКА Не має ніякого значення. Мерщій!
ДРУГИЙ ШТУКАР Чого?
ШТУКАРКА Пана Валентина!
ДРУГИЙ ШТУКАР Чого?
ШТУКАРКА Вона її хоче пляшкою!
ДРУГИЙ ШТУКАР Біжу. Він ще на сходах. Пане Валентине!
Пане Валентине!

Перетілення.

ВАЛЕНТИН Що таке, чоловіче? Що таке?
КЕЛЬНЕР Ах, Бога ради, пане Валентине, пані Антонина — —
пляшкою — — мені дуже незручно — — але пляшкою — —
ВАЛЕНТИН Увага. Коли ти гадасш, що нісенітниці, які ти варня-
каш — —
КЕЛЬНЕР Але пізно буде, пане Валентине, пізно буде — —
ВАЛЕНТИН Я готовий бігти, чоловіче, як змагун. Але напрям, чо-
ловіче, напрям?
КЕЛЬНЕР На вулицю, на вулицю, просто на вулицю!
ВАЛЕНТИН І?
КЕЛЬНЕР І ліворуч, ліворуч! І там пані Антонина з пляшкою!
ВАЛЕНТИН Пляшка зрозуміло. Але що мені до пані Антонини?
КЕЛЬНЕР Ах, пане Валентине, ви повинні запобігти злочинкові!
ВАЛЕНТИН На злочини маю власну думку. Та коли повинен, то
повинен. На вулиці?
КЕЛЬНЕР На вулиці.
ВАЛЕНТИН Ліворуч?
КЕЛЬНЕР Ліворуч.
ВАЛЕНТИН З пляшкою?
КЕЛЬНЕР З пляшкою.
ВАЛЕНТИН Бувай здоров.

Музика. Перетілення.

ШТУКАРІ Дожене чи ні? — Дожене: вона стоїть при вході. — Де?
— Оңдо при вході. — Далі не пішла! — З пляшкою. Пляшку сховала
за спину. — Підходить. Умовляє. — Вона не йде. — Умовляє. — Вони
йдуть. — Побралися сходами. — Врозтіч, козаки!

Музика. АНТОНИНА. ВАЛЕНТИН.

ВАЛЕНТИН Заспокоїться.

АНТОНИНА Не треба, Валентине. Не треба заспокоюватись.

ВАЛЕНТИН Пляшку ставлю сюди.

АНТОНИНА Куди?

ВАЛЕНТИН На вашу шафу. Ми у вас у кімнаті.

АНТОНИНА Викиньте її геть.

ВАЛЕНТИН Я подивлюсь, чи є в ній горілка.

АНТОНИНА Там нічого нема.

ВАЛЕНТИН Гидко носити порожні пляшки.

АНТОНИНА Хочете випити?

ВАЛЕНТИН Як завжди.

АНТОНИНА І я.

ВАЛЕНТИН То вип'ємо.

АНТОНИНА Пошукаю.

ВАЛЕНТИН Чекайте, нетерпляче.

АНТОНИНА Горілка є, але — — Горілка його.

ВАЛЕНТИН То що такого?

АНТОНИНА Не хочу пити його горілки.

ВАЛЕНТИН Я заплачу, буде моя горілка.

АНТОНИНА Ідея. Покладіть тут гроші.

ВАЛЕНТИН Я виклав усе, що мав.

АНТОНИНА Багато. Візьміть собі решту.

ВАЛЕНТИН Узав.

АНТОНИНА Важливо, щоб були гроші. Важливо, щоб ви купили горілку. Дуже добра вигадка.

ВАЛЕНТИН Я не вигадую поганих вигадок.

АНТОНИНА П'ємо. Бррр. Боже, яка гидка!

ВАЛЕНТИН Хто її п'є таку погану!

АНТОНИНА Бррр. Ви просто з шийки? Бррр, Валентине.

ВАЛЕНТИН Будьмо здорові.

АНТОНИНА Бррр. Вам так більше смакує? Будьмо здорові. Вам так більше смакує? Ха-ха-ха! Знаєте, кого ви мені нагадали зараз?

ВАЛЕНТИН Жирафу?

АНТОНИНА Мериноса.

ВАЛЕНТИН Меринос це, здається, такий цап?

АНТОНИНА Ні, то такий баран. Баран з підлим носом. Втягніть ще раз отак губами — отак! Ха-ха-ха, якраз меринос! Стривайте, як ви сказали — —

ВАЛЕНТИН Що сказав?
АНТОНИНА Про вигадки. Як ви сказали: я не вигадую — —
ВАЛЕНТИН Я не вигадую поганих вигадок. Ось як я сказав.
АНТОНИНА Хтось так уже сказав. Або щось подібне. Господи,
голова йде обертом. Ага, ви знаєте, хто ви?
ВАЛЕНТИН Звичайно, знаю.
АНТОНИНА Не знаєте ви нічого. Ви задня частина всякої справи.
ВАЛЕНТИН Красно дякую.
АНТОНИНА Абсолютно нема чого ображатись. Ви задня частина
всякої справи. Так було ще вранці. Людина йде вперед суперечностями.
ВАЛЕНТИН Тепер кажіть, що вам сталося.
АНТОНИНА Не хочу, не хочу! Все забути. Щоб не було нічого.
ВАЛЕНТИН Кажіть, я піп. Сповідатись.
АНТОНИНА Не хочу, не хочу! Все забути. Я їй голову пляшкою
хотіла, ха-ха-ха!
ВАЛЕНТИН Добре. Кому саме?
АНТОНИНА Ха-ха-ха, трісь — і нема голови! Порожнє місце. Ви
думаете, я щодня так роблю? Ні, не щодня. Сьогодні вперше.
ВАЛЕНТИН Я мусів би, власне, радіти.
АНТОНИНА Трісь — і нема голови! Чого радіти?
ВАЛЕНТИН Бо я мусів би бути за протиприродні злочини.
АНТОНИНА Гадаєте, мені властиво?
ВАЛЕНТИН Вам не властиво. Саме тому, що вам невластиво.
Злочин проти вашої природи. Протиприродний злочин.
АНТОНИНА Для чого вам це, ха-ха-ха!
ВАЛЕНТИН Для створення штучного світу.
АНТОНИНА Ага! Тоді вип'ємо за штучний світ.
ВАЛЕНТИН Я говорю з метою.
АНТОНИНА І мета?
ВАЛЕНТИН Вас заінтригувати.
АНТОНИНА Інтригуйте! Пиймо. Бррр. Господи, яка гидка!
ВАЛЕНТИН Хто її п'є таку поганюшу!
АНТОНИНА Бррр. Дайте чимсь закусити.
ВАЛЕНТИН Тут я не господар.
АНТОНИНА Господар. Нині господар. Ви купили.
ВАЛЕНТИН Я купував горілку.
АНТОНИНА Купіть ще закуску. Скоро тільки!
ВАЛЕНТИН Я не маю дрібних.
АНТОНИНА Масте. Ви взяли решту. Скоро тільки.
ВАЛЕНТИН Узяв решту. Ось.
АНТОНИНА Дайте там хліб і — —
ВАЛЕНТИН Тут кав'яр.

АНТОНИНА Давайте кав'яр, скоро тільки! Гадасте, я щодня п'ю? Сьогодні вперше.

ВАЛЕНТИН Не рахуючи позавчора.

АНТОНИНА Правда. Позавчора ми пили разом. Ах, позавчора ми пили ще всі разом! Ще всі разом... Ага — ти!

ВАЛЕНТИН Що — ти?

АНТОНИНА Позавчора ми пили на брудершафт. А ти не наважуєшся.

ВАЛЕНТИН Бо було б природно. Я проти природи.

АНТОНИНА Пити теж проти природи. Бо проти мосі природи. Проти — — Бо проти мосі природи — — А ти не наважуєшся казати мені ти, бо проти — — проти — — Не слухай мене, Бога ради. Мені сором, що таке безгекаю. Я не щодня. Сьогодні вперше.

ВАЛЕНТИН Добре. Бо проти вашої природи.

АНТОНИНА Тобі подобається? А мені зовсім абсолютно не подобається. Ще тільки позавчора... І пили всі разом. Трісь — і нема позавчора! І я злочинниця.

ВАЛЕНТИН Уже знайшов. Я радію на ваш злочин.

АНТОНИНА А то чого?

ВАЛЕНТИН Бо він не відбувся. Ви не провалили голови. Для злочину природно — відбутись. Ваш не відбувся. Я за протиприродний злочин.

АНТОНИНА Але я в думці провалила їй голову. Шістнадцять разів, поки стояла. І нема позавчора. Нема сьогодні. Нема нічого.

ВАЛЕНТИН Вам личить пити. Тому не треба.

АНТОНИНА Я, як п'ю, спершу стаю навісна. Потім тяжко тужно. Знаєте, чого я хочу? Щоб нічого не було, і вас, і тебе не було, а щоб я співала у церковному хорі.

ВАЛЕНТИН Хочеться протестувати.

АНТОНИНА Чому? Так гарно і свято. Усі співають і я співаю. Усі в унісон або в терцію, і я теж.

ВАЛЕНТИН Хочеться протестувати. Не треба в терцію. Не треба в унісон.

АНТОНИНА Може, ще скажеш: і суспільства не треба?

ВАЛЕНТИН Не треба суспільства.

АНТОНИНА Може, й кордонів не треба?

ВАЛЕНТИН Не треба кордонів. Нічого не треба.

АНТОНИНА Так таки нічого?

ВАЛЕНТИН Анічогісінько. Людей тільки треба.

АНТОНИНА Ха-ха-ха, яких людей?

ВАЛЕНТИН Інакших людей. Штучних людей.

АНТОНИНА Але скажи серйозно!

ВАЛЕНТИН Серйозно. Глибока тасмниця. Ми випили, і я тільки тому. Глибока тасмниця: я стараюся з себе зробити штучну людину.

АНТОНИНА Ти?

ВАЛЕНТИН Але майте на увазі: я говорю з метою.

АНТОНИНА І мета?

ВАЛЕНТИН Справити враження.

АНТОНИНА Ти що — може, закоханий?

ВАЛЕНТИН Було б природно. Я не хочу кохати вас. Я проти природи.

АНТОНИНА Ти масш наречену?

ВАЛЕНТИН Вона в іншому місті. Але не тому — —

АНТОНИНА Одне нескромне питання. Не хочеш, не відповідай.

ВАЛЕНТИН Не відповім.

АНТОНИНА Але ж кортить знати.

ВАЛЕНТИН Відповім.

АНТОНИНА Де ти, пробач, валандався цілу ніч?

ВАЛЕНТИН Сидів з повіями і думав.

АНТОНИНА А для чого?

ВАЛЕНТИН Бо проти природи. Природно мати наречену в іншому місті, а до повій ходити розважатись. Я ходив не розважатись. Я ходив думати. Я хочу проти природи.

АНТОНИНА Страшенно цікаво. Кажі ще.

ВАЛЕНТИН Я роблю з себе штучну людину. Мистецьку людину.

АНТОНИНА Чи воно можливо?

ВАЛЕНТИН Дуже важко і майже неможливо. Тобто: мені майже неможливо. Хто йде нормальним шляхом, для того можливо. Тяжко, але можливо. Для вас з Антоном можливо.

АНТОНИНА Ну, ну! Кажі ще.

ВАЛЕНТИН Людина стає, бачте, геросм через страждання. Неми-
нучий шлях усіх, хто нормальні. Шлях вас і Антона. Ви, попри весь
ваш примітивізм, натури по-нормальному глибокі. І аж біжите назуст-
річ стражданню.

АНТОНИНА Ну, ну, далі!

ВАЛЕНТИН Я йду ненормальним шляхом: хочу оминуті. Я хочу
без страждань геросм. Тобто: штучною людиною. Герой це штучна лю-
дина. Бо героїзму в природі не існує.

АНТОНИНА Чекай. Ти говориш: два шляхи героїзму — — Один
нормальний, через страждання — —

ВАЛЕНТИН Так, бо страждання існує тільки в людській природі.
Існує в потенції. Коли воно виходить у дію, людина відскакує від
решти природи.

АНТОНИНА Ага! Природний шлях до неприродности?

ВАЛЕНТИН А мій шлях неприродний: робити все навпаки. Неприродний шлях до неприродності.

АНТОНИНА Вже зрозуміла. Чи воно можливо? Чи тобі щастило вже колись?

ВАЛЕНТИН Один раз. Я юнаком відчув був один раз і на коротку мить. Неповторне почуття.

АНТОНИНА Що за почуття?

ВАЛЕНТИН Самопідлеглість. Я йшов вулицею і самоусвідомлювався. Я самоусвідомлювався як досконала точноходна машина. Неповторне почуття. Усі деталі діють за наказом осередку.

АНТОНИНА Пощастило тільки раз?

ВАЛЕНТИН Один тільки раз. Відтоді я б'юся, щоб відновити, щоб збагнути тасмницю. Але про те нікому!

АНТОНИНА Та чому, власне, нікому?

ВАЛЕНТИН Бо я боягуз. Я страхаюся, що інші знатимуть, як я оминаю їхній шлях. Я боягуз і себелюбець. Поки я не досягну ступеня святости, я ношу маску. Невисокого гатунку маску. Маску оригінальства для оригінальства. Погану маску. Зовні я просто злий і лінивий. Ви помітили?

АНТОНИНА Я не помітила, але — —

ВАЛЕНТИН І в мене постійні можливості відступу. В випадку з вами теж. Якби ви розголосили секрет, то що мені заважас потім заявити, мовляв, усе сказане було просто оригінальством?

АНТОНИНА А ти таки складний.

ВАЛЕНТИН Я дуже складний.

АНТОНИНА А Антон казав, що це якраз ти найпримітивіший. І він ще казав, що ти задня частина всякої справи. Помилка! Це я сказала. Зовсім голова обертом. Це таки сказала я.

ВАЛЕНТИН Красно дякую.

АНТОНИНА Не ображайся. Ти однак не відасш страждань. А наш, кажеш, до страждань шлях?

ВАЛЕНТИН Неодмінно.

АНТОНИНА І через страждання — до штучности, до героїзму?

ВАЛЕНТИН Ваш з Антоном шлях.

АНТОНИНА Позавчора ми ще не знали ніяких страждань. Дочка ще не знала. Сьогодні вранці ще не знала.

ВАЛЕНТИН Ви були в ембріоні. Ви були в ембріоні героїзму.

АНТОН. Глек.

АНТОН Леді та джентлмени! Я чую мову про героїзм.

ВАЛЕНТИН Я прошу, сер? Так, мова була про героїзм, сер.

АНТОН Ентонз, називаюсь Ентоні Дж Ентонз, есквайр.

ВАЛЕНТИН Вейлентінз, Вейлентін О Вейлентінз, есквайр.

АНТОН Я щасливий, сер, бачити вас у себе в господі.

ВАЛЕНТИН Я щасливий, сер, бути вашим гостем.

АНТОН Чи не правда, сер, сьогодні чудова погода? Сигару, сер?

ВАЛЕНТИН Так є, сер, сьогодні чудова погода. Сердечно дякую, сер — — Перепрошую, я не дочув вашого імені?

АНТОН Це я повинен казати. Сигару, сер — — Перепрошую, я не дочув вашого імені?

ВАЛЕНТИН Вейлентінз, Вейлентін О Вейлентінз, есквайр.

АНТОН Дуже мені присмно, сер — — Тепер у староамериканському стилі: гелльо, здоровило!

ВАЛЕНТИН Гелльо, малий! Як ідеться?

АНТОН Хвалити Бога. А тобі?

ВАЛЕНТИН Можливо.

АНТОН Мій джин жлуктасш? То призволяйся.

ВАЛЕНТИН Дякую. Сьогодні вже більше не можу.

АНТОНИНА Тепер вступає крихітка Енті. Де вечеряємо, Вейлі?

ВАЛЕНТИН У кривого Мека.

АНТОНИНА Чудесно. Здорово. А він нехай воду носить. Тяжка вода, хлопче?

АНТОН Тяжкенька.

АНТОНИНА Носити тобі не переносити. Гайда, Вейлі!

ВАЛЕНТИН Він лишається. Ми удвох. Гайда, крихітко! Галльо, малий!

АНТОН Галльо, друже! Перед четвертою в ресторані.

Записка.

«Це ти.» Тільки два слова.

Дзеркало.

Галльо, друже! Що поробляємо? Га? Що нового? Як ваше самопочуття? Як ваші справи?

Музика. ВАЛЕНТИН. ДРУГИЙ ШТУКАР.

ДРУГИЙ ШТУКАР Як ваші справи?

ВАЛЕНТИН Нічого.

ДРУГИЙ ШТУКАР Бачите, ми, акторський колектив, запросили вас до себе. Ми вважаємо вас за здібну людину. Я уповноважений

провадити переговори про узгодження дій. Бо ось ви, наприклад, сказали: нічого. Чи добре ви усвідомили, що означає нічого?

ВАЛЕНТИН Нічого це нічого.

ДРУГИЙ ШТУКАР Нічого це нічого. Слушно. Але може бути ще так. Виходите ви, наприклад, з дому ввечері. А воно восени, о восьмій уже темно, майже зорі і так далі. Ви вражені. Ого, вже ніч: вигукнете ви. Ого, ніч! Ніч, ого! От вам і ще одне: ніч-ого.

ВАЛЕНТИН В узгодненні дій у цій ділянці перешкод не буде. Ніч, ого, кажете? Ого, ніч, кажете? Ось вам ряд. Ого, ніч — погонич. Погонич — братанич. Братанич — робичич. Робичич — розкарячич. І в такому ж дусі. Задоволені?

ДРУГИЙ ШТУКАР По вуха. Розсаджувати і наново сплітати слова — це, знаєте, мій коник. Нема для мене нічого милішого, як стежити, як зорити споріднену властивість в іншого. Поготів у вас, пане Валентине, поготів у вас. Ви бо задня частина всякої справи, ви носите невисокого гатунку маску — для нас це не секрет, — а тим часом у вашій самотині ви чините все навпаки і всюди прагнете внести штучність. Тож будьте благословенні. Розбивайте їхні родинне щастя аж до самого вечора. Вечір прийде і покаже, над якими ущелинами побудовано днину. Щойно вечір покаже. Щойно вечір.

ВАЛЕНТИН Мені це підходить. Кілька вже разів простежував я у собі демонічно-руйнацькі нахили. Вони з'являлись лише на соту долю секунди. Та, гадаю, якщо добре зосередитись, то можна такий нахил утримати при дії аж до вечора. Спробуємо. Але ось одна річ —

ТРЕТІЙ ШТУКАР.

ДРУГИЙ ШТУКАР Саме?

ВАЛЕНТИН Бачте, справа ось якого роду. Щоб діяти, я повинен бути впевнений у собі. Щоб бути впевненим, я хотів би ваших суджень про багаті властивості моєї вдачі.

ТРЕТІЙ ШТУКАР А я можу провидіти майбутнє.

ВАЛЕНТИН Ні, не майбутнє. Тільки судження про властивості моєї багатой вдачі.

ТРЕТІЙ ШТУКАР Можу судити про властивості вдачі.

ДРУГИЙ ШТУКАР Ти тут до речі, Хомо Вруте. Перебери на чашинку гостя. А я вас на мить полишу.

ТРЕТІЙ ШТУКАР Перебираю. Та мені для того таки потрібен брезент.

ВАЛЕНТИН Який брезент?

ТРЕТІЙ ШТУКАР Мій би товариш сказав: брезент-презент. Брезент, щоб з'їздити задом.

ВАЛЕНТИН Для чого задом?

ТРЕТІЙ ШТУКАР Я помилився: не задом, а на заду. Я уявляю собі це так. Стоїть брезент, нап'ятий на відповідно зроблені рами. Ви бачили, як отаке влаштовують у цирку для мертвих петель? Або дітям, щоб з'їздити просто в пісок? Ну, так і я таке хочу.

ПОМІЧНИКИ ШТУКАРІВ. Брезент, щоб з'їздити на заду.

Ось дивіться. Я здираюсь драбинкою. Ви задасте запитання. Я думаю хвилю. А тоді я з'їжджу задом, тобто на заду, брезентом наниз — і в цей мент я даю відповідь. Інакше це все було б дуже заплутано.

ВАЛЕНТИН Ваша правда. А так маємо найдоцільніший шлях.

ТРЕТІЙ ШТУКАР Найдоцільніший, саме найдоцільніший. І при тому врахуйте одну річ. Дуже важливо, щоб брезент був слизький, щоб був мов лід. Так от, з'їздитиму. Підпоможіть, хлопці.

Драбина. Берет, макія, окуляри.

Прошу запитання.

ВАЛЕНТИН Скажіть, докторе, чому в мене від полудня не сходиться комірець на шиї?

ТРЕТІЙ ШТУКАР Увага. Відповідь. Вступ до відповіді: живемо в часах, коли одне повстало, а друге заперестало. Живемо в часах бурхливих та мінливих. Зараз буде відповідь. Вйо-о-о! — Я не встиг.

ВАЛЕНТИН Не встигли?

ТРЕТІЙ ШТУКАР Я не встиг виректи судження, поки з'їздив. Во поки я з'їздив, я думав над тим, чи достатньо слизький брезент. Та судження мос і справді довге. Відповідь можна побудувати двома шляхами. Перший: ви наїлися в ресторані, і тому вам занадто тісний комірець.

ВАЛЕНТИН Чи не гадаєте ви, докторе, що цей варіант містить у собі чималий елемент банальности?

ТРЕТІЙ ШТУКАР Гадаю. Банальність — слово, яке сюди найбільше личить. Банальність! Прекрасно сказано. Тоді другий варіант: ви пили з пані горілку, заінтригували її, тому запишались, надулись, дістали воло, і от комірець і не сходиться.

ВАЛЕНТИН А другий варіант, здається мені, вичерпний. Запитання друге.

ТРЕТІЙ ШТУКАР Запитання друге. Підпоможіть, хлопці.

ВАЛЕНТИН Скажіть, докторе, таке. Коли я, мавши успіх, ітиму в життя далі ва-банк, і ввірвуся, і згорю від сорому, — то що зо мною станеться?

ТРЕТІЙ ШТУКАР Отже, так. Свіість людська може бути: а) со-вістю вчинків, б) совістю душі, в) совістю серця, г) совістю печінок. За-питання стосується майбутнього. Я, як сказано, можу провидіти май-бутнє. Вйо-о-о! — Я встиг.

ВАЛЕНТИН Устигли, справді?

ТРЕТІЙ ШТУКАР Я встиг обдумати, поки з'їздив. Коли ви зго-рите від сорому, з вас буде печений Валентин.

ВАЛЕНТИН Відповідь, як мені здається, вичерпна. Запитання трете.

ТРЕТІЙ ШТУКАР Підпоможіть, хлопці.

ВАЛЕНТИН Скажіть, докторе, чому я почав менше курити?

ТРЕТІЙ ШТУКАР Робити менше щось одне означає більше ро-бити щось друге. Ніколи не буває менше робити щось одне без того, щоб не робити більше щось друге. Вйо-о-о! — Я встиг. Ви почали біль-ше некурити.

ВАЛЕНТИН Що таке, прошу, докторе?

ТРЕТІЙ ШТУКАР Почавши менши курити, ви почали більше некурити. Кристалізована логіка.

ВАЛЕНТИН Але я просто захоплення, докторе. Я захоплення кристалізованою логікою. Моя роля вияснена. Моя роля вияснена аж до тієї межі, після якої починалася б уже антироля. Та тепер дозволь-те, своєю чергою — —

ТРЕТІЙ ШТУКАР Ви хочете мене запитати про мою ролю?

ВАЛЕНТИН Атож, атож. Ви філософ, що його б тільки великим дивом подивляти. Ви мусіли б — —

ТРЕТІЙ ШТУКАР Ге, мусів би! Ви кажете! А певно, що мусів би. Я й граю, за домовою, філософічну доглибність вистави. Але то тільки про око людське, бо вони — —

ВАЛЕНТИН Хто вони?

ТРЕТІЙ ШТУКАР Та вони ж, звісно хто: колеги мої. Перебаран-чають вони мені, як тільки можуть. Висловитись не дають. На січову дисципліну посилаються. Он воно що робиться! І взагалі я хотів би скористуватися з того, що нас ніхто не слухас, і висловити вам свої нарікання. Саме вам.

ВАЛЕНТИН А хлопці не зрадять?

ТРЕТІЙ ШТУКАР Ні, вони симпатичні. Отож, кажу вам: п'єса мені яскраво не подобається. Я хотів би, щоб було більше про мораль. І я хотів би, щоб було більше логіки.

ВАЛЕНТИН Гарзд, логіка. Ось, власне. Коли ви побажали з'їзди-ти брезентом, я сказав, що це найдоцільніший шлях, і ви ствердили, так, мовляв, найдоцільніший. Я розумію: проти природи. І схвалюю. Але в цьому випадкові я тільки інтуїтивно розумію. Для мого розу-

міня я потребував би розумної формули. Во он кажуть, що найдоцільніший — не довший, а якраз найкоротший шлях.

ТРЕТІЙ ШТУКАР Хто це каже? Пришелепуваті прагматисти це кажуть, он хто! Не буквально треба розуміти доцільність, а з вибриком. З вибриком і з відбриком її треба розуміти, он як! Ось вам ціль — скажімо, он там-о. Ціль, добре, нехай так. Але ось до неї ведуть дві дороги. Одна тягнеться лінією пішоходів, спершу навпрожки, ось так, а тоді ось так ламається під прямим кутом і аж тоді приводить до цілі. А другу дорогу можна утворити, пішовши не під кутом, а просто, через площу, ось так. Яка дорога доцільніша? Якою пішли б ви?

ВАЛЕНТИН Я? Ммм — —

ТРЕТІЙ ШТУКАР Не хочу ставити вас у незручне становище. Відповім сам за вас. Дурень піде через площу діагоналею, бо ця дорога коротша. Дурень не розуміє, що коротше — не доцільніше. Не те мудрець. Мудрець відас, що йшовши довше, він набереться більше вражень подорожі і надумас більше думок. Ціль мудреця не географічна точка, а поглиблення мудрости. Короткість і доцільність не рівнозначні. Короткість це природа. Доцільність же проти природи. Он як.

ВАЛЕНТИН Маю від вас вичерпне обґрунтування. Я проти природи.

ТРЕТІЙ ШТУКАР Крім того, я не тільки мислитель, а й поет. І тут той самий конфлікт. Я за традицію, але не найкоротшим шляхом. А вони за інновацію, і то якомога скоріше.

ВАЛЕНТИН Хто — вони?

ТРЕТІЙ ШТУКАР Мої колеги бто. Я в перманентній опозиції супроти них.

ВАЛЕНТИН А хлопці не викажуть?

ТРЕТІЙ ШТУКАР Ні, вони симпатичні. Прошу посудити. Ось вам з моїх найтрадиційніших віршів:

Друг, із якого я виведений,
Називався електромагнет.

ВАЛЕНТИН Дуже цікавий вірш.

ТРЕТІЙ ШТУКАР А ось вам віршована побутова сценка:

Йшла дитина, і прямо з дороги
В торбу стомлених плюнула любо.

Хіба ж не розкїш?

ВАЛЕНТИН Розкїш, достеменно. Дуже цікавий вірш.

ТРЕТІЙ ШТУКАР А, крім того, я незадоволений і особисто. Я маю холеричний темперамент. У мене понижений життєвий тонус. Досі не можу знайти нікого, хто б мені потилицю перед сном чухав. А це мені потрібно, бо тільки так я можу відчутти гармонію світобудови. Я думав уже над такою машинкою, щоб ставити у головах, щоб чухала.

Але вони — мої колеги бто — вигадують усе на світі, тільки не предмети, догідні у побуті. І тому я в опозиції. Я внутрішній емігрант цієї вистави.

ДРУГИЙ ШТУКАР.

ДРУГИЙ ШТУКАР Забарився, пробачте. Там зараз щось станеться. Я посіяв злобу.

ВАЛЕНТИН Станеться? А я мушу до вечора?

ДРУГИЙ ШТУКАР Так, пане Валентине, аж до самого вечора. Нам конче посувати дію далі. Чи має хтось якісь претенсії? Як ні, то доведеться нам іти навласнуруч. Реальність чин покаже і кінцівка. У кожній дії зерно правдоти. Не гнівайтесь на довгу базграюну. Їй край уже, приходить дія знов. На час відходим з кону — прихінцева ще рима ось:

Вітер з кону вивіс інтермедію,
Натомість дужий вихор вдме дію — —

Впізнасте поета? Хомо Бруте, куди тікаш? Хомо Бруте, гей! У вірші було ще щось ніби: ведмеді і ю — і не пожеруть ведмеді ю, щось подібне. Вірш без кінцівки. Автор сховався.

Музыка. Дзеркало. Записка. АНТОН.

АНТОН Автор сховався. Написано: «Це ти.» Поглянь на себе: ти це чи не ти? Це ти. Це я. Може бути, річ зрозуміла, що я не я. З потилиці, безумовно, не я. Хтось, кому пишуть: «Це ти.» Пані, вам легко сказати, а я зобов'язаний до відповідальності. Ви не зважили, що існують неготові чоловіки. Недопечені. Пані, такі жарти дурно не минаються, боком лізуть. Я це той я, що ще ні разу не вдумувався у поняття ідеальної жінки.

АНТОНИНА. Парасолька.

АНТОНИНА Вузьенькі поросячі очки.

АНТОН Іде дощ?

АНТОНИНА Дощу нема.

АНТОН Валентин?

АНТОНИНА Пропав Валентин.

АНТОН Зовсім?

АНТОНИНА Тривало. Пішов з акторами.

АНТОН Що за актори?

АНТОНИНА Тут нагорі якісь.

АНТОН Дощу нема. А для чого парасолька?

АНТОНИНА Для оригінальства.

АНТОН Впливає Валентин?

АНТОНИНА І впливає інший.

АНТОН А, може, я не знаю Валентина?

АНТОНИНА Я знаю тільки те, що я його знаю.

АНТОН Медку мого напилися?

АНТОНИНА Тут гроші. Валентин платить за медок.

АНТОН Я не те хотів сказати.

АНТОНИНА Висловся, висловся. Покажи записку.

АНТОН Не роби з себе те, чим ти не є.

АНТОНИНА Минудось. Я тепер штучна людина. Покажуй записку.

АНТОН Якщо хочеш провалитися в мені — —

АНТОНИНА У тобі провалитися?

АНТОН У моєму про тебе уваленні.

АНТОНИНА Плювати на увалення. Покажуй записку.

АНТОН Добре. Ти баба.

АНТОНИНА Я баба. Що значить: «Це ти»?

АНТОН Антоніно, не ставаймо на горб. Ми жили страшенно глухо.

АНТОНИНА Не подобається?

АНТОН І тупо. Глухо і тупо. Антоніно, зрозумій. Антоніно, будь людиною.

АНТОНИНА А хіба не чоловік перший мусить бути людиною? Що значить: «Це ти»?

АНТОН Антоніно, певним робом стали ми сьогодні на гребінь. Кажу тобі: перелізьмо краще під дротами. Не рвімося грудьми на колочки.

АНТОНИНА Ага, ти теж — облякути! Та такі ні, кажи: що значить «це ти»?

АНТОН Антоніно, не заглядаймо у прірву!

АНТОНИНА Але на Бога, для чого стільки патосу і поезії? Обмацати чужу бабу з усіх боків — воно бо така приємна річ. Але для чого співати при тому?

АНТОН Ти проклята — — Пробач, я не те. Слухай. Юнаком я довірливо закохався. Але вона глузувала, називала прандиватим. Бо в мене обличчя було вкрите болячками — —

АНТОНИНА Ріс чи що?

АНТОН Ріс і вір'яв. А, може, обмін речовин. Не знаю — —

АНТОНИНА А я зате знаю. Нахили ваші малп'ячі вже тоді — —

АНТОН Антоніно, не глузуй. Антоніно, я як на дусі. Саме сьогодні я думаю, що коли б оте дівча не дражнило мене — — О мій не-

здійснення ідеал жінки! Чому ми не підходимо до ідеалів щоразу? Я ходжу і думаю, щоб нинішній день був кожним днем. О, нинішній день — кожний день, о, о!

АНТОНИНА Нинішній день кожного дня — було б знаменито. Боже, таж у неї вузюсінькі очиці! Якраз порослячі!

АНТОН Антоніно, закликаю: не роби з себе самцро.

АНТОНИНА А ти думав, я хто? Ого-го, мій друже! Я самця. Не сходить мене штучні ваші люди. Я печерна самця. І буду нею аж поки здохну.

АНТОН Добре. Зрозумій одне. Я перевіряю себе. Але не значить же воно, що я від тебе безповоротно — —

АНТОНИНА Ще не наважився? Наважуйся. Я брутальна баба.

АНТОН Антоніно, я хочу абсолютно чесно. Я міг би сховати записку — —

АНТОНИНА Але я ввійшла. Ти не встиг сховати.

АНТОН Ніколи не знав, що так тебе ненавиджу.

АНТОНИНА Байдуже. Що значить «це ти»?

АНТОН Я сам не знаю. Це ти — —

АНТОНИНА Це я?

АНТОН Це не ти. «Це ти», мабуть, стусується до — —

АНТОНИНА Це не ти?

АНТОН Це не я.

АНТОНИНА Це ти!

АНТОН Я не знаю, чи це я. Ми нічого не говорили такого.

АНТОНИНА Ви не говорили. Ви розуміли одне одного мовчки. Цікаво, на яку роль тепер мене? Покоївки? Може, тобі, ха-ха-ха, шкарпетку залатати?

АНТОН Антоніно, молю.

АНТОНИНА Що, брутальна баба? Але це ти провокуєш. Ти навмисне. Щоб була я гидка. Щоб контрастом. Ти вбивця.

АНТОН Повтори.

АНТОНИНА Вбивця.

АНТОН Масш!

Парасолька.

АНТОНИНА Навіщо ти зламав парасольку?

АНТОН Не твоє діло.

АНТОНИНА Я купувала за власні гроші.

АНТОН Віддам тобі гроші. Ось масш тут.

Гроші на столі.

АНТОНИНА Це не твої гроші.

АНТОН Це мої гроші.

АНТОНИНА Гроші Валентина.

АНТОН А за медок він хіба не платить?

АНТОНИНА Ах, твій фах подробиці! Так тоді, коли хочеш знати, тут не всі гроші.

АНТОН Скільки бракує, до чорта?

АНТОНИНА Я заплатила два сорок. Бракує один двадцять чотири.

АНТОН Масш.

АНТОНИНА Ще чотири гроші.

АНТОН Чого ти хочеш від мене?

АНТОНИНА Чотири гроші.

АНТОН На тобі чотири гроші.

АНТОНИНА Усе.

АНТОН Ідеальчик.

АНТОНИНА Авжеж. Не личу.

АНТОН Невимовна баба.

АНТОНИНА Вбивці личить повія.

АНТОН Повтори.

АНТОНИНА Вбивці личить повія.

АНТОН Ти П назвала повією?

АНТОНИНА П. П. Незрівнянну. Короткохвосту. Королівну. Порослячооку.

АНТОН Повтори, як ти назвала.

АНТОНИНА Повія. Повія. Повія.

АНТОН Масш.

Удар по обличчі.

АНТОНИНА Ах!

АНТОН Дійсність. Не ідеал.

АНТОНИНА Мене? Мене? За неї?

АНТОН Ти довела.

АНТОНИНА Мене, дружину? За лахмітницю? За авантурницю? За паршиве казнащо?

АНТОН Замовч, бо я сам собі гідкий роблюся.

АНТОНИНА Прощай.

АНТОН Прощай. Я не гідний тебе. Але і ти не гідна мене.

АНТОНИНА Прощай.

Улазки парасольки.

АНТОН Ну, так. Вона не може не повернутись. Але я? Це я. Це ти?

Дзеркало.

Це ти? Ми були знайомі з вами, пане. Але ми бачимось вперше.
Добрідень, пане вбивця.

Хрест. Дзеркало.

Я ще ніколи не звертався до Тебе. Тобто, я багато разів звертався до Тебе, — але сьогодні я вперше звертаюсь до Тебе ось так. Я звертаюся сьогодні щільно, впритул. Сьогодні я розумію, що звертаюсь до Тебе. Розумію, що це я стою навколішки перед Тобою. Я благаю Тебе: нехай ніколи більше я її не вдарю. Я благаю Тебе: повір моїй клятві, що я її ніколи більше не вдарю. Я не знав нічого про того пана, про пана вбивцю. Повір мені. Я не хочу з тим паном нічого мати спільного. Не хочу, не зважаючи на те, що — скажемо чесно — зустріч з ним це дуже цікава зустріч.

Третя година. Динки друка чверть закінчується.

Днини третя чверть:

3—6 пополудні

Достатньо спантеличив ВАЛЕНТИНА дзвінок при вході,
натиснутий ВАЛЕНТИНОЮ.

ВАЛЕНТИН Дуже цікава зустріч.

ВАЛЕНТИНА Приймай, яка с. Я вже тут орієнтуюсь.

ВАЛЕНТИН Мало сподівався.

ВАЛЕНТИНА Бо свиня.

ВАЛЕНТИН Правильно.

ВАЛЕНТИНА Я тут уже втретє. Дай вогню. Тебе десь дідько косо-
окий носив ніч. А я на твосму ліжку спала, як академік на засіданні.
Дай вогню.

ВАЛЕНТИН Так то твій одеколон усюди? Яблуками пахне.

ВАЛЕНТИНА А то чий же! У тебе нема, часом, пролісків?

ВАЛЕНТИН Цієї пори року нема.

ВАЛЕНТИНА Мені дуже треба пролісків. А наперсток?

ВАЛЕНТИН Наперстка нема.

ВАЛЕНТИНА Може, кельнер мас. Ми з ним, твоім кельнером, на
життя і на смерть. Геґей, агеґей!

ВАЛЕНТИН Нащо наперсток?

ВАЛЕНТИНА Пошити нашійник. Геґей! Агеґей!

КЕЛЬНЕР.

ВАЛЕНТИН Масш пса?

КЕЛЬНЕР Це я пес?

ВАЛЕНТИН Друже, я II, не тебе питаю. Ми зараз до тебе на пиво.
— Нащо нашійник?

ВАЛЕНТИНА Ой, ну, вигадала я собі такий нашійник. Яке тобі
діло? Ну, от вигадала нашійник, щоб не тер фотоапарат, — як тобі по-
яснити? Дайте вогню, Бога ради.

КЕЛЬНЕР Панство бажають пива?

ВАЛЕНТИНА Ні. Вачите, ми вже удвох.

КЕЛЬНЕР Дуже тішуся.

ВАЛЕНТИНА Масте наперсток?

КЕЛЬНЕР Звичайно, пані.

ВАЛЕНТИНА Принесіть сюди.

КЕЛЬНЕР Служу.

ВАЛЕНТИН Коли до ресторану?

КЕЛЬНЕР Перед четвертою.

ВАЛЕНТИН Ми слідом.

ВАЛЕНТИНА Може, у вас є циркуль?

КЕЛЬНЕР Звичайно, пані.

ВАЛЕНТИНА Принесіть сюди.

КЕЛЬНЕР Служу.

ВАЛЕНТИН Нащо циркуль?

ВАЛЕНТИНА Ми говоримо дурні дурниці. Абсолютно не має ніякого значення, нащо мені циркуль. Навчися дедукції. Дедукція це — за чуба і по шиї. Одружусьмося чи ні?

ВАЛЕНТИН Одружусьмося або не одружусьмося.

ВАЛЕНТИНА Вирішуй, бо вже нудно.

ВАЛЕНТИН Нудно або не нудно.

ВАЛЕНТИНА Вирішуй, до чорта!

ВАЛЕНТИН До чорта або не до чорта.

ВАЛЕНТИНА Добре. Сів на гедзя, то сиди, доки сидиться. Але мені конче треба, конечно безповоротно безсумнівно наполегливо затято треба, щоб ми одружились. Принаймні, затято треба, щоб навколо знали про наше одруження позавтра. Узавтра. Або ще краще: сьогодні. Треба, щоб знали, що ось-ось ми одружусьмося.

ВАЛЕНТИН Ось-ось або не ось-ось.

ВАЛЕНТИНА Не опирайся, мій славносінький, не опирайся!

ВАЛЕНТИН Славносінький або не славносінький.

КЕЛЬНЕР.

ВАЛЕНТИНА Я їх багато, багато бачила. Дуже багато верблюдів бачила. Але такого — —

КЕЛЬНЕР Я верблюд, прошу пані?

ВАЛЕНТИНА Ви не верблюд. Не ви верблюд.

КЕЛЬНЕР Пані бачили верблюдів, мабуть, в Арабії?

ВАЛЕНТИН Ти з Арабії?

ВАЛЕНТИНА Без пересідки. Ні, пересідка була вдома. Я полаялася з батьками. Після лайки — негайно сюди.

ВАЛЕНТИН Об'єкт лайки я?

ВАЛЕНТИНА Ти, і ще багато всяких речей.

КЕЛЬНЕР Прошу пані, наперсток.

ВАЛЕНТИНА Не хочу наперстка.

КЕЛЬНЕР Циркуль?

ВАЛЕНТИНА Не хочу циркуля. Я вже люта на нього.

КЕЛЬНЕР На циркуль?

ВАЛЕНТИНА На нього, а не на циркуль. Одружуватись мені з ним чи ні?

КЕЛЬНЕР Пані, без усякого сумніву.

ВАЛЕНТИНА Ви схида. Добре, хваліть його в моїй присутності.

КЕЛЬНЕР Хвальний, яовіальний, рахманний, золотоканий, багрянородний, трибунний, молоковидий, грошезневажний, білвомедий, восьмигранний — —

ВАЛЕНТИНА Добре. Чому восьмигранний?

КЕЛЬНЕР То я щоб догодити пані.

ВАЛЕНТИНА Дуже добре. А того лайте.

КЕЛЬНЕР Уже ляти, пані?

ВАЛЕНТИНА Так, уже ляти. Мені не сподобалось, як він підсакував з глеком за мною. З усією певністю лайте.

КЕЛЬНЕР Сучкуватий, бугруватий, мордодержальний, хріносмаковитий, блощрацедавний, мішкошптий, до того ж перуніст.

ВАЛЕНТИНА Перуніст — то теж, щоб мені догодити?

КЕЛЬНЕР Достеменно, пані.

ВАЛЕНТИНА Дуже добре. Дайте вогню.

ВАЛЕНТИН Ну, так. Сказати: нічого не розумію — природно. Я проти природи. Це тебе хотіли пляшкою? Це її хотіли пляшкою?

КЕЛЬНЕР Та начебто так.

ВАЛЕНТИН Чому мені не сказав?

КЕЛЬНЕР Я дещо сказав. Про пляшку я сказав.

ВАЛЕНТИН Чому всього не сказав?

КЕЛЬНЕР Бо я джентлмен, пане Валентине.

ВАЛЕНТИН А я теж дещо знаю з життя верблюдів. — Подобається Антон?

ВАЛЕНТИНА Уже не дуже.

ВАЛЕНТИН Подобався?

ВАЛЕНТИНА Дуже.

ВАЛЕНТИН Негайно одружусь.

ВАЛЕНТИНА Ура!

Стіна.

ВАЛЕНТИН Хто наполегливо кашляє за стіною?

КЕЛЬНЕР Сусідське дівчисько.

ВАЛЕНТИН Оте руде? Для чого кашляє?

КЕЛЬНЕР Застудилося.

ВАЛЕНТИН Ітимеш повз, вели, щоб не кашляло.

КЕЛЬНЕР Неодмінно, пане Валентине. Два слова, пане Валентине.

ВАЛЕНТИН Чому не голосно?

КЕЛЬНЕР Чоловіча справа, пане Валентине.

ВАЛЕНТИН Ну?

КЕЛЬНЕР Благаю вас, не одружуйтесь.

ВАЛЕНТИН Чому? Шлюб мій неприродний.

КЕЛЬНЕР Природний. Страшенно природний.

ВАЛЕНТИН Її батьки проти шлюбу, ти чув. Я наперекір.

КЕЛЬНЕР Так це ж за природою. Коли батьки проти, молодята конечно одружуються.

ВАЛЕНТИН Крім того, я щоб не розбивати Антона з Антоніною.

КЕЛЬНЕР Так їх же треба розбити!

ВАЛЕНТИН Щось не те. Чого так старася?

КЕЛЬНЕР Так я ж утіляю злобу!

ВАЛЕНТИН Втілюй злобу в ресторані. Особливо, коли не дістася на чай. Ми одружусь. Наполегливо затято одружусь. І оголосити. — Знов кашляє!

КЕЛЬНЕР Я скажу їй потім.

ВАЛЕНТИН Скажи їй потім. Я не боюсь, коли кашляє. Тільки драгус. Нехай вона краще не кашляє.

КЕЛЬНЕР Може вона натякає?

ВАЛЕНТИН Нехай вона краще не натякає. Я одружуюсь не з ревнощів. Я одружуюсь неприродно, і щоб навкруги неприродно Антонина перестане страждати, і буде теж неприродно. Я за неприродно. Валентино, що робиш?

ВАЛЕНТИНА Читаю енциклопедію на літеру Ш.

ВАЛЕНТИН Шизофренія?

ВАЛЕНТИНА Ні, шарлатан.

КЕЛЬНЕР То я шарлатан, прошу пані?

ВАЛЕНТИН Ні, не ти шарлатан. Шарлатан — добре. Добре: шарлатний шарлатан у шароварах. Ти дивишся на малюнки догори ногами. Роби так завше. Крім того, я знайшов нині у відрі в умивальні дванадцять чавлених яблук. Тепер я вже знаю, що це ти. Замість Істи їх, ти ними либонь умивалась. Тож роби так завше. Взагалі, від нині привчайся господинею. Тільки на цих умовах я одружуюсь.

ВАЛЕНТИНА Ура! У віщо вдягаться?

ВАЛЕНТИН У все навпаки. У все, що маш у валізі. В бурнус і фотоапарат. У наперсток і циркуль. І щоб нашійник. І неодмінно з кюнджалом.

ВАЛЕНТИНА Маю тільки шаблю.

ВАЛЕНТИН Шабля — добре. Неодмінно при шаблі. При шаблі — при шаблю. Шабля, шагрень, шапіто, шашлик, шашла, шура-бура. Вчися гри словами.

КЕЛЬНЕР Готую пиво. Словами — солов'ями.

ВАЛЕНТИНА Шюю нашійник на шюю. Шарварок, шантрапа, шапокляк. Оберніться до глядачів, перевдягаюсь. У шаблю і в бурнус. Оберніться до глядачів. Наперсток і словами. Циркуль і солов'ями. Солов'ями — соло в ямі!

Музика. Поступово ШТУКАРІ. І одим великий ошелешений АНТОН.

АНТОН Соло в ямі. Я співаю соло в ямі. І насамперед я невдоволений. Сьогодні вперше бачу: місто шахівниця. Багато незнаних подробиць. Усе ніби згори. Шахівниця. Анекдот: винахідник запропонував шахові покласти на перший квадратик одне пшеничне зернятко. Пробачте: два. Прогресія. Скільки мало б лягти вже на четвертий квадратик?

ПЕРШИЙ ШТУКАР Що таке?

АНТОН Нічого. Я рахував. Страшенно тяжко вираховувати, коли зумисне перешкоджають, — це така гра. Мама нашого навчителя була на нього схожа носом і очима.

ДРУГИЙ ШТУКАР Може, він на маму схожий?

АНТОН Так, він на маму схожий. Наші прабабуні, тобто їхні прабабуні, м'ясниці, прохачки, канцелярія, побутове малярство, сорокові роки, восьмидесяті роки, вічність, мої панове, тепла вічність. Синій колір як символ. Пропонується також перемішання. Благодайдно-науковий метод. Бо є ще злочинно-науковий метод. Благодайдно-науковий це так: номер вісім а плюс номер двадцять дев'ять де дорівнює генієві. Ідеал інкубаторним способом. Коли я знайомив її з дружиною, очі її відтворювали тільки це, камінку чемність. Зачіску зроблено з мармуру, мертвого мармуру, маркіза між двома війнами. І ходить підстрибуючи. Я футболу суспільство і вимагаю тотального злиття.

ТРЕТІЙ ШТУКАР Протестую.

ПЕРШИЙ ШТУКАР Проти чого, Хомо Бруте?

ТРЕТІЙ ШТУКАР Я нічогісінько не розумію. Мав відбутися монолог закоханого. Мав за чергою відбутися монолог закоханого, прочитаний з високим мистецьким патосом. Чому патякає нісенітниця?

ДРУГИЙ ШТУКАР Хто патякає нісенітницю?

ТРЕТІЙ ШТУКАР Чому ця людина патякає нісенітницю?

ВІДПОВІДІ Хомо Вруте, він уже ніби не людина. — Він табуля
раза. — Він кіноекран. — Крізь нього миготить потік притомности. —
Він стає зримий не тільки як він, а й як воно. — Він повертається
до воно. — Він і вона зливаються у воно.

ТРЕТІЙ ШТУКАР Але я не хочу, щоб воно зливалося. Він що
— не бажас більше плодитись, чи як?

ПЕРШИЙ ШТУКАР Він бажас. Тільки він не знає, якої він
статі.

ТРЕТІЙ ШТУКАР Та хто ж йому таке заподівав?

ШТУКАРКА Ой, який бо пан жасючо немодерний! Чейже нині
так повсюдно робиться. Я, прошу пана, коли сама закохана, то все
стало вагаюся між об'єктом а суб'єктом.

ПЕРШИЙ ШТУКАР А, крім того, згадай, Хомо Вруте, як ти був
замолоду закоханий. Хіба не плили тобі думки розрідженням потоком?

ТРЕТІЙ ШТУКАР Безпідставний наклеп на мою молодість.
Коли я був закоханий, я знав, чого хотів. Я йшов певно, хотів пев-
ного. А цей блягузкас про посинілий символ.

ПЕРШИЙ ШТУКАР Зрештою, може ти й маєш дещо від правди.
Дію в усякому разі треба прискорити. З мотивів доцільности.

ТРЕТІЙ ШТУКАР Доцільність і прискореність не однозначні.
Це вже доведено.

ПЕРШИЙ ШТУКАР Добре, тоді з мотивів ущільнення. З мотивів
спрямування на тему. Хто дасть йому по потилиці? Хто відіграє але-
горію скерування на тему? Хомо Вруте?

ТРЕТІЙ ШТУКАР Та де там! Я й сам уже розпливаюсь.

ПЕРШИЙ ШТУКАР Тиберію Горобче?

ЧЕТВЕРТИЙ ШТУКАР Ніяк можна. Я тільки брутальна сила.

ПЕРШИЙ ШТУКАР Хто бо, хто? Швацдєнько! Смеральдіно-
Гапко?

ШТУКАРКА Я, прошу пана кошового, спробую. Малам десь ту-
тай стареньку ладну п'єску. Є місце, що пасує. Я бим підсуфлювала.

ПЕРШИЙ ШТУКАР Підходь. Суфлюй. Чаклуй.

ШТУКАРКА Чоловіче, а фррр, а фррр. А фррр, а фррр, чоло-
віче. Слухай мене, а фррр, а фррр. Забувсь ролю. Слухай. Повто-
рюй за мною.

АНТОН Побігти. Не побігти. Заковика. Де більший алмаз? Коли
покірно, із зрозумінням вирячився на падлюче, що з рогачки раз-у-
раз мітить тебе в лоба? А чи коли справі дасш берега, сам показавши
дулю в напрямі того озера з перегонами? Не побігти означає тільки
покластися спати. Покластися спати означає прив'язати на поворо-

зочку всяке дригання серця, мільярд природних шоків, що вовтузяться в історії твоєї крові. Каюк, блаженно бажаною.

ШТУКАРКА Тут цілком що іншого. Та вже нехай. Далі!

АНТОН Не побігти означає покластися спати. Покластися спати означає виснити чортомрячину. Найправдоподібніше: виснити лисого дідька. Бо коли заснув по тому, як не побіг, то що порядного висниш? Лисого дідька. Тут і заковика, що воліємо бі-ти. І бігти довго. Не інакше, як лисого дідька висниш, бо який би йолоп погодився, бігши, вноіякувати різки і свинство тижнів, правосуддя шкуродера, пошвист амбітника, виття зглузованого кохання, милі штучки установців, пестощі бюрократів, нарешті вибрики в бік мовчазного і вартісного з боку немовчазного і невартісного? Який би йолоп дав згоду все оте переносити, якби певний був побачити порядний сон з тим, щоб отак тільки трісь — і вже порядний сон? Але дідька лисого присниш, от що. Справді бо! Який би осел бурчав і пітнів під набридлим клунком перегонів, коли б не боявся виснити самого тільки лисого дідька там, де жаден ще Марко Польо не описував? От осел і дрейфить. Упертість осляча заплутується. Осел воліє нести те, що дали йому, але дали певно, аніж скакати деінде, аби лише дідька лисого приснити. Притомність перетворює осла на трясогуза. Природний осел, що біжить, знесилюється, перестас бігти. Природну барву бігу заздальегідь знездоровлює блідооброблений відтінок мислі. І справа бігу, де все від бігунського завзяття, летить шкереберть, коли думка на неї глянє. І забігає вбік. Збочує в галузку. І втрачає назву дії.

ПЕРШИЙ ШТУКАР Оце він, нарешті, докопався істини. Смеральдіно-Гапко, багато ще там?

ШТУКАРКА Трошки, ось. «Лягідніше тепер. Прекрасна Офеліс. Німфо, у твоїх молитвах — — »

ТРЕТІЙ ШТУКАР Стоп, стоп! Це не стосується.

ШТУКАРКА Прошу пана, це стосується — —

АНТОН Стосується. Третя частина монологу найконкретніша. Я обрав біг. Віжу до штучности. Надприродна барва бігу. Я скінчив. До побачення. Дія бігу. Барва бігу.

ДРУГИЙ ШТУКАР Козаки, він викрутився.

ПЕРШИЙ ШТУКАР Втручання у дію, мерщія!

ДРУГИЙ ШТУКАР Його фах уже не подробиці.

ШТУКАРКА Але це наш успіх.

ТРЕТІЙ ШТУКАР Думаймо. Успіх або не успіх.

ДРУГИЙ ШТУКАР Козаки, що робити?

ТРЕТІЙ ШТУКАР Робити або не робити.

ПЕРШИЙ ШТУКАР Не хочеш робити?
ТРЕТІЙ ШТУКАР Хочу або не хочу.
ПЕРШИЙ ШТУКАР Поясни.
ТРЕТІЙ ШТУКАР Поясню або не поясню.
ПЕРШИЙ ШТУКАР Хомо Бруте, бійся Бога! Невже я ти пошвив-
ся у штучні люди?

ТРЕТІЙ ШТУКАР Усі ви мені на нерви впливаєте. Хіба тут
місце природним людям? Я штучна людина. Я алегорія.

ДРУГИЙ ШТУКАР Совісти?

ТРЕТІЙ ШТУКАР У даному разі алегорія законного обурення
глядача. До глибини п'ять розумію його, глядача! Віддав гроші, спо-
дівався на пристойне видовище, а його обливають потоком непристой-
ної притомности! Я втілюю обурення глядача. Я протестую.

ПЕРШИЙ ШТУКАР Тихше, Хомо Бруте. Січова дисципліна. Мо-
же ти й маєш дещо від правди — я вже казав тобі це. Але не можна
вголос. Летюча січова фракція, дія шкутильгас.

ДРУГИЙ ШТУКАР Куди вони тепер підуть?

ПЕРШИЙ ШТУКАР Усі на пиття пива.

ДРУГИЙ ШТУКАР Ресторан відкривають перед четвертою.

ПЕРШИЙ ШТУКАР Отож усі миряться. Зсувають столики до-
купи. Валентин — Валентина, Антон — Антонина — —

ДРУГИЙ ШТУКАР Таж Антон — Антонина розсварені.

ПЕРШИЙ ШТУКАР Яке воно має значення?

ДРУГИЙ ШТУКАР Як яке! Я сварив з метою.

ПЕРШИЙ ШТУКАР У товаристві вони призвичасні в усіх ви-
падках зберігати добру міну. Це, отже, логічно. Вони приходять, ніби
нічого не сталося. І так само приходять Валентин — Валентина.

ДРУГИЙ ШТУКАР Що роблю я, злоба?

ПЕРШИЙ ШТУКАР З'ясується з ходу дії.

ШТУКАРКА Мене цікавить, прошу пана, чи Валентина широ
вже не любить Антона.

ПЕРШИЙ ШТУКАР Вона любить — не любить.

ДРУГИЙ ШТУКАР Валентин одружується з ревнощів.

ШТУКАРКА З заздности, прошу пана?

ДРУГИЙ ШТУКАР Нехай буде з заздности. Але Валентин ні-
би й широ хоче позбавити Антонину страждань. Дуже складно. А чи
й усі ми не заплутасємось? Бо он Валентина теж хоче позбавити Ан-
тонину страждань. І, здається, так само широ. Чи як? Дуже, дуже
складно.

ПЕРШИЙ ШТУКАР Валентина хоче лиш на мить. Потім пере-
хоче. Гору візьме кохання до Антона.

ДРУГИЙ ШТУКАР Таки візьме гору? Щось дуже, дуже складно.

ПЕРШИЙ ШТУКАР Справді, дуже складно. З нею, Валентиною, найбільше мороки. Знаю певно тільки одне: гору візьме кохання. Кого до кого: до об'єкта чи до суб'єкта, до іншої статі а чи до самого себе — не грає ролі. Розплутати завжди можна, аби лише було чому заплутатись. Розплутати мені вже доручить. Не забувайте: я кохання сила. Я втілення любовної снаги. На мене звіртеся і спокійні будьте. Всі приготуйте маски — галльо-гоп! Для пива перевтілюсь блискавично. Галльо-гоп.

Музика. Блискавичне перевтілення.

КЕЛЬНЕР. Таця з пляшками.

КЕЛЬНЕР Галльо-гоп!

ВІДВІДУВАЧ З ВУСАМИ Щодня вправляєтесь?

КЕЛЬНЕР Для завершення дебюту.

ВІДВІДУВАЧ БЕЗ ВУСІВ Боже ж мій! Ви розбили аж три пляшки темнуватого пива.

КЕЛЬНЕР Світлуватого.

ВІДВІДУВАЧ БЕЗ ВУСІВ Мені дуже, дуже шкода вас.

АНТОН. АНТОНИНА. ВАЛЕНТИН. ВАЛЕНТИНА.

ВАЛЕНТИН Галльо! В порядку?

КЕЛЬНЕР В абсолютному порядку.

ВАЛЕНТИН Оголошую. Котра година?

КЕЛЬНЕР За п'ять четверта.

ВАЛЕНТИН Заждати.

АНТОН Прошу сідати.

ВАЛЕНТИНА Столики отак!

АНТОН Зробимо отак.

Зсунуті докупил столики.

ВАЛЕНТИН Так от. Леді та джентлмени.

ВАЛЕНТИНА Дайте мені вогню.

ВАЛЕНТИН Не маю.

АНТОН Я маю. Прошу.

ВАЛЕНТИНА Не курила цілий день. Ух, як чудесно! Памі не курять?

АНТОНИНА Дякую.

ВАЛЕНТИНА Курите?

АНТОНИНА Ні, дякую.

ВАЛЕНТИН Леді та джентлмени, прошу уваги.

ЖЕБРАК Любіі дорогіі люди, подайте, що милость ваша.

ВАЛЕНТИН Ет!

КЕЛЬНЕР Пиво, прошу панства.

ВІДВІДУВАЧ З ВУСАМИ Мос велике пиво?

КЕЛЬНЕР Терпець.

ВІДВІДУВАЧ БЕЗ ВУСІВ А мос, прошу ласкаво, мос маленьке пиво?

КЕЛЬНЕР Терпець, терпець.

ВІДВІДУВАЧ З ВУСАМИ Півгодини терпцю.

АНТОНИНА Ви не були сьогодні в церкві?

ВАЛЕНТИНА Я давно вже не була. Останній раз була в мечеті.

АНТОНИНА Хіба до мечеті пускають жінок?

ВАЛЕНТИНА Перебрана чоловіком.

ВАЛЕНТИН Леді та джентлмени, ну його до біса — —

КЕЛЬНЕР Шкода, пані, що не були. Панотець у нас чудесний.

АНТОН Панотець шикарний. Панотець Крук.

ЖЕБРАК Поможіть, добрі люди, що милость ваша.

ВАЛЕНТИН Вам дали.

КЕЛЬНЕР Не заважайте тут, чоловіче. А гетьте!

АНТОН Стривайте, я ще дам. Панотець шикарний.

ВАЛЕНТИН Леді та джентлмени. Отже, дозвольте, маленьке слово. Котра година?

АНТОН За півхвилини четверта.

ВАЛЕНТИН Прощу уваги. Ця ексцентрично прибрана панна, з якою я вас познайомив і яка сидить тепер між нами — —

ЖЕБРАК Люди добрі, що милость ваша.

ВАЛЕНТИН Дайте, до чорта, сказати!

АНТОНИНА Валентине, гніватися це за природою. Треба проти.

ВІДВІДУВАЧКА БЕЗ ПЕВНИХ ПРИКМЕТ Пробачте мені ласкаво. Я бачу, в кешені у вас газета — —

АНТОН Одну хвилинку. Валентине, кажи, що ти хотів.

ВАЛЕНТИН Прощу вислухати. Леді та джентлмени, ексцентрично прибрана особа, про яку ви ближче нічого не знаєте, розкривас свою тасмницю. Як спільюж у змові, я уповноваженою виявити її інкогніто. Йй на ім'я Валентина, і вона — —

ВАЛЕНТИНА Хвилинку. Знаєте що: візьміть та й закуріть!

АНТОНИНА Дякую.

ВАЛЕНТИНА Закурите?

АНТОНИНА Та ні ж бо, дякую.

ВАЛЕНТИНА Ой, я люблю, коли від щирого серця! Візьміть та я закурять.

АНТОНИНА Дякую.

ВАЛЕНТИН Уже можна?

ВАЛЕНТИНА Зараз. Дайте вогню.

КЕЛЬНЕР Прошу вогню.

АНТОН Я прошу!

ВАЛЕНТИН Кінчаю: Ія на ім'я Валентина, і вона — —

Четверта година на вежі: чотири удари одним током,
тоді чотири інакшим.

— — моя наречена.

АНТОНИНА Ах, саме враз!

ВАЛЕНТИН Що саме враз?

АНТОНИНА Годизник. Четверта година. Чотири одним тоном,
чотири інакшим. Яка радість!

ВАЛЕНТИН Добре, радість. Увечорі прошу до мене. З шампаном.

КЕЛЬНЕР Вітаю, вітаю.

УСІ Ура! Пива нам! Пива!

КЕЛЬНЕР Терпець, терпець! Не всі зразу.

ВІДВІДУВАЧКА БЕЗ ПЕВНИХ ПРИКМЕТ Пробачте ласкаво.

АНТОН Так. Що ви хотіли?

ВІДВІДУВАЧКА БЕЗ ПЕВНИХ ПРИКМЕТ Пробачте ласкаво, я бачу, в кешені у вас газета. Це число, де багато злочинів на ґрунті ревнощів. Я бачила у вітрині. Але там клопоть був віддертий — —

АНТОН Перепрошую, ви хочете взяти цю газету?

ВІДВІДУВАЧКА БЕЗ ПЕВНИХ ПРИКМЕТ Так, я хотіла б. Бачите, я дуже цікавлюся тим місцем, де коханцеві розтяли краватку — —

АНТОН Прошу дуже.

ВІДВІДУВАЧКА БЕЗ ПЕВНИХ ПРИКМЕТ Дякую сердечно. Я зараз поверну, тільки вчитаюся в це місце — —

АНТОН Прошу дуже.

ЖЕБРАК Пані ласкава, допоможіть нещасному, що милость ваша.

ВАЛЕНТИНА Ось масте. Не лякайся. Все бери.

АНТОНИНА І ще від мене. Радість! Радість!

ВАЛЕНТИН І ще від мене.

АНТОН І від мене. Валентине, вітаю!

ЖЕБРАК Спаси вас Господи на цьому світі і на тому.

АНТОН Вітаю, панно — — Валентино.

ВАЛЕНТИНА Та дякую, що там!

АНТОНИНА Валентине! Любий, дорогий штучний Валентине.
Дайте я вас поцілую — можна?

ВАЛЕНТИНА О, будь-ласка, будь-ласка.

АНТОНИНА Валентине! Любий Валентине! Танцювати! Музику!
Радіо! Гей, радіо!

КЕЛЬНЕР Миттю.

Радіо.

АНТОНИНА Я нездатна виконувати па. Давайте з вами наввипередки бігати.

ВАЛЕНТИН Почекайте. Нагорі пляшка справдешнього шампану.

АНТОН Ідея. Нагору наввипередки по вино.

ВАЛЕНТИН Усі вчотирьох?

АНТОН Ви удвох. Довгоногі. Хто швидше?

АНТОНИНА Ідея! Хто швидше? Ха-ха-ха, мені цілий день з пляшкою. Валентино, люба, дайте я вас поцілую.

ВАЛЕНТИНА Цілуймося, що нам!

АНТОНИНА І тебе, нарешті.

АНТОН Мир.

АНТОНИНА Щиро?

АНТОН Щиро.

АНТОНИНА Біжимо. Валентине, раз, два, три!

ВІДВІДУВАЧКА БЕЗ ПЕВНИХ ПРИКМЕТ Сердечно дякую вам, пане. Знаєте, так неймовірно цікаво, коли чоловік хапве коханця за краватку і — —

АНТОН Прошу дуже.

ВІДВІДУВАЧКА БЕЗ ПЕВНИХ ПРИКМЕТ Сердечно дякую.

Записка.

АНТОН Валентино.

ВАЛЕНТИНА Антоне?

АНТОН Візьміть.

ВАЛЕНТИНА Не хочу.

АНТОН Хочете. Негайно. До побачення.

ВІДВІДУВАЧ БЕЗ ВУСІВ Перепрошую пані, прошу ласкаво мені вибачити. Наші голоси знов розділились.

ВАЛЕНТИНА І?

ВІДВІДУВАЧ БЕЗ ВУСІВ Ті поважні панове всі по боці пані, коли пані прийняли записку від пана. Я ж вважаю, що пані не мали морального права, бо — — Коротше кажучи: я знов один проти пані.

ВІДВІДУВАЧ З ВУСАМИ От і все.

ВАЛЕНТИНА Пізно, мій вороже, пізно! Я переможиця. Ура! Знаєте, що тут написано?

ШТУКАРІ (блискучимче перевертлення) Прочитайте!

ВАЛЕНТИНА Слухайте: «Негайно, слідом за мною, в лісі, на який дивились — —»

УСІ (крім ТРЕТЬОГО ШТУКАРЯ) Ура!

ВАЛЕНТИНА «— — я чекаю, дуже важливо, їм скажіть, що мене терміново в бюро, самі втечіть до вечора, Антон.»

УСІ (крім ТРЕТЬОГО ШТУКАРЯ) Ура!

ВАЛЕНТИНА А що?

ПЕРШИЙ ШТУКАР Мос жебрацтво!

ДРУГИЙ ШТУКАР Мос пиво!

ЧЕТВЕРТИЙ ШТУКАР Моя імпазантна присутність!

ШТУКАРКА Моя газета!

ВАЛЕНТИНА Усім по заслугах. Діліться.

ТРЕТІЙ ШТУКАР Усіма фібрами душі протестую.

УСІ Хомо Вруге!

ТРЕТІЙ ШТУКАР Протестую.

УСІ Дисципліна!

ТРЕТІЙ ШТУКАР Кругова порука.

УСІ Візьми слова назад!

ТРЕТІЙ ШТУКАР Веру.

ВАЛЕНТИНА Отож. Зоставайтеся здорові. Біжу. Швидше!
Швидше!

*Музика. Аж на порозі ВАЛЕНТИН досягає
АНТОНИНУ.*

АНТОНИНА Швидше! Швидше! Ех ти, бідолахо!

ВАЛЕНТИН Сісти.

АНТОНИНА Сісти.

ВАЛЕНТИН Віддихати.

АНТОНИНА Де та пляшка?

ВАЛЕНТИН Нема ніякої охоти.

АНТОНИНА Мені теж.

ВАЛЕНТИН Не хочете пити?

АНТОНИНА Не хочу. Тобто, хочу. Не хочу назад. Хочу сидіти.

ВАЛЕНТИН А з ними як?

АНТОНИНА Підіть і скажіть, що я не прийду.

ВАЛЕНТИН Вірите їм?

АНТОНИНА Вірю.

ВАЛЕНТИН Даремно.
 АНТОНИНА Чому даремно?
 ВАЛЕНТИН Бо я вірю.
 АНТОНИНА Здасться, і я проти природи. Вірю.
 ВАЛЕНТИН Так шампану?
 АНТОНИНА Удвох.
 ВАЛЕНТИН Ідея. Тримайте келих. Ідея: ви погано спали ніч.
 АНТОНИНА Я чула, як било чотири і чотири.
 ВАЛЕНТИН Так лягайте на канапу.
 АНТОНИНА А ти?
 ВАЛЕНТИН Ідея: я взагалі не спав ніч. Я ляжу на ліжко.
 АНТОНИНА І що — справді будемо спати?
 ВАЛЕНТИН Справді будемо. Дотримуючись пристойности. Ми
 перевіряємо їх. Вони перевіряють нас.
 АНТОНИНА Нам двом безпечно.
 ВАЛЕНТИН Ми обоє проти природи.
 АНТОНИНА Усе таки я трошки тебе люблю.
 ВАЛЕНТИН Обережно, корок летить у стелю. Галльо-гоп. Тримайте келих.
 АНТОНИНА Господи, я все розплескала.
 ВАЛЕНТИН Не шкодить. Ваше нездоров'я!
 АНТОНИНА Твоє теж. Не лишиться шампану на вечір.
 ВАЛЕНТИН Валентина його до біса має. Тільки не вміє порядкувати.
 АНТОНИНА Увечорі я за господиню. Кисленьке і щипке, ух!
 ВАЛЕНТИН Кисленьке і щипке. Хто його п'є таке поганюще!
 АНТОНИНА Але вдарє в голову.
 ВАЛЕНТИН Вдарє. Лягайте в канапу.
 АНТОНИНА Чому в канапу?
 ВАЛЕНТИН Під канапу, коли не хочете на канапу
 АНТОНИНА Хіба я сказала: не хочу на канапу?
 ВАЛЕНТИН Ви сказали: чому.
 АНТОНИНА Я не сказала: чому. Я сказала: чому — —
 ВАЛЕНТИН Ви сказали: чому. Лягайте під канапу. А втім, я
 добрий. Лягайте на канапу. Ваше нездоров'я!
 АНТОНИНА Твоє теж. Сядь до мене. Я тебе трошечки люблю.
 ВАЛЕНТИН Ні, я ляжу на ліжко і відвернусь.
 АНТОНИНА Ти не любиш мене?
 ВАЛЕНТИН Ні, я щоб ви лежали вільно.
 АНТОНИНА Я ляжу вільно. Але я кричу всім.
 ВАЛЕНТИН Не прокинусь, хоч і кричатимете.
 АНТОНИНА Краще сядь до мене.

ВАЛЕНТИН Ні, я відверіюсь. Дотримуючись пристойності.
АНТОНИНА Але тоді я не довідаюсь.
ВАЛЕНТИН Про що ви не довідаєтесь?
АНТОНИНА Не довідаюсь, якої я статі.
ВАЛЕНТИН Зате саме так я довідаюсь.
АНТОНИНА Щодо мене?
ВАЛЕНТИН Ні, щодо себе.
АНТОНИНА Тобі не треба контрасту, щоб визначити стать?
ВАЛЕНТИН Я проти природи. Я сам визначаю свою стать.
АНТОНИНА Ах, а я за природу. І тому не знаю, якої я статі.

Музика.

ПЕРШИЙ ШТУКАР Ви лежите?
АНТОНИНА А що хіба?
ПЕРШИЙ ШТУКАР Серед вулиці?
АНТОНИНА Ви військовий поліцей?
ПЕРШИЙ ШТУКАР Я перехожий.
АНТОНИНА Військово блідий?
ПЕРШИЙ ШТУКАР Не дуже.
АНТОНИНА Ви, вибачте, з яйця?
ПЕРШИЙ ШТУКАР О, це легко поправно.
АНТОНИНА У вас такі дільнички?
ПЕРШИЙ ШТУКАР Так, відкрив — і вже рожевий.
АНТОНИНА А де Валентин?
ПЕРШИЙ ШТУКАР Валентин у кориті.
АНТОНИНА Ах, Валентин у кориті? Ну, добре.

Музика.

Як ви називаєтесь?
ПЕРШИЙ ШТУКАР Ми називасмоь: Бішенський.
АНТОНИНА Ах, ви не з яйця, не з яйця.

Музика.

Поганесенький жарт, повік нестертий.

Музика.

Пробувати на шум.

Музика. Парад ЗОЛОТИХ ЖАБ.

Скороминуций паплюжний дощ. Що твоє супство і що твоє паркі? Мадоха-цьоха. Це було б ізвічне натай-джубе.

ШТУКАРКА Русалка мушлею себе цілус. Русалка мушлею себе голубить.

АНТОНИНА Мадоха-цьоха.

ШТУКАРКА Ви мене не впізнали?

АНТОНИНА Мадоха-цьоха.

ШТУКАРКА Я ваша сусідка. Старенька.

АНТОНИНА Це ви зараз ще молода?

ШТУКАРКА Це я зараз ще, як була молода.

Музика.

АНТОНИНА Треба тільки сказати: Наталіє, колос, катастрофа. Вона зобачить, більш не буде, всміхнеться, заспіває — — Ні було: не заспіває. Я не сплю. Там було — —

Музика.

Чоловік топче, ідеал жіночий топче, малинові в неї тому що кігті мас. Я не сплю. Ідеал жіночий топче, бо його принесли сусіди. А якщо сказати так: обличчя і мас. Я не сплю.

Музика. Парад ПРИШИЙХВОСТІВ. (ПРИШИЙХВОСТІВ можна зображувати довільно.)

Далі слідує момент в'їдливості. Книдьяк-кутяк. Ах, щоб не забути: мадоха-цьоха.

ВАПИЧ Записати вам, гав, гав, гав!

АНТОНИНА Я сама запишу. Я не сплю.

ВАПИЧ Як не спите, коли ми пришийхвости?

АНТОНИНА Приший — — пришшш — —

ВАПИЧ А треші?

АНТОНИНА Треші — це так тільки дурні говорять.

ВАПИЧ Треші?

АНТОНИНА Сам треші, дурню з-під стріхи!

ВАПИЧ Я Вапич.

АНТОНИНА Так і думала. Походженням кіт.

ВАПИЧ Тут усе, усе кругом пришийхвости.

АНТОНИНА Я готова за вами в вогонь.

ПАПИЧ Ходім боляться до печері. Папич.

АНТОНИНА Вапич?

ПАПИЧ Папич. Називаюсь: Кеш Кенарлик.

АНТОНИНА Ти Вапич — інший?

ПАПИЧ Прошу запам'ятати: Кеш Кенарлик.

АНТОНИНА Походженням — я знаю: походженням корнет-а-пістон.

ПАПИЧ Я яшов асфальтовою дорогою — —

АНТОНИНА Ха-ха, ви кричали як на живіт.

ПАПИЧ Живіт, живопліт, живоцвіт, увесь світ.

АНТОНИНА Оповідай мені, ха-ха! Я перший раз засну. Потім уже не засну, слухатиму.

ПАПИЧ Я в лісі хотів із вами зазнайомитись.

АНТОНИНА А я й не знала, що ви такий маленький. Я царівна Бука, лісова царівна. Знайомтесь: мій батько цар Карабука.

ПАПИЧ Карабука-мракакука, дуже присмно.

ВЕЛИКА БУКИНСЬКА РАДА.

ЦАРІВНА БУКА (АНТОНИНА) Ціла велика букинська рада. Вони звичайні соснові шишки з приробленими носами, з приробленими бровами.

ВЕЛИКА БУКИНСЬКА РАДА Тих, що кричать як на живіт, ми садовимо у відлюдний дімок.

ШТУКАРКА Ви цар Карабука?

ЦАР КАРАБУКА Я Антон на прізвище Собібатько. Фальшую зір, літтю, вовною.

ШТУКАРКА Чому носа не сякаш?

ЦАР КАРАБУКА Я сякаю. Вже три хустки підлі.

АНТОНИНА А ти дід?

ДІД Ваш дід.

АНТОНИНА Ви Валентин дід?

ДІД Це я ще коли дід. Що вам сказати?

АНТОНИНА У цій хвилі добрий.

ДІД Ще є прадід.

АНТОНИНА Кличте прадіда.

ПРАДІД Прадід.

АНТОНИНА Ви прадід?

ПРАДІД Чому стільки сил забрати?

АНТОНИНА Далі, далі.

ПРАПРАДІД Прапрадід.

АНТОНИНА Ти Антон прапрадід.

ПРАПРАДІД Люблю тебе.

АНТОНИНА А в ярузі?

ПРАПРАДІД В ярузі сусклітьки массі.

АНТОНИНА Я розтопчу тебе, розтопчу!

ПРАПРАДІД Я прапрадід.

АНТОНИНА Я тебе бачу щоденно.

ПРАПРАПРАДІД Прапрапрадід.

АНТОНИНА Іде скорогеографічними шляхами.

ПРАПРАПРАДІД Шукайте правди на Дніпровім дні.

АНТОНИНА Ах, сказав?

ПРАПРАПРАДІД Як хочеш. Зо мною прапрапрабаба.

АНТОНИНА Покажи.

ПРАПРАПРАДІД Ось.

ПРАПРАПРАБАБА Голубонько.

АНТОНИНА Кого ти сховала?

ПРАПРАПРАБАБА Лапича.

АНТОНИНА Покажи Лапича.

ЛАПИЧ Я Лапич.

АНТОНИНА Папич?

ЛАПИЧ Лапич.

АНТОНИНА Ти Валентин.

ЛАПИЧ Прошу запам'ятати: пан Тихон Хом'яний.

АНТОНИНА Я не знала, що Валентин такий маленький.

ЛАПИЧ Пан Тихон Хом'яний.

АНТОНИНА Походженням смаркач?

ЛАПИЧ Смаркач? Смаркач?

ПРАПРАПРАБАБА Ти сказала: смаркач?

АНТОНИНА Валентина!

ПРАПРАПРАБАБА Я тебе розвергну, розверзаю!

АНТОНИНА Ая!

УСІ Ая! Вона кидас сікачем!

АНТОНИНА Ая! Ти мене в живіт? Мене в живіт? — Тьху. Присниться ж таке. Чому таке присниться? Тьху. Буває — — Таке ж дурне — — Ах — —

Музика.

Цушапка.

Музика.

І тепер уже сняться четверогосподарські сни.

Музика.

Я тепер взагалі в житті буду нюанси і мовчати.

Музика.

Боже, врятуй. А я на ложі насолоди.

Музика.

Лучче я піду і скажу, і в мене тільки блискуче бараділля гарбузів на тині. Не блискуче, я не сплю. Спати. Лечу, лечу, кровоточу. Спати. Спалах-спалаховський. М'ясо кивас на мене.

Музика. Парад ВІДВІДУВАЧІВ-БУВАЛЬЦІВ.

ВІДВІДУВАЧІ-БУВАЛЬЦІ Га, ти вже тут?

АНТОНИНА Я з вами, шкети.

ВІДВІДУВАЧІ-БУВАЛЬЦІ Розсілися, бач?

АНТОНИНА Ходи до мене. Покохаю. Помучу. Я з тіста з ясним жовтком.

ВІДВІДУВАЧІ-БУВАЛЬЦІ Заріжемоь на очах.

АНТОНИНА А мені й невтямки.

ВІДВІДУВАЧІ-БУВАЛЬЦІ Кого полюбиш?

АНТОНИНА Позавтра. Кого тримасте?

ВІДВІДУВАЧІ-БУВАЛЬЦІ Ми тримасмо грімку бабу.

АНТОНИНА Як тебе звать?

ПОВІЯ (ШТУКАРКА) Я алкарна.

АНТОНИНА Сікачем тебе в живіт.

ПОВІЯ (ШТУКАРКА) За віщо ж? Я лушпиненька.

АНТОНИНА Лушпиненька? Лушпиненька?

ПОВІЯ (ШТУКАРКА) Ми з тобою почумчумкасмоь. У мене за вухом ніжно.

АНТОНИНА Ве-е-е!

ПОВІЯ (ШТУКАРКА) Чого ж плакаєш? Адже я належу твосму брокицу.

АНТОНИНА Ве-е-е, мені тебе шкода.

ПОВІЯ (ШТУКАРКА) Ми вже помирились, ве-ве-ве!

ВІДВІДУВАЧІ-БУВАЛЬЦІ Але вже сміються. Келихами в стелю! Господарю, нам самогону.

ДРУГИЙ ШТУКАР Самогону-бурякогону. Служу, брати, і вічно служитиму.

ПОВІЯ (АНТОНИНА) Брешеш. Де казав?

ДРУГИЙ ШТУКАР Я з Горобіївки.

ПОВІЯ (АНТОНИНА) Ах, з Горобіївки? Тоді прощаю.
ВІДВІДУВАЧІ-БУВАЛЬЦІ Прощай-проши. А треші?
ПОВІЯ (АНТОНИНА) Так тільки дурні — —
ВІДВІДУВАЧІ-БУВАЛЬЦІ Кидас сікача! Кидас сікача!
ПОВІЯ (АНТОНИНА) Вже не кидаю.
ВІДВІДУВАЧІ-БУВАЛЬЦІ Благословенна!
ПОВІЯ (АНТОНИНА) Я іншуанна.
ВІДВІДУВАЧІ-БУВАЛЬЦІ Ми тільки хотіли — —
ПОВІЯ (АНТОНИНА) Чого сидите під канапами? Лягайте в ка-
напу. Чули?

ВІДВІДУВАЧІ-БУВАЛЬЦІ А що це дає?
ПОВІЯ (АНТОНИНА) Вовну. Вовчу вовну.
ПОВІЯ (ШТУКАРКА) Чого ж ти так боїшся?
ВІДВІДУВАЧІ-БУВАЛЬЦІ Прокинетесь! Прокинетесь!
АНТОНИНА Не прокинусь, ай, ай-яй!
ВІДВІДУВАЧІ-БУВАЛЬЦІ Ї вже нема. Це наша тітка.
АНТОНИНА Я так хочу навчатись.
ВІДВІДУВАЧІ-БУВАЛЬЦІ Ось професор.
АНТОНИНА Ярослав? Він мій родич.
ЯРОСЛАВ Я вам піднесу квібцецьки.
АНТОНИНА Дякую. Смійно.
ЯРОСЛАВ У цьому цвібощі життя.
АНТОНИНА Я так і думала.
ЯРОСЛАВ Бачите, які в мене губи?
АНТОНИНА Асирійські, я чула.
ЯРОСЛАВ Плямкаю.
АНТОНИНА Ще.
ЯРОСЛАВ М'ям, м'ям, м'ям. Плямкаю.
АНТОНИНА Глупо.
ЯРОСЛАВ Але чому? Але чому?
АНТОНИНА Це ви під фортецю копали. Красвид страшенно зна-
йомий. Прокинусь — не згадаю. У вас обличчя — —
ФЮРЕР Із статті. Я фюрер. Я босяк.
АНТОНИНА Так це ви промову? Я бачила. Робить доповідь.
І тим робом звивається у корчах. Стяжок, застромлений у труп ро-
бітника.

ФЮРЕР Я заведу вас у дебри астматичного. Не важтесь нашаро-
вувати. Брум, брум, хто мріє зо мною? Я прожую, я проковтну.
Самі бакуни, цурупалки. І я кажу не під Господом Богом. Усі газети
пахнуть фарбою моїх думок. Благенькі, сухенькі, вперед! А ти, під-
лото, не віриш, на глум мене? Я чемно, але недобрі маю думки про
тебе. Піддасшся? Ні?

АНТОНИНА Я плюю, плюю на тебе!

ФЮРЕР Плюєш? Плюєш?

АНТОНИНА Ая! — Провалля. Господи, і приснитсья ж таке. Тьху. Вік намуляло тяжко. Яке слово? Мадоха-цьоха. Ніяк не забути — — обов'язково не забути — — щоб забутись, а воно простромлює сон, і виходить ранком — — як голка — — з лоба — — фокусник — — дівчина скочила — — тут-туп-туп — — таку гладуху — —

Музика.

Куди ж ти йдеш?

ВАЛЕНТИН Я дійсно йду попід тином.

АНТОНИНА Сметанна ви людина.

ВАЛЕНТИН Чому ти назвала мене на ви?

АНТОНИНА Безсоромний! Під що насмикусш?

ВАЛЕНТИН Я ж немов мужик. Я немов мух даваю.

АНТОНИНА Але лагідно з тобою. Куди ти йдеш?

ВАЛЕНТИН Іду з багропридатному.

АНТОНИНА У тебе чоло мокре.

ВАЛЕНТИН Бо мухи.

АНТОНИНА Я хочу між зорями.

ВАЛЕНТИН Дударихо, спокійненько.

АНТОНИНА Яка я Дудариха? Для цього треба дрібненько. Дай обітру хусточкою.

ВАЛЕНТИН Залишиться відбиток мого мислення.

АНТОНИНА Ах, плями на носі твоїм бачу, ратаю ти смішненький. І ти ввесь сучий, вовчий. А то мов дитя.

ВАЛЕНТИН Я пан Масич, есквайр. Зірви мені квітку.

АНТОНИНА З бджолами?

ВАЛЕНТИН А я справді, красвид — сама теплота.

АНТОНИНА Треба роздягнутись.

ВАЛЕНТИН І я хочу в річку.

АНТОНИНА Чуєш, як гуде земля під травою? Роздягатись можна тільки у лозах. Соромно, одвернися. Ах, ти підглядаєш!

ВАЛЕНТИН Підглядаю.

АНТОНИНА Мені так соромно.

ВАЛЕНТИН Мені теж.

АНТОНИНА Я скоро старатимуся, щоб вода досягла живота. Так тепло. Так ожийно.

ВАЛЕНТИН Але скільки ж то людей зближається! Не встигнеш.

АНТОНИНА Устигну. Вони далеко.

ВАЛЕНТИН Вони зовсім, зовсім близько.

АНТОНИНА Не встигну!

ВАЛЕНТИН Жакетом, жакетом! Моїм жакетом!

АНТОНИНА Оя, я ж не можу при них купатися з тобою!

ЛЮДИ ДОБРІ А ви що тут морглюєте?

АНТОНИНА Я не сама тут устигла.

ЛЮДИ ДОБРІ Це ви з нашим секретарем?

АНТОНИНА Він не секретар. Він арватюй.

ЛЮДИ ДОБРІ Відрізати йому півноса!

АНТОНИНА Не дам! Не дам півноса!

ЛЮДИ ДОБРІ Так буде війна. У воду! У воду!

АНТОНИНА Ая! Де мій Валентин?

ЛЮДИ ДОБРІ Пасе задніх. Он там з нього манжети скидають.

АНТОНИНА Люди добрі, я вас розітру!

ЛЮДИ ДОБРІ Хапайте її!

АНТОНИНА Я відступаюсь. Я роздягнена.

ЛЮДИ ДОБРІ Ти вдягнена!

АНТОНИНА Я вдягнена?

ЛЮДИ ДОБРІ З ножами, з ножами до тебе!

АНТОНИНА З ножами, ая! — — ая! — — Нічого нема. Сою. Валентине! Де Валентин? І мій чоловік, він не вдарив мене. Він ударив мене. Я вставатиму. Канапа. Нічого не второпаю. Яке слово? Так: мадоха-цьоха. Не забути! Мадоха-цьоха. Валентине, Валентине!

ВАЛЕНТИН Не прокинусь, хоч і кричите.

АНТОНИНА Прокинься, прокинься! Мадоха-цьоха!

ВАЛЕНТИН Мадоха-цьоха? Тоді згоден.

АНТОНИНА Мадоха-цьоха. Це я увесь наслідок.

ВАЛЕНТИН Виспались?

АНТОНИНА Ні, не ввесь наслідок.

ВАЛЕНТИН Не ввесь?

АНТОНИНА Не ввесь. Мені приснилась моя стать.

ВАЛЕНТИН Чого я треба було сподіватись.

АНТОНИНА Я прокинулася страшною бабою. Гарною, як відьма. Я за баб'яче мос щастя боротимусь аж до вечора.

ВАЛЕНТИН Нормальний шлях до героїзму. Але в такому разі — я мушу бути без статі.

АНТОНИНА Будь. Я командую. Мітлу мені!

ВАЛЕНТИН Для відьмацьких справ?

АНТОНИНА Для господарських. Я господиня увечорі.

ВАЛЕНТИН Даю мітлу. Ще що?

АНТОНИНА Серветки. Склянки. Квіти.
ВАЛЕНТИН Служу.
АНТОНИНА Валентине, любий Валентине! Тобі не соромно, що
в тебе на канапі спала чужа жінка?
ВАЛЕНТИН Не соромно. Я нейтральний.
АНТОНИНА Де наші?
ВАЛЕНТИН Ми їм віримо.
АНТОНИНА Кого запрошувати на заручини?
ВАЛЕНТИН Заручини закручені. Абож я знаю! Мадоху-цьоху
запрошувати.
АНТОНИНА Ще кого?
ВАЛЕНТИН Кого ще? Тоді весь світ.
АНТОНИНА Запрошу. Ой, я так люблю вас із Валентиною!
ВАЛЕНТИН Я сам люблю себе з Валентиною.
АНТОНИНА Де вона? Ще там з Антоном?
ВАЛЕНТИН Ми їм віримо.
АНТОНИНА Вперед! Ми їм віримо. Щастя прийде увечері. Вхо-
димо у вечір. Ми їм віримо. Вони нам вірять.

Днини четверта чверть:

6—9 увечорі

АНТОН і ВАЛЕНТИНА з однією шаблею.

АНТОН Вони нам вірять.

ВАЛЕНТИНА Кріпше тримай. За держак. Благослови шаблею.

АНТОН Отак? Ні?

ВАЛЕНТИНА От сюди, по хребту. Дужче. Мені свербить там щось.

АНТОН Преважкєнна твоя шаблюка.

ВАЛЕНТИНА Так треба. Там зашита кістка еміра.

АНТОН Невже кістка?

ВАЛЕНТИНА Лобова кістка одного арабського еміра. В держаку.

АНТОН Невже зашита?

ВАЛЕНТИНА Ну, вмонтована.

АНТОН Чудесно інкрустовано.

ВАЛЕНТИНА Ігли їжака.

АНТОН Їжака?

ВАЛЕНТИНА Ну, дикобраза.

АНТОН Обніму, хочеш? Так, як ми домовились?

ВАЛЕНТИНА Обніми.

АНТОН Присмно?

ВАЛЕНТИНА Так собі.

АНТОН Масш правду. Чому не дозволено дві жінки?

ВАЛЕНТИНА Чорт його зна, чому. Куритимеш сигару?

АНТОН Куритиму. Давай. Чому, справді, чоловік не може мати дві жінки?

ВАЛЕНТИНА Бо тут кімната Антонини.

АНТОН Так їдьмо до Арабії. Там можна мати відразу дві жінки.

ВАЛЕНТИНА Добре, поїдемо. Знаєш, що? Чи ти пригадуєш осіку в лузі? Півгодини тому? Отак-о тріпотіла?

АНТОН То що?

ВАЛЕНТИНА Так то Антонина. Дух Антонини. Я так вигадала. Дай вогню.

АНТОН Вона стерегла мене, чи як?

ВАЛЕНТИНА Мене стерегла.

АНТОН Але не від тебе ж тільки залежало.

ВАЛЕНТИНА Від мене залежало.

АНТОН А чому ти не даси мені бодай одну мить побути в омані? Я хочу певним бути, що переміг звіря. А ти неспокійно озирася.

ВАЛЕНТИНА Ліжко Антоніни?

АНТОН Воно й моє ліжко.

ВАЛЕНТИНА Ні, так краще. Вирішили, і більш нічого.

АНТОН Так не вихід же із становища!

ВАЛЕНТИНА Вихід розкішний. Кращого не треба.

АНТОН Ні, я так не хочу. Я хочу так, щоб коли я обіймаю тебе, то щоб відчував, що все в моїй владі. І хочу від тебе чути крайні тасмиці, а щоб я їх беріг і нікому не розголошував. Скажи мені тасмицю. Скажи мені на вухо непристойність.

ВАЛЕНТИНА Я не знаю ніякої.

АНТОН Знасш. Скажи на вухо.

ВАЛЕНТИНА Я геть усі позабувала.

АНТОН Пригадай, пригадай, пригадай. Дуже треба.

ВАЛЕНТИНА Почекай. Зберуся з духом.

**Але годі при дверях дзвонить ЮНАК
З ФОТОАПАРАТОМ.**

ЮНАК З ФОТОАПАРАТОМ Прошу мені пробачити.

АНТОН До ваших послуг.

ЮНАК З ФОТОАПАРАТОМ Насамперед зізнання: я стежив.

АНТОН Дуже похвально. За нами стежили?

ЮНАК З ФОТОАПАРАТОМ Не стільки за вами двома, скільки окремо за панною.

АНТОН І?

ЮНАК З ФОТОАПАРАТОМ І визнаю: видовище панни в екзотичному вбранні, і шабля, і голосні вигуки — —

ВАЛЕНТИНА Я скину бурнус до чорта!

ЮНАК З ФОТОАПАРАТОМ Ні, прошу ні в якому разі не скидати.

ВАЛЕНТИНА Це пришелепуватий Валентин вигидавав.

ЮНАК З ФОТОАПАРАТОМ Прошу ні в якому разі не скидати. Я в одну мить.

АНТОН Хто ж ви такий?

ЮНАК З ФОТОАПАРАТОМ Шукач радісних усмішок. Світляр. Фоторепортер. Я стежив від лісу і від луки. Але світлив я тільки ваші спини. Перед будинком трохи заблукав. Один послужливий пан вказав мені, де знайти вас. Тепер я матиму гонорар за всімінене обличчя на обкладинці. Підпис: «Дует із сонцем.» Прошу до мене обличчям.

АНТОН Ми обос?

ЮНАК З ФОТОАПАРАТОМ Ні, спасибі. Тільки окремо панна.

ВАЛЕНТИНА Так я вам довподоби?

ЮНАК З ФОТОАПАРАТОМ Надзвичайно.

ВАЛЕНТИНА Я вийду з шаблею?

ЮНАК З ФОТОАПАРАТОМ Ні, тільки обличчя. Дякую.

ВАЛЕНТИНА Так, може, вас поцілувати на прощання?

ЮНАК З ФОТОАПАРАТОМ Ні, спасибі. Я й без того щасливий.

Без ЮНАКА З ФОТОАПАРАТОМ.

ВАЛЕНТИНА Антоне, він мене надхнув! Підставляй вухо: непристойність.

АНТОН Чудово. Ще раз.

ВАЛЕНТИНА Хорошого потрошку. Але мені вже знов подобається. Взагалі, давай помріємо. Мрій!

АНТОН Мріємо. Я живу для тебе і для Антонини.

ВАЛЕНТИНА Мріємо. Утрюх на арабського огиря.

АНТОН Мріємо. Для чого втрюх на арабського огиря?

ВАЛЕНТИНА Мріємо. Щоб їхати утрюх до Арабії. Мріємо про обставу житла в Арабії.

АНТОН Мріємо. Великий чотирикутний будинок з вісьмома кутами.

ВАЛЕНТИНА Мріємо. Щоб навкруги кактуси, карельські берези, соняшники і незабудьки. Щоб був посередині телескоп, каруселі і басейн для корабликів.

АНТОН Яких корабликів?

ВАЛЕНТИНА Щоб пускати по воді кораблики.

АНТОН Чудово.

ВАЛЕНТИНА Мріємо. Щоб були парові дзвони, електричні ложви, багато квашеної капусти, а борщ варити атомовою енергією. Щоб були килими, асагаї, чавунні ослаони, дерев'яні ложки і тарілки з вухами.

АНТОН Чому з вухами?

ВАЛЕНТИНА Я з дитинства мрію про тарілки з вухами.

АНТОН Згода. І тоді комедію з заручинами сьогодні ж скасувати.

ВАЛЕНТИНА Подумаю. Дай волю. Касується.

АНТОН Сьогодні ж увечорі.

ВАЛЕНТИНА Касується.

АНТОН Ура!

Музыка. ЧЕТВЕРТИЙ ШТУКАР. ШТУКАРКА.

ЧЕТВЕРТИЙ ШТУКАР Ура! Смеральдіно-Гапко, ура, гав, гав!
Я закоханий.

ШТУКАРКА А то в кому, прошу пана?

ЧЕТВЕРТИЙ ШТУКАР Не в кому, а в кого. Я в тебе закоханий.
Тепер я певен того цілковито.

ШТУКАРКА Ой, чи може ж то бути?

ЧЕТВЕРТИЙ ШТУКАР Може. Якийсь час я сумнівався. Я все
глядів на них, на отих, і думав. Та коли те, що відчують вони,
зветься коханням, то я безумовно закоханий. Відчуваю до тебе те
саме. І я тебе зараз обійму.

ШТУКАРКА Але ж, прошу пана, я чейже вагаюся.

ЧЕТВЕРТИЙ ШТУКАР З приводу чого вагасшся?

ШТУКАРКА Між об'єктом а суб'єктом вагаюся.

ЧЕТВЕРТИЙ ШТУКАР Що воно за птиця: між об'єктом а суб'
єктом? Говори по-людському.

ШТУКАРКА А то, прошу пана, комплекс. То модерний комплекс,
прошу пана. Нині, прошу я вас, мається аж шість статей. Перепро-
шую: сім.

ЧЕТВЕРТИЙ ШТУКАР І між ними всіма ти вагасшся?

ШТУКАРКА Так с. І ще між ними а аутизмом.

ЧЕТВЕРТИЙ ШТУКАР А то ще що за лиха година?

ШТУКАРКА То с, прошу я вас, кохання до самої себе.

ЧЕТВЕРТИЙ ШТУКАР Ага, он що. А як я куплю тобі хатку та
ще й сіножатку? Тоді теж вагатимешся?

ШТУКАРКА Тоді, прошу пана, ні. Тоді визнаюся до здецидова-
ної статі.

ЧЕТВЕРТИЙ ШТУКАР Ага! До якої саме?

ШТУКАРКА Найправдоподібніше, до жіночої.

ЧЕТВЕРТИЙ ШТУКАР Ура! Мріємо. Охляп на огирл — і гайда
до Арабі!

ШТУКАРКА А то чого до Арабі?

ЧЕТВЕРТИЙ ШТУКАР Мене спокусило, що там чоловік може
мати аж дві жінки.

ШТУКАРКА Е, то вже, прошу пана, зась. Я одна. І все мені
щоб після природи.

ЧЕТВЕРТИЙ ШТУКАР Як то: після природи?

ШТУКАРКА То значить: по природі, за природою, природно.

ЧЕТВЕРТИЙ ШТУКАР Так, то й так. Ближче до діла. Мріємо. Хата з алябастру.

ШТУКАРКА Волю з гіпсу.

ЧЕТВЕРТИЙ ШТУКАР Про мене, з гіпсу. Кругом ростимуть чорнобривці.

ШТУКАРКА І лотоси.

ЧЕТВЕРТИЙ ШТУКАР Ура, лотоси! Мріємо. На дверях намальований козак Тарас Бульба.

ШТУКАРКА Ура, Тарас Бульба! Мріємо. Посуд з неіржистої сталі.

ЧЕТВЕРТИЙ ШТУКАР Мріємо. Вікна з небиткого скла.

ШТУКАРКА Мріємо. На канапі повно вовни.

ЧЕТВЕРТИЙ ШТУКАР Рибальське знаряддя у коморі.

ШТУКАРКА Світиця з жовтожарим шапчуком.

Інші ШТУКАРІ. ПОМІЧНИКИ ШТУКАРІВ.

ПЕРШИЙ ШТУКАР У чому річ? Чого так верещите?

ШТУКАРКА А то, прошу пана кошового, розбагатілисьмо в та-
смицро.

ТРЕТІЙ ШТУКАР Протестую проти галичанізму.

ПЕРШИЙ ШТУКАР Протест відхиляю. То що з вами скоїлось?

ЧЕТВЕРТИЙ ШТУКАР Еге, що! Стежили ми за юми у лісі й на
луці. Вони час до часу обіймались і казали, що перемагають звіря.
А мені ж воно так сподобалось, так сподобалось, що й ну! Тож і ми
з Гапкою ухвалили подолати звіря і повинчатись.

ПЕРШИЙ ШТУКАР Знаменито. Спершу, однак, мусимо отих
розвінчати. Увага, козаки. Нас усіх запрошено на Валентиніві зару-
чпки. І хоч і має завдання з нас кожен особисте, гуртом ще втілимо
тепер для них сп'яніння чисте.

ТРЕТІЙ ШТУКАР Прикметникова рима.

ПЕРШИЙ ШТУКАР Скарги потім, Хомо Вруте. Ми з'являємось
тепер без масок. Точніше: у своїх істотних масках.

ТРЕТІЙ ШТУКАР А як запитають, чого це ми раптом ось такі?

ПЕРШИЙ ШТУКАР Як запитають? Що ж. Нехай думають, що
хочуть.

Музика. АНТОНИНА крацає на очах,
бо наближається час вечірки.

АНТОНИНА Нехай думають, що хочуть. Як уміла, так нагосподарила. Хвилинку. Ні, воно так величаво. І, крім того, коли б я хоч раз як слід вислухала соловейка — — Погано без соловейків. Конче треба соловейків. Імпозантно надихають. Увага.

ВАЛЕНТИН. Мітла.

Орудював мою мітлою?

ВАЛЕНТИН Я повертав сміття на те місце, з якого ви його змели.

АНТОНИНА Але промети бодай тріумфальну трасу.

ВАЛЕНТИН Хвилину. Яке слово вам приснилося?

АНТОНИНА Мадоха-цьоха. Я прокинулася жінкою.

ВАЛЕНТИН Чому багато кричали?

АНТОНИНА Бо було так треба. Але наші запропастились.

ВАЛЕНТИН Ми їм віримо.

АНТОНИНА Дзвінок!

ВАЛЕНТИН Гості.

Музика дуже. ШТУКАРІ. ПОМІЧНИКИ ШТУКАРІВ.

Антоніно, дозвольте повити: мої друзі актори.

ПЕРШИЙ ШТУКАР Погорілого театру, прошу пані. Дуже присмно.

ДРУГИЙ ШТУКАР Рекомендуюсь: розкладач слів.

АНТОНИНА Як, прошу?

ДРУГИЙ ШТУКАР Ні, то так собі. Прошу на мене не зважати.

ТРЕТІЙ ШТУКАР Звуся Хома Брут. Крім акторства, ще філософ і поет-традиціоналіст.

АНТОНИНА Я вас десь бачила.

ТРЕТІЙ ШТУКАР Так, тільки з галицькою вимовою. Проти волі моєї. У поході не сперечаються. Я наступив вам на ногу. Пробачте.

АНТОНИНА Я безумовно десь вас бачила.

ТРЕТІЙ ШТУКАР Так. Ви бачили мене в кожній ситуації. Всюди я незмінно я втілюю совість. Хоч вони того і не визнають.

АНТОНИНА Прошу?

ТРЕТІЙ ШТУКАР Ні, то я так собі. Прошу на мене не зважати.

ЧЕТВЕРТИЙ ШТУКАР Дуже присмно. Мені на ім'я Тиберій Горобець.

АНТОНИНА Теж вас бачила. Безсумнівно бачила.

ЧЕТВЕРТИЙ ШТУКАР Ще б пак. Я — — гав, гав, гав — —

АНТОНИНА Що вам таке?

ШТУКАРКА А то, прошу пані не лякатися. То він так пчихає-чхас. Вивчила достоту його звички, бо він мій — пані розуміють: він мій. Називаюся Смеральдіна.

УСІ Смеральдіна-Гапка.

ШТУКАРКА Ну, то вже залежить.

АНТОНИНА І вас я також бачила. Але все-одно присмно. Вітаю усіх. Валентине, а а-гі?

ВАЛЕНТИН Разом з а-гі прошу подати його шифр.

АНТОНИНА Шифр до а-гі найпростіший. А-гі означає те, що я їду по них.

ВАЛЕНТИН Ми їм віримо.

АНТОНИНА Ми їм віримо. Мчу.

ПЕРШИЙ ШТУКАР Козаки, увага! Панові Валентинові забезпечується самота.

ВАЛЕНТИН (монолог) Сьома година. Варто затямити час, коли штучна людина вступає у щастя. Сьома година за дві хвилини. Час, коли алюмінієві соловейки розтулили платинові горлянки — —

ПЕРШИЙ ШТУКАР — — проспівати кольоратурний заклик до золота душі.

ВАЛЕНТИН Так, кольоратурний. Кольоратура — найнеприродніший рід співу. І не рекомендується гаяти визначену хвилину. У мистецькому — у класично штучному — світі поняття амортизації так само широкозначне.

ТРЕТІЙ ШТУКАР Усе на світі старіє. Навіть кіноактори.

ВАЛЕНТИН Рація! Хотів би я, однак, знати — —

ШТУКАРКА — — що вони так довго удвох робили?

ВАЛЕНТИН Певна річ, я не дозволю собі ревності. Ревності — це із світу псів, лосів та лососів. Себе я роблю із шляхетного металю. Все таки трудно буває, коли заплющиш очі, втриматися, щоб не бачити, як — —

ШТУКАРКА — — як він П обнімав у лісі, у полі, на гірській верхівині або в іншій ще точці земної кулі.

ВАЛЕНТИН Єдина підла пляма за даного періоду мого життя. Підла тому, що з потенційними наслідками. Ще нічого не сталося. А я готовий, як бачимо, несамохіть перескочити від видовища їхніх обіймів до видовища моєї супроти нього — —

ДРУГИЙ ШТУКАР — — злоби!

ВАЛЕНТИН І злоба — злоба, з лоба, з-під лоба, з-над лоба, з-посеред лоба, — і я вже невтримно біжу по видовищах, і кидаясь на нього, і б'ю його — —

ЧЕТВЕРТИЙ ШТУКАР — — в зуби — —

ВАЛЕНТИН — — в ніс — —

ЧЕТВЕРТИЙ ШТУКАР — — під дихало — —

ВАЛЕНТИН — — у підборіддя! Бо лютую. Бо ненавиджу. У тому глупота нашого буття. Важке на шапка людюи, що виправилась до штучного світу. А проте — —

ПЕРШИЙ ШТУКАР — — цього ж нічого нема! Є любов. Є одна лише любов!

ВАЛЕНТИН Любов, вигадана у лабораторії душі. Звелена. Наказана. Виплекана. Любов, яка цілком відповідає моїм поглядам на любов. І взагалі — — І взагалі, друзі, котра година?

ПЕРШИЙ ШТУКАР Пів на восьму, пане Валентине.

ВАЛЕНТИН Бути не може! Справді, пів на восьму.

ПЕРШИЙ ШТУКАР Півгодини сиділи ви в задумі, пане Валентине.

ВАЛЕНТИН А чого ж ви мене з неї не вивели?

ПЕРШИЙ ШТУКАР Ми не бажали вам перебаранчати, пане Валентине.

ВАЛЕНТИН Говорив щось?

ПЕРШИЙ ШТУКАР Ні. В одному місці тільки рухали руками. На зразок боксерського тренінгу.

ВАЛЕНТИН Ви нудились?

ПЕРШИЙ ШТУКАР Не дуже, пане Валентине. Ми, з вашого дозволу, витягли корки.

ВАЛЕНТИН Що витягли?

ПЕРШИЙ ШТУКАР Затички. Витягли затички з двох пляшок шампану.

ВАЛЕНТИН Так дайте і мені випити. Де Антоїна?

ПЕРШИЙ ШТУКАР Ще не проходила. Але вже йде.

ВАЛЕНТИН А інші?

ПЕРШИЙ ШТУКАР Вони теж ідуть.

Музика зовсім гучно. Тріюмфальний вигляд ВАЛЕНТИНИ, веденої АНТОНОМ та АНТОНИНОЮ. Церемоніал, з яким її зустрічає ВАЛЕНТИН, — на еподебу режисера.

АНТОН Гіменей! Евоє! Чи як ще? Жінки, створіть простір.

ТРЕТІЙ ШТУКАР Він ніби паша. Мені зовсім не подобається.

ПЕРШИЙ ШТУКАР Мовчи, Хомо Бруте. Прошу панства, якщо вас дивує наша отака присутність, то пан Валентин усе пояснить.

ВАЛЕНТИН Мої друзі, актори — —

ПЕРШИЙ ШТУКАР Погорілого театру. Просимо про любов та ласку.

АНТОН Наділюю вас юми щедро. А моя наречена?

ВАЛЕНТИН Моя.

АНТОН Моя у розумінні, як то кажуть: мій лорде. Або: мій генерале. І подібне.

ВАЛЕНТИНА Я нічия наречена. Я своя власна наречена.

ШТУКАРКА Оце я розумію! Тільки автаркічна людина, прошу панства, тільки автаркічна людина спроможна по-справжньому любити ближніх.

ВАЛЕНТИНА Люблю усіх без винятку людей, коли в мене багато грошей.

ШТУКАРКА Знаменито! Оце я розумію!

ВАЛЕНТИН Усім одні з одними знайомитись. Наливати.

ВАЛЕНТИНА Даю порядок. Усі до столу.

ШТУКАРКА Пані не личить, бо пані заручені.

АНТОН Ще нічого не відомо.

ШТУКАРКА Прошу?

АНТОН Кажу: нічого лихого, коли вона порядкуватиме.

ТРЕТІЙ ШТУКАР Зовсім, зовсім тут мені не подобається.

ПЕРШИЙ ШТУКАР Хомо Вруте, ти невихований.

ВАЛЕНТИНА Не личить? Справді? Коли так, то так. Останнім часом я посилено вчилася шанувати народні звичаї. Антоніно?

АНТОНИНА Я готова порядкувати.

ВАЛЕНТИНА Командуйте.

АНТОНИНА Наливати. Наставляйте келихи.

ТРЕТІЙ ШТУКАР Пляшку не на-віглі! Пляшку не на-віглі!

АНТОНИНА Як це: на-віглі?

ТРЕТІЙ ШТУКАР Отак називається: на-віглі. Не можна на-віглі. Це образа.

АНТОНИНА А як?

ТРЕТІЙ ШТУКАР Отак треба. Не на-віглі.

ПЕРШИЙ ШТУКАР Хомо Вруте, багато втручасшся. — Дякую, пані Антоніно.

АНТОНИНА Не було на-віглі?

ПЕРШИЙ ШТУКАР Аж ніяк. Налито досконало. Чи маєте ви до мене довіру, пані Антоніно?

АНТОНИНА Беззастережно.

ПЕРШИЙ ШТУКАР Відчувасте отак з першого разу? Може таке бути?

АНТОНИНА Видно, може. Крім того, я вже десь вас бачила.

ПЕРШИЙ ШТУКАР Тоді прошу вас мені сказати, як ви їх застали?

АНТОНИНА Гарно застала. Я шукала їх у ресторані і на вулиці. Не знайшовши, зайшла до нашої кімнати. І вони були там.

ПЕРШИЙ ШТУКАР Гарно були?

АНТОНИНА Гарно були.

ПЕРШИЙ ШТУКАР Що вони робили?

АНТОНИНА Вони говорили про обійми. Вони говорили: обніматися треба з почуттям поваги.

ПЕРШИЙ ШТУКАР Тоді все у порядку. Дякую, пані Антоніно.

АНТОНИНА Прошу дуже. У кого ще нема вина?

ВАЛЕНТИН У мене нема. Прошу мені налити. Промовлятиму.

УСІ Валентин, задня частина всякої справи! Валентин, штучна людина!

ВАЛЕНТИН Відповідає дійсності. Я, щоправда, просив Антоніну не розголошувати мою тасмницю передчасно. Але у міжчасі тасмниця іншими каналами перетекла у явність. Так, перед вами штучна людина. Перед вами оголена штучна людина. І в такому разі слухайте мене.

УСІ Увага. Штучна людина виголошує тост.

ВАЛЕНТИН Нехай буде вам тост. Згоден. Леді та джентлмени, цілуйте маску.

УСІ Що? Що?

ВАЛЕНТИН Кажу: цілуйте маску! Маска — гасло штучної людини. Історія людства це історія паскудження маски. Ідея маски етична і естетична. Але її принизили до ужиткового значення. Маскою прикривають особисті та суспільні пороки. Маску згвалтували і опідлили. Так от, штучна людина закликає реабілітувати маску. Леді та джентлмени, цілуйте її, цілуйте маску! І тут перша частина тосту. П'ю ваше здоров'я.

УСІ Браво!

ДРУГИЙ ШТУКАР У павзі пропоную слово у розкладі: Веспасіян — весь пасьянс.

ВАЛЕНТИНА Дуже добре. Що таке весь пасьянс?

ДРУГИЙ ШТУКАР Пасьянс, мирна картярська гра. Виходить рідко. Та коли вже виходить, то кажуть: вийшов весь пасьянс.

ВАЛЕНТИНА Дуже добре. Тільки фізіономія ваша мені підозріла.

ДРУГИЙ ШТУКАР О, це легко направити!

ВАЛЕНТИН Леді та джентлмени, далі. Про пасьянс не було випадково. Є думка, що наш театр виюнкає з музичної стихії. Ви не могли не помітити, що ювілейна вистава грається під знаком нетривкості слів. Наша вистава — революційний протест проти природної

гармонії. У вухо, нахилене до натурального звукоряду, влітає дисонанс. Музика деструкції б'є його в зуби.

ШТУКАРКА Вухо у зуби, прошу пана?

ВАЛЕНТИН Так, вухо дістає в зуби. Відбувається музична містерія творення штучного світу. Веспасіян — весь пасьянс. Пилесмок і пан у смокінгу. Стратосфера і страта сфери. І тому, леді та джентлмени, цілуйте маску. П'ю ваше здоров'я.

УСІ Bravo!

ДРУГИЙ ШТУКАР Bravo! Bravo!

ВАЛЕНТИНА А чого ви кричите браво так підкреслено?

ДРУГИЙ ШТУКАР Бо з моєї ділянки, прошу пані.

ВАЛЕНТИНА Дуже, дуже мені підозріла ваша фізіономія. Ви ніби наш кельнер.

ДРУГИЙ ШТУКАР Я кельнер або не кельнер, прошу пані.

ВАЛЕНТИНА Що — зміщення плянів? Розрив притомности?

ДРУГИЙ ШТУКАР Ні. Просто вміла маніпуляція з масками.

ВАЛЕНТИНА Ой, дивіться мені!

ВАЛЕНТИН Леді та джентлмени, цілуйте маску. Третя частина тосту. У третій частині штучна людина відкриває, нарешті, чому вона проти природи. Антоне, в якому полку ти служив?

АНТОН У восьмому піхотному.

ВАЛЕНТИН Я у другому. Це діла не міняє. Війна, що в ній я брав участь, під порудилою ганчіркою, що її чомусь називали короговою, залишила у мене зовсім собаче враження. І коли заявляють, що війна це гігієна світу, потрібна для кровообігу і так далі, коли запевняють, що взаємне пиття крові це найприродніший стан людства, — то я категорично проти природи. І я все від мене залежне зроблю, щоб природу заперечити. А тому, леді та джентлмени, цілуйте з усіх сил маску. П'ю ваше здоров'я.

УСІ Bravo!

ВАЛЕНТИН Леді та джентлмени, цілуйте маску. У четвертій і останній частині тосту штучна людина, демаскована вже аж до ґрунту своєї протиприродної маски, говорить про перспективи. Уже нема навколо мене таємниці. Любіть або не любіть мене, як собі бажаєте. Але ось прихиліть увагу до того, як модерні дівчата оформлюють свої обличчя. Пензликом наводять вони лінії, суперечні природним лініям брів. Губи намащують вони як завгодно, тільки не натуральною барвою. Це для того, щоб усі бачили: губи штучні. Мої пані та панове, штучне обличчя, маска — горда з того, що вона маска. Маска як запорука подолання природи. Усе це, як бачимо, показові завдатки. Наша вистава агітує за маску в побуті. Відроджуймо маску.

Оновлюймо маску. Плекаймо маску. Шануймо маску. І тому цілуймо маску. Леді та джентлмени, я скінчив. П'ю ваше здоров'я.

УСІ Браво! Браво!

АНТОНИНА І я кажу: браво! Але, Валентине, одне тільки запитання.

ВАЛЕНТИН Увесь до послуг.

АНТОНИНА Чи сором належить до природних почуттів?

ВАЛЕНТИН До найприродніших.

АНТОНИНА Отже, підлягає запереченню?

ВАЛЕНТИН Тотальному. Дозволяється тільки фальшивий сором.

АНТОНИНА Не знаю, про який рід сорому в даному разі могла б бути мова. Просто я хотіла б, щоб мій чоловік Антон наслідував хвалюгідний приклад Валентина.

АНТОН В якому розумінні?

АНТОНИНА У тому розумінні, щоб ти себе так само демаскував.

АНТОН Тобто — виявив дійсну мою маску?

АНТОНИНА Може й так. А, може, ще так: виявив маску, що стала дійсністю. Я хочу, щоб ти прилюдно розповів про наслідки твого дня. Хочу, щоб ти розповів, відкинувши природне почуття сорому. Хочу, щоб ти безсоромно себе оголив.

АНТОН Що ж. Я не маю нічого проти. Але стороннім навряд чи цікаво — —

УСІ Ми не сторонні! Ми учасники дії!

АНТОН Тоді в порядку. Справа в тому, що я — —

ВАЛЕНТИН Ану вас до біса з вашими поясненнями! Я все вже добре пояснив. Цілий день не міг я напитись, а коли напився, то мені не дають бути п'яним. До біса пояснення! Краще говорім одне одному компліменти. Антоніно, ви мигдаль.

АНТОНИНА Валентине, потім. Говори далі, Антоне.

АНТОН Так от. Уся справа в тому, що я — —

ТРЕТІЙ ШТУКАР Пане Антоне!

АНТОН Я слухаю вас.

ТРЕТІЙ ШТУКАР Я вам на ногу наступив.

АНТОН То що?

ТРЕТІЙ ШТУКАР Вибачте.

АНТОН О, прошу дуже.

ПЕРШИЙ ШТУКАР Хомо Бруте, ти під кінець дня став неможливий.

ТРЕТІЙ ШТУКАР Я теж хочу бути п'яним. Дозвольте і мені побути п'яним.

ПЕРШИЙ ШТУКАР Алгоритм не може бути п'яна. Ти втілюєш совість, хіба не так?

ТРЕТІЙ ШТУКАР Авжеж, авжеж!

ПЕРШИЙ ШТУКАР Світ може існувати з п'яним соромом. Але з п'яною совістю — таки ні. Подумай сам.

ТРЕТІЙ ШТУКАР Твоя правда. Беру сп'яніння назад.

АНТОН Можна? Отже, вся справа в тому, що я був закохався у Валентину. Ну, а потім ми з нею погодилися почуття переключити.

АНТОНИНА На що переключити?

АНТОН На шляхетні речі.

АНТОНИНА Це правда, Валентино?

ВАЛЕНТИНА Суцця непромокальна правда. Антон має власною плян оновлення людства. Я готова допомагати йому своїм досвідом.

АНТОНИНА Так ви залишаєтеся з ним?

ВАЛЕНТИНА З вашого дозволу. Він каже, що я його розумію.

АНТОНИНА А я?

АНТОН Ти теж, ясна річ. Більш того: ти залишаєшся моєю першою дружиною.

АНТОНИНА А Валентина другою, чи як?

АНТОН Ти не зрозуміла. Ти залишаєшся першою і єдиною. Я сказав перша в розумінні не цифри, а значення.

АНТОНИНА Тоді я згодна. Але як у такому разі з заручинами?

АНТОН Не буде заручин. Заручини — фікція. Це була умова, щоб тебе не хвилювати, поки ти ще не дозріла до розуміння ситуації.

АНТОНИНА Виходить, мене таки обдурили?

АНТОН Трошки. Але ти бачиш, що все гаразд.

ВАЛЕНТИН Страшенно цікаво. Найбільш не обдуреної любові — я?

АНТОН Валентине, друже, наш невинний жарт — —

ВАЛЕНТИН Дякую за невинний жарт.

ШТУКАРКА Прошу пана, а панові таки пасус фіктивний шлюб.

ВАЛЕНТИН Пасус. Уся справа тільки в тому, щоб я сам не спускав. Бо я зовсім не маю наміру виходити з ролі нареченого. Валентина зобов'язана зо мною одружитись, бо з мене дуже добра людина. А як не одружиться, то роззлющуся, похмурнію, сяду маком. Я мушу її обнімати, і ніяк інакше. Так розсудив, і слово моє свято.

ВАЛЕНТИНА Обіймай, скільки влізе. Ніколи не казала, що я проти обіймів.

УСІ Bravo!

АНТОНИНА І все таки вона поводитьсь обурливо.

АНТОН Твоя правда, доню.

АНТОНИНА Коли вже ти переміг звіря, то вона й поготів може приборкати своїх звірят.

АНТОН Я скажу їй зараз. Валентино, адже ми припиюли комедію.

ВАЛЕНТИНА А хіба я що?

АНТОН Хотілось би більше пристойности.

ВАЛЕНТИНА Коли не подобаюсь, можеш нашу спілку зламати.

АНТОН Добре, я подумаю над тим.

АНТОНИНА Правильно.

УСІ Не сваритись! Не сваритись!

ВАЛЕНТИНА От мені вже й сумно. Облиш, Валентине. Пий своє п'яло. А ти чого на мене визвірився?

ДРУГИЙ ШТУКАР Бо я по-старому вірний пані.

ВАЛЕНТИНА Усе, усе підозріле. І обійми — не обійми, і кельнер — не кельнер. Але чорт з вами усіма. Валентине, наречений мій, обіймай мене далі.

ШТУКАРКА Прошу пана Антона глянути.

АНТОН Просто нестерпно. Ти навмисне дратуєш мене.

ВАЛЕНТИНА Яке тобі діло? З ким хочу, з тим цілуюсь.

АНТОН Але умовилися ж ми перемагати інстинкти. І я був переміг — —

ВАЛЕНТИНА Ха-ха, переміг! Бо я не допустила, он що!

АНТОН Ти? Не допустила? Ти?

ВАЛЕНТИНА Я! Я! Ти гидкий мені як чоловік, он що!

АНТОНИНА Неймовірне нахабство!

УСІ Не сваритись! Не сваритись!

ВАЛЕНТИНА Цитуйте, ви! Що, може, ревнуєш? Яке тобі діло, коли нас тільки мрії зв'язують? Мрії чи не мрії, кажи!

АНТОН Мрії. Тільки мої мрії вже не тобі належать.

ВАЛЕНТИНА Узляв назад? Бо є перша жінка? І не в розумінні цифри перша?

ШТУКАРКА Ой!

УСІ Що таке?

ШТУКАРКА Ой, як же ладно!

УСІ Що ладно?

ШТУКАРКА Прошу поглянути на кешеню пана Антона.

Кешеня АНТОНА, з якої виглядає вінок.

УСІ Ой, і ладно! Ой, і ладно!

АНТОНИНА Дай сюди! Ага. Доказ мрійного зв'язку. З ромону.

АНТОН Але він же недоплетений!

Вінок недоплетений, проте його напівобгор-
куто чимсь, що в АНТОНИНИ спонукає точ-
ку найвищого кипіння.

АНТОНИНА А так, а так. Ще не доплетений. Ну, добре вже.
Нехай з мене і брутальна баба, та таки нарешті висловлюсь. Ти! Ти!
Ти кидала на мене сікачем. Оцим вінком узяти та вихльостати шку
твою поросльчу.

УСІ Заспокоїтися! Заспокоїтися!

АНТОН Антоніно, заспокойся.

АНТОНИНА А я ти ще озивасяшся? Може, виб'сш мене прилюд-
но? Що? Тихий-божий зв'язок. Ідеал, взаємне розуміння. Невинна
брехня для мого спокою. Для мого спокою, бо, бачте, ще була не доз-
ріла. У лузі квіточки збирали. Плели, плели, та не доплели. Он вона,
квіточка, вже коліна другого прикрашас!

Немаче високий прапор, вінок з його роз-
горнутою обгортукою в руках АНТОНИНИ.

ВАЛЕНТИНА Одне слово, я всіх ненавиджу.

УСІ Куди ви? Куди ви?

ВАЛЕНТИНА На поїзд, куди бо ще! Ненавиджу. До побачення.
Де моя шабля?

УСІ Зостаються! Зостаються!

ВАЛЕНТИНА Зостатись? Але тоді бережіться, бо затрясетесь
земля.

ВАЛЕНТИН Ха-ха-ха! Ви чуєте, як сміється штучна людина?
Ха-ха-ха! Ось як вона сміється. Голосом чистого металю. Що — чи
ще не переконалися? Атож: усі ваші природні почуття — один су-
цільний сурогат. Ха-ха-ха! І ще раз: ха-ха-ха!

ПЕРШИЙ ШТУКАР Дозвольте.

АНТОН Що ви хочете?

ПЕРШИЙ ШТУКАР Я парламентаром. Дозвольте. Я парламенте-
ром від моїх загнаних у кут колег. Дозвольте?

ВАЛЕНТИН Кажіть нам, що ви хочете?

ПЕРШИЙ ШТУКАР Нічого ми не хочемо.

АНТОНИНА Але чогось же повинні ви хотіти?

ПЕРШИЙ ШТУКАР Властиво, так. Повинні. Тож ми хочемо
одного: щоб ви нам глянули у вічі.

ВАЛЕНТИНА Хто ми?

ПЕРШИЙ ШТУКАР Ви усі.

ВАЛЕНТИНА Ми всі — вам усім, чи як? По черзі кожен кожному, чи як?

ПЕРШИЙ ШТУКАР Властиво, досить буде, коли ви всі мені одному глянете у вічі. Ви всі в унісон. Ось прошу, я стаю тут. На видному місці для вас і для глядачів.

Процедура унісону людей, які дивляться у вічі ПЕРШОМУ ШТУКАРЕВІ.

АНТОН Розумію.

АНТОНИНА Розумію.

ВАЛЕНТИН Здається, і я вже розумію.

ВАЛЕНТИНА Чорт з вами усіма. Можливо, що я теж розумію. Дайте мені вогню нарешті.

ПЕРШИЙ ШТУКАР Це найлегше. Ось він дасть на мій наказ.

ДРУГИЙ ШТУКАР Служу. Я вірний пані непохитно.

ТРЕТІЙ ШТУКАР Протестую.

ПЕРШИЙ ШТУКАР Проти чого, Хомо Бруте?

ТРЕТІЙ ШТУКАР Вони усі усе зрозуміли. А чого ви не питаєте мене, чи я зрозумів?

ПЕРШИЙ ШТУКАР Добре, питаю: чи зрозумів?

ТРЕТІЙ ШТУКАР Анічогісінько.

ПЕРШИЙ ШТУКАР Але що тут незрозумілого?

ТРЕТІЙ ШТУКАР Усе незрозуміло. А насамперед те незрозуміло, що буде з ними далі? Що буде, наприклад, з Валентином та Валентиною?

ПЕРШИЙ ШТУКАР Вони самі визначають свою дальшу долю.

ТРЕТІЙ ШТУКАР Добре. Що буде з Антоном та Антоніною?

ПЕРШИЙ ШТУКАР Вони зостануться, як були.

ТРЕТІЙ ШТУКАР То оце така твоя правда, ти, кошовий? Але годі. Вистава закінчилась, і ти мені вже більш не кошовий. Дайте мені слово.

ПЕРШИЙ ШТУКАР Чи не занадто багато було вже слів, Хомо Бруте?

ТРЕТІЙ ШТУКАР Мені ще ні разу не давали. Глядачі по мому боці. Вимагаю слова, слова, слова!

ПЕРШИЙ ШТУКАР Масш слово, не кричи.

ТРЕТІЙ ШТУКАР Я вже не кажу про технічну сторону. Нема обертового кону, нема поділу на пекло, землю і небо — про те я вже мовчу. Але ось я про головне. По якого хріна гралася п'єса? Щоб після всяких дурних вибриків і ще казначого та я привести чоловіка з жінкою назад до ліжка? Кажі.

ПЕРШИЙ ШТУКАР Почекай, Хомо Бруте. Хіба не було приємно глядачам просто подивитися на наші строї, на наші маски? Прямі-ром, у сцені сну?

ТРЕТІЙ ШТУКАР До лиха строї та маски! Вистава не може бути без ідеї. Я старався про ідею. Я старався про совість. Але ви тільки те й робили, що затуляли мене від глядачів. Ось візьму зараз і вас усіх у цьому втоплю!

ПЕРШИЙ ШТУКАР Хомо Бруте, це порожня пляшка від шампану.

ТРЕТІЙ ШТУКАР Нічого! В руках традиційного актора заграс як прилад до всесвітнього потопу. Во я теж умію так, щоб земля тряслася.

ПЕРШИЙ ШТУКАР Обережно, зачепиш когось.

ТРЕТІЙ ШТУКАР Я і хочу зачепити!

ПЕРШИЙ ШТУКАР Хомо Бруте, не будь дитиною. Вино в тобі говорить, а не традиційне акторство. Зрештою, тебе ніхто не затуляє. Виходь на авансцену. Запитай глядачів, чи бажають вони мати п'яну совість? А що, бач? Глядачі мовчать.

ТРЕТІЙ ШТУКАР Усе-одно не твоя правда. Поперше, мовчанка — ознака згоди. Подруге, це справжнісінька провокація: сам напоїли совість, а тоді ще й на кпини беруть! Але сількись. Коли вже я тут безсилий, то покажи хоч ти великодушність. Ти казав, ти — сила кохання. Чого ж стоїш бовдуром? Вачиш, закам'янили, не рухаються, і взагалі казнащо. Подмухай на них, подмухай!

ПЕРШИЙ ШТУКАР Так це ж для мене зовсім просто. Галльогон!

*І дмугнув ПЕРШИЙ ШТУКАР. І диво: прить-
мож усі усіх в обійми хапають. Та ба, не хапа-
ють, а чемно та обережно приймають в обійми
одне одного. Так, що взаємна повага й пошана
при тому з кожного аж проситися.*

Ну? Заспокоївся, нарешті?

ТРЕТІЙ ШТУКАР Та наче й заспокоївся. Наче й по-мосму воно. Найдоцільніший шлях від ліжка ранішнього до ліжка вечірнього — не найкоротший шлях. Найдоцільніший отакій з підскожками. Чудернацьке воно все. Що ж, наче й по-мосму воно. Одне ще тільки годі збагнути.

ПЕРШИЙ ШТУКАР Саме?

ТРЕТІЙ ШТУКАР Хто для кого актори: вони для нас а чи ми для них?

ПЕРШИЙ ШТУКАР Хомо Бруте, маска це мов капусти кочан: здирай з нього листя, здирай, а середини чортма. Ми актори для них. Вони актори для нас.

*Музика. І АНТОН з АНТОНИНОЮ
вже самі коло свого ліжка.*

АНТОН Вони актори для нас.

АНТОНИНА Хто вони?

АНТОН Страждання.

АНТОНИНА Ти страждаєш?

АНТОН А ти як думаш?

АНТОНИНА Я ніяк не думаю. Про що ти взагалі говориш?

Але АНТОН ось навколiшкає.

Та що тобі таке сталося?

АНТОН Прости. Прости.

АНТОНИНА Але ж нічого не трапилось!

АНТОН Нічого?

АНТОНИНА Нічогосінько. Трапилось, але зовсім інакше.

АНТОН Інакше, ніж що?

АНТОНИНА Інакше, ніж тобі здається.

АНТОН Не у подробицях? Не в мосму фаху?

АНТОНИНА Твій фах — героїчне. І мій теж. Ми вже герої.

АНТОН Хто так сказав?

АНТОНИНА Валентин сказав так.

АНТОН Але я тебе вдарив.

АНТОНИНА Мене ти не вдарив. Не мене ти вдарив.

АНТОН Варіюєш речення, доно!

АНТОНИНА Ти навчив мене.

АНТОН Не так я тебе вчив. Я інакше вчив.

АНТОНИНА Я ж і кажу. — інакше.

АНТОН Ти інакше кажеш чи ти кажеш: інакше?

АНТОНИНА Любий мій, я інакше кажу і я кажу: інакше!

АНТОН То ми й справді вже герої?

АНТОНИНА Найсправдешні. І шкарпетку тобі залатаю теж.

АНТОН І так таки дійсно нічого не трапилось?

АНТОНИНА Нічогосінько. Трапилось, але не так, як ти думав.
Не віриш?

АНТОН Я вірю. Я не вірю. Я тільки — — І Валентин теж такої думки?

АНТОНИНА Якої такої?

АНТОН Що не трапилось? Що інакше трапилось?

АНТОНИНА Узавтра сам його спитаси.

АНТОН А — а вона?

АНТОНИНА Вона розкішна дівчина.

АНТОН А глядачі якої думки?

АНТОНИНА О, глядачі переконані якнайкраще. Поглянь лишень!

АНТОН Мовчанка — ознака згоди. Але тоді тим більше — —

АНТОНИНА Що, любий?

АНТОН Кажеш, вона розкішна дівчина?

АНТОНИНА Прерозкішна.

АНТОН І Валентин прерозкішній?

АНТОНИНА Валентин — суттєва сторона всякої справи.

АНТОН А Тереса, Анна, Анатоль, Теодосій?

АНТОНИНА Усі звірі подолані. Усе в порядку. Мій любий. Щастя досягасмо увечері. Вечір надійшов.

АНТОН Надійшов. Але тоді тим більше — —

АНТОНИНА Що, любий?

АНТОН Щастя людина береже для себе, коли його не має. Але коли має, то — —

АНТОНИНА То?

АНТОН У мене непереможне бажання поділитися.

АНТОНИНА З ким?

АНТОН З кимнебудь. Можна?

АНТОНИНА О, авжеж! Можна негайно. Можна і в інший п'єсі.

АНТОН В іншій, кажеш? Добре. Так тоді справді нехай в іншій п'єсі. Цю, здається, ми вже дограли.

АНТОНИНА Можливо, навіть переграли. Година пізня.

АНТОН За десять дев'ята. Воно, щоправда, і не так ще пізно.

АНТОНИНА Ах, знаєш що? Лягаймо сьогодні раніше.

АНТОН Ідея непогана. Взавтра у мене праця.

АНТОНИНА У тебе взавтра багато праці.

АНТОН Ідея непогана. Але я маю ще одну ідею.

АНТОНИНА Ну?

АНТОН Зараз.

Музика. Піжма.

АНТОНИНА Яка ідея в тебе?

Музика. Довга сорочка.

АНТОН Зараз скажу.

Ліжко.

АНТОНИНА Ах, не кури перед сном. Добре?

АНТОН Я тільки раз затягнуся. Два рази. Ось. Уже.

АНТОНИНА Яка в тебе ідея?

АНТОН Зараз скажу. Власне, не ідея. Запитання.

АНТОНИНА Ну?

АНТОН Скажи мені про героїзм.

АНТОНИНА Героїзм — увага до подробиць.

АНТОН Хіба я не був до них уважний?

АНТОНИНА Не так. Інакше.

АНТОН А як інакше?

АНТОНИНА Подробиці треба не ресструвати. Їх треба пережити.

АНТОН Як цього досягти?

АНТОНИНА Треба прожити день аж до вечора. Треба обмацати кожну мить. Треба вдихнути в себе кожну річ.

АНТОН Треба їх любити чи ненавидіти?

АНТОНИНА Не знаю.

АНТОН Може, і те, і друге?

АНТОНИНА Не знаю. Їх треба пережити.

АНТОН Чи треба їх подолати?

АНТОНИНА Не знаю.

АНТОН Подолати — так, як подолують матеріял?

АНТОНИНА Не знаю. Їх треба пережити.

АНТОН І що тоді буде? Будемо героями?

АНТОНИНА Не знаю. Може, будемо. Може, не в цій, може, в іншій п'єсі.

АНТОН Так тоді я розумію.

АНТОНИНА Коханий мій —

АНТОН Ти вже майже спиш.

АНТОНИНА Так, майже — — Вибач мені, коханий.

АНТОН Вибачаю. Спию. Дев'ята година.

Дев'ята година. Ліжко. Чоловік та жінка, одне тіло, одна душа. І на тому театральна дія закінчується.

**близнята
ще
зустрінуться**

вистава в масках

ДІЮТЬ:

ПРОЛОГ (РОЗПОРЯДНИК БАЛЮ)

ТЕРЕСА

ПОЛКОВНИК

СВЯТОСЛАВ ТОГОВОЧНИЙ

СВЯТОСЛАВ ТУТЕШНІЙ

ПЕТРО ТОГОВОЧНИЙ

ПЕТРО ТУТЕШНІЙ

ПАРИ на балі

МІНІМУМ УЧАСНИКІВ: 16 ОСІВ

Я попрошу хвилиночку уваги. Високошановні глядачі, не така проста річ виступати в нашому театрі з прологом. Хоча б уже тому, що коли я вийшов, ви не знали, що я пролог. Ви гадали, щось трапилось з виставою, і я мав вас попередити. Бачите, ніхто за наших часів не готовий до того, що, прийшовши в театр, він потрапить таки в театр. Не скликають сьогодні до вистави сурми. Розмальовані арлекіни не попереджають перед завісою сценічне дійство. Ось я теж вийшов до вас у звичайному вбранні. Таке і ви щодня носите. І на обличчі мені немає ані краплі гриму — можете переконатись. Тим то ви й думали, що я не пролог, а так собі щось.

Дорогі глядачі, театр переживає кризу. Мені не дозволено про це так широко оповіщати. Особливо повстас проти того наша примадонна — До речі, з огляду на те, що одна авторитетна інституція, нехай благословення Всевишнього буде над нею, зажадала, щоб було українізовано французькі терміни у класичному балеті, я хочу піти назустріч її справедливим домаганням. Отож, пропоную заступити, слово «примадонна» українським «первопані». Якщо не суперечите проти новотвору, то я веду мову далі.

Так от, мені заборонено занадто багато говорити про кризу театру. Все таки я скористаюся з того, що мене не чують за лаштунками, і розкрию вам тасмюцю. Театр взагалі, а наш зокрема переходить тяжку хворобу. Криза не в тому, що нема чого виставляти. Ні, п'єс є багато всяких, і між юнами є навіть добрі. Криза в тому, що не знають, як виставляти.

Уже все на світі перепробовано в театрі. Сцену заповнювали декорациями до пересичення. Її напихали меблями та іншими предметами, ніби антикварну крамничку. А тоді, навпаки, оголювали аж до задньої цегляної стіни. На кіл запроваджувано фільм, коней і живих котів. Театр пережив епохи натуралізму, символізму, футуризму, експресіонізму, сюрреалізму, конструктивізму, динамізму, статизму, біомеханізму, дадаїзму, інтелектуалізму. Не кажу вже про геть допотопний романтизм і подібне. Пережив навіть — скажу вам по-секрету — епоху тоталітаризму. Це коли була диктатура режисера.

І от по всьому. Театр знову має в себе самі голі дошки, і більш нічого. Сіли режисер з акторами та й не знають, що робити. Чи будувати сцену в чотири поверхи, чи, навпаки, так і лишити, як є? Усе спробовано, все вичерпано.

Щоправда, автор цієї п'єси, що ви її сьогодні, здається, побачите — Я кажу: здається. Бо прийняли ми її до вистави дуже неохоче. Тож і не знати ще, чи гратимемо. Там за лаштунками якраз тепер про те нарада. Одне слово, автор, коли його запитали, як грати п'єсу, подав несміливу пропозицію. Він запропонував грати п'єсу засобами, що залишаться, коли відкинути всі зміни. Тобто, засобами чистого театру: розвішати завіси, розмалювати обличчя — і грати. Але воно було так неконкретно, на автора посипалося відразу стільки запитань, що він злякався, втік і, як бачите, не з'явився навіть на виставу. Автор полишив своє твориво на нас, акторів.

З обуренням повідомляю вас, що автор взагалі пішов лінією найменшого спротиву. Сюжет він не вигадав, а по-рабському запозичив. Ви ж бо нераз чули про цю історію двох близнят. Їх виховано у різних кінцях світу і зведено на сцені, щоб відбувати всякі штуки з переплутанням, невпізнанням і так далі. Подруте, автор не написав ані однієї ремарки. Отже, незрозуміло, де відбувається дія, коли хто виходить і коли хто зникає. Та й щодо самого тексту автор обмежився на тому, що збив його до купи абияк, а по всьому написав великими літерами примітку, мовляв, текст не остаточний, і актори можуть імпровізувати на власний розсуд.

А найголовніше: п'єса має ряд серйозних непов'язань. Автор мало того, що запозичив сюжет — саме запозичення не гріх, бо так робили і найбільші драматори. Ні, він не зв'язав кінці з кінцями. Багато місць лишилося нез'ясованими, і раз-у-раз ситуація суперечить сама собі. Ви ж розумієте, багато з того, що могло бути природним за античних часів, навіть за доби Ренесансу, те сьогодні здається малоймовірним або й зовсім диким. Коротше кажучи, нам припав кавалочок роботи.

Ви помітили, мабуть, високошановні глядачі, що я весь час намагаюся видушити з себе дотеп і що з того нічого не виходить. Так, не виходить. І не може вийти. Бо це в мене, так би мовити, сміх крізь сльози. За задумом автора, вистава не мала бути комедією. Навпаки, вона мала бути дуже драматична, з гострою ситуацією, з психологічними переживаннями. Тож мої невдалі дотепи це тільки жалюгідна спроба бодай якось розважити вас на випадок, якби вистава не відбулась.

А втім, я зараз довідаюся. Агов! Ну, що, як там? Урадили? Що? Грасмо? Спробуємо? Отже, граємо. Буде вистава. А де відбувається?

Що? Ага. Так щодо дії там ухвалили тим часом визначити обережно і по змозі нейтрально. Звучить так: маскований баль під новий рік під час окупації. Можливо, ходом дії пощастить зробити уточнення. У всякому разі, після першої відслони я прийду вам на допомогу з коментарем.

Таким чином, увага: маскований баль під новий рік під час окупації.

ПЕРША ПАРА — — і нагадує мені бенкет під час чуми. — Люба, ти перебільшуєш. — Скільки разів я вже давала обітницю: не танцювати до кінця окупації. Але мені, либонь, бракує — —

ДРУГА ПАРА — — знов наступив мені на ногу. Коли ти вже набудеш зграбності? Я, нарешті, втрачу всяку — —

ТРЕТЯ ПАРА — — ах, вивчіть мою душу! Вачите, як воно несправедливо. Якби я була дійова особа у п'єсі, то акторка, що грала б мене, неодмінно говорила б таким голосом: ах, вивчіть мою душу! Але так справді не є. Ви чуєте, я говорю до вас цілковито по-людськи: вивчіть мою душу — —

ЧЕТВЕРТА ПАРА — — сказати, що тобі він подобається? Звичайний макогон. Здоровецький і пустопорожній. — Але ж гарний! — Ну, я що з того? Якби весь світ наповнили самі гарні чоловіки, то, запевняю тебе, ти б сама не знала — —

П'ЯТА ПАРА — — а я тобі скажу, ти зовсім не маєш слушности. Якби ти хоч на хвилину уявив собі, що повинна відчувати ця людина. Бреде холодної ночі. Дощ. Голодний. З однією тільки думкою про — —

ПЕРША ПАРА — — сидіти вдома і зосереджено думати над тим, що світ котиться до страшної катастрофи! — Ну, ти вже занадто перебільшуєш, люба. — Ах, у тебе абсолютно немає відчуття. Ти не усвідомлюєш, над якою безоднею ми оце танцюємо, і до якої безмежної — —

ТЕРЕСА Як я рада, що це ви.

ПОЛКОВНИК Перепрошую, панночко?

ТЕРЕСА Пане полковнику, не вдавайте. Я вас пізнаю в усіх маскарадах.

ПОЛКОВНИК Але ж, панночко — —

ТЕРЕСА Пане полковнику, не вдавайте! Коли хочете лишитися невпізнаним, то принаймні шкутильгайте абощо.

ПОЛКОВНИК Як же ви мене впізнали?

ТЕРЕСА Господи! З ваших рухів. З вашої ходи. З ваших геркулесових плечей. З вашого способу тримати келишок.

ПОЛКОВНИК Ви бачили, як я тримав келішок?

ТЕРЕСА Я стежу за вами вже п'ятнадцять хвилин.

ПОЛКОВНИК А я собі я не той, що можу ще бути предметом зацікавлення такої леді. Зате вас ніяк не можна впізнати.

ТЕРЕСА Мистецтво, пане полковнику, мистецтво. Між іншим, пане полковнику, мені не до жартів.

ПОЛКОВНИК А то чому?

ТЕРЕСА Думаю, що я вам так само.

ПОЛКОВНИК Вачите, це як дивитись на справу. Або життя взагалі жарт, і тоді перестати жартувати означає перестати жити. Або ж жарт це виняток із життя. Але в такому разі я, що прожив усе життя жартома, виходить, ніколи і не жив.

ТЕРЕСА У мене навпаки.

ПОЛКОВНИК Саме?

ТЕРЕСА У мене навпаки. Я весь час намагаюся жити поважно. Але життя тільки я робить, що жартує зо мною. Чи ви можете дві хвилини говорити серйозно?

ПОЛКОВНИК Думаю, що дві хвилини — ні.

ТЕРЕСА Добре, а одну?

ПОЛКОВНИК Воюся, що теж ні.

ТЕРЕСА Навіть коли б ішлося про найдорожчі для вас речі?

ПОЛКОВНИК Саме тоді найменше. Дороге тільки те, що дається жартома.

ТЕРЕСА А те, що дається тяжким щоденним божевільним трудом?

ПОЛКОВНИК О, його треба якомога швидше сховати в куток і забути.

ТЕРЕСА Але, пане полковнику, ви знаєте, що я майже не переносу ваших афоризмів, коли маю намір говорити про речі — —

ПОЛКОВНИК Люба, дорога, незрівнянна Тересо! Я майже не переносу майже все, чим живуть і чим дихають люди. Але саме тому мені і найзрудніше жити, ніж будь-кому із смертних.

ТЕРЕСА Ваша правда. Як би я хотіла посідати ваш погляд на світ!

ПОЛКОВНИК Ні в якому разі не потрібно.

ТЕРЕСА Чому?

ПОЛКОВНИК Во не варт посідати мого світогляду, не посідавши моєї статі, мого бараболястого носа, мого двічі на день голеного обличчя. Ну, і, звичайно, моєї блискучої біографії. А це значить: посідати всю купу вчонених мною і дуже вигідних для мене компромісів із життям. Їх звичною мовою приємно називати гріхами.

ТЕРЕСА Добре. Я цього хотіла. Поясніть мені, будь-ласка, що таке гріх.

ПОЛКОВНИК Це, знов таки, як з якого погляду. Хтось — не пам'ятаю, хто, — висловив думку, мовляв, убивця поодиноких людей називається злочинець, а масовий убивця — герой. З такого погляду, я герой з героїв, бо вбивав людей не рахуючи.

ТЕРЕСА На війні?

ПОЛКОВНИК Ясна річ.

ТЕРЕСА І почувасте себе щасливим?

ПОЛКОВНИК Ясна річ. Во, прошу зауважити, я завжди вбивав тільки тих людей, які хотіли, щоб я їх убивав.

ТЕРЕСА Не розумію.

ПОЛКОВНИК І не зрозумісте. Між вами, найдорожча Тересо, та мною — тисяча років. Ваше покоління ділиться рівно на дві половини. Одна не визнає вбивства цілковито. Друга визнає, але тільки з ідейною метою. Ні та, ні та половина не мають найменшого уявлення про те, що означало вбивство для нас, хто були офіцерами старих імперій. Людина імперського світогляду, Тересо, для вас — музейний експонат. Ми не мали нічого спільного з пацифізмом, який так владно опанував половину сучасного світу. Ми прекрасно знали завітні мрії багатьох хлопців із сусідньої імперії. Вони прагнули одного: помірятися з нами силами. Але ми ніколи не бруднились і ні об яку ідею вбивства. Ми не потребували підсилювати свій запал ненавистю до тих хлопців із сусідньої імперії. Ми мали до них найкращі почуття, як і вони до нас. Перед усіма тими, що я їх убив, я маю абсолютно спокійне сумління. Я знаю, що вони не мають до мене жадних претенсій. Навпаки, відчують до мене повагу за мої швидкі і точні постріли. Так само, як, безумовно, і я відчував би повагу до них, якби вони поцілили мене з подібною майстерністю. У тому бо й суть, що я зберіг про всіх них якнайкращі спогади.

ТЕРЕСА Цікаво. Дуже цікаво, пане полковнику. Далі.

ПОЛКОВНИК А що ж далі! Далі імперії розвалились. І тоді ми пішли воювати за самостійність її уламків. Новонароджені ідеологи вказали нам на можливі бази власної державності. Що ж, ми не хотіли ставати всупереч новому поколінню. Держава, так держава. Їм було видніше. Зрештою, ми люди вірності. Старі офіцери, ми й далі робили те саме, що робили доти. З тією лише різницею, що тепер нам довелося вже вбивати багато таких, які зовсім не хотіли, щоб ми їх убивали. Отже: боягузів, а що найгірше було для нас — пацифістів. Найгірше, бо — повторюю, зважте це, — ніколи до того не було нашою засадою вбивати людину проти її волі. А втім, це не наша провина, а тих людей, що мають справу з історією, з політи-

кою, з світоглядом і тому подібним. Хоч, звичайно, у тому, що нам довелося стати їхніми наказосмцями, я вбачаю остаточний занепад нашого покоління.

ТЕРЕСА Ви гадаєте, ваша роля скінчена?

ПОЛКОВНИК Безсумнівно. Як скінчена роля бджоли, коли їй трапляється вкусити палець людини.

ТЕРЕСА А нове покоління?

ПОЛКОВНИК А нове покоління має власні турботи. Або пере-
може пацифізм, і тоді ми непотрібні. Або ж переможе вбивство для
ідеї — чи ідея вбивства, що те саме, — і тоді ми теж непотрібні. Ми
бридимось однаковою мірою і тим, і тим.

ТЕРЕСА У такому разі, ви повинні ненавидіти і — — вашого
сина?

ПОЛКОВНИК З якої то речі?

ТЕРЕСА Адже ваш син утілює — — У всякому разі, схвалює
вбивство для ідеї.

ПОЛКОВНИК Що ж! Поперше, бридитись не означає ненави-
діти. А, подруге, бридитися справою, що їй служить син, не означає
бридитися самим сином.

ТЕРЕСА Як давно ви бачилися з ним востаннє?

ПОЛКОВНИК Скоро чотири роки.

ТЕРЕСА Ви хотіли б з ним побачитись?

ПОЛКОВНИК Дуже.

ТЕРЕСА Чи ви знаєте, що він тут?

ПОЛКОВНИК Знаю.

ТЕРЕСА Чи ви знаєте, що він сюди зараз прийде?

ПОЛКОВНИК Знаю.

ТЕРЕСА Чи ви знаєте, що за ним стежать і що він у небезпеці?

ПОЛКОВНИК Знаю.

ТЕРЕСА Чи ви знаєте, що він прийде до мене і що я служу з
ним однієї справи?

ПОЛКОВНИК Знаю, Тересо, все знаю.

ТЕРЕСА Ви розмовлятимете з ним?

ПОЛКОВНИК Якщо він захоче.

ТЕРЕСА А що ви йому казатимете?

ПОЛКОВНИК Залежно від його настрою.

ТЕРЕСА Скажіть мені правду: ви любите його?

ПОЛКОВНИК Надзвичайно.

ТЕРЕСА Що ви про нього взагалі думаете?

ПОЛКОВНИК Мені його шкода. Він, народившись в один рік зо
мною, був би так само щасливий, як і я. На жаль, він народився
тридцять п'ять років пізніше. Тим він нещасний.

ТЕРЕСА Але чому нещасний?

ПОЛКОВНИК Бо він живе за доби ідей. Він мусить віднаходити ідею під кожним своїм кроком. На кожному кроці він переживає нечуване роздвоєння між своєю чудесною природою та ідеєю. До ідей він повинен достосовувати свою природу. З мого погляду, це єдиний гріх, що я народив сина з роздвоєною душою.

ТЕРЕСА Невже воно було у вашій волі?

ПОЛКОВНИК Воює, що так.

ТЕРЕСА А то яким побитом?

ПОЛКОВНИК Бачите, його досить складно пояснити. Для того мені треба б розповісти одну історію. Але чи ви цікаві на неї? І чи маєте час?

ТЕРЕСА Я цікава на все, що зв'язано з Святославом. Починайте. Слухаю з увагою.

ПОЛКОВНИК Добре. Двадцять п'ять років тому блискуче вишколений кавалочок імперської солдатески вирушив на схід, на той бік. Він мав узяти участь у вирішальних боях за одну з молодих держав, що тоді масово виникали у фіналі великої війни. Я носив на той час уже звання капітана. Ми йшли впевнено. Ми були такі ще переконані, що все стоїть на місці. Ми переконані були, що війна додасть до нашого мистецтва ще єнну кількість добрих влучань. Ми вірили, що наслідком війни, по розвалі імперій, постануть нові, як то завжди бувало в історії. Ми не сумнівалися, що імперії і надалі змагатимуться між собою, красно, весело і безтурботно, як було доти. Отже, ми були певні ще тоді, що наша роль дуже далека від вичерпу. Але незабаром по нашому приході туди — —

ТЕРЕСА Ви спинились?

ПОЛКОВНИК Так, спинився.

ТЕРЕСА Чому?

ПОЛКОВНИК Бо маю враження, що вам зараз буде не до мене.

ТЕРЕСА Він прийшов?

ПОЛКОВНИК Наскільки я розуміюсь на предметах домашнього вжитку, жакет, в який убранний отой джентлмен у блакитній масці, належав колись мені.

ТЕРЕСА Ваша слушність. Це його улюблений жакет. Він переказав мені, що буде в ньому.

ПОЛКОВНИК Тож як повинен поводитись я?

ТЕРЕСА Не подавати жадного вигляду.

ПОЛКОВНИК Слухаю. Чи мушу перейти до ретиради?

ТЕРЕСА Ні. Не тепер. Потім.

ПОЛКОВНИК Але він підходить сюди.

ТЕРЕСА Нічого. Лийшіться тут.

ПОЛКОВНИК Слухаю. Хто зна, якщо я виявлюсь пристойним конспіратором, може й з мене ще будуть люди.

СВЯТОСЛАВ ТОГОВОЧНИЙ Здоров будь, батьку.

ПОЛКОВНИК Здоров будь, сину.

СВЯТОСЛАВ ТОГОВОЧНИЙ Дуже радий тебе бачити, батьку.

ПОЛКОВНИК І я тебе, сину.

СВЯТОСЛАВ ТОГОВОЧНИЙ Пробач, я не можу голосно говорити з двох причин.

ПОЛКОВНИК Коли хочеш, можемо говорити ще тихіше.

СВЯТОСЛАВ ТОГОВОЧНИЙ Ні. Так добре.

ПОЛКОВНИК Ну, дивися собі сам. Закуриш?

СВЯТОСЛАВ ТОГОВОЧНИЙ З охотою.

ПОЛКОВНИК А відколи це ти почав курити?

СВЯТОСЛАВ ТОГОВОЧНИЙ Від — — Від учора.

ПОЛКОВНИК Цілком достатній стаж. Ти помітив, що я тебе не питаю, чи в'яжеться курення з твоїми засадами?

СВЯТОСЛАВ ТОГОВОЧНИЙ Помітив.

ПОЛКОВНИК А чи помітив ти, що я тебе взагалі ні про що не питаю?

СВЯТОСЛАВ ТОГОВОЧНИЙ Помітив, батьку.

ПОЛКОВНИК То добре. Мені йшлося про те, щоб ти помітив.

СВЯТОСЛАВ ТОГОВОЧНИЙ Я тебе дуже люблю, батьку.

ПОЛКОВНИК Я тебе теж, сину.

СВЯТОСЛАВ ТОГОВОЧНИЙ Ти найкращий з батьків.

ПОЛКОВНИК От бач.

СВЯТОСЛАВ ТОГОВОЧНИЙ Ти ні про що не питаєш, ні від чого не відмовляєш, ні в чому не умовляєш. Якби то всі батьки були такі, як ти, батьку!

ПОЛКОВНИК Єдина моя претенсія була, щоб ти це помітив. Ти помітив, і тим усі мої побажання виконані. Більше претенсій до тебе не маю.

СВЯТОСЛАВ ТОГОВОЧНИЙ І я до тебе теж.

ПОЛКОВНИК Воно означає, що я вже можу йти?

СВЯТОСЛАВ ТОГОВОЧНИЙ Так, батьку, пробач. Ми ще сьогодні зустрінемося.

ПОЛКОВНИК На випадок, якщо ні, можна мені до тебе тепер доторкнутись?

СВЯТОСЛАВ ТОГОВОЧНИЙ Абсолютно можна.

ПОЛКОВНИК Не розсиплешся?

СВЯТОСЛАВ ТОГОВОЧНИЙ Постараюсь.

ПОЛКОВНИК Я тільки злегка. Ось за плече тебе візьму. Нічого, доброї породи. Нівроку. Не такий то вже, може, і гріх. Така порода

чогось досягає. Чорт його, зрештою, зна, чого саме, а проте досягає чогось безумовного. Між іншим, це дивно.

СВЯТОСЛАВ ТОГОВОЧНИЙ Що саме, батьку?

ПОЛКОВНИК Ніколи я в тебе досі не помічав лунинки на шиї. Ану, чекай. Ні, не бруд. Справжня яснобура лунинка, і — — то тим більш дивно, що — — А втім, яких чудес тільки Господь Бог не творить! Що ми знаємо про його заміри? Ми, якщо мітимо одне одного, то вже ж не на далеку мету. Прошу вибачення за затримку. Включаюсь.

СВЯТОСЛАВ ТОГОВОЧНИЙ До побачення, батьку.

ПЕРША ПАРА — — навіть можу сказати: з кожною хвилиною я спостерігаю в собі, як розколина стає ширшою. З неї з'являється катастрофа, яка означає кінець усьому, що існує. Хібащо станеться чудо, і невідома ще сьогодні сила прийде з-за гір і силоміць знову стулить розколину в наших душах. — Але не можна так перебільшувати, люба! — Ні, я либонь применшую. От, кажуть, тут знову з'явився Святослав. Це ж означає, що — —

ДРУГА ПАРА — — і все таки, як ти незграбно робиш цей випад. Ну, от, дивись, як я його роблю. Ну, дивись ж, раз-два, раз-два, раз-два. Вже краще. То що? Кажуть, сюди прибув Святослав, так що тепер акція спротиву — —

ТРЕТЯ ПАРА — — і у відповідь ви мовчите. Я розумію, краще мовчати, ніж говорити банальності. Я теж воліла б мовчати, ніж виголошувати тиради, неначе та провінційна акторка. Я переконана, що я створена для великого чину. Я переконана, що створена бути подругою людей такої міри, як Святослав — —

ЧЕТВЕРТА ПАРА — — певно, що Святослав інша річ. Але у Святославі йдеться далеко не про саму зовнішню красу. — І все таки воно грас вирішну роллю. — Облиш. Напевно ж він тут з'явився не для того, щоб полонити серця, а для чогось зовсім — —

П'ЯТА ПАРА — — усім моїм серцем я з цими людьми. Які гордощі, коли відчувати, що ти належиш до тієї самої нації, що й Святослав — —

ТЕРЕСА Яка я горда за тебе!

СВЯТОСЛАВ ТОГОВОЧНИЙ Дівчино!

ТЕРЕСА Як я люблю тебе!

СВЯТОСЛАВ ТОГОВОЧНИЙ Дівчино!

ТЕРЕСА Пробач мені, коханий, мос ти щастя. Я чудово розумію, ми не маємо права на пестощі. Лиш на хвилину я даю собі відпруження. Як я люблю тебе, яка я щаслива, що бачу тебе, що говорю з тобою. Ах, розкішні твої біцепси, розкішні твої плечі! Покажи мені лунинку, що батько казав. Невже він досі не помічав її? Я теж не по-

мічала. Справді, лунинка. Яснобура кругленька лунинка. Святославе, я не можу тебе поцілувати?

СВЯТОСЛАВ ТОГОВОЧНИЙ Думаю, що ні, дівчино.

ТЕРЕСА Ну, скажи мені ще. Говори мені щось. Ти застудився?

СВЯТОСЛАВ ТОГОВОЧНИЙ Трохи.

ТЕРЕСА Мені твій голос здається відмінним. Чужий, наче не твій. Ти не сердишся, що я так багато говорю? Я говорю самі дурниці, знаю. Я хочу, щоб ти говорив мені. Я так багато пережила, слухавши твого батька. Така чудесна і така страшна людина. Його не треба брати серйозно. Інакше можна втратити багато від віри. Я завжди слухала його сміючись. Сьогодні — ні. Сьогодні я боялася, що кожне його слово хитас підвалини. Знаєш, які підвалини? Ті, на яких я живу — на яких ти живеш. Ти знаєш: я це ти. Коли я захищаюсь, то воно означатиме, що захитався ти в мені. Я не хочу, я не допущу. Хоч би в мені вся віра у твою слушність вивітрилась доценту, я все-одно житиму тобою. Я житиму тоді без віри, але житиму. Як треба буде, я вму. Нехай ми служимо абсурдові, нехай нас прокленуть пізніші покоління! Але ніхто ніколи не зможе сказати, ми, мовляв, напівдорозі відмовились від того, з чого починали. Ніколи, ніколи так не буде.

СВЯТОСЛАВ ТОГОВОЧНИЙ Не буде...

ТЕРЕСА Ніколи, ні, ніколи не буде. Говори мені. Скажи ще раз, що ідея вища над усе. Скажи мені ще раз, що ідея визволення поневоленого народу — найвища з усіх ідей людства. Скажи, що перед нею блякнуть усі інші ідеї. Усі: ідея добробуту, ідея особистого щастя, ідея особистої свободи. Скажи, скажи ще раз. Скажи, що задля цієї найвищої ідеї треба принести у жертву все найдорожче особисте. Скажи, що ця ідея, в разі потреби, освячує вбивство. Скажи, скажи!

СВЯТОСЛАВ ТОГОВОЧНИЙ Навіть убивство...

ТЕРЕСА Скажи мені, скажи так, як нераз уже говорила. Єдиного особистого щастя я прагну: почути з твоїх уст, що ти певен себе, коханий, жаданий мій. Скажи мені, що це імперське покоління — тільки сліпий біологічний стан історії. Скажи, що його на землі заміють нове покоління, високе, кристалеве покоління ідеалістів. Скажи, що прийде покоління, яке житиме самою чистою ідеєю. Скажи мені, скажи, рідний мій хлопче, мій Святославе!

СВЯТОСЛАВ ТОГОВОЧНИЙ О, так. Самою чистою ідеєю...

ТЕРЕСА Чистою ідеєю, правда?

СВЯТОСЛАВ ТОГОВОЧНИЙ Дівчино, це ж так ясно. Невже потребує підтвердження? Мене тільки трошки дивує одна річ — — З моїх слів ти так легко зробила висновки — — Ну, скажімо, парадоксальні. Справді? Ти висувала саме так, і не інакше? Я прийшов

сказати тобі одну надзвичайно важливу річ. Але мене бентежить, що я повинен почати не з того, з чого мав би почати. Згадай же добре всі мої слова. Згадай, чи було в них колинебудь про потребу вбивства?

ТЕРЕСА Про потребу вбивства?

СВЯТОСЛАВ ТОГОВОЧНИЙ Так, чи говорив я про неї? Чи говорив, що найвища ідея освячує вбивство?

ТЕРЕСА Мені дивно — — Почекай, я зараз ізгадаю. Може, ти і не формулював так — — Може, не формулював так, як я оце формулюю — — Але воно так самозрозуміло витікало з твоїх слів! А головне: дій. Мені дивно, Святославе — — Ти так несподівано звернув мою увагу — — Хібащо я у чомусь помилилась — — Адже ти сам — —

СВЯТОСЛАВ ТОГОВОЧНИЙ Ну, добре, нехай. Нехай на певному етапі своєї дії я виправдовував убивство. Хіба ж людина безпомильна? Невже ти думаш, що думка стоїть на місці, не рухається? Невже ти думаш, що ідея не потребує щоденного перегляду? Гріш цина недоторканій ідеї. Людина, що сліпо їй служить, не вносить до неї щоразу щось від свого мозку — така людина безвартісна. Невже ти вважала мене за безвартісну людину?

ТЕРЕСА Почекай. Святославе, мені так дивно — — Я не можу стямитись. Ніколи нічого подібного я від тебе не чула. Щось абсолютно нове. В одну мить усе догори ногами. Ідея, на яку я дивилась як на гранітну скелю, потребує, кажеш, перегляду — — Так, я зізнаюсь: я ніколи над тим не думала.

СВЯТОСЛАВ ТОГОВОЧНИЙ Так слухай же. Рішучих, рішучих змін зазнали мої думки. Ось уже протягом майже чотирьох років доводиться нам усім провадити війну, велику війну. І у ході війни я переконався в одній-єдиній правді. Знаєш, як звучить ця правда? Дуже по-старосвітському звучить. Дивно! Рух думки, і нібито нова правда. А, тим часом, висловлюється вона прастарими словами. Во не всі нові слова витримуть вагар відвічності. Звучить так: не вбивай! Звучить так: не убий! Що можна сюди додати? Можна. Можна додати об'ємне особисте пережиття. Я бачив близько, що таке смерть. Я спостерігав крижане тремтіння смерті на обличчі приреченої людини. Я дійшов абсолютного висновку. Я дійшов до незмінного величчя: не вбивай! Я прийшов до споконвічної формули: не убий! Ніхто, ніхто в людині життя відбирати не може, ніхто, крім Того, хто дав їй його. І я прийняв для себе важливе рішення. Я наклав на себе незмінну повинність. Я ухвалив вийти у світ із цією правдою. Я проголошуватиму її на кожному кроці, на кожному розі вулиці. Я чинитиму так, аж поки всі, хто вірять у неї і хто увірують, геть усі об'єднаються. Я не спилюся, поки вони не

утворять абсолютну більшість людства. Тепер я одержав змогу перейти тасмно через окупаційний ланцюг і дістатися поза межі нашого континенту. Та ти розуміш, з якими тяжкими труднощами воно пов'язане. Ти можеш собі тільки уявити, якими безнадійними будуть перші мої кроки. І то, може, протягом багатьох років, десятиріч. Тож мені потрібен друг. Не витрачатиму багато слів. Я тільки запишаю тебе коротко: хочеш зо мною?

ТЕРЕСА Святославе!

СВЯТОСЛАВ ТОГОВОЧНИЙ Я чекаю на відповідь.

ТЕРЕСА Святославе, скинь маску.

СВЯТОСЛАВ ТОГОВОЧНИЙ Мені — скинути маску?

ТЕРЕСА Святославе, скинь маску. Святославе, ти мене іспитуй. Я не вірю собі — я не вірю, що це ти. Святославе, молю, благаю тебе, скинь на хвилину маску!

СВЯТОСЛАВ ТОГОВОЧНИЙ Ти хочеш, щоб я тут, прилюдно, скинув маску?

ТЕРЕСА Відвернись до стіни. Я стану отам. Але скинь, молю, благаю тебе, скинь на хвилину маску.

СВЯТОСЛАВ ТОГОВОЧНИЙ Нехай так буде. Я обернуся в цей бік. Стань сюди навпроти. Дивись.

ТЕРЕСА Так. Це ти, Святославе.

СВЯТОСЛАВ ТОГОВОЧНИЙ Ти переконана?

ТЕРЕСА Боже мій! Чис ж обличчя людське може бути для мене більш дійсне!

СВЯТОСЛАВ ТОГОВОЧНИЙ Ти переконана цілковито?

ТЕРЕСА Святославе!

СВЯТОСЛАВ ТОГОВОЧНИЙ Так твоя відповідь?

ТЕРЕСА Я належу тобі, Святославе.

СВЯТОСЛАВ ТОГОВОЧНИЙ Вірю тобі, дівчино. Хочу вірити. Добре, тепер ми на час розійдемося. Я маю в цьому місці зустріч. Іди і ще раз усе обдумай. За півгодини будь знову тут.

РОЗПОРЯДНИК БАЛЮ Високоповажані пані і панове! Залишилася тільки одна година до нового року. Ще одну невеличку годину ласкаво прошу втриматися від інтенсивного відвідування буфету. Ввічливо прошу не відмовити у виявленні сили волі. Пань прошу вплинути на панів у цьому напрямі. Рівночасно прошу потужніше тупати ногами об підлогу, щоб якнайкраще за цю годину обтріпати з черевиків порох старого року, що минає. Прошу вибачення.

ПАРИ Браво!

ПЕТРО ТОГОВОЧНИЙ А я стояв тут за завісою, і, їйбо, аж нічого не второпаю.

СВЯТОСЛАВ ТОГОВОЧНИЙ Зараз усе вияслюш.

ПЕТРО ТОГОВОЧНИЙ Звідки цей полковник твій батько?

СВЯТОСЛАВ ТОГОВОЧНИЙ Зараз довідаєшся.

ПЕТРО ТОГОВОЧНИЙ Чого то дівчина тобі та й у коханні вми-
знається?

СВЯТОСЛАВ ТОГОВОЧНИЙ Зараз узнаєш.

От бачите. Щось воно, здається, зав'язалось. І не так уже і страшно, як думалося спершу. Прошу тільки заслугу не відносити ні в якому разі на рахунок автора. Він тут ні при чому. Якщо сценічна дія набула певної стрункості, а дійові особи якоїсь конкретності — — Прошу, до речі, прихилити увагу до мови персонажа, що з'явився останнім у першій відсоні. Його звуть Петро Тогобочний. Бо пізніше, як я довідався, вийде ще й Петро Тутешній. Петро Тогобочний сказав, щоправда, всього лиш кілька слів. Але далі, наскільки я знаю, він розгорнеться.

Отож, заслуга лежить цілковито на режисері та акторах нашого театру. Вони доклали чимало героїчних зусиль, щоб — — Я попрошу тихше! Гей, за завісою! Я попросив би тихше! Розумію ваше справедливе, чи то пак виправдане збудження, але треба ж — — Що таке? Ну, добре, добре. Прошу лише тихше. Так от, як бачите, наш театр зліпив щось із того невиразного варива, яке полишив нам збіглий автор. Хоч, правда, є в дії ще деякі непов'язання. Як наші з ними далі впораються, я не знаю. Для мене, наприклад, — а я стежив дуже уважно за всім, що відбувалося — — Так от, для мене не зовсім ясно, як герой — — Тобто: один з героїв. Бо я вже був вам доповів, що є два, і вони абсолютно подібні один до одного. Отже, не ясно для мене, як цей герой, що вже тут виступав перед вами, як він упізнав свого батька? Адже він його ніколи не бачив. Йому ніхто не міг його тут показати. Він тут нікого не знає, крім Петра Тогобочного. Петро прибув разом з ним, і, як бачимо, він сам нічого не розуміє. Щоправда, батька міг йому показати той двійник, якого він тут появляє. Але тоді чому він тут не з'явився? Хоча б на хвилиночку? Хоча б у масці?

Втім, прошу пробачення. Я зрозумів уже, в чому річ. Воно, зрештою, дуже просто. Але я вам тепер того не скажу, бо це не мій секрет. Я скажу аж наприкінці, якщо виставу пощастить завершити вдало. Наперед скажу тільки, що воно розв'язується дуже просто. Отож — ніяке не непов'язання. Стільки тим часом мого коментаря до фабули.

Ще два слова про спосіб. Наскільки я зрозумів, тут таки справді вийшло на авторове. Замість декорацій самі завіси, і на акторах тільки маски. Не беруся судити, чи збігається воно також і з задумом нашого режисера. Правдоподібно, він просто не мав часу підготуватись. Але в мене враження, що якраз тому довелось йому поставити акцент на акторі. А коли актор грає добре, — це вже вам, на мені судити, — то, може, його і справді не варт обліплювати зайвими декораціями.

Отож, увага. Агов! Готово? Де місце другої відслони? Там само? Місце дії там само: маскований баль під новий рік під час окупації. Дія розвивається далі немилосердно — — Пробачте. Я хотів сказати: безпосередньо.

СВЯТОСЛАВ ТОГОВОЧНИЙ Ах, дорогий мій друже! Ти уявити не спроможен мого життя протягом останньої години. Такі речі трапляються тільки раз. І то далеко не на кожному житті. Я був собою і не собою. Я говорив тільки те, у віщо вірю, і нічого проти своєї віри я не говорив. А одночасно з тим ніколи ще я не перебував у стані такої запеклої боротьби проти своєї природи, як оце. А чого варті переживання у приміщенні тасмноі поліції!

ПЕТРО ТОГОВОЧНИЙ То аж у тасмну поліцію тебе носило?

СВЯТОСЛАВ ТОГОВОЧНИЙ Водили, водили мене туди.

ПЕТРО ТОГОВОЧНИЙ А яка, з позвоління сказати, іззаду голена біда водила тебе туди?

СВЯТОСЛАВ ТОГОВОЧНИЙ Мене запідозрили. Мене, коротше кажучи, взяли за того, до кого я подібний, жов горошинка до горошинки. Коли таке трапляється на житті, — а воно таки трапляється, — то воно скидається на зворотний бік мушлі.

ПЕТРО ТОГОВОЧНИЙ Стривай лишень. Ну, от же, їйбо, ну нічогосінько не второпаю. Що за, під три греблі, що за зворотний бік мушлі? Кажи вже все доладу, ну?

СВЯТОСЛАВ ТОГОВОЧНИЙ Кажу. Слухай. Чи ти читав коли-небудь про двійників? Людина йде вулицею. Раптом вона починає вперто дивитися у спину іншій людині. Та інша людина йде перед нею. Усе нутро людини проймас думка, що коли та друга людина обернеться, то обидва дивитимуться наче у дзеркало. Я бачив це так само у кіні. Але там його досягають, зрештою, вельми просто. Актора фільмують в одній ролі. Половину кадру світлять при тому на чорному оксамиті або ще там на чомусь неутральному, і воно готове сприйняти цього актора ще раз, у другій ролі. Та коли щось таке стається в житті, то, слово чести — — Тоді ти мимоволі починаєш думати про чорний оксамит інакшого порядку. Чорний оксамит — тло наших душ. На тому тлі душі наші приготовано на взаємне впізнавання. І на довічне взаємне відштовхування.

ПЕТРО ТОГОВОЧНИЙ Ну, містики я не той — — Та кажи швидше далі.

СВЯТОСЛАВ ТОГОВОЧНИЙ Отож, ми були умовилися з тобою зустрітись тут, щоб побачитися з тим чоловіком. По тому я зайшов випити пива. У ресторані ж я зайшов до вбиральні. А зачісуючися перед дзеркалом, я побачив два свої обличчя.

ПЕТРО ТОГОВОЧНИЙ Та не може бути!

СВЯТОСЛАВ ТОГОВОЧНИЙ Воно сталося так, як нехильно молодий місяць перетворюється на повню, а тоді шербиться і зникає в чорноті. Він стояв за мною. Коли він заговорив, я почув свій власний голос. Щоправда, голос не зовсім однаковий. Мас невеличкі відміни. Тим то я мушу тут розмовляти придушено, приглушено, ба напівголоса. То для того, щоб мене — щоб його — ні, таки щоб мене — щоб мене не впізнали. Але у нього мій зріст. Моя усмішка. Мій вік. Він, що найразючіше, так само носить ім'я Святослав. Єдине, що нас різнить, це те, що він має на лівій руці, нижче лікта, виразний шрам від продовгастого пострілу кулею. А я — лунинку на шиї.

ПЕТРО ТОГОВОЧНИЙ Я ото слухаю, слухаю — —

СВЯТОСЛАВ ТОГОВОЧНИЙ Ні, вір! Усе правда від початку до кінця. Він не дух. Він, навпаки, дуже речовиста істота. Речовиста і саме в цих краях вельми знана. Його ім'я, — отже, і моє, — на устах і друзів, і ворогів. Вимовляють його куди частіше, ніж ім'я котрогось із континентальних прем'єр-міністрів. Справа в тому, що він один із найславніших та найдосвідченіших босвиків підпільної акції спротиву. Він прибув сюди для виконання важливого якогось діла. Його переслідують майже по п'ятах, але ніяк не можуть вловити. Армії шпигунів поставлено на ноги, щоб його вистежити. Усе безуспішно. Святослав, Святослав Невловний, як його ще тут називають, вислизав з рук тайної поліції. Ти знаєш, як вислизав тіль з-поміж пальців нерозумної дитини? Я бачив кілька разів. Саме так тут. Та то все між іншим. Ти розумієш, мене зацікавила в ньому ця сторона ситуації. Не його життя під знаком графа Монте-Крісто зацікавило мене. Щось інше. Мене підкорило те, що він мені з місця, кількома словами розкрив себе. Було так, ніби він грався тієї хвилини з власною смертю. Було так, ніби він лагідно, дещо глузливо проводив злегка паличкою по зубах смерті. Ясна річ, він ані слова не сказав про свою організацію. Не сказав і про зміст справи, яку має оце тепер виконати. Але те, що було тільки його особистим секретом, те він мені розповів. Розповів залюбки, без тіні сумніву. Маленька наївна дитина, ось хто він був тієї хвилини. І це, власне, мене і підкупило. І тому я погодився на його плян.

ПЕТРО ТОГОВОЧНИЙ Що ще за такий плян?

СВЯТОСЛАВ ТОГОВОЧНИЙ Він запропонував цікаву гру. Йшлося про цю дівчину, в обіймах якої ти мене щойно бачив. Вона

учасюця його справи. Водночас вона його наречена. Тут він довірився мені цілковито. Треба сказати, між нами з перших же поглядів та слів виникла симпатія. Ми розмовляли як брати. Він сказав мені одверто, що має у своїй дівчині сумнів. Він далеко не майстер висловлюватись. Говорить коротко і руба. Але я відразу добре зрозумів, про що йому йшлося. Він хотів поставити її перед іспитом. Він хотів довідатися, чому вона більше віддана: справі чи йому особисто?

ПЕТРО ТОГОВОЧНИЙ Ага. Вже трохи здогадуєся.

СВЯТОСЛАВ ТОГОВОЧНИЙ Отож. Я мав би його заступити на час нижньої вечірки. Мене воно раптом зацікавило надзвичайно. Поки він вводив мене у курс діла, яке цікавило його, я несамохіть уже прислухався до всякої техніки. В його способі говорити я намагався прочути його спосіб мислити.

ПЕТРО ТОГОВОЧНИЙ Стривай. Ну, добре. А той — — А чи він, він знає твій той — твій спосіб мислити?

СВЯТОСЛАВ ТОГОВОЧНИЙ У тому й уся річ. Я почав просто з того, що дав йому все недвозначно зрозуміти. Я пояснив йому, як ставлюсь до підпільної акції, взагалі до визвольної боротьби. Перші хвилини я гадав, що на тому наша дружба і урветься. Він мав вигляд одного з тих фанатиків, які виключають кожний відмінний від їхнього світогляд. Але на мого превелике диво, він тільки брутално посміхнувся. Мої погляди не справили на нього ніякого враження. Мені здасться, він був навіть радий. Либонь повнотою щиро казав він, мені, мовляв, у розмові з Тересою не треба кривити душею. Навпаки, казав він, треба якомога переконливіше повідати їй мої ідеї. Я мав би тільки наслідувати його зовнішній спосіб говорити. І, звичайно, я мав би пов'язувати свою думку з логікою їхніх відносин. Я розумію тепер, чому він навіть не пробував наvertати мене на свою віру. Це людина різких граней. Я йому цілковито не потрібний ні для чого. Крім тільки оцього: служби моїм обличчям. А мене зацікавила винятково ситуаційна сторона справи. От ми й погодилися. Він подав мені найконечніші відомості про свої взаємини з Тересою. Він описав також і свого батька, — з ним він, до речі, не бачився ось уже четвертий рік. Ясно, що всіх подробиць він мені ознаймити не міг. Я не був гарантований, як ти бачив, від таких несподіванок, як от курення. Добре, що батько має таку корисну для інших людей вдачу.

ПЕТРО ТОГОВОЧНИЙ От бач, а лунинку помітив.

СВЯТОСЛАВ ТОГОВОЧНИЙ Дуже ризиковано, ясна річ. Взагалі дуже ризикована справа. Я мусів тяжко імпровізувати. Я мусів себе тримати у зібраному стані, як вельми складний, вельми тонкий механізм. Але з того була мені прекрасна генеральна проба для справи, яку ми з тобою розпочинаємо. Становище преоригінальне. Я бре-

хав дівчині, говоривши саму правду. Я був не собою, залишавшись цілковито самим собою. І от, як ти бачив, я повнотою досяг свого, — хоч і досяг не для себе!

ПЕТРО ТОГОВОЧНИЙ Ну, то вже так. Дівка, воно звісно, дівка.

СВЯТОСЛАВ ТОГОВОЧНИЙ І ти знаєш! Саме з-за фальшивого наслідку мені почала набридати і ситуація. Увійти у ситуацію мене штовхнула цікавість до внутрішньої сторони її. Цікавість переважила відчуття небезпеки сторони зовнішньої. Я тепер же покинув би справу, був би не дав собі слово довести її до кінця.

ПЕТРО ТОГОВОЧНИЙ А, може, той — —

СВЯТОСЛАВ ТОГОВОЧНИЙ Що — той?

ПЕТРО ТОГОВОЧНИЙ Може, той, дівку ми таки могли б узяти з собою? Сам знаєш, де чорт не втне, там — —

СВЯТОСЛАВ ТОГОВОЧНИЙ Ні в якому разі. Не погоджусь ні за що обманювати себе, обманюючи іншого. А, крім того, я глибоко зневажаю істоту, що сліпо віддається другій істоті. Волю радше бути самотній на цілому світі, ніж іти з такими прихильниками. Що мені з них, коли вони вірять моїм словам без того, щоб перевірити їх у власній душі?

ПЕТРО ТОГОВОЧНИЙ Так тобі вона ані-ні не сподобалась?

СВЯТОСЛАВ ТОГОВОЧНИЙ Абсолютно. Скажу тобі одверто. Ходом цієї історії я переживав особливо гостру насолоду. Насолода небезпеки. Насолода гри. Насолода від потреби мобілізувати, напружувати, вкладати у чіткі речення свою думку. А одночасно зазнав я і багато таких речей, яких би зазнати зовсім не бажав.

ПЕТРО ТОГОВОЧНИЙ Либонь у тайній поліції?

СВЯТОСЛАВ ТОГОВОЧНИЙ О, ні. Зовсім навпаки. Там я пережив один з найбадьоріших моментів мого життя. Особливо цікаво і страшно було тоді, коли вони вже повнотою ототожнили моє обличчя з фотографіями. Тих фотографій у них ціла колекція. Докладний опис прикмет так само збігався. Одні лише не збігались. І тоді вони почали щосили терти мою ліву руку нижче ліктя. Вони впливали на неї хемікаліями і так далі. Їм треба було, щоб там виступив шрам. А шрам усе таки не виступив. Шрам, який не виступив, безповоротно вирішив мою долю: мене пустили. Вони так отетеріли від випадку, що забули попросити вибачення. А це бо вони як не як роблять, коли помиляться. Але мова не про те. Прикрі почуття, яких я зазнав, виникли ось від чого. Я близько зіткнувся з виворотом того, що обивателі звуть романтичним. Особливо не у своїй тарілці почував я себе тоді, коли прославлений підпільник — — О, так, він, ластівка нового типу людини, носій нової моралі! І він навчав мене розмовляти з його нареченою тоном наказу. Розумієш? На такому тоні, мовляв, грун-

тується міцнота зв'язків цілого тіла. Я добре розумію, його діяльність змушена раз-у-раз мати справу з найбруднішою стороною життя. Тож і годі сподіватися в ній самої тільки троянди. Я й не сподівався. З мене достатній реаліст, щоб розуміти такі речі. Але все ж таки! Дівчину, з якою я мусів би говорити тоном наказу, я ніколи не міг би вважати за свою наречену. -

ПЕТРО ТОГОВОЧНИЙ Ну, то вже так, авжеж. Нема що й казати. Слухай, та як лишець було воно по-порядку? Ти, кажеш, з ним договорився — —

СВЯТОСЛАВ ТОГОВОЧНИЙ Я з ним договорився. Тоді ми зайшли у сусідні кабінки і перекинули один одному через перегородку свої жакети. При собі, звичайно, ми залишили власні документи. І розійшлися. Він має прийти сюди пізніше. Він має переконатися в наслідках моєї роботи. Так було, отже. А вийшовши з ресторану, я на розі вулиці наскочив на тайняка. З поліції я прибув просто сюди. Уся історія відбулася протягом години.

ПЕТРО ТОГОВОЧНИЙ Ну, і дива, ну, і дива! Коли б не ти ото оповідав, то я б сказав би — — А що б сказав? А сказав би, що я раджа турецький, он що сказав би.

СВЯТОСЛАВ ТОГОВОЧНИЙ Не буває на світі раджив турецьких, друже.

ПЕТРО ТОГОВОЧНИЙ А які бувають?

СВЯТОСЛАВ ТОГОВОЧНИЙ Індійські бувають.

ПЕТРО ТОГОВОЧНИЙ Про мене, індійський. І отож, гляди, живе чоловік наче і не вві сні, а яв йому ще більш, як сон, усяких таких штук накручує, що я ну-ну. А ти ж подумав, що, наражаючи себе, наражаш усю нашу, той? Не подумав?

СВЯТОСЛАВ ТОГОВОЧНИЙ Друже, яка могла бути небезпека? Жадна сила на світі не може позначити мою руку шрамом, якщо я не маю його природним способом.

ПЕТРО ТОГОВОЧНИЙ Ет, говорять! От же ж і трапилося, що з'явилася проява, схожа на тебе, як той — — Я вже після того не вірю, що я мені не привидиться отакий, як я, Петро. А ще й почне мене на щось отаке підбивати. От і тайняки могли з тобою хто зна й що зробити. Чи вони ж комусь відчитуються? Та вже нехай. Що вийшло надобре, те вийшло надобре. Нам треба тепер подумати про дальше. Ти що зараз робитимеш?

СВЯТОСЛАВ ТОГОВОЧНИЙ Я мушу дочекатися на мого двійника. До того часу не виключені дальші зустрічі з Тересою та батьком. Я повинен бути готовий на нові несподіванки. Коли він приїде і перебере свою наречену, моя місія буде закінчена.

ПЕТРО ТОГОВОЧНИЙ Ну, то нехай. Так я йду тим часом шукати того чоловіка. Але будь же готовий, чи як? Ануж прийдеться ще сьогодні вночі вийти?

СВЯТОСЛАВ ТОГОВОЧНИЙ Я готовий, друже.

ПЕТРО ТОГОВОЧНИЙ То бувай.

СВЯТОСЛАВ ТОГОВОЧНИЙ Тим часом.

ПЕРША ПАРА — — несвідомий жах від тієї звістки. Якщо він справді тут, між нами, то катастрофа, яка наближається до всіх нас — — . — Отже, ти дуже перебільшуєш, люба. — Дай Воже, щоб я перебільшувала! Але всією істотою я передчуваю, що ще сьогодні вночі з нами станеться щось. Якщо між масками та доміно я впізнаю його, я не витримаю, і тоді — —

ДРУГА ПАРА — — у мене вже нема ніг! Як ти так зручно алу-часш просто у мозолю? Дивись, воно так легко: раз-два, раз-два, раз-два — —

ТРЕТЯ ПАРА — — я переконана, ах, я переконана, що це він, отой широкоплечий, у блакитному доміно. Я бачила його п'ять років тому, на процесі, коли його судили у справі замаху. Він був ще юнаком. Я дивилася в його надхненне, мужнє обличчя — ах, між нашими душами вмиг виник зв'язок. Я відчувала його душу, він, я переконана, мою. Ах, чому людська мова не має справжніх слів! От я говорю, а якби ці слова вимовляла яканебудь провізійна акторка, то вона б — —

ЧЕТВЕРТА ПАРА — — якась спеціальна особливість прихилити увагу до самого зовнішнього. Кажу тобі ще раз: далеко не у красі справа. — Але він не може бути негарний. Не може бути якийнебудь присадкуватий чи що. Це він, це безумовно він. — Звідки таке переконання? Я чув, що він непоганий зовні. Але якраз може бути присадкуватий, бо природа — —

П'ЯТА ПАРА — — і ти того ніколи не зрозумієш, це розумію тільки я. Це він, це безумовно він. Це та людина, що йде крізь бурі та небезпеки. Людина, що має душу, відкриту лиш для однієї мети. Це зелене доміно — це безумовно він. Мос прочуття не може — —

ПЕРША ПАРА — — і мос прочуття каже мені безпомилково, що оте червоне доміно — це він. Червоне — колір катастрофи. Під червоном доміно поза всяким сумнівом ще червоніше вбрання, ще червоніше, червоніше — —

СВЯТОСЛАВ ТУТЕШНІЙ Ходи сюди скоро набік. Сталася погана справа.

ПЕТРО ТУТЕШНІЙ Що таке?

СВЯТОСЛАВ ТУТЕШНІЙ Сталася річ надзвичайна. Для мене надзвичайна.

ПЕТРО ТУТЕШНІЙ Ти втратив зв'язок?

СВЯТОСЛАВ ТУТЕШНІЙ Гірше. Я втратив те.

ПЕТРО ТУТЕШНІЙ Не може бути!

СВЯТОСЛАВ ТУТЕШНІЙ Не може бути, я знаю. Але воно так є.

ПЕТРО ТУТЕШНІЙ Як воно могло статися?

СВЯТОСЛАВ ТУТЕШНІЙ Якась чортівня. І, головне, пригадати не можу.

ПЕТРО ТУТЕШНІЙ Подумай добре. Може, у помешканні?

СВЯТОСЛАВ ТУТЕШНІЙ Ні, я мав у руках. Я мав у руках уже надворі.

ПЕТРО ТУТЕШНІЙ Не міг комусь помилково дати?

СВЯТОСЛАВ ТУТЕШНІЙ Виключено. Це була така виняткова річ — — Хоч вона і мала форму сірничкової коробочки.

ПЕТРО ТУТЕШНІЙ Я знаю. Я бачив.

СВЯТОСЛАВ ТУТЕШНІЙ Розуміш, яка дурниця? Розуміш, яка страшна дурниця?

ПЕТРО ТУТЕШНІЙ Розумію дуже добре.

СВЯТОСЛАВ ТУТЕШНІЙ Випадок? Чи я вже втратив голову, і маю вийти з порядку денного?

ПЕТРО ТУТЕШНІЙ Не говори не знати чого.

СВЯТОСЛАВ ТУТЕШНІЙ Я розумію. Найкращий механізм інколи псується. За мою практику мені траплялося два рази сильно посковзнутися. Але обидва рази було так, що чоловік мусів за півсекунди обдумати речі, які нормально обдумуються годину. У такій ситуації не штука схибити. Але тут дурне, дурне! Абсолютна випадковість. Вибрик одного дурного нерва тоді, коли решта нервів переконана, мовляв, усе в порядку. Пожди, я мушу таки пригадати.

ПЕТРО ТУТЕШНІЙ Зосередься. Безумовно згадаєш.

СВЯТОСЛАВ ТУТЕШНІЙ Розмова в помешканні. Я виймаю те із шуфляди і накручую механізм. Пам'ятаю добре: червона стрілка стає на дванадцятку годину. Закриваю вічко. Виходимо. Коротка розмова на задньому подвір'ї. Я тримаю те в руках. Розходимось. Я лізу через паркан. Де воно було в ту хвилину? Воно в ту хвилину було у — — внутрішній кешені. Так, у ту хвилину я думав: воно на серці, замість любовного листа. Далі. Ресторан. Я помічаю підозрілого типа. За хвилину виходжу до вбиральні. Там є бічний вихід. У вбиральні знаменна зустріч: чоловік — мій двійник. Розмова з ним, зміст ти знаєш. Розмова з ним. Ми заходимо в дільнички. Він перекидає мені через переділ свій жакет. Я йому свій. Так! Воно, безумовно, лишилося в жакеті.

ПЕТРО ТУТЕШНІЙ У жакеті?

СВЯТОСЛАВ ТУТЕШНІЙ Безумовно. У жакеті.

ПЕТРО ТУТЕШНІЙ Ти забув вийняти?

СВЯТОСЛАВ ТУТЕШНІЙ Так. Я вийняв лише свої документи. Те лишилося в жакеті. У правій нижній зовнішній кешені.

ПЕТРО ТУТЕШНІЙ Як же воно потрапило туди з камізельки?

СВЯТОСЛАВ ТУТЕШНІЙ Бо я в ресторані виймав. Я хотів переконатися, що в електричному світлі воно має вигляд натуральної сірникової коробочки. І я його поклав туди, де в людей звичайно лежать сірники.

ПЕТРО ТУТЕШНІЙ І віддав разом з жакетом?

СВЯТОСЛАВ ТУТЕШНІЙ Так.

ПЕТРО ТУТЕШНІЙ Справді штука!

СВЯТОСЛАВ ТУТЕШНІЙ Прокляте, ідіотичне недбальство. Таке рано або пізно вилізає з гіпертрофованого переконання щодо власної досконалості. Я абсолютно не прощаю собі цього. Якщо воно принесе шкідливі наслідки, я сам скараю себе. Так, як скарав би за подібну провинку іншого.

ПЕТРО ТУТЕШНІЙ Але, може, ще можна врятувати справу?

СВЯТОСЛАВ ТУТЕШНІЙ Єдина можливість: знайти жакет. І то якнайскоріше. Бо за сорок п'ять хвилин воно рознесе тут усе на шмаття. Вибуховина має неймовірну силу.

ПЕТРО ТУТЕШНІЙ Добре. Треба шукати. Де той чоловік мав бути?

СВЯТОСЛАВ ТУТЕШНІЙ Він мав розмовляти з Тересою. По тому він мав чекати, аж я з нею порозмовляю. А тоді ми мали зустрітись.

ПЕТРО ТУТЕШНІЙ Отже, треба негайно знайти Тересу. Як вона зодягнена?

СВЯТОСЛАВ ТУТЕШНІЙ Те знає один Бог. Вона, власне, мала впізнати мене — отже, того чоловіка — з жакета.

ПЕТРО ТУТЕШНІЙ Що ж робити? Може, ходити між парами і говорити стиха кличку? Її знає тут сама тільки Тереса.

СВЯТОСЛАВ ТУТЕШНІЙ Рація. До діла!

ПЕТРО ТУТЕШНІЙ Так. Я направо.

ПЕРША ПАРА — — і дедалі червонішас, червонішас, і тоді — о жах — —

СВЯТОСЛАВ ТУТЕШНІЙ Пробачте, ви не знаєте, де можна купити рожевої помади?

ПЕРША ПАРА Ходімо скоріше! Він мені ввижається на кожному кроці!

ДРУГА ПАРА — — раз-два, раз-два — —

СВЯТОСЛАВ ТУТЕШНІЙ Пробачте, ви не знаєте, де можна купити рожевої помади?

ДРУГА ПАРА — — раз-два, раз-два — — Що таке? Рожевої помади? О пане, це тепер така рідкість, що навряд чи десь дістанете. Хібащо, може, на Великдень.

СВЯТОСЛАВ ТУТЕШНІЙ Дуже дякую. Вибачте.

ТРЕТЯ ПАРА — — і моя душа вічно страждає від цієї konieczности висловлювати тасмні свої порухи мовою, що нею користується перша-ліпша провінційна — —

СВЯТОСЛАВ ТУТЕШНІЙ Пробачте, ви не знаєте, де можна купити рожевої помади?

ТРЕТЯ ПАРА Прошу? Ви потребуєте рожевої помади? Я не знаю, де можна її тепер купити. Але я маю власну, ще з довосних часів. Я з присмністю — —

СВЯТОСЛАВ ТУТЕШНІЙ Ах, ні. Я потребував би в цей момент.

ТРЕТЯ ПАРА Власне. Я маю з собою.

СВЯТОСЛАВ ТУТЕШНІЙ Але я хотів би купити.

ТРЕТЯ ПАРА О, прошу вас зрозуміти мене. Я з великою присмністю — —

СВЯТОСЛАВ ТУТЕШНІЙ Я дуже дякую, пані.

ТРЕТЯ ПАРА О, прошу дуже. Для мене важлива не сама річ, а її метафізична сутність.

СВЯТОСЛАВ ТУТЕШНІЙ Для мене так само. Ще раз дякую. Вибачте.

ЧЕТВЕРТА ПАРА — — і я тобі доведу зараз, що зовсім не у красі справа, а у — —

СВЯТОСЛАВ ТУТЕШНІЙ Пробачте, ви не знаєте, де можна купити рожевої помади?

ЧЕТВЕРТА ПАРА Що таке? Ні, пане. Ані ця панна, ані я в таких речах не вправляємось.

СВЯТОСЛАВ ТУТЕШНІЙ Вибачте.

П'ЯТА ПАРА — — і подумати, що це та людина, яка стільки разів дивилася в очі смерті, не ворухнувши навіть м'язом — —

СВЯТОСЛАВ ТУТЕШНІЙ Пробачте, ви не знаєте, де можна купити рожевої помади?

П'ЯТА ПАРА Ах, пане, я ніколи не вживаю таких речей. Вони для кімнатних ляльок. Перепрошую.

СВЯТОСЛАВ ТУТЕШНІЙ Рівно ж. Пробачте, ви не знаєте, де можна купити рожевої помади?

ТЕРЕСА Знаю, але це в іншому місті.

СВЯТОСЛАВ ТУТЕШНІЙ Нарешті! Хвала Богові.

ТЕРЕСА Що сталося, Святославе?

СВЯТОСЛАВ ТУТЕШНІЙ Сталося. Властиво, нічого не сталося.

ТЕРЕСА Не говори так голосно.

СВЯТОСЛАВ ТУТЕШНІЙ Що, слухає хтось?

ТЕРЕСА Ні, не думаю. Але тобі трудно, ти застудженою.

СВЯТОСЛАВ ТУТЕШНІЙ Я застудженою? Так, я все ще застудженою. Що в тебе?

ТЕРЕСА Я ще раз передумала все. Я готова безумовно.

СВЯТОСЛАВ ТУТЕШНІЙ До чого ти готова безумовно?

ТЕРЕСА Йти з тобою і ширити у світі ідею невбивства.

СВЯТОСЛАВ ТУТЕШНІЙ Ти? Ти готова до того? Ти — — Ага, значить, ти прийняла всерйоз теревені? Значить, ти не у справу вірила, а в те, як до справи ставлюсь я, як її трактую я? І залежно від змін моєї думки змінюється твоя? Дякую. Я довідався про тебе цікаві речі. Надзвичайно.

ТЕРЕСА Святославе! Отже, ти мене іспитував?

СВЯТОСЛАВ ТУТЕШНІЙ Ха-ха! Надзвичайно. Ширити ідею невбивства! Край стогне в ярмі. Щодня гинуть десятки і сотні найкращих його синів і дочок. Щодня всі ми ризикуємо самою істотою нашого існування. У наше серце, в нашу душу, в наше минуле, в наше майбутнє наставлено багнет. А ти хочеш оминати багнет тим, що проповідуватимеш любов до того, хто його тримає? Роки акції. Тяжкий труд підлілля. Безсонні ночі. Безмежна моя віра в тебе. О, усе те в одну мить зводиться нанівець, поставлене перед маленьким дурним іспитом! Невже ти могла серйозно повірити, що заборонено вбивати того, хто хоче вбити твою матір? Чи тобі йшлося про саму тільки емоцію вбивства? О, ні! Так, як вони нас! Холодно. З розрахунком. Пляново. Методично. Залізний закон доби — невже ти ще досі його не збачнула? Нехай, нехай колись настануть часи мирного співжиття вовків з овечками, нехай! Але настануть вони тільки тоді, коли справа нашого покоління буде виконана. Не емоція, о ні! Вбивство за ідею! Я не хочу від тебе біологічного почуття до мене. Я вимагаю залізно-холодного служення ідеї.

ТЕРЕСА Святославе, це ти!

СВЯТОСЛАВ ТУТЕШНІЙ Ха-ха! Ти сумнівалася в тому, що це я? Так, це я. І дідько мене не візьме, доки я не виконаю своє.

ТЕРЕСА Святославе, прости.

СВЯТОСЛАВ ТУТЕШНІЙ Добре. Уперше і востаннє. І я присягаю на цьому шрамі, що я — —

ПОЛКОВНИК Так. Добре хоч це.

СВЯТОСЛАВ ТУТЕШНІЙ Батьку!

ПОЛКОВНИК Перепрошую пана сина. Я тільки на одну мить. Хоч ви, добродію, і міняєте щохвили одяг, але шрам є шрам. Так само, як лікер є лікер.

СВЯТОСЛАВ ТУТЕШНІЙ Ватьку, я так би хотів з тобою погостити — —

ПОЛКОВНИК Мені здається, ти вже мав змогу помітити, що я ні на чому не наполягаю. Ішлося лиш про маленьку аберацию пам'яті. Тепер, здається, все у порядку.

СВЯТОСЛАВ ТУТЕШНІЙ Про що, власне, йшлося?

ПОЛКОВНИК Та просто, коли я сьогодні відкрив у тебе лунинку — —

СВЯТОСЛАВ ТУТЕШНІЙ Лунинку?

ПОЛКОВНИК Отам, за вухом. Отже, по тому, за законом зворотного, я вирішив, що шрам належить не тобі. І я хотів переконатись. Я переконався і заспокоївся.

СВЯТОСЛАВ ТУТЕШНІЙ На чому, батьку?

ПОЛКОВНИК На тому, що шрам належить теж тобі.

СВЯТОСЛАВ ТУТЕШНІЙ Так усе в порядку?

ПОЛКОВНИК У найкращому порядку. Перепрошую.

СВЯТОСЛАВ ТУТЕШНІЙ Ми ще зустрінемося, батьку!

ПОЛКОВНИК Аніскільки в тому не сумніваюся.

РОЗПОРЯДНИК БАЛЮ Маю за честь донести, високоповажані пані і панове, що від старого року залишилося тільки півгодини. Ласкаво прошу енергійно тупотіти ці півгодини. Прошу вибачення.

ПАРИ Bravo!

СВЯТОСЛАВ ТУТЕШНІЙ Півгодини! Прокляття. Чортів жакет — —

ТЕРЕСА Що — ти загубив жакет?

СВЯТОСЛАВ ТУТЕШНІЙ Ти ж бачиш, його нема на мені. Я позичив тимчасово цей.

ТЕРЕСА Я бачила той на тобі півгодини тому.

СВЯТОСЛАВ ТУТЕШНІЙ Він загублений. Його треба шукати. Дуже важливо.

ТЕРЕСА Я негайно допоможу. Лиш уволь ще раз моє прохання.

СВЯТОСЛАВ ТУТЕШНІЙ Яке?

ТЕРЕСА Те саме.

СВЯТОСЛАВ ТУТЕШНІЙ Я не пам'ятаю. Кажі скоріше.

ТЕРЕСА Скинь на хвилину для мене маску. Я хочу ще раз бачити твоє обличчя, Святославе.

СВЯТОСЛАВ ТУТЕШНІЙ Скинути маску? Тут, при всіх? Добре. Стань сюди, щоб ніхто не бачив. Дивись.

ТЕРЕСА Дякую тобі. Прости мене.

СВЯТОСЛАВ ТУТЕШНІЙ Шукати! Негайно шукати жакет!

Таким чином, високошановні глядачі, відіграно дві відслони. Лишилась третя, остання. Я не знаю, наскільки винесли ви враження, що дія посунулася вперед? Бодай у виточенні місця дії, виточенні середовища? Я, — а вам уже відомо, що я стежу за дією невідривно, — я не міг би ще й досі з певністю визначити цього. Імена героїв нейтральні. Святослав само з себе нічого ще не каже. Отож, не беру на себе відповідальності коментувати дію тим способом, щоб відносити місце дії до певного міста, а час до певного року. Спробуйте зробити це самі. Спробуйте у третій відслоні. А я виваю руки.

Але я також не певен і деяких ситуацій. Театр театром, але — От, наприклад, як вам подобається полковник? Актор мав найбільше клопоту з цією ролею, така вона була не зведена від автора до купи. Здається, деякі суперечності так і залишилися відкритими. Принаймні я не розумію цього образу до кінця. Хто він — просто старий жартун а чи мудрець у блазнівській шапці? Типовий представник середовища а чи винятковий персонаж, щось на зразок замаскованого символа? Неясно. Єдине, що мені в ньому подобається безумовно, це його маска. Хоч тут уже заслуга цілковито маляра сцени, — для якого я, між іншим, пропоную українську назву «бюненбільднер».

Так, усе таки є навмисні ситуації. Герой — другий герой, який діяв перед вами оце щойно, — герой наприкінці звелів дівчині, щоб вона шукала жакет. Ну, а як вона знайде його на плечах в іншого, що тоді? Адже тоді перекреслиться уся гра. З'ясується обман, — і в такому разі і п'єси не треба було починати.

Самозрозуміло, як сказано, я говорю не від імени нашого режисера і наших акторів. Я тільки висловлюю приватну свою думку. Згідно з мою приватною думкою, герой не повинен би розкривати своє двійство з іншим перед дівчиною. Навіть коли ситуація загрожує вибухом. Він повинен так себе опанувати, щоб і жакет знайти, і дівчині не вияснитись. Тоді буде цікаво.

Далі, на мою думку, те, що годинниковий механізм має вибухнути хвилиною у хвилину з новим роком, теж розраховано на чисто театральний ефект. Автор посилався тут на свій, зрештою, вам уже відомий погляд, мовляв, у театрі все повинно бути тільки театром.

З ним можна б погодитись. Я так само за театралізацію театру — бачте, вперто напрошуюся до вас із прологами та інтермедіями. Але, як на мене особисто, найкращий той театр, що його непомітно. Втім, це справа смаків.

Щось я ще хотів сказати — — Ага. Ще в мене виникає сумнів щодо сьогоднішньої вистави тому, що мова дійових осіб, як мені здається, мало, дуже мало індивідуалізована. Усі говорять одним стилем, як у класичній трагедії. Тільки що, звичайно, без мовної майстерності цієї останньої.

Мабуть, справа в тому, що все таки актори не встигли як слід уособити своїх ролів у полишеному від автора сировому матеріалі. От хіба лиш Петро Тогобочний. Між іншим, ідея! Ану, спробуймо звести до купи обох Петрів. Як то вони розмовлятимуть один з одним? Справді, ідея. Агов, Петре! Яди лишень сюди! Ви так само, Петре. Ходіть, прошу, сюди. Я вас зараз познайомлю. Знайомся, Петре. Прощу зацікавитися, Петре.

ПЕТРО ТУТЕШНІЙ Ви називаєтеся Петро?

ПЕТРО ТОГОВОЧНИЙ Атож. Ну, їйжебо, знав, що мені таке скоїться!

ПЕТРО ТУТЕШНІЙ Що саме?

ПЕТРО ТОГОВОЧНИЙ Це вже сьгодні такий вечір. Слава Богу, хоч не похожий на мене.

ПЕТРО ТУТЕШНІЙ Прощу?

ПЕТРО ТОГОВОЧНИЙ Нічого. Приходиться бій приймати.

ПЕТРО ТУТЕШНІЙ Може, і бій. Яких ви поглядів?

ПЕТРО ТОГОВОЧНИЙ Вачите, щоб на таке питання та відповідь дати, годилося б розглянути перед тим ще три питання. А для того, боюсь, у нас не буде з вами часу.

ПЕТРО ТУТЕШНІЙ О що ж вам ходить? Мені, наприклад, розходиться о — —

ПЕТРО ТОГОВОЧНИЙ Та я ніби знаю: знайти піджака.

ПЕТРО ТУТЕШНІЙ Що, прошу, знайти?

ПЕТРО ТОГОВОЧНИЙ Піджака. Чи то пак маринарку.

ПЕТРО ТУТЕШНІЙ А якщо розходиться о маринарку, то для чого вживаєте чужого слова? Для заплутання?

ПЕТРО ТОГОВОЧНИЙ Коли ви гадаєте, що маринарка рідне слово, то я залюбки пристаю на нього. А що б ви сказали, якби я вам та запропонував для того, що лежить у правій нижній зовнішній кешені, рідку назву: експльодовисько?

ПЕТРО ТУТЕШНІЙ О що, власне, вам розходиться? О неологізми з використанням народних суфіксів? Пристаю. Я студював фільольогію. Заперечую лише проти слова запропонувати.

ПЕТРО ТОГОВОЧНИЙ А як?

ПЕТРО ТУТЕШНІЙ Предложити або предкласти, або подати внесок.

ПЕТРО ТОГОВОЧНИЙ Внесок то я внесок. Але ми внесли в іншу тему.

ПЕТРО ТУТЕШНІЙ Власне. В якому характері ви знаєте про експлодованськo в кешенд?

ПЕТРО ТОГОВОЧНИЙ Що значить: в якому характері?

ПЕТРО ТУТЕШНІЙ Значить: ви знаєте тасмиццо як хто — як друг чи як ворог?

ПЕТРО ТОГОВОЧНИЙ Як найближчий учасник.

ПЕТРО ТУТЕШНІЙ По чий стороні?

ПЕТРО ТОГОВОЧНИЙ По стороні маринарки, ясна річ.

ПЕТРО ТУТЕШНІЙ Отже, ми з вами вороги.

ПЕТРО ТОГОВОЧНИЙ А то з якої речі?

ПЕТРО ТУТЕШНІЙ Яке ви займаєте становище до ідеї збройного спротиву?

ПЕТРО ТОГОВОЧНИЙ Геть чисто позитивне.

ПЕТРО ТУТЕШНІЙ Я теж. Саме тому ми вороги.

ПЕТРО ТОГОВОЧНИЙ Та я того ніяк не втну. Чого бо вороги?

ПЕТРО ТУТЕШНІЙ Бо розходиться о першість, мій пане, розходиться о першість. Хто перший сказав: я займаю позитивне становище до ідеї збройного спротиву? І той, хто сказав перший, той і має німкові права.

ПЕТРО ТОГОВОЧНИЙ Невже ви за блискуче відокремлення?

ПЕТРО ТУТЕШНІЙ Ні в якому разі. Але я за чітку ієрархію вартостей.

ПЕТРО ТОГОВОЧНИЙ Та вже нехай. Я і не думаю від них відмежовуватись.

ПЕТРО ТУТЕШНІЙ Від кого, прошу?

ПЕТРО ТОГОВОЧНИЙ Та від тих же, від ієрархій.

ПЕТРО ТУТЕШНІЙ У такому разі, я не розумію: хто з нас кого ошукав?

ПЕТРО ТОГОВОЧНИЙ І я не розумію.

ПЕТРО ТУТЕШНІЙ Ви щось довідалися про мої погляди?

ПЕТРО ТОГОВОЧНИЙ Ахічогісінько. А ви про мої?

ПЕТРО ТУТЕШНІЙ Так само.

ПЕТРО ТОГОВОЧНИЙ Виходить, нема про що і сперечатись?

ПЕТРО ТУТЕШНІЙ З огляду раціонального, ні. Але я вам інстинктивно не довіряю.

ПЕТРО ТОГОВОЧНИЙ Таж так і повинно бути.

ПЕТРО ТУТЕШНІЙ Для чого повинно?

ПЕТРО ТОГОВОЧНИЙ Для того, що я вам інстинктивно довіряю.

ПЕТРО ТУТЕШНІЙ Але як ви не зрозумієте, що ми мусимо з вами ворогувати?

ПЕТРО ТОГОВОЧНИЙ Вже і мусимо? Чого ви таке думаете?

ПЕТРО ТУТЕШНІЙ Бо в тому ідея п'єси.

ПЕТРО ТОГОВОЧНИЙ Хіба ви так розумієте нашу п'єсу?

ПЕТРО ТУТЕШНІЙ Тільки так.

ПЕТРО ТОГОВОЧНИЙ А я ні. Я йнакше. По-моєму, п'єса написана якраз для того, щоб ми з вами зустрілися.

ПЕТРО ТУТЕШНІЙ Масте рацію. Але ми маємо зустрітися як суперники. Так після мене.

ПЕТРО ТОГОВОЧНИЙ Як то після вас?

ПЕТРО ТУТЕШНІЙ Ну — на мою думку.

ПЕТРО ТОГОВОЧНИЙ Ага, на вашу думку. Я щось чув про такий вираз. Це після вас Шевченко найбільший поет України?

ПЕТРО ТУТЕШНІЙ Овшім, овшім. Але не від речі буде пригадати і вам деякі ваші провінціалізми.

ПЕТРО ТОГОВОЧНИЙ Ви хочете сказати: до речі?

ПЕТРО ТУТЕШНІЙ Ой, пане Петре, краще розійдімося! Бо ми таки справді посваримось. Я вже бачу привід для сварки.

ПЕТРО ТОГОВОЧНИЙ Про мене, розійдімося. Хоч я і не бачу ніякого приводу.

ПЕТРО ТУТЕШНІЙ Я бачу дуже поважний привід. Раз, тим приводом є вживання апострофа. Ви бо, напевне, ваше ім'я пишете через апостроф?

ПЕТРО ТОГОВОЧНИЙ Себто, як: П'єстро чи що?

ПЕТРО ТУТЕШНІЙ Того вже я не знаю, бо однак його не вживаю. І не чую. І не бажаю чути. А по раз другий приводом є транскрипція рідного слова Мінхен.

ПЕТРО ТОГОВОЧНИЙ Це ніби про те, як писати М'юнхен? Атож, тут ми таки, справді, краще розійдімося. Бо за М'юнхен я готовий очі видерти.

ПЕТРО ТУТЕШНІЙ Ви хочете сказати: кинутися до очей? Отже, розходімося: раз, два — —

ПЕТРО ТОГОВОЧНИЙ Але ми ще зустрінемося?

ПЕТРО ТУТЕШНІЙ Як ривалізанти.

ПЕТРО ТОГОВОЧНИЙ Як хто, як хто?

ПЕТРО ТУТЕШНІЙ Як суперники.

ПЕТРО ТОГОВОЧНИЙ Не знаю, як зустрінємось. У назві п'єси сказано просто: ще зустрінуться.

ПЕТРО ТУТЕШНІЙ Ну, то до кращих часів, пане Петре.

ПЕТРО ТОГОВОЧНИЙ Атож. Бувайте, пане Петре.

ПЕТРО ТУТЕШНІЙ Дай Боже гаразд.

ПЕТРО ТОГОВОЧНИЙ Щастя і вам Боже.

Ну, от бачите. Національність принаймні цих двох дійових осіб вирисувалася, здається, досить виразно. Такі принципові суперечки! Таке знамените вміння поглянути в саму суть справи! Таке мистецтво відділяти істотне від неістотного і мериторичне від деталічного! Де ще можна таке спіткати, крім як тільки у багатому внутрішньому житті єдиної у світі нації? Не називаймо її на ім'я. Абсолютно зайво.

Що ж. Гадаю, інтермедійна частина вичерпана. Тим самим моя місія виконана повнотою. Зараз відограється третя відслона. Мені вже легше на душі, бо бачу певні перспективи.

Епілогу не буде. Тим то для порядку, для, так би мовити, зведення кінців, я повинен ще виконати мою обіцянку. Я дав її у попередній інтермедії. Властиво, я там натякнув на те, що тасмниця розв'язується просто. Отож, справді просто. Вона полягає в тому, що, з-за браку персоналу, ролі обох двійників грає один актор. З мого боку це либонь ніяка не зрада — відкривати тасмницю. Ви й самі це, безумовно, вже помітили.

Ну, і якщо на те пішло, то сам я теж граю дві ролі. Ба, три: себе самого, тоді, інакшим тоном, розпорядника балю і, нарешті, людику-плітکارя. Во, стоячи весь час за лаштунками, я прекрасно бачу всі хиби, всі непов'язання, усі надмірності. І все таки я стараюся перед вами, високошановні глядачі, зробити вигляд змовника і викликати у вас враження, мовляв, усе в порядку. Увага. Маскований бал ь під новий рік під час окупації. Відслона третя і остання.

ТЕРЕСА Так ти знайшов жакет?

СВЯТОСЛАВ ТОГОВОЧНИЙ Я знайшов жакет? А так, так, я його вже маю.

ТЕРЕСА І в тебе знов інакша маска. Та, що перше.

СВЯТОСЛАВ ТОГОВОЧНИЙ Я не хочу, щоб занадто призвичаювались до однієї.

ТЕРЕСА Слушно. Тут повно вже розмов про тебе. Дехто каже, що бачив тебе очевидно. Найкраще тобі грати ролю двох осіб.

СВЯТОСЛАВ ТОГОВОЧНИЙ Я так і роблю, дівчино.

ТЕРЕСА Тож небезпека з жакетом минулась?

СВЯТОСЛАВ ТОГОВОЧНИЙ О, так. Цілком.

ТЕРЕСА Ти знайшов усе, що треба?

СВЯТОСЛАВ ТОГОВОЧНИЙ Усе, що треба.

ТЕРЕСА Хвала Богові. Тобі знову трудно розмовляти?

СВЯТОСЛАВ ТОГОВОЧНИЙ У мене хрип не знати чого у горлі.

ТЕРЕСА Не надсаджуйся. Говори пошепки.

СВЯТОСЛАВ ТОГОВОЧНИЙ Добре, говоритимемо тихіше. Отже, в якому стані твої думки?

ТЕРЕСА Коханий мій, мені так добре з тобою! Я така щаслива, що все стало знову на своє місце. Так чудово, що то був тільки іспит! Ти мене простив цілковито? Скажи ще раз, що ти простив цілковито. Побудьмо удвох. Побудьмо хоч що хвилину. Стіймо разом у мить настання нового року. Взавтра буде знову справа. Не знати, коли ми стрінемося ще раз так близько.

СВЯТОСЛАВ ТОГОВОЧНИЙ Не знати, коли стрінемося? Отже, ти не хочеш зо мною?

ТЕРЕСА З тобою? Куди саме?

СВЯТОСЛАВ ТОГОВОЧНИЙ Як куди саме! Адже я тобі все розповів.

ТЕРЕСА Ти мені розповів? Святославе, ти знов мене хочеш іспитувати?

СВЯТОСЛАВ ТОГОВОЧНИЙ Я? Тебе іспитувати? Чи вдуматись у те, чого ти прагнеш у житті, справді потребує аж іспиту?

ТЕРЕСА Святославе, для чого те все? Воно ж мене, зрештою, принижус. Невже ти так мені не довіряєш?

СВЯТОСЛАВ ТОГОВОЧНИЙ О, ні, я довіряю тобі. Але ді, ді від тебе я хочу. Коли тобі суперечить те, що я сказав, повідай одверто. Ми тоді підемо різними шляхами.

ТЕРЕСА Боже, як це тяжко слухати! Добре. Якщо ти хочеш моєї відповіді ще раз тепер — — Якщо ти П хочеш після першого іспиту, якого я не витримала — — Добре. Скажу тобі ясно і недвозначно. Я кохаю тебе, Святославе. Я кохаю тебе так, як нікого ще не кохала. Нема нічого на світі, чого б я для тебе не зробила. Це не слова. Це страшний зяючий факт. Я передумувала його багато, багато разів, — так, він факт, він існує. Я уявляла собі тоді в усіх можливих деталях, що я могла б для тебе зробити і чого б не могла. Такого, чого б не могла, не було нічого. Деталь за деталем: у нашій справі, у стосунках з людьми, з друзями і ворогами. У наших з тобою любовних взаєминах. Таке було мені весь останній рік. Ніколи так не було перед тим, ніколи не буде потім. Цей рік був для мене роком, що в ньому виявились межі моєї думки. Я уявляла собі навіть речі цілковито неможливі. Найфантастичніші картини спадали мені на думку. Вони були зовсім, зовсім неможливі. І все таки я відчувала просто ясновидно, що я виконала б і все неможливе, якби ти того побажав. Я пробувала уявляти речі, що їх уже моя думка не сприймає. Я кликала їх у свою уяву силоміць. Я гвалтувала свою уяву, як тільки могла. Я і справді не знаю, чи такі речі живуть у мені, чи вони вже поза мною. Моя думка дійшла меж можливого за цей останній рік. Я не знаю, чи то була я, чи то була вже не я. Але твердо, непохитно, свято знаю я одне: поки я кажу «я», поки я, Тереса, і «я», що передумало усі можливі і неможливі речі, поки ці два Я ще діють узгіднено, поки ці два Я правлять за одне-сдине — — О, так. Поки оте Я існує ціле і нерозщеплене, доти не існує нічого, що я б за твоею волею не зробила. Я знаю, як я програю від таких слів як жінка. Я знаю, кожен чоловік, найсвідоміший, найбільш опанований власною волею, відчуває презирство до жінки, яка аж ось так визнається йому в коханні. Але між нами не існує гра двох статей. Ідейну сторону ти поставив вище за взаємини чоловіка та жінки. І тому я говорю тобі про своє кохання. Я говорю не в запалі. Я говорю не у нападі пристрасти. Я говорю тепер, говорю в цю хвилину напруженої свідомості. Говорю холодно. Говорю з розсудом. Я хочу, щоб ти знав, що я тебе кохаю. Я хочу, щоб ти знав, що таке ти для мене. Я хочу, щоб ти знав: твоя смерть була б для мене кінцем мого життя. Залишився б голий механізм. Механізм виконував би точну службу тій справі, якій служив ти за життя. Була б постать з руками і ногами, постать із мозком, який рахував би

ді та хвилини, постать з ім'ям Тереса. Але мене, мене — мене не було б. І якщо ти хочеш мене бачити виконавицею служби, виконавицею незалежно від мого почуття до тебе — Атож, тоді зроби так, ніби ти вмер. Удай, що ти вмер. Удай, ніби ти сам перестав служити справі. Зроби для мене вигляд, мовляв, ти зрадив справу абощо. Але перед тим накажи мені тільки, накажи, щоб я її виконувала далі. А тоді стань збоку і дивись, перевіряй. О! Може, ти якраз таке і хотів від мене почути? Тож я сказала. Ти чув. Я сказала.

СВЯТОСЛАВ ТОГОВОЧНИЙ Ти сказала. Страшна річ.

ТЕРЕСА Чому страшна? Чому страшна, Святославе? Може, ти не гаразд мене зрозумів? Може, я не гаразд висловила? Чому ти сказав: страшна річ? Гадасш, воно справді страшно втратити особистість? Аж ні, мій Святославе. Не страшно. Нічого не страшно. Я не знаю, де межі особистости, — і хто про те взагалі знає! Мене моя особистість не цікавить. Я байдужісінька до моєї особистости. Але якби цікавила, то я, вір мені, я знайшла б, що сказати на її оборону. Я сказала б так. Хіба не вияв особистости, сказала б я, хіба не вияв її у тому, що з власної волі зрекаються власної волі? Бачиш, як я гарно вигадала. Я питалася сьогодні твого батька, що таке гріх. Він сказав, як з якого, мовляв, погляду. Благословен будь батько твій, що таке сказав. Я думала спершу, що він захитав мене. Тепер бачу, що, навпаки, підтримав. Як з якого, каже, погляду! Будь благословен. Не існує нічого. Існує тільки твоя воля і моя готовість повністю втратити мою. Тільки це й існує. Але, може, ти скажеш, мовляв, з утратою моєї волі втрачається і мій кохання до тебе? Так ні. Не матимеш слушности. Не втрачається. Навпаки: вивершується. Бо що таке кохання? Втрата однієї статі без решти у другій статі. Втрата одного Я без останку в другому Я. І те, що лишилось, оболонка тіла, оболонка дій та розрахунків, — хіба ж не байдуже вже тоді, що та оболонка робить? Саме з кохання до тебе я ладна вчинити все, що лише ти звелиш. Стати для тебе за полюбовницю комусь, стати підставною особою, злочинницею, вбивницею, — о, це були б ще тільки дитячі іграшки з усього того, що я протягом останнього року надумала. Нема гріха для кохання. Є тільки кохання, уся решта — небуття. І ти вільний надо мною у небутті. Ти спроможний наказати мені, щоб я у небутті утворила кожне буття. І я утворю. До найдрібніших, до найсмійніших детальних випадків утворю. Звели, і я вмить стану шпигункою, атенатницею, контрабандисткою, черницею, приватною секретаркою, організаторкою змов, державною діячкою, повією. Бо всеоб'ємна воля твоя в мені. Знай про те, знай на всі часи. Я сказала тобі про те. Ти чув. Я сказала.

СВЯТОСЛАВ ТОГОВОЧНИЙ Ти сказала. Страшна річ.

ТЕРЕСА Але чому, чому страшно, Святославе? Хіба ж воно не те, що ти хотів від мене почути?

СВЯТОСЛАВ ТОГОВОЧНИЙ Не те.

ТЕРЕСА Так що тоді?

СВЯТОСЛАВ ТОГОВОЧНИЙ Страшна, страшна річ. Може так бути? Можна з наказу іншого стати не собою? Ти передумала, кажеш, багато речей. Можливих і неможливих. Чи подумала ти над такою однією неможливою річчю — знаєш, над якою? Над тим, що неможливо для Я бути нічим? А знаєш, чому неможливо? Тому, що його створено. Не думала?

ТЕРЕСА Створено?

СВЯТОСЛАВ ТОГОВОЧНИЙ Так, створено. Принаймні, дано йому поштовх для утворення. Одного разу. Одноразовий поштовх. Ти не думала про те, що Я одного разу дано спонуку, що його створено для одноразового буття? Ти не задумалась над тим, що одноразове Я нічим, достотно нічим не заступити? І що стать теж створено — ти не думала про те?

ТЕРЕСА Але, світоньку мій, що таке стать? Випадок. Вибрик. Той або той розподіл ліній у будові людського тіла. Розподіл без спеціального пляну, без особливого задуму. Може укластись такий, може укластись інакший. Яке воно, справді, може мати значення? Промов одне мені лиш слово, тільки натякни, і я тієї ж секунди зміню мою стать. Без труднощів. Без будь-якого жалю. Воно так для мене просто, так легко!

СВЯТОСЛАВ ТОГОВОЧНИЙ Може так бути? Тобі дійсно не було б жаль перестати бути жінкою? Та й ким би ти тоді стала?

ТЕРЕСА Ким хочеш. Ким би тільки забажав, тим би я і стала. Статтю слабкою. Статтю сильною. Чоловіком. Гермафродитом. Особою шостої статі. Особою взагалі без статі. Вайдужісінько.

СВЯТОСЛАВ ТОГОВОЧНИЙ Особою без статі. Особою без переконань. Особою без особистости. Ні! О, ні, ні!

ТЕРЕСА Так що тоді?

СВЯТОСЛАВ ТОГОВОЧНИЙ О, ні! О, ні, ні! Що тоді, питаєш? У всякому разі, не те, не те. Що робив би я з мою волею, коли б П оточувала сама готовість виконання? Таку самоту людини годі собі навіть уявити. Цього не хоче для себе і сам Господь Бог, він, Всемогутній, — так що ж тоді про нас, маленьких людей, говорити?

ТЕРЕСА Він справді цього не хоче?

СВЯТОСЛАВ ТОГОВОЧНИЙ Хто?

ТЕРЕСА Бог?

СВЯТОСЛАВ ТОГОВОЧНИЙ Ясно, що не хоче.

ТЕРЕСА Так чого ж він хоче? Якщо він на правду всемогутній, для чого було йому потрібно творити мене з власною волею? Всемогутній — значить, усе сам спроможен робити. Без помічників.

СВЯТОСЛАВ ТОГОВОЧНИЙ Всемогутній — значить, усе сам спроможен робити. Всемогутній — значить, спроможний давати поштовх так само я істотам з власною волею. Йому потрібна сума їхніх воль.

ТЕРЕСА Але глузд, глузд який у тому?

СВЯТОСЛАВ ТОГОВОЧНИЙ У тому його гра. У тому радощі його. Ти хіба не чула, що він — Творець? Яка бо радість творцеві бавитися з ляльками без сподівання, що ляльки колись оживуть?

ТЕРЕСА Добре. Хай так. Та чи не вистачало б для нього тільки одного обранця? Чи не вистачало б такого одного, хто свобідно брав би на себе відповідальність? Хай би той єдиний витлумачував Божу волю. Хай він єдиний сперечався б із Богом про шляхи людської власної волі. Так ні ж! Йому треба ще, щоб і у моїй природній порожнечі, у тій моїй чудовій порожнечі, яка становить весь мій зміст, — йому треба ще, щоб і там щось народжувалося з власної волі. Для чого йому це? Для чого йому сума наших неіснуючих воль? Для чого? Для чого?

СВЯТОСЛАВ ТОГОВОЧНИЙ Для того, щоб воля його переходила середовищем. Для того, щоб вона стверджувалась не тільки прямо, а й відлуннями. Для того, щоб звук струни діставав обертони. Для того, щоб була гармонія.

ТЕРЕСА І ти дійсно тільки тоді будеш задоволений, коли вбивати перестануть не з твого наказу, а за власним рішенням?

СВЯТОСЛАВ ТОГОВОЧНИЙ Так. Тільки тоді я буду задоволений. Не раніше.

ТЕРЕСА Але ти суперечиш, ти суперечиш — ти сам собі суперечиш.

СВЯТОСЛАВ ТОГОВОЧНИЙ У чому я сам собі суперечу?

ТЕРЕСА У тому суперечиш сам собі, що ти — — Подумай сам. Подумай і поясни мені. Бо я заплуталась у цьому своєму неіснуванні, з якого ти хочеш, щоб утворилось існування. Постривай хвилинку. Я хочу зосередитись — — Ти суперечиш собі ось у чому. Зараз я скажу, постривай хвилинку — — Ти, отже, не хочеш, щоб було так: ти мовляв, бажаш мені бачити такою, і от я стаю такою? Ти хочеш, щоб було навпаки: щоб я служила справі навіть тоді, коли б ти того не хотів? Тобто: щоб я діяла з власної волі, незалежно, чи збігається моя воля з твоєю, а чи ні? Так ти хочеш?

СВЯТОСЛАВ ТОГОВОЧНИЙ Так. Грубо висловлюючись — так.

ТЕРЕСА Ось воно, ось воно! Я вже знаю, в чому суперечність. З власної волі? Ти, отже, бажаш, щоб я була самою собою? Так?

СВЯТОСЛАВ ТОГОВОЧНИЙ Так. Я бажаю, щоб ти була сама собою.

ТЕРЕСА Сама собою. Дуже добре. Але, з другого боку, ти хочеш мати перед очима таку «саму собою», яку ти все таки міг би переконати на те або на те. Адже так?

СВЯТОСЛАВ ТОГОВОЧНИЙ Помилка, Тересо. Не на те або на те. На щось дуже певне. Я хочу мати перед очима істоту, яка власною волею прийняла мого переконання про щось дуже і дуже певне.

ТЕРЕСА Що ж воно таке, оте дуже і дуже певне?

СВЯТОСЛАВ ТОГОВОЧНИЙ Ідея невбивства.

ТЕРЕСА Але ти знову суперечиш! Ти знову сам собі суперечиш. Ти вже двічі сам собі суперечив.

СВЯТОСЛАВ ТОГОВОЧНИЙ Так розглянься. Роздумайся. У чому суперечив сам собі?

ТЕРЕСА Якщо ти кажеш: сума воля — — Тобто: якщо твоя особиста воля, яка єдино для мене досі важила, — якщо вона, твоя воля, це тільки частка у сумі воля — — Ну, так, якщо вона тільки частка, то де ж певність, що твоє переконання справді певне? Це одне. А друге — —

СВЯТОСЛАВ ТОГОВОЧНИЙ Я відповім тобі на це перше. Помилка, Тересо. Переконання справді не може бути певним. Я й не казав: просто переконання. Я сказав: переконання в ідеї.

ТЕРЕСА Просто переконання? Переконання в ідеї? Я не розумію, в чому різниця?

СВЯТОСЛАВ ТОГОВОЧНИЙ Різниця у великому. Переконання — річ людська. А ідея не від людини.

ТЕРЕСА Від кого ж?

СВЯТОСЛАВ ТОГОВОЧНИЙ Від неказанного.

ТЕРЕСА Так людина не може витворювати ідей?

СВЯТОСЛАВ ТОГОВОЧНИЙ Суди сама.

ТЕРЕСА А що може людина?

СВЯТОСЛАВ ТОГОВОЧНИЙ Витворювати для ідеї сприятливе середовище. Або — несприятливе. Більш нічого не може людина.

ТЕРЕСА Але це вона може, витворювати — — середовище? Це в її волі?

СВЯТОСЛАВ ТОГОВОЧНИЙ В її абсолютній волі.

ТЕРЕСА Що ж. Нехай так. Але ще є друге.

СВЯТОСЛАВ ТОГОВОЧНИЙ Кажі друге.

ТЕРЕСА Якщо я повинна бути самою собою, якщо так мене задумано — — Або, як ти кажеш, якщо так дано мені поштовх — — Добре, але коли я зміню переконання — — Чи коли я, не мавши жадного переконання, приймаю твоє — — Отже, коли я таке зроблю,

то хіба я тим самим не перестану бути собою? Ось вона, суперечність. Повідай. Заради всього святого, повідай.

СВЯТОСЛАВ ТОГОВОЧНИЙ Помилка, Тересо. Нема суперечности. Змінити переконання не означає змінити істоту. Прийняти переконання від іншого не означає прийняти істоту іншого. Тересо, наші переконання — вони нам тільки мости. Тільки мости, щоб прийти до власної істоти.

ТЕРЕСА Так що ж таке власна істота?

СВЯТОСЛАВ ТОГОВОЧНИЙ Власна істота? Власна істота це безпосередня розмова.

ТЕРЕСА З ким? Із чим?

СВЯТОСЛАВ ТОГОВОЧНИЙ Тересо, з неказаним. Із тим розмова, що не нами втворено.

ТЕРЕСА І воно справді так? Йому справді потрібно, щоб ми втворювали оте добровільне середовище?

СВЯТОСЛАВ ТОГОВОЧНИЙ Ясно, що потрібно.

ТЕРЕСА Але для чого, для чого? Чому він сам усього не робить? Для чого нам отой не на міру сил наших труд?

СВЯТОСЛАВ ТОГОВОЧНИЙ Бо в тому його гра. Бо в тому радощі його.

ТЕРЕСА Так. Господи! Господи, чому я так мало думала над релігією? Чому нас навчають релігії так — Чому нас навчають релігії так, що ми після того про неї не думасмо?

СВЯТОСЛАВ ТОГОВОЧНИЙ Так думай же, думай! Ти сказала — як ти сказала, Тересо? Ти сказала: порожнеча? Але ти бачиш, порожнеча має і зміст, і зміст. Тересо, моя, моя Тересо!

ТЕРЕСА Але, Боже мій — Святославе! Я тільки тепер усвідомила одну річ.

СВЯТОСЛАВ ТОГОВОЧНИЙ Яку?

ТЕРЕСА Ти звеш мене Тересою.

СВЯТОСЛАВ ТОГОВОЧНИЙ А як інакше я мав би тебе називати?

ТЕРЕСА У цій масці. У цій теперішній масці. У теперішній твоїй масці ти спершу не називав мене Тересою.

СВЯТОСЛАВ ТОГОВОЧНИЙ Справді, ні?

ТЕРЕСА Ні, спершу не називав. Щойно ось тепер. У цій другій нашій розмові — Чи вона вже третя? Ні, у цій масці друга. Таки друга.

СВЯТОСЛАВ ТОГОВОЧНИЙ Як я називав тебе спершу?

ТЕРЕСА Ти називав мене спершу просто: дівчина. Хіба ти не помітив.

СВЯТОСЛАВ ТОГОВОЧНИЙ Ні. Не знаю. Можливо, не помітив.

ТЕРЕСА Але тепер я для тебе знову Тереса?

СВЯТОСЛАВ ТОГОВОЧНИЙ Я так безконечно того хочу.

ТЕРЕСА Так добре ж. Повідай мені ще раз. Повідай мені ще раз про все. Повідай повільно і роздільно. Щоб я нічого не пропустила, нічого не переочила. Повідай. Я слухатиму з настороженою увагою. До кожного слова.

СВЯТОСЛАВ ТОГОВОЧНИЙ Ти була зо мною одверта до кінця. І я теж висловлююсь до кінця. Тією, звичайно, мірою, якою людина взагалі може висловитись до кінця. Тож слухай. Існує великий світ. Існує в ньому велике людство. Існує велике кругле несправедливе людство. Тисячі віків повільно прокружились. Виокруглилася земля. З нею разом набрали остаточного вивершення форми людської несправедливості. Були пророки. Були великі сини людства. Був Син Божий. Він прийняв людський образ, щоб люди краще зрозуміли, в чому річ. Через нього люди мали збагнути самих себе. Короткою прикрою миттю були всі віки передісторії, короткою прикрою миттю супроти того, що люди можуть у майбутньому створити. Це та єдина золота річ, яку Син Божий хотів подати людям для зрозуміння. Але Сина Божого розіп'яли. По тому було багато таких, що говорили: ми його зрозуміли, ми йдемо його заповітами. І знову йшли віки своїм бігом, бігом величезного несправедливого кола. Великі імперії йшли війною на інші великі імперії. Йшли позавчора. Йшли вчора. І сьогодні вони вже дійшли межі. Пролита кров людська сягає по вінець. Ще одна тільки мить, кілька коротких хвилин. По тому вона, кров, вилльється з берегів. Тоді настане останній кінець. Подумай про те. Подумай і вжахнись, як жахаюсь я. А я бо жахаюсь не тому, що кінець може настати. Я жахаюсь тому, що він може не статися. Жахаюсь я тому, що є засіб перетворити кінець на величезний початок, але що засіб може лишитися недійсним. Є на світі народ, Тересо. Як його звать, спитасш? Однаково, як його звать. Кожна людина посідає священне право говорити про свій народ, тому що народ — це єдиний людський рід нашої землі. Однаково, як звать народ. Не у назві річ, а в іншому. Річ у тому, що ніколи ще, ніколи за всю свою історію народ не сказав власного слова. Було багато визвольних воєн. Вони точаться ще сьогодні, точаться не вгаваючи. За невимірну ціну продається кожне молоде життя. Я благословляю їх, тисячі молодих життів, мільйони молодих життів. Я благословляю їх, бо я знаю: інакше не можна. Бо я знаю: вбивство тоді зникне і щезне, коли всі люди, всіх кольорів та вір, складуть проти нього, проти вбивства, всесвітню змову. Але як же до того ще безнадійно далеко! Безнадійно, бо ніхто не знає правди, тієї єдиної правди, яку знає людство і яку воно досьгодні не може висловити. Єдине люд-

ство знає, що таке людина. І тому з людством поведатся так не людському. Єдине людство знає, яке обличчя прибирає Бог, коли приходять до людей. І тому стільки перешкод з боку тих, хто на Бога заресстрували власні патенти. Єдине людство знає, як збудувати світову державу без карі смерті. І через те йому не дають збудувати таку державу ті, для кого кара смерті — повітря для дихання. Атож, єдиний народ знає, як спинити прибуття крові, як повернути кров назад у землю, звідки вона вийшла. Він знає, як виростити з крові квіти, квіти людини, створеної за образом Бога, щоб плекати царство його на землі. Тересо, я йду у світ зробити останню спробу. Я не прококом іду, бо я маленька людина. Я йду носієм серця народу. Я йду його непосланим посланцем, якому пощастило вирватися з замкненого кола. Я йду приспішити справу спасіння людства. Іду, щоб якомога скоріше припинити лиття крові наших братів, крові людей усіх кольорів та вір. Іду, щоб поверхня світу довідалася, що у глибині його існує народ. Я хочу повідати, що людство, яке досьгодні не могло висловитися, єдине спроможне утворити родючий ґрунт для Божої ідеї. Тересо, хочеш зо мною? Тересо, я питаю тебе ще раз, востаннє: хочеш зо мною?

ТЕРЕСА Святославе, величезне! Але що я можу?

СВЯТОСЛАВ ТОГОВОЧНИЙ Ти можеш. О, ти можеш, Тересо.

ТЕРЕСА Святославе, незбагненно величезне! Але що я можу?

СВЯТОСЛАВ ТОГОВОЧНИЙ Так знай же правду, Тересо: я тебе кохаю.

ТЕРЕСА Святославе, не кажи так. Не треба казати так.

СВЯТОСЛАВ ТОГОВОЧНИЙ Тересо, це правда. Це єдина моя приватна правда. Усе інше належить іншій моїй особистості. Я самотня людина, Тересо. Тересо, дозволь мені тебе любити. Дозволь мені мати це почуття як свою невід'ємну, неподільну, абсолютну власність.

ТЕРЕСА Ні. Це неправда. Це не може бути правдою. Святославе, це моя правда. Ти в мене віднімаєш мою правду. Це я повинна тобі говорити день і ніч про своє кохання. Тоді говорити, коли сам ти лишаєшся недосяжний, усією істотою відданий отому величезному. Яка я щаслива, Святославе! Яка я безмежно, невимовно щаслива! Коханий, коханий, коханий мій!

СВЯТОСЛАВ ТОГОВОЧНИЙ Так ти любиш мене, Тересо?

ТЕРЕСА Святославе, є стільки слів. Але що вони спроможні виявити?

СВЯТОСЛАВ ТОГОВОЧНИЙ І ти підеш зо мною?

ТЕРЕСА На життя і на смерть.

СВЯТОСЛАВ ТОГОВОЧНИЙ Тересо, ти любиш мене і підеш зо мною?

ТЕРЕСА На життя і на смерть, Святославе.

СВЯТОСЛАВ ТОГОВОЧНИЙ Мене і зо мною, Тересо?

ТЕРЕСА Тебе, Святославе. З тобою, Святославе.

СВЯТОСЛАВ ТОГОВОЧНИЙ Так. Яка ж у тому безодня! Добре. Тоді зажди тут хвилину. Я довідаюсь про нашу справу. Ми виходимо сьогодні ж уночі.

ТЕРЕСА З новим роком?

СВЯТОСЛАВ ТОГОВОЧНИЙ Так, з новим роком.

ТЕРЕСА Так — — Святославе, одну хвилю. Мені трохи холодно, чи не можеш мені залишити свій жакет?

СВЯТОСЛАВ ТОГОВОЧНИЙ О Господи! А певно ж.

ТЕРЕСА Дякую, коханий. Так повертайся мерщій.

СВЯТОСЛАВ ТОГОВОЧНИЙ Я миттю.

РОЗПОРЯДНИК БАЛЮ Прошу уваги. Високоповажані пані і панове! До настання нового року залишилося десять коротесеньких хвилин. Ласково прошу перед бранням келихів ще відбути маленьку гру. Бо варто ці десять хвилин, так би мовити, якнайдоцільніше дотоптати. Отож, пропоную розділитися порівну на дві групи, жіночу та чоловічу. І тоді змагатися за — — за — — Перепрошую панночку! Маю на увазі панночку в червоній масці.

ТЕРЕСА Прошу?

РОЗПОРЯДНИК БАЛЮ Чи ви не були б ласкаві позичити нам свій жакет?

ТЕРЕСА Я — — мені трохи холодно.

РОЗПОРЯДНИК БАЛЮ Маю враження, що в таких літах панночці дещо неприродно говорити про холод. Тим то чоловічий жакет для панночки — цілком зайва річ.

ТЕРЕСА Зрештою, прошу дуже.

РОЗПОРЯДНИК БАЛЮ Дякую гарно. Прошу уваги. Жіноча половина перекидає жакет, чоловіча віднімає. Жакет перекидається горою та всяким іншим способом. Я також беру участь у грі. Але що я єдиний без пари, то прошу ввічливо панночку в червоній масці взяти участь у грі по жіночій стороні.

ПАРИ Браво!

ТЕРЕСА У такому разі дозволите мені й почати?

РОЗПОРЯДНИК БАЛЮ З величезною приємністю.

ПАРИ Браво!

СВЯТОСЛАВ ТУТЕШНИЙ Не знайшов?

ПЕТРО ТУТЕШНИЙ Ніде нема.

СВЯТОСЛАВ ТУТЕШНИЙ А його ти бачив?

ПЕТРО ТУТЕШНИЙ Бачив щойно, але без жакета.

СВЯТОСЛАВ ТУТЕШНИЙ З ким він був?

ПЕТРО ТУТЕШНІЙ З отим своїм товаришем. Здається, вони зараз кудись виходять.

СВЯТОСЛАВ ТУТЕШНІЙ Виходять? А де Тереса?

ПЕТРО ТУТЕШНІЙ Я бачив її разів зо два. Але вона також не мала жакета.

СВЯТОСЛАВ ТУТЕШНІЙ Тоді значить, кінець.

ПЕТРО ТУТЕШНІЙ Треба якшвидше виходити. Лишається де-в'ять хвилин.

СВЯТОСЛАВ ТУТЕШНІЙ Ні. Я нікуди не піду. Якщо ці люди загинуть, то я загину разом з ними.

ПЕТРО ТУТЕШНІЙ Святославе, але це ж безглуздя. Що допоможе твоя смерть?

СВЯТОСЛАВ ТУТЕШНІЙ Вона буде справедливою карою. Я залишаюся тут поділити їхню долю.

ПЕТРО ТУТЕШНІЙ Так краще тоді вже попередити всіх, щоб полишили приміщення.

СВЯТОСЛАВ ТУТЕШНІЙ Рація. Я зовсім сьогодні здурів. Тільки який вигадати привід? Певди не можна сказати, тут можуть бути шпигуни.

ПЕТРО ТУТЕШНІЙ Тоді просто виженімо всіх силоміць, нібито ми п'яні Геї! Ви, сякі-такі, трясця вашій матері, тяжкої немає на вас холери, ви — — Стривай, що то вони там роблять?

СВЯТОСЛАВ ТУТЕШНІЙ Якась гра чи що?

ПЕТРО ТУТЕШНІЙ Вони граються твоїм жакетом!

СВЯТОСЛАВ ТУТЕШНІЙ Сто тридцять тисяч чортів! Треба ж було вигадати! Негайно заходь із правої сторони. Я зліва. Мерщій!

Пантоміма. Річковоірно відбувається гра: ПЕТРО ТУТЕШНІЙ підбігає з правого боку, щоб улопити жакет, але він летить звідти, кинутий високим метом жіночої руки, і перелітає наліво. Тоді тут, підскочивши звинним рухом, гоче улопити його СВЯТОСЛАВ ТУТЕШНІЙ, та жакет знову летить направо. Так повторюється кілька разів. Аж ось жакет потрапляє на середину, до дівчини у червоній пілмасці. Це ТЕРЕСА. Вона стоїть одну лить нерухомо, дивлячись на СВЯТОСЛАВА ТУТЕШНЬОГО, який, нагнувши голову, підходить до неї і вириває, на решті, жакета з її рук.

ПАРИ Що це таке? Це проти правил гри! Безцеремонність! Нахабство!

РОЗПОРЯДНИК БАЛЮ Перепрошую пана — —

СВЯТОСЛАВ ТУТЕШНІЙ Я перепрошую вас! Я перепрошую, що порушив вашу милу гру. Але якби ви знали, чим ви грастесь, ви, запевню вас, не перечили б ані слова. Я не маю, на жаль, і хвилини часу, щоб пояснити. А щоб не вийшло зайвих ускладнень, я просто скину маску. Маю надію, тоді інцидент буде вичерпано. Дивіться ж.

УСІ Святослав!

СВЯТОСЛАВ ТУТЕШНІЙ А тобі я дякую. Дякую за блискуче виконання надзвичайної ваги завдання. Іспит пройшов знаменито. Жакет віднайдено і у призначений час доставлено. Час виходить. Лишається сім хвилин. Прощай. Усіх вітаю новим роком.

УСІ З новим роком, Святославе!

СВЯТОСЛАВ ТУТЕШНІЙ В інтересах справи, якщо ви мені вірите, баль тривас далі. Анічогісінько не сталось. Усе в порядку, все на місці. Новий рік надходить. Петре, тепер нам доведеться бігти так, як ніколи досі ми не бігали. І, мабуть, ніколи вже не побіжимо. А втім — — Вперед!

РОЗПОРЯДНИК БАЛЮ Прошу уваги високоповажаного панства. Ми всі розуміємо важливість хвилини. В інтересах загальної безпеки ми провадимо далі наш баль так, ніби нічого не сталось. Прошу до танцю.

ПЕТРО ТОГОВОЧНИЙ Ніяк не второпаю, що ти ще, власне кажучи, хочеш?

СВЯТОСЛАВ ТОГОВОЧНИЙ Хочу довідатися, чи можливе моє щастя.

ПЕТРО ТОГОВОЧНИЙ Та й як воно може бути можливе?

СВЯТОСЛАВ ТОГОВОЧНИЙ Так, як вирішить ця дівчина.

ПЕТРО ТОГОВОЧНИЙ А то чого вона?

СВЯТОСЛАВ ТОГОВОЧНИЙ Бо я її люблю.

ПЕТРО ТОГОВОЧНИЙ Ти любиш? Оцю Теру — — Як виконавець ролі чи насправжки?

СВЯТОСЛАВ ТОГОВОЧНИЙ Я люблю її насправжки.

ПЕТРО ТОГОВОЧНИЙ От ще такого не хватало! Ну, й чудасія! Та я ж казав тобі: треба нам її з собою взяти. А ти — ні та й ні. То біжи боржій та питайся.

СВЯТОСЛАВ ТОГОВОЧНИЙ Зажди тут.

ПЕТРО ТОГОВОЧНИЙ Тільки не барись. Усе вже домовлено. Через три хвилини виходимо. Ну, і чудасія! Ну, і дива!

СВЯТОСЛАВ ТОГОВОЧНИЙ Вона стоїть нерухомо. З нею сталося щось. Тересо!

ТЕРЕСА Боже мій! Ти — — Ти повернувся?
СВЯТОСЛАВ ТОГОВОЧНИЙ Що тобі скоїлось? Добре, розповісти дорогою. Тересо, встань: ти мене любиш?

ТЕРЕСА Святославе, це ще раз був іспит? Тим разом — прилюдно?

СВЯТОСЛАВ ТОГОВОЧНИЙ Я не знаю, про що ти кажеш. Я вже виходжу з ролі, Тересо. Зараз усю правду знатимеш дорешти. Але спершу одвіть мені.

ТЕРЕСА Я люблю тебе, Святославе.

СВЯТОСЛАВ ТОГОВОЧНИЙ Тересо, весь вечір ти грала роллю в масці. Тепер скинь її. Я хочу бачити твоє обличчя цієї хвилини.

ТЕРЕСА Добре, Святославе. Ось я без маски.

СВЯТОСЛАВ ТОГОВОЧНИЙ Так. Це ти, Тересо. Я так і знав: зламані брови, безкрай погляд. Тепер дивись, Тересо. Я теж скидаю маску. Скажи мені тепер обличчя в обличчя.

ТЕРЕСА Я люблю тебе, Святославе.

СВЯТОСЛАВ ТОГОВОЧНИЙ Придивись до мого обличчя, придивись якнайпильніше. Придивись до кожної рисочки в ньому, до кожної зморшки і бранки. Придивись і скажи: чи ти любиш моє обличчя, а чи мене самого?

ТЕРЕСА Я люблю твоє обличчя, Святославе. Я люблю тебе самого, Святославе.

СВЯТОСЛАВ ТОГОВОЧНИЙ Тоді останнє, найостанннє. Якби це обличчя було не моє обличчя? Якби воно належало іншому, а я — я, я, ось цей я, — якби я мав не це, а друге обличчя? Кого б ти тоді любила: мене чи моє обличчя?

ТЕРЕСА Ти хочеш знати правду, Святославе?

СВЯТОСЛАВ ТОГОВОЧНИЙ Я хочу знати твою найсвятішу правду.

ТЕРЕСА Останню, найостанннє правду?

СВЯТОСЛАВ ТОГОВОЧНИЙ Найостанннє правду.

ТЕРЕСА Я люблю твоє обличчя, Святославе.

СВЯТОСЛАВ ТОГОВОЧНИЙ Так. Тоді прощай. Петре, в дорогу!

ТЕРЕСА Святославе! Боже мій, що таке знову сталося? Жарт? Знову безжалісний хлоп'ячий жарт? Нелюдський сон. Я за годину перейшла усі віки...

РОЗПОРЯДНИК БАЛЮ Тож година, мої високоповажані пані і панове, година надходить. Ласкаво прошу зосередитися. Келихи вгору. Увага. Б'є — — два, три, чотири, п'ять, шість, сім, вісім, дев'ять, десять, одинадцять, дванадцять. Пані і панове, новий рік настав. Вітаю вас — —

УСІ А-а-ах! Що це таке! А-а-ах! Що таке сталося? Вибух! Усе стряслося! — Воже, ось вона, ось катастрофа! Гляньте, яке там усе червоне! — Ой, ногу, боляче! — Ах, я знала, я знала! — Невже це він? — Він, він!

РОЗПОРЯДНИК ВАЛЮ Прошу зберігати спокій! Прошу всіх перейти до тієї кімнати. Треба зорієнтуватися у можливих розмірах — Я зараз довідаюсь.

ТЕРЕСА Що таке сталося?

ПОЛКОВНИК Хіба ви уявляєте собі війну без вибухів? Нічого особливого. Звичайний військовий жарт.

ТЕРЕСА Так тоді справді все на світі жарт.

ПОЛКОВНИК Надзвичайно радий, що ви того переконались.

ТЕРЕСА Ви все вже знаєте?

ПОЛКОВНИК Як виняток із правила, в даному випадкові абсолютно нічого не знаю. Я, здається, таки засидівся в буфеті.

ТЕРЕСА Що, що там було?

ПОЛКОВНИК У буфеті? Був знаменитий імпровізований лікер. Чи ви про що питаєте?

ТЕРЕСА Я питаю про вас — — Про що я питаю? О, ви не знаєте, що я ладна зробити з вами!

ПОЛКОВНИК Люба Тересо, послухайте моєї ради і дайте мені ляпаса.

ТЕРЕСА Що ляпас! Я готова вбити вас.

ПОЛКОВНИК Таж мені не вперше таке чути, Тересо.

ТЕРЕСА Тихше!

ПОЛКОВНИК Вони побігли всі до виходу.

ТЕРЕСА Тихше! Там хтось говорить.

ПОЛКОВНИК Розпорядник умовляє не боятись. У тому його роль.

ТЕРЕСА Він говорить щось їм. Вони зібрались там, як віщі. О, якби ж то всі страхи такі смішні були, як оцей!

ПОЛКОВНИК Я тієї самої думки.

ТЕРЕСА Ще б пак. Ах, я б убила вас, коли б воно мало для вас хоч якесь значення. Але ви невразливий, ви неранимий. Що я хотіла сказати? Смішні страхи — — Ні, щось інакше. Не можу пригадати думки — — Добре, нехай вони там слухають. Колись і ми довідаємося, що там сталося. Що я хотіла сказати? Вибачте мені, пане полковнику. Я сама не своя.

ПОЛКОВНИК Охоче, дорога Тересо. Тим більше, що я завжди сам свій.

ТЕРЕСА Побудьте, прошу вас, зо мною. Поки вони там — —

ПОЛКОВНИК Вони позбігались там, немов людські помилки у голові філософа. Це нагадує мені, як двадцять п'ять років тому — —
ТЕРЕСА Ось! Ось! Я згадала. Так що там, що там було?

ПОЛКОВНИК Де, прошу?

ТЕРЕСА У тій вашій історії? Двадцять п'ять років тому?

ПОЛКОВНИК Ах, ви про те? Майте настрій дослухати до кінця?

ТЕРЕСА Маю настрій забути все на світі. Оповідайте. Заколисайте мене.

ПОЛКОВНИК Заколисувати, то й заколисувати. Зрештою, моя історія коротка. У першому ж бою на сході, рівно на третій день по виході з дому, я був тяжко поранений. У шпиталі коло мене заходилася жінка, що мала з мою дружиною одне обличчя.

ТЕРЕСА Так буває.

ПОЛКОВНИК Між іншим, досить часто буває. Частіше, ніж прийнято думати. Отож. З мене був не гарний, але сильний чоловік, Тересо. Буває таке?

ТЕРЕСА Буває і таке.

ПОЛКОВНИК Так простіть же, Тересо.

ТЕРЕСА Вас простити?

ПОЛКОВНИК Ні, ту жінку простіть. Була маячня. Мій стан був серйозний. Я бачив її обличчя, снів сон про свою дружину. Я любив мою покійну дружину. Тут було повторення казки, більш нічого. Треба на людину, Тересо, інколи подивитись очима казки. Тоді багато стане ясно з того, що неприступне очам моралі.

ТЕРЕСА Розумію.

ПОЛКОВНИК Цих двох жінок розрізняла тільки лунинка.

ТЕРЕСА Що таке? Лунинка?

ПОЛКОВНИК Маленька ясновура лунинка на шиї. За правим вухом.

ТЕРЕСА Не може бути! Лунинка? Як у — —

ПОЛКОВНИК Так. У тому ж і вся справа. Народився син, другий мій син. Я ледве встиг його побачити в колисці, один раз на житті. Ми мусіли маршувати далі. З моєї волі його названо Святославом. Це ім'я мало бути ім'ям мого першого сина. Лиш повернувшись додому, я довідався, що обидва Святослави народилися в один день.

ТЕРЕСА Боже мій! І ви нічого не знаєте?

ПОЛКОВНИК Анічогісінько більше не знаю. Тож поготів дивна оця лунинка на шиї мого тутешнього сина. Я ніколи її в нього не помічав. Сьогодні помітив уперше. Того я пояснити справді не спроможен. Хоч звичайно все на світі пояснюю одним-сдимим словом: жарт.

ТЕРЕСА Так нехай же і далі жартується! Нехай жартується доценту, впень! Шрам і лунинка, стріляний слід і мічення долею. Два

полюси, два бігуни. Між ними вісь: я! Вісь, що навколо неї все обертається і що сама не здатна нічому запобігти. Вісь переламлюється. Бігуни розбігаються. У безмежність, як їм і належить. Але не відайте. Нічого не відайте. Вам до лиця не відати. Ви потойбіч усього. Жартувати вбиваючи. Вбивати жартуючи.

ПОЛКОВНИК Ви схвильовані, Тересо. Я хотів би чомнебудь зарадити.

ТЕРЕСА Вони ж у вас близнята! Можливо, такі подібні, що годі їх розрізнити один поруч одного. Тож хіба можуть вони існувати нарізно? Хіба вони не шукатимуть один одного?

ПОЛКОВНИК Дитино моя. Дозвольте мені сказати свого роду заключне слово. Може, слово моє личитиме і на закінчення вистави цього вечора. П'ятнадцять хвилин по тому, як я зайшов до буфету востаннє, спало мені на думку, що ви взяли мене за монстра. Я не зношу думок, які непокоять мене. І тому поспішаю виладувати цю думку про монстра перед вами, щоб її якнайскоріше позбутися. Так от так. Зрозумійте суть справи. Нам ішлося не про самий факт убивства. Кожне життя кінчається смертю. Мертвому байдужісінько, що про нього думас живий: помер він гвалтовною смертю чи так званою природною. Нам, родовому воляцтву, йшлося про те, щоб, на випадок ліквідації імперії, бути готовими просто і безболісно вмерти. А в разі потреби — так само просто і безболісно народитися знов. Перейти з поля битви на, скажімо, футбольне поле. Зрештою, і ми так само знали, що наш імперський спосіб життя вважатимуть колись у майбутньому лише за коротку усмішку всієї величезної історії. Ми знали навіть, що усмішку нашу вважатимуть за дурнувату. І все було б добре, якби не наші діти. Вони внесли у життя розлам. Дві ідеї одна проти одної. Те, до чого ми приготувалися природно, для них усвідомилося лише через взаємовиключні ідеї вбивства і невбивства. У розламі визирнула препаскудна річ: страх смерти. Про те вже я вам казав. Страх смерти, якого ми цілковито не знали, сьогодні позначає і тих, хто за вбивство для ідеї, і тих, хто проти всякого вбивства взагалі. Я не беруся судити про жадну з обох ідей. Я не люблю ідей — цей маленький привілей дозвольте мені зберегти. Можливо, виникнення обох ідей одна проти одної було неминуче. Та від того не менш мені у кожному випадкові шкода людину, навіжену страхом смерти. Що робити! Вони хотять такого страху. Нехай. Нехай світ будуватиме ідея. А ми — ми завжди готові поставити себе до розпорядимости у кожному ділі. Серед того — і в ідейно доброму ділі. Так. Ото й справді вся моя мова.

ТЕРЕСА Так ви вірите?

ПОЛКОВНИК У віщо?

ТЕРЕСА У майбутній світ?

ПОЛКОВНИК О, ні. Я не вірю. Віра це теж ідея. Він просто собі настане, майбутній світ, та й годі.

ТЕРЕСА Але вони — — Вони обидва — —

УСІ Тихше! Радіо! Увага!

РАДІО Увага! Надзвичайне повідомлення тайної поліції окупаційних збройних сил. Сьогодні вночі, рівно о дванадцятій годині виконано атентат на головного команданта тайної поліції за допомогою вкинутого у вікно його канцелярії печельного приладу. Команданта і кількох людей, що були при ньому, в тяжкому стані відвезено до військової лікарні. Їхнє життя перебуває в небезпеці. З огляду на те, що замах виконано на високу урядову особу, за що окупаційна влада складе відповідальність на все населення місцевості, тайна поліція дає змогу населенню направити злочин безвідповідальних одиниць і ділом довести свою лояльність супроти окупаційного режиму, тобто — активною участю у розшукуванні злочинців, які зникли без сліду.

УСІ Браво!

РАДІО Водночас повідомляємо, що населенню загрожує небезпека для життя у кожному випадкові нелегального переходу через кордон. Вартові пости одержали сьогодні наказ у таких випадках стріляти без попередження. Наказ викликано тим, що невдовзі по виконанні вищезгаданого атентату трьом невідомим особам, які, правдоподібно, так само замішані у справі, пощастило дістатися через кордон нейтральної країни у південному напрямі. За впіймання злочинців тайна поліція призначила високу нагороду.

УСІ Браво! — Сталось! О катастрофа, очищувальна гроза, весняний дощ! — Ногу, ногу! — І душевне прочуття, тасмні душевні акорди, яка радість! — Він чудовий! — Він великий!

ТЕРЕСА Так врятовані?

ПОЛКОВНИК Як бачите.

ТЕРЕСА Казка? Жарт?

ПОЛКОВНИК Скидається на те, що і одне, і друге.

ТЕРЕСА Буває так?

ПОЛКОВНИК Чому ні!

ТЕРЕСА Але що буде далі з обидвома?

ПОЛКОВНИК З ким — з обидвома?

ТЕРЕСА З близнятами, з близнятами?

ПОЛКОВНИК Ах, з близнятами! Ну, що ж. Може, воно не так уже і страшно. Звичайно, вони ще мандруватимуть кожен своїм колом. Чи, краще: кожен своїм півколом. Але півкола рано або пізно

таки змикаються. Тож десь колись і вони, близнята, ще собі зустрі-
нуться. Ви інакшої думки? Вагайтесь?

ТЕРЕСА Вагаюсь? Ні. Вже не вагаюсь.

ПОЛКОВНИК Отож бо і є. Не варт вагатись. Ми їх ще спітжасмо.
Вони ще зустрінуться.

**ДІЙСТВО
ПРО
ВЕЛИКУ
ЛЮДИНУ**

містерія

ДІЮТЬ:

МАКСИМУС

ЖІНКА

БЕДНАРСЬКИЙ

ВЛЕХМАН

БАРАН-СОКІЛ

СВИНЯЧЕ ВУХО

ВАВИДЛО

МАРТИН

ТАІСА

ЛЛІ

МІМІ

ПАРТІЙНИЙ КОЛЕГА ДОВГИЙ

ПАРТІЙНИЙ КОЛЕГА КОРОТКИЙ

ГОЛОС ВІРИ

ГОЛОС ДОВІР'Я

ГОЛОС СИМПАТІЇ

ГОЛОС КРИТИЧНОЇ ОЦІНКИ

ГОЛОС ЗАХОПЛЕННЯ

ВАЛЕНТИНА

ЗВЕНИБУДЬЛО, грасіосо

ДІК РОБЕРТС, капітан

СІД БЕРБЕДЖ, боцман

СОВІБАТЬКО, господар таверни «Під чотирма вітрами»

МЕРІ, його помічниця

ПАЛЬТІГ ПІГ

ТОРМОКРО

РЕПОРТЕР

ЧОЛОВІЧИЙ П'ЯТИГОЛОСИЙ ХОР

ДІЮТЬ В ІНТЕРМЕДІЯХ:

МІСЯЦЬ

ДІВЧИНА

СУДДЯ

ВРЕХУН

МІНІМУМ УЧАСНИКІВ: ЖІНОК 5, ЧОЛОВІКІВ 13

перша днина: бій за час

1

ВЛЕХМАН Хто ви такі?

СВИНЯЧЕ ВУХО Ми злочинці.

ВЛЕХМАН Чого ви шукаєте?

СВИНЯЧЕ ВУХО Ми шукаємо правди.

ВЛЕХМАН Так чого ж ви швендяєте серед білого дня?

СВИНЯЧЕ ВУХО Чи чув ти, приятелю, переказ про славного Штица? Вандита? Його впізнавали на вулиці з його ходи.

ВЛЕХМАН Не верзи дурниць. Добридень. Хто ви такі?

БАРАН-СОКІЛ Ми злочинці, приятелю. Як ся маєш?

ВЛЕХМАН Баране-Соколе, можна тебе вдарити по плечі?

БАРАН-СОКІЛ Можна. По правому.

ВЛЕХМАН Ліве не зносить?

БАРАН-СОКІЛ Я взагалі не маю лівого плеча.

ВЛЕХМАН А де ти його подів?

БАРАН-СОКІЛ Утратив в акції.

ВЛЕХМАН Кепські справи. Де Веднарський?

БАРАН-СОКІЛ Стоїть коло гостровершого кіоска. Лас владу.

ВЛЕХМАН Ти не приєднався? Ти впертий?

БАРАН-СОКІЛ Во я баран.

ВЛЕХМАН Але рудому Макові ти мало не пробив потилицю.

БАРАН-СОКІЛ Во я сокіл.

ВЛЕХМАН Рудому Макові, вахмістрові сьомої поліційної дільниці.

БАРАН-СОКІЛ Во я сокіл.

ВЛЕХМАН Хвалю хоч за те. Можна тебе вдарити по правому плечі?

ВАВИДЛО Бог вам на щастя! Арабійська пустеля не прагне так сльозинки з безхмарного поруділого неба, як прагну я бачити, розмовляти, взаємнитися з вашими світлостями.

СВИНЯЧЕ ВУХО Здоров, Вавидло, песяча душе, гудзику з чужого бурнуса, поете опівнічних котів! Що поробляєш, галушко? Чим дихаш, заморський принце? Де Беднарський?

ВАВИДЛО Трьома, трьома засобами можна відповісти на твоє високе запитання. Якщо, славний убивце качок і ловче білизни на горищі, якщо ти маєш таку неміренну тугу за істиною, то знай: бажа на тобі цісарська істота, що її у побуті звать Беднарський — —

БЛЕХМАН Хлопче, красномовство під язик. Галльо!

БЕДНАРСЬКИЙ Ага! Здорові були.

УСІ Здоров будь, володарю.

БЕДНАРСЬКИЙ Хто ви такі?

УСІ Ми злочинці.

БЕДНАРСЬКИЙ Чи всі ви злочинці?

УСІ Ми всі злочинці. Ми всі до одного злочинці.

БЕДНАРСЬКИЙ Чи ви готові довести це ділом?

УСІ Ми готові довести це ділом узимку і влітку, восени і напровесні. Ми готові це довести кожної хвилини дня і ночі.

БЕДНАРСЬКИЙ І ви готові мене слухатись?

УСІ Ми готові тебе слухатись.

БЕДНАРСЬКИЙ А чому то так?

УСІ Бо ми люди старого гарту. Бо ми воляки білого дня.

БЕДНАРСЬКИЙ Гаразд, дітки. Так знайте: діла не буде.

УСІ О!

БЕДНАРСЬКИЙ Не буде. Розлітайтеся по своїх усюдах.

УСІ О?

БЕДНАРСЬКИЙ Акції не буде. Я затужив. ✓

Музика. Пантоміма. Усі видобувають з-під плащів маски. На місці брів маски мають знаки запитання. Лиш один БЕДНАРСЬКИЙ без маски. Він рішуче стоїть на своєму. Його уловляють. Він рішуче стоїть на своєму.

Дітки, ні! Розбігайтесь по своїх усюдах. Я затужив.

УСІ Беднарський затужив. Ватечко затужив.

ВАВИДЛО О ти, з приторком птиці пелікана на січеному з алябастру чолі! Ти, многомисленною і багатодосвідченою! Що править за причину такого твого сакрального рішення? І чому нас, дітей твоїх малоталанних, позбавляєш ти невимовної радості бачити тебе у провіді нашого ураганно-блискавкотворного діла? О! О!

УСІ О! О!

ВЕДНАРСЬКИЙ Во все дурне. Ви теж дурні. Один я розумний. Але що з мого розуму, коли всі дурні!

ВАРАН-СОКІЛ Чи ти остаточно певен того, князю?

ВЕДНАРСЬКИЙ Певен. Я певен того так, як того, що в цьому світі вже нічого не буде. Дітки, світ обкружив повне коло і загнавсь носом у власну гузницю. Так сказано у пророків. Ніхто більше не відкрис закону тяжіння. Не відкрис, бо на всі випадки вже вигадано теорію відносності. Ніхто не проголосить більше диктатури. Ніхто, бо всі знають: рано або пізно навіть найбільш граціозного диктатора повісять за ноги. Бо немає вже, дітки, великих людей. Немає і не буде. Учора я читав у газеті, що не буде більше ані надлюдей, ані підлюджів. Будуть самі тільки співлюди. Он як.

СВИНЯЧЕ ВУХО Як же ти, владарю, кажеш: немає великих людей? Таж є і нині багато королів, полководців, прем'єр-міністрів. Вони керують, плекають задуми, телевізійно промовляють і навіть пишуть мемуари. І, щоб далеко не ходити: ти. Хіба ти не велика людина?

ВЕДНАРСЬКИЙ Друже мій, Свиняче Вухо! Я завжди знав про твій нахил до підлизайства. Без перерви брехав ти у вічі, думаючи протилежне. Та тут ти напрочуд маєш слухність. Я велика людина. І все таки враховуйте: я остання велика людина. Ми з вами, ми лицарі білого дня, скокарі, домушники і ведмежатники, ми, носії потужної вдачі, гумової витривалості і різьбленої індивідуальності, — ми останні великі люди.

УСІ О Беднарський, о! О Беднарський, о!

ВАВИДЛО Ти нас, князю, розворушущ. Ти силущ наше поширене до безмежності серце тремтіти і стрясатися в океані гордопишної самопошани.

ВАРАН-СОКІЛ Але якщо ми справді великі люди, ми повинні подбати про спадкоємців. Не можна ж так, князю.

СВИНЯЧЕ ВУХО Ми не можемо отак собі плюнути і піти у небуття.

ВЕДНАРСЬКИЙ Не можете? Ха! У тебе є годинник, Блехмане?

ВЛЕХМАН Я впустив його сьогодні у водогонку руру і вже не витяг.

ВЕДНАРСЬКИЙ Шкода. Я його пам'ятаю. Золота корона і кошлаті візерунки.

СВИНЯЧЕ ВУХО Він був трохи старомодний у Блехмана.

ВЕДНАРСЬКИЙ І три літери на ньому: М, Д, К. Чи так?

ВЛЕХМАН Абсолютно так.

ВЕДНАРСЬКИЙ Шкода. Спитай у того старого, котра година.

ВЛЕХМАН Чи не будете добрі, пане, сказати мені, котра година?

МАКСИМУС А — — Прошу вас: за три хвилини дванадцята.

БЛЕХМАН Сердечно вдячний вам, пане.

МАКСИМУС О, прошу дуже, прошу дуже.

БЕДНАРСЬКИЙ Ще три хвилини. Трагедію грають рівно о дванадцятій. Ха — до біса! Ви бачили цього старого?

УСІ Атож. Ми бачили його, Беднарський.

БЕДНАРСЬКИЙ Хлоп'ята, спиніть його, спиніть!

СВИНЯЧЕ ВУХО Геґ! Пане! Геґ!

БЕДНАРСЬКИЙ Ось вам привід. Це втілення кінця світу, цей старий чмур. Напевно — відвічний поштовий урядовець. Або шур з митної управи. Ні, таки поштовик.

МАКСИМУС Ви кликали мене, мій пане?

БЕДНАРСЬКИЙ Переконайте його, що він велика людина. Негайно переконайте.

СВИНЯЧЕ ВУХО Я дуже прошу вас вибачити мені, пане. Але я просив би вас не відмовити дати мені ваш підпис на пам'ять. Ось тут, у моєму записникові.

МАКСИМУС Хе, хе, молодий чоловіче. Добре, коли молоді люди жартують.

БЕДНАРСЬКИЙ Негайно переконайте його, що він велика людина. І коли вам пощастить — —

БАРАН-СОКІЛ Ми ніскільки не жартусмо, пане. Ми дуже добре знаємо, хто ви такий, хоча ваша всім відома скромність — — Я теж проситиму ваш підпис.

МАКСИМУС Голубе, що значить мій підпис! Стара людина, тридцять п'ять років працює з дня на день у поштової управі — —

БЕДНАРСЬКИЙ Чи я не казав! І, напевно, бездітний.

БАРАН-СОКІЛ А діточкам як ідеться?

МАКСИМУС Не маю жадних.

БАРАН-СОКІЛ Але ж ви одружені.

МАКСИМУС Атож, уже тридцять років. Дітей не маю жадних, ні.

СВИНЯЧЕ ВУХО Але як воно так, пане, ви такий справний урядовець, а сьогодні вийшли з місця праці, не дочекавшись дванадцятої години?

МАКСИМУС А — — Ваша правда, ваша правда. Я спитався дозволу в начальника відділу, як же.

БАРАН-СОКІЛ Ти схидний, Свиняче Вухо.

БЕДНАРСЬКИЙ Я завжди казав, що за словами він таїть власну думку.

МАКСИМУС Я людина дисципліни, молодий чоловіче. За тридцять п'ять років жадної догани. Я людина дисципліни, як же.

ВАРАН-СОКІЛ Тим краще, тим краще. Ваша праця непомітна, але та ваша неймовірна енергія, яка — — Я проситиму не відмовити мені у підписі. — Та неймовірна енергія, яка світиться з ваших очей — —

БАВИДЛО Той палахтливий вогонь повіки незгасенного творчого напруження, який сповнює вашу душу, який дає вам безмір надхнення і звисочує вас понад голови щоденних людей, цей вогонь може походити лише з тих відвічних джерел, де народжуються провидці, відкривачі, оновники людства.

МАКСИМУС Хе, хе, молоді люди. Добре, коли молоді люди жартують.

БЕДНАРСЬКИЙ Переконуйте, переконуйте! Що? Пощастило?

ВАРАН-СОКІЛ Ти був слухний, князю. Він утілює.

БЕДНАРСЬКИЙ Уся немірність усіх часів та просторів інкарнувалась у цьому людському опудалі. В його просмерджених на гумовій подушці штанах. В його злинялих нарукавниках. В його чотирнадцять день тому підстриженій бороді. Жадних ілюзій. Жадної фантазії. Жадних намагань зламати своє життя і почати його наново. Жадної амбіції озватися до людей дзвінким голосом. Показати їм казку. Розповісти їм про те, що вони кожен можуть розгребати на дні змиршавілих душ своїх. Я затужив, дітки. Тужіте разом зо мною. Ділу не бути, дітки. Розбігайтесь по своїх усюдах, ви, останні видатні люди всесвіту! Розбігайтесь, бо великість ваша смішна в оточенні пересічного. Ви придатні бути лише комедіянтами, блазнями на сцені. Будьте ж блазнями! Нам належить лише голосно вмерти. З гомоном. Під жалобне биття склянок. Розбігайтесь, розлітайтеся і гукніть хором, свисніть на всі боки: великих людей нема!

УСІ I-i-gaga! I-i-gogo! В усі кінці! В усі країни! Усім, усім, усім: великих людей нема! Немає великих людей!

2

МАКСИМУС Немає великих людей.

ЖІНКА Наздолужуй хлібом. Не кажучи про те, що хліб сам із себе здорова їжа, він служить пробним каменем. З'їв, не запекло —

значить, здоровий шлунок. З погляду шлунок, в якому не пекло від звичайного житнього хліба, у моїй родині найкраще стояла справа з дядьком, батьковим братом. Навіть ще краще, ніж з братом діда з батькової сторони. А той же був славнозвісний у нашої родині своїм мітичним здоров'ям. Але ти теж сказав був щось?

МАКСИМУС Нічого я не казав. Отак-о собі. Якби ж то великі люди так валялися на кожному кроці на площах, і їхні підписи — — хе, хе. Велика людина це багата людина. Власне авто. Не річними внесками, а відразу куплене авто. Велика людина ходить до кіна і танцювати, он що. Хе, хе. Велика людина не купус картоплю на базарі.

ЖІНКА Картопля дешевшає. Я тобі скажу радісну новину: сьогодні картопля по двадцять п'ять.

МАКСИМУС От бач, великі дбають за маленьких. Хто пак у нас тепер міністром? Ага! Справді велика людина. От у кого б підписа попросити.

ЖІНКА Обов'язково надолужуй хлібом. Хліба нам вистачає.

МАКСИМУС З хлібом ситніше. Маш правду.

ЖІНКА Я завжди маю правду. Тільки ти не завжди визнаєш її.

Смст: «Немає великих людей!»

Ти вже йдеш?

МАКСИМУС Ні — — А котра хіба година?

ЖІНКА За дев'ять хвилин перша. На мою думку, ти ще маєш час.

МАКСИМУС Атож. Я маю ще час.

ЖІНКА Доїж. Чого ти схопився? Не треба схоплюватися, не доївши.

МАКСИМУС Власне. Що ще є?

ЖІНКА Ще є друга страва. Чи ти не хочеш другої страви?

МАКСИМУС Їстиму. Давай.

ЖІНКА Картопля. І тут помідоровий соус. Їж. А мені ще треба на городі.

МАКСИМУС Жінко!

ЖІНКА Тобі ще щось треба?

МАКСИМУС Ні. Де мій рушник?

ЖІНКА Нащо тобі рушник? Рушник в умивальні. На другому з шістьох гачків, відразу направо, як зайти. На підлозі пролито трохи води, я не встигла витерти. Витру, коли повернуся з городу. Зайшовши до умивальні, ступай з лівої ноги, щоб була опора у правій. На мокрій підлозі можна посковзнутись і дуже сильно вдаритись.

МАКСИМУС Чистий рушник? Та я, власне, так.

ЖІНКА Чистий, чистий. Я завчора якраз перемінила. Ти сьогодні, як звичайно, увечорі? Досить дивно запитання про рушник, мушу виразно відзначити. Виходить, що ти сьогодні дивний. Ти рідко буваш дивний. Я їду на город.

МАКСИМУС Я увечорі, як звичайно. Чи вона помітила щось? Чи ні? Мабуть, ні. Таки ні. Запитання про рушник вона тільки відзначила, більш нічого. Я жив з нею тридцять років, з цією істотою. За дев'ять день буде рівно тридцять років.

Музика.

За морями лежать розлогі материки. Робінзон і П'ятниця.

Музика.

Мені п'ятдесят шість років. За місяць і чотири дні буде рівно п'ятдесят шість років. Друга страва: картопля і — помідоровий соус. Не треба скоплюватися, не доївши. І рушник. Рушник неодмінно.

Музика.

За морями лежать розлогі материки. Острів скарбів. Сяє пісок.

Музика.

Сяє, сяє пісок.

Музика.

Цікаво, коли людина божеволіє, чи вона свідома того? Один лікар мені казав, що ні. Лікар казав, коли людина усвідомлює своє божевілля, то то певна ознака, що людина не божевільна. Хе, хе. Рушник і острів скарбів. Де він, справді, той рушник? Чи зміщується він у кешені, коли його зібгати? Чистий в умивальні, але абсолютно чистий у шафі. Пальто на руку, поперек руки. Якщо людині не п'ятдесят шість років, а, наприклад, тридцять шість, то вона, гадаю, ходить значно швидше. Авжеж, значно швидше і значно жвавіше. І йде вона не перед себе, а ухилиється, обертається, роздивляється на всі боки, кланяється, ось так. Пальто на руці. Ось так. Ага, і дзеркало! Маленьке люстерко, кешенькове, і прилад до голення. То все зручні

речі, змішуються у боковій кешені. Люстерко. З люстерка щетиняться борода. Чотирнадцять день тому підстрижена борода. Як знімають бороду? Її зістригають. Потім чисто виголюють. Довга процедура, що потребує теплої води. Але коли людина вхоплена однією неподільною думкою, час для неї біжить непомітно. Тоді час дорівнює нулеві. Бо що таке час, як не певний квадратний стан людського мозку? У театрі це знають. Тому актор, щоб відбутися на очах у глядачів чудесний акт відмолодження, не чекає на виправдання часу. Він просто бере — чирк! — і нема бороди.

Музика.

Тепер я на крок вище. Кілька ще кроків, кілька ступнів. П'ять або шість. Ну ж бо! Прижмуривши очі!

Музика.

Ще крок. Ще один. Ще один.

Музика.

Я сам не раз і не два зустрічав людей, що їм ніколи не можна дати їхніх років. Більше. Або менше. І саме тут поле для найглибшої містерії маскуванія. Трагедія почалась о дванадцятій годині. Комедія починається о першій. Рівно перша година чотири хвилини. Гал-льо-гоп!

Музика.

Дозвольте, пане начальнику, мені відійти на півгодини раніше. Що, прошу? Так, передобідня пошта вся розкладена. Дякую слухняно. І ти, старенька, звикла, сухенька моя, пахнеш комодом і ванілем, картопля по двадцять п'ять! Шкода. Тяжко шкода. Ти напевно збожеволіла, бо ти не усвідомиш свого божевілья. Але і я не можу. П'ятдесят шість років буває тільки раз на житті. Я не винен, що мене створено людиною. Я не винен, що мене створено свобідною людиною. Я винен тільки у власній неволі. Прощавай же. Переживи, якщо зможеш. Зрештою, в тебе завжди є спромога виправдатися перед людьми. Знай напевно, що божевілья іншого, навіть коли це твій власний чоловік, ти можеш усвідомити кожної хвилини.

Музика.

МАРТИН — — ти можеш усвідомити кожної хвилини. Залежить від тебе. Стінка між людьми тоненька, недійсна. Я хотів би висловити, але не завжди людині дано. Ти не слухасш мене?

ТАІСА Ні, я слухаю.

МАРТИН Дитя мос, мої задуми, мої постійні недійсні задуми! У мене душа займається від жаху, коли я думаю про тебе. Бути зо мною з року в рік. Спостерігати у собі це втікання років. Чого б ти могла досягнути, якби правильно почала у дев'ятнадцять років. Ти плачеш?

ТАІСА І не думаю.

МАРТИН Мене розривають мої задуми. Ти знасш, яке щасливе було б людство, живши у будованих мною містах. Мене розривас ця думка. Я гадав, тут, на околиці міста, оподалік він кін і трамваїв, нам буде легше. Але купи паперу так само зростають по кутках. І так само ніхто їх, крім мене, не перегортає. Жах, люба, жах! Якби ж то я був сам!

ТАІСА Ти кожної хвилини можеш бути сам.

МАРТИН Хочеш мене покинути? Покинь, люба. Без мене буде тобі краще.

ТАІСА Чи я тобі було б краще?

МАРТИН Я вже кілька разів уявляв собі себе без тебе. Безмежна чорнота. Хочеш мене покинути?

ТАІСА Я тільки так це сказала.

МАРТИН Але ти мене покинеш. Я знаю. Покинеш, адже так?

ТАІСА Не знаю. Не думаю.

МАРТИН Що?

ТАІСА Не думаю. Не думаю, щоб я тебе покинула.

МАРТИН Ти не нарікаєш на мене, що я не беру працю?

ТАІСА Яку працю?

МАРТИН Якунебудь працю, що давала б гроші. Не нарікаєш, ні?

ТАІСА Ні.

МАРТИН Але чи ти знасш, чому я того не роблю?

ТАІСА Не знаю. Мені тебе шкода.

МАРТИН Коли тобі мене шкода?

ТАІСА Не знаю. Коли ти працюєш над своїми проєктами.

МАРТИН А в інший час ні? Ти мене не любиш? Ні?

ТАІСА Не знаю.

МАРТИН Якби ж я знав, що ти мене любиш! Як колись. Як у перші роки.

ТАІСА І що воно б тобі дало?

МАРТИН О, що б дало! Ціле життя б дало.

ТАІСА Не кажи так. Спімо краще.

МАРТИН Чому так не казати?

ТАІСА Бо мені неприсмно слухати.

МАРТИН Скажи мені, хіба ми не могли б досягнути інакшого стану? Якщо мої проскти не стають дійсністю всіх людей, то вони принаймні могли б стати нашою дійсністю. Водая нашою. Мої проскти. Мої мрії. І твої теж. У тебе були розквітлі, ясні марива. Чому ти мені більше про них не оповідаєш? Кожна дівчина носить мрію про принца, який прийде по неї. Твій принц, я знаю, був світлооский і у матроській фуфайці. Де він, гай-гай! Чому я про нього більше не чую?

ТАІСА Мій принц був дужчий за всіх і кращий за всіх Він умів змусити повірити в нього такого, яким він себе бачив сам. То нічого, що насправді він був худорукий і, разом з тим, дещо присадкуватий. Мого принца вбили з заздрости і поховали в бочці з оселедцями, яку поставили у знечещеному соборі. Що ще тобі про нього сказати?

МАРТИН Так чому ж не кінчаєш? Во, мовляв, прийде час, і до тебе у вікно — —

ТАІСА Бо того ніколи не буде. Він ніколи не постукає у вікно.

МАРТИН А як постукає?

ТАІСА Він ніколи не постукає у вікно, чуєш!

МАРТИН Стривай — — Хтось стукає у вікно!

ТАІСА Справді? Ха-ха, він!

МАРТИН Не смійся. Чекай. Я встану. Хто там?

МАКСИМУС Я.

МАРТИН Хвилинку — — Що вам треба?

МАКСИМУС Ви знаєте мене? Бачили колинебудь?

МАРТИН Ні. Думаю, що ні.

МАКСИМУС Вдивіться якомога точніше. Світло вашої лямпи падає просто на нос обличчя. Бачили ви мене колинебудь?

МАРТИН Ні. Думаю, що ні.

МАКСИМУС А ваша дружина?

МАРТИН Вона роздягнена. Таїсо, накрий на себе щось і заглянь сюди.

МАКСИМУС Чи бачили ви мене колинебудь?

ТАІСА Ні. Думаю, що ні.

МАКСИМУС Хвала Богові. Я вас бачив один раз на житті. Чотири роки тому, на вашому весіллі. Ви жили в іншій частині міста. Я проходив тепер і почув ваші голоси крізь вікно.

ТАІСА Ви мандруєте здаля?

МАКСИМУС Я їду цілий день. Від першої години дня.

ТАІСА Тепер за три хвилини дванадцята ніч. Ви можете у нас переночувати.

МАКСИМУС Не знаю. Мабуть, ні. Я ще не зовсім перевіряв свої спроможності. Можливо, що моя присутність приносить нещастя.

ТАІСА Я не боюся. Ми не боїмося. Ми воліємо нещастя.

МАРТИН Ну, добре.

ТАІСА Що таке?

МАРТИН Він ночуватиме у нас. Так краще.

Музика.

МАКСИМУС Я дозволю собі зайти через вікно.

МАРТИН Я зараз відчиню вам двері.

МАКСИМУС Коли ви хочете зробити мені ще одну ласку, то дозвольте проробити цю невеличку вправу. Скок через вікно. Налейте також до перевірки спроможностей. Обережно, увага! Тут щось написано крейдою на підвіконні.

МАРТИН Це мої записи. Скачіть сміливо.

МАКСИМУС Я не хотів би їх затерти. Я буду обережний. Гоп! От і готово.

Музика.

МАРТИН Так, добре. В нас була ще ковдра.

ТАІСА Там. У передпокої. У великій скрині.

Музика.

МАКСИМУС Вас зовуть Таїсою?

ТАІСА А вас?

МАКСИМУС Я Максимус.

ТАІСА Максимус.

МАКСИМУС Я пам'ятаю вас. Я був у відрядженні і зайшов до церкви. Як пав'яча пір'їна, стояли ви. Були ви кучерява і ненаситна.

ТАІСА Тепер я стара.

МАКСИМУС Я теж. Як океан. Скільки мені, на ваше око, років?

ТАІСА Я не знаю. Тридцять. Може, тридцять п'ять.

Музика.

МАРТИН Ковдра. Оберніться до мене. Оберніться обидва. Ну добре. Хай буде так.

Музика.

4

ЛІЛІ Хай буде так. І скільки ти отак-о встигаш до обідньої перерви?

МІМІ Вісімнадцять.

ЛІЛІ Ніяк не можу наздогнати. Я п'ятнадцять, п'ятнадцять з половиною. Як у тебе цей палець їде?

МІМІ Отак. З цього сюди.

ЛІЛІ Отже, оцей рух зв'язаний з оцим?

МІМІ Цей з оцим.

ЛІЛІ Техніка! Ніяк не можу насобачитись. Я читала, одна друкарка вмів бити всіма двадцятьма пальцями рук і ніг. Це щось! Знач, я закохана в нашого редактора.

МІМІ Так.

ЛІЛІ Я б так охоче крутонула з ним. Але відьмиця, його відьмиця не пускає його з ока ані на мить.

МІМІ Так.

ЛІЛІ Розумний. Широко освічений. Чоловік із чаром. І він з тих, що їм ніколи не можна дати їхніх років. Зберігся здорово. Страшенно люблю таких. Його промови проти війни! В усій країні повно прихильників.

МІМІ Так.

ЛІЛІ А вона його муштрус, а вона його муштрус! Знач, у мене враження, вона хоче його нагальванізувати.

МІМІ Тихше.

МАКСИМУС Я страшенно щасливий. Непоборний досі бастион з гучом повалився. Мусиш визнати, тут не без моєї заслуги.

ТАІСА Ти був незрівняльний.

МАКСИМУС Мої партійні колеги будуть задоволені. Ось вони, до речі.

ПАРТІЙНИЙ КОЛЕГА ДОВГИЙ Товаришу Максимусе, ти незрівняльний!

ПАРТІЙНИЙ КОЛЕГА КОРОТКИЙ Гратулюю, товаришу Максимусе!

ПАРТІЙНИЙ КОЛЕГА ДОВГИЙ Ми їх тепер припремо до стіни. Згряя привілейованої офіцерні, яка хоче на крові і поті народному — —

ПАРТІЙНИЙ КОЛЕГА КОРОТКИЙ І бюрократичний апарат, який зріс на народному горбі — —

ОБИДВА ПАРТІЙНІ КОЛЕГИ Але народ, трудящий народ не допустить — —

МАКСИМУС О, народ! Я промовлю тепер просто до народу. Народ зібрався нанизу перед приміщенням редакції. Ідіть на площу. Слухайте мене.

ОБИДВА ПАРТІЙНІ КОЛЕГИ Ми йдемо, товаришу Максимусе. Щастя, товаришу Максимусе. Ти будеш незрівняльний, товаришу Максимусе.

ТАІСА Приготуйся. Підтягни краватку. Хоча, ні! Так ліпше. Трохи волосся розкуйовдь. Оцю прядку — її час до часу відкидай з чола. Але безпосередньо. Невимушено. І не дуже часто.

МАКСИМУС Таісо! У мене стільки сил! Я їм скажу про ті скарби, що в кожного з них на дні душі дрімають. Про людську гідність і так далі. Про право народу не слухатися свого уряду і так далі. Я розворушу, я розгорну їх. Ти не знаєш, що я можу. За рік життя з тобою я опанував те, що опановують десятиріччями. Я прочитав «Божественну Комедію», «Капітал» і «Занепад Заходу». Я вистудіював світову географію. Я знаю напам'ять життєпис кожного видатного дипломата сучасності. Я вивчив англійську мову — —

ТАІСА Повтори ще те вчорашнє.

МАКСИМУС Будь-ласка: to get rid of all the terrible results of this event which disturbed — —

ТАІСА — — disturbed — —

МАКСИМУС — — disturbed — —

ТАІСА «О», «о!» Не «дістербед», а «діст'обт». «О», «діст'обт.».

МАКСИМУС — — діст'обт — —

ТАІСА Добре.

МАКСИМУС — — disturbed the whole society and called out a great interest of the scientific institutions, you — — Таїсо, я хочу жити, чу-сш! Таїсо, увесь світ, усі моря і всі равлики, що в них, усі тигри і всі коти можуть належати нам з тобою! О — — you must first of all, you must first of all — — Таїсо, я хочу жити!

ТАІСА Іди, любий, на тебе чекає народ. Іди. Краватку лиши так.

МАКСИМУС Вперед! Ти зараз чудо бачити будеш.

ТАІСА Іди ж. Панночко, редактор Максимус просить вас стати йому за особисту секретарку.

ЛІЛІ Мене?

ТАІСА Ні, вас.

МІМІ Мене?

ТАІСА Вас. Він потребує допомоги. Кількість роботи пересягає межі його спроможностей.

МІМІ Авжеж, пані. Я розумію, пані.

ТАІСА Ви згодні, чи не так?

МІМІ Так, пані. Дякую, пані.

ТАІСА Відразу після промови приймете справи у мене. Увага!

Музика. Фільм: маска.

ГОЛОС (уповільнений) Він звертається до народу. Народ це я. Я нарізаю карби на станку найбільшої машинобудівельної виробні в країні. Щодня тридцять вісім накарбувань, вісімнадцять до обіду, двадцять по обіді. Я батько двох дітей, вісьмох і шістьох років. Якщо воєнна машина, проти якої він закликає боротися, буде пущена в хід, вона може вбити моїх дітей і мене самого. А без моїх накарбувань не зможе рушитись ані одна машина. Я не дозволю цій машині піти в рух. Я боротимусь проти неї всіма моїми силами.

Музика. Фільм: інша маска.

ГОЛОС (уповільнений) Він звертається до народу Народ це я. Я батько дванадцятьох дітей, і в мене самого є батько і брат батька, і всіх їх я мушу утримувати. Він справді говорить проти війни, проти тієї війни, яка останнього разу розтоптала моє і без того неврожайне поле, а тепер хоче зробити це знов. Я бачу тепер, що і в місті є поважні люди, які не хочуть війни. З новою надією боротимусь я проти війни. Коли цей чоловік закінчить свою промову, я крикну йому: слава!

Музика. Фільм: інша маска.

ГОЛОС (уповільнений) Він звертається до народу. Народ це я. Звичайно, що народ це я. Я ні в чому не вишколений і не маю правильної освіти. Але все, що мені доручають, я виконую точно, вчасно і акуратно. Без моєї акуратності ніяка війна неможлива. Якщо я не захочу, війни не буде. А я її не захочу. Коли він закінчить, я беззастеречно підтримаю його і гукну йому: слава!

Музика. Фільм: інша маска.

ГОЛОС (уповільнений) Він звертається до народу. Нема ніякого сумніву в тому, що народ це я. Я ніколи не схильний піддаватись масовому психозові. Міні начхати на всі кляси, стани і суспільні заботи. Я можу спокійно чхати на все те, бо я знаю, що нація не може існувати без мого права на найгострішу критику всього існуючого. Без мого дозволу війни не буде. А я не дам дозволу. Бо мене злість бере, що біля державного керівництва стоїть зграя багатой офіцери і що їй приступні ті блага, які неприступні мені. Я цілком свідомо підтримаю промову цієї рішучої і зухвалої людини.

Музика. Фільм: інша маска.

ГОЛОС (уповільнений) Він говорить до народу. Воно не повинно б мене торкатися. Бо, певна річ, я ніякий не народ. Але мені до того подобається, як він розтуляє рота при звукові «і», що я не можу втриматись від вияву найгарячішого захоплення. З усієї моєї істоти я вигукну йому: слава!

Музика. Фільм: безліч масок.

ГОЛОС МАКСИМУСА — і тому я закінчую проголошенням цього вашого простого, але такого ж безмежно багатого права: права жити! На ваше невід'ємне право змовився гурт тупих і жорстоких людей. Вони хочуть втягнути вас у подію, яка знову кинула б вас на край катастрофи. Знову запанував би стан, протилежний і суперечний з природою людською: стан війни. У вечірньому надзвичайному випуску ви ще раз прочитасте ці слова: не віддавайте нікому вашого священного права жити у мирі! Я кличу вас: вперед! Геть нерозумні і злочинні уряди! Нехай живе мир між народами світу!

УСІ ГОЛОСИ Слава!

Музика. Чоловічий хор на п'ятиголосу мелодію Палестрини: «Terra tremuit et quievit, dum resurgeret in iudicio Deus, alleluja.»

Музика. Фільм, уповільнені кадри: безліч масок.

ГОЛОС МАКСИМУСА — — і тому я не хочу тішити вас ілюзією. Ні, ворог сильний. Ворог могутній. Ворог жорстокий. Криваві подвиги Аттіли та Чингіз-хана у своїй сукупності бліднуть перед його кривавими подвигами. Застосовуючи погрози, брехню та підступ, розділюючи і нацьковуючи, нападаючи без оголошення війни, він проковтнув уже одну по одній малі сусідні держави. Тепер його зуби лягли на наші кордони. Ми вже бачили блиск його хижих очей з-під заборона шолому на весінній конференції, де ми намагалися дійти згоди. А тепер нас відчутно огортає крижаний подих його ненаситних уст. Війна буде тяжка. Війна буде нестерпна і для багатьох з нас фатальна. Я кажу: для багатьох. Я не кажу: для всіх. Нація невмируща. Переверот, який відбувся півроку тому, який покликав до дії новий уряд і нові форми життя, який видобув з надр і розгорнув на всю ширинь творчі сили найширших мас народу, — цей переверот поклав початок новій ері у житті нації. Пам'ятаймо, що війна сьогодні це священний обов'язок кожного з нас, хто любить мир і шанує свободу. Пам'ятаймо, що воляк, що офіцер це еліта народу. Пам'ятаймо, що в цей страшний, у цей грандіозний час — —

Музика. Фільм: маска.

ГОЛОС (уповільнений) Він каже, що офіцер це еліта народу. Він говорить про мене, бо в останній війні я мав ранг сержанта. Я змію метати гранати не сугірше, ніж нарізати карби. Можливо, що я загину. Можливо, що загинуть і мої діти. Але можливо, що будемо жити і я, і мої діти. І тому я буду воювати. Бо я нізащо не хочу панування ворога.

Музика. Фільм: інша маска.

ГОЛОС (уповільнений) Він каже, що офіцер це еліта народу. Він говорить про мене і про моїх родичів. У передостанній війні я був сержантом. В останній війні сержантом був мій старший син. Можливо, що в цій війні мого старшого сина вб'ють. Можливо, що вб'ють

і мене самого. Але якщо того не станеться, то ми — мій син на війні, я працюю в полі — ми прислужимося до перемоги над ворогом. Панування ворога над моїм, нехай і неврожайним, полем я не хочу нізащо.

Музика. Фільм: інша маска.

ГОЛОС (уловімьнекий) Він каже, що офіцер це еліта народу. Ясна річ, він каже про мене. Бо хоч я і ніякий не офіцер, ніколи ним не був і не буду, проте жаден офіцер не обійдеться без моїх послуг під час війни. Тільки завдяки моїй акуратності війна відбудеться доцільно і пляномірно. Ну, і жадного сумніву не може бути в тому, що я патріот, і панування ворога не хочу нізащо.

Музика. Фільм: інша маска.

ГОЛОС (уловімьнекий) Він каже, що офіцер це еліта народу. Мені начхати на всяку еліту, бо єдина еліта це я. Але якщо я раз-у-раз незадоволений з порядків, які існують у нашій країні, то це, звичайно, дитячі байочки супроти того, що було б, якби переміг наш великий ворог. О, ні! За його режиму мені велося б тільки у тому випадкові, якби я йому служив. А я цього нізащо не хочу. Він ще тупіший, він ще дурніший, ніж наші керівники. Ні. Ні. Цей чоловік демагог. Мене особисто він, звичайно, ні на який бранний подвиг не спровокує. Але я його цілком свідомо підтримаю словом.

Музика. Фільм: інша маска.

ГОЛОС (уловімьнекий) Він каже, що офіцер це еліта народу. Зрозуміло, що це не про мене. Але він такий симпатичний, і в нього такий чудовий звук «і», що я гаряче підтримаю його. А, може, і на війну піду. Санітаркою в обоз абощо.

Музика. Фільм: безліч масок.

УСІ ГОЛОСИ Слава!

ПАРТІЙНИЙ КОЛЕГА ДОВГИЙ Товаришу Максимусе, мос здоровлення! Справа свободи, справа найсвітліших ідеалів людства — —

ПАРТІЙНИЙ КОЛЕГА КОРОТКИЙ — — цей ентузіазм мас, цей незрівнянний вияв патріотичних почуттів — —

ПАРТІЙНИЙ КОЛЕГА ДОВГИЙ — — блисучий, абсолютно блисучий стиль твоєї мови — — Ми не будемо перешкоджати. Ти маєш силу праці.

ПАРТІЙНИЙ КОЛЕГА КОРОТКИЙ Надобраніч, товаришу Максимусе, надобраніч.

ОВИДВА ПАРТІЙНІ КОЛЕГИ Феноменально! Феноменально!

МІМІ Два проскти завтрішньої передовиці. Я залишусь, якщо треба.

МАКСИМУС Так. Хвилину. З думками, з думками.

МІМІ У вас блистки на чолі. Я можу служити своєю хусточкою.

МАКСИМУС Добре.

МІМІ Пробачте мені.

МАКСИМУС За віщо? Пробачити вас? За віщо?

МІМІ Так. Я штовхнула вас у щоку. Але я не те хотіла сказати. Дозвольте вам задати одне запитання.

МАКСИМУС Будь-ласка. Я щось хотів — — Ага, записник.

МІМІ Ось він. Насуваються страшні події. І поки станеться щось, я хотіла б знати одну річ. Коли півроку тому мені переказано, що ви хотіли бачити мене вашою особистою секретаркою, то — — Мені це треба знати — — Ініціатива походила від вас чи — —

МАКСИМУС Чи — — Для чого воно вам?

МІМІ Так, просто. Бо я вас люблю.

МАКСИМУС Ви мене любите? Тобто, як ви мене любите?

МІМІ Так, як може любити жінка, що живе одним-сдиним образом.

МАКСИМУС Але ж я одружений.

МІМІ Боже мій, яке це може мати значення? Таж ніхто інший, як саме ви знаєте, що бувають моменти, коли можна бути цілковито спокійним у гріху.

МАКСИМУС Кожен фаховий убивця цілковито спокійний у гріху.

МІМІ О, ні! Він завжди цілковито занепокоєний. Спокійний у гріху лише той, хто з гріха бере для себе так, щоб не було шкоди іншому. Що я можу забрати у вашої дружини?

МАКСИМУС Звідки ви така мудра, Мімі?

МІМІ Не кажіть на мене Мімі. Я вигадала для себе інакше ім'я: Арівана. Лілі і Мімі, нас було двос дружок у редакції. Але поки вона безнастанно щебетала про вас, я мовчала. Вже тоді я знала, що моє почуття до вас не має ані тієї схожості з її почуттям. Ви бачили, яка я вам вірна. Я переживаю кожен рядок, що ви пишете. Кожне слово, яке ви вимовляєте, я вдихаю, мов озон. Я прошу вас про одне, вперше на житті і напевно востаннє: подаруйте мені що ніч.

МАКСИМУС З думками, з думками. П'ятдесят п'ять тисяч думок. Треба ж мати особливий настрій!

МІМІ Я створю вам особливий настрій. Я створю для вас усе, бо я маю дуже багато сил. Лиш подаруйте мені себе на одну хвилину.

МАКСИМУС Добре. І тоді?

МІМІ Нічого. Я буду далі вашою секретаркою. Скажіть: Арівана.

МАКСИМУС Арівана. Арівана. Арівана.

МІМІ Там. На терасі. Там стоять у вазонах кактуси.

ТАІСА Мій принц був дужчий за всіх. Він був крашій від усіх. Він умів змусити всіх повірити в нього такого, яким він себе бачив сам. То нічого, що він був худорукий. Нічого, що, разом з тим, був він дещо присадкуватий. Мого принца вбили з заздрости. Його поховали в бочці з оселедцями, яку поставили у знещезеному соборі. Що ще тобі про нього сказати, Мартине? Ти сказав тоді: безмежна чорнота. Але ж я не любила тебе, Мартине.

Музика: одна нота.

У твір, у витвір, посланий тобі від Бога, встромлено чужі руки. І ти — ти ж у цей витвір стільки вклала клаптиків душевної іскристої тканини.

Музика: одна нота.

Я не любила тебе, Мартине. Мені тільки було тебе шкода безмежно. Тоді, коли ти сидів над твоїми проєктами. У нас із тобою міг би бути син. І у твої задуми могли б повірити інші люди. Що було б тоді? Чорнота. Безмежна чорнота.

Музика: акорд.

Ясна річ: це понад мої сили. Повнотою і беззаперечно ясна річ: це понад мої сили. І о котрій же то годині? О дванадцятій годині. О дванадцятій годині, за три хвилини, ти підходиш до мене назустріч. А чи здала, мандрівче?

Музика. Пантоміма. ТАІСА. Дуже довгий, дуже тонкий шовковий шнурок.

інтермедія з місяцем

(у масках)

ДІВЧИНА Чи здала, мандрівче?

МІСЯЦЬ О, здала. Але я посувався швидко.

ДІВЧИНА Так не пий же води. Вода зашкодить.

МІСЯЦЬ Мені ні. Я Місяць.

ДІВЧИНА То пий з переднього відра. Така прикмета. Здоров будь пивши.

МІСЯЦЬ Чи з заднього не та сама водиця?

ДІВЧИНА Я не хочу тебе зневажати, Місяцю.

МІСЯЦЬ О, байдуже. Місяця не зневажиш. Хіба не бачиш по мені, що здатен я винести зневагу?

ДІВЧИНА Невже й оком не моргнеш?

МІСЯЦЬ Дівчино, адже я Місяць.

ДІВЧИНА То розкажи мені казку.

МІСЯЦЬ Таж, дівчино, я сам казка.

ДІВЧИНА Справді, я такого ще не бачила.

МІСЯЦЬ Коси довгі, бачиш, і пухнасті.

ДІВЧИНА Віі пухнасті.

МІСЯЦЬ Гарний?

ДІВЧИНА Та гарний же.

МІСЯЦЬ Полюби.

ДІВЧИНА Де вже тії ненавиди, як того кохання!

МІСЯЦЬ Як у вас кохаються, розкажи.

ДІВЧИНА Беруть повну жменю руги та й за пазуху. А то ще ромену можна.

МІСЯЦЬ Гарно. Я й не вмів би так.

ДІВЧИНА Але ж і ти ладний.

МІСЯЦЬ У вас тут війна була?

ДІВЧИНА Була, ой була!

МІСЯЦЬ Тато-ненька живі?

ДІВЧИНА Живі, хвалити Бога. А братік — —

МІСЯЦЬ Що братік?

ДІВЧИНА Покалічило. Руку отак гранатою.

МІСЯЦЬ Отак?

ДІВЧИНА До цього місця.

МІСЯЦЬ І багато таких?

ДІВЧИНА Ой багато!

МІСЯЦЬ Дай но ще, дівчино, напитись.

ДІВЧИНА Пий з переднього відра. Здоров будь пивши.

МІСЯЦЬ Спасибі тобі, дівчино. А тут уже поросло.

ДІВЧИНА Тут, атож. Тут — ще ні.

МІСЯЦЬ Ще тут чорно, смаленим пахне.

ДІВЧИНА Дичавиною, попелу повно.

МІСЯЦЬ А земля?

ДІВЧИНА Що земля! Земля нас усіх вигоїть.

МІСЯЦЬ І не буде більше війни?

ДІВЧИНА Чула я, договориються, щоб мир усюди.

МІСЯЦЬ У мирі добре, дівчино. Мир, холодний і чистий, це так добре! Ти не зрозумієш того, дівчино. Мені так гірко на війну завжди.

ДІВЧИНА Ходім до нас у село.

МІСЯЦЬ Не можу я, дівчино.

ДІВЧИНА Та й чом?

МІСЯЦЬ Не можу я, дівчино, з тобою селом іти. Кожен би підходив до нас, щоб торкнутись мого плеча. А я не можу того, бо я Місяць.

ДІВЧИНА А якби я обійняла тебе?

МІСЯЦЬ Не обіймеш, дівчино, шкода й зусиль.

ДІВЧИНА А чого ж як ти говориш, то мені наче води великі дзюркочуть, і так гарно на душі? Наче сумно. А то й ні.

МІСЯЦЬ То добре, дівчино. То дуже добре.

ДІВЧИНА І, знаєш, як подумаю отак про тебе, то й уся душа наче одразу в три пісні вдарить. Сумний ти. А ладний, ладний.

МІСЯЦЬ Чи чула ти колись розмову про Місяць?

ДІВЧИНА Чула, атож.

МІСЯЦЬ Так знай же: на Місяць інколи моляться. Я зовсім не потребую того. На Місяць інколи моляться, вбачають у ньому заступника Сонця. Але Сонце є Сонце. Воно має свої великі стежки. Можна його не любити, бо багато хто у тінь тікає, щоб не засмалитись. Або як має хворе серце, пітніє. Як хто. Сам я люблю Сонце. Дуже люблю. Не тому, що воно світить і гріє, ні. Особливим почуттям люблю я його. Та й ти теж любиш Сонце?

ДІВЧИНА Атож.

МІСЯЦЬ От бач. А! Підківка мені збилась на чоботі. Шкода, я й не бачив. Люби, люби Сонце, дівчино. Може, колись ще й ти доживеш до такого дня, коли воно вийде з-за обрію не як звичайно,

а трохи спізнившись. Але яке то буде прекрасне спізнєння! Ти бо й не знаєш, на які несподіванки воно здатне. Зовсім, як дружина імператора. Ти ще побачиш. Та й взагалі варто спинитися, пождати. На деякий час, може, годі вже йти вперед.

друга днина: навколо гори

1

ЗВЕНИВУДЬЛО Годі вже йти вперед. Можу тут навіть сісти. Отак. Як би назвати цю долину? Вона не коса і не кругла. Ще подумаю. Істи я, здається, не маю нічого. Так мені і треба. Бо я не голосував за війну і, очевидячки, тим самим допустився злочину супроти переважної більшості. Під теперішню пору переважна більшість не Ість. А що немає для мене нічого паскуднішого, як наподоблюватись переважній більшості, то нехай це наподоблення і буде мені заслуженою карою. Я не певен, щоправда, чи у даному випадку моя логіка не кульгас. Але нехай собі. Друга річ, якої абсолютно не зношу, це людська балаканина. З тієї легко зрозумілої причини, що зношу і, навіть можна сказати, дуже шаную власну балаканину. Якщо хто-небудь би тепер до мене — —

ВАЛЕНТИНА Ти що — з цих околиць?

ЗВЕНИВУДЬЛО Масш тобі! Ні, я не з цих околиць. Ідїть до чорта.

ВАЛЕНТИНА Ага, до чорта? Зараз ти переконаєшся, що у такому реєстрі зо мною більше двох хвилин не розмовлятимеш. Хочеш переконатись?

ЗВЕНИВУДЬЛО А вас хїба як звать?

ВАЛЕНТИНА Проблема не в тому. Мене зовуть, щоправда, Валентина.

ЗВЕНИВУДЬЛО Я чув таке ім'я, здається, у минулому сторіччі.

ВАЛЕНТИНА А сам ти в якому сторіччі?

ЗВЕНИВУДЬЛО Коли ви думаете, що у теперішньому, то я беруся вам з таким же успіхом довести, що ми у наступному сторіччі.

ВАЛЕНТИНА Доводь. Але знай: я була вже в усіх випадках і в усіх варіантах. Це гора.

ЗВЕНИВУДЬЛО Ще я крем'яна. І пташки в нїй гніздечка ліплять.

ВАЛЕНТИНА Цього мені і треба. Що ти тут робив?

ЗВЕНИБУДЬЛО Хотів їсти.

ВАЛЕНТИНА Починав щось смажити, чи як?

ЗВЕНИБУДЬЛО Ні. Во не мав що.

ВАЛЕНТИНА Добре. В мене у кешені є консерви з раків.

ЗВЕНИБУДЬЛО З крабів?

ВАЛЕНТИНА З раків, дурню. Ти масш вогонь?

ЗВЕНИБУДЬЛО Ні, але маю кресалку. Ви хіба курите?

ВАЛЕНТИНА Це тебе не торкається. Давай сюди. Ну, так от: я Валентина.

ЗВЕНИБУДЬЛО У такому разі запитання.

ВАЛЕНТИНА Ну?

ЗВЕНИБУДЬЛО Коли ви Валентина, то чому ви така маленька?

ВАЛЕНТИНА Супроти довжини твого язика я справді маленька. Супроти розмірів твого розуму я гігантка. Все? Бо попереджаю: я не зношу чужої балаканини. Визнаю лише свою.

ЗВЕНИБУДЬЛО Точнісінько так само і я. Визнаю лише свою. У такому разі вибачте.

ВАЛЕНТИНА Вибачаю. За віщо?

ЗВЕНИБУДЬЛО За те, що напочатку я послав вас був до чорта. Вас не можна було посилати до чорта, і я каюся.

ВАЛЕНТИНА Дарую. Дай но мені вогню. Ти масш кинджала?

ЗВЕНИБУДЬЛО Мав, але він зламався. В мене звичка була ним відганяти мух.

ВАЛЕНТИНА Якраз для того і мені його було треба. В нас із тобою дійсно грандіозна спорідненість. Але жарти набік. Це гора.

ЗВЕНИБУДЬЛО Ще й крем'яна. І з ластівками.

ВАЛЕНТИНА Але ця гора не мас спини.

ЗВЕНИБУДЬЛО А, може, тут якраз спина?

ВАЛЕНТИНА Добре, тоді вона не мас живота. Ти не пробував її обходити?

ЗВЕНИБУДЬЛО Я саме збирався так зробити.

ВАЛЕНТИНА Чудово. Ти підеш зо мною.

ЗВЕНИБУДЬЛО Дарма праця.

ВАЛЕНТИНА Що, ледащо, ти відмовляєшся?

ЗВЕНИБУДЬЛО З вами я готовий на край світу. Але справа у тому, що я щодо цієї гори збагнув щось.

ВАЛЕНТИНА Що ти збагнув?

ЗВЕНИБУДЬЛО З того боку нема доступу.

ВАЛЕНТИНА Он що? Паршиво. Доведеться пускатися в долину.

ЗВЕНИБУДЬЛО Для чого ж у долину?

ВАЛЕНТИНА Бо там позбирались оті підсвинки. Бачиш, нанизу таверна. Я вхоплю когось із них за каворот, і він покаже нам хід на гору.

ЗВЕНИБУДЬЛО Вам дуже хочеться туди?

ВАЛЕНТИНА У долину?

ЗВЕНИБУДЬЛО Ні, на гору?

ВАЛЕНТИНА Чи мені хочеться? Конечно. Безсумнівно. Невідклично. Хоч би ця гора і розспалася сухою гречаною кашею, я мушу стати на її вершину.

ЗВЕНИБУДЬЛО Коли вже так категорично, то нічого робити. Власне, з мосі істотної огиди до всіх категоричних імперативів я піду з вами. Бо я сьогодні себе караю. Тільки — —

ВАЛЕНТИНА Що тільки? Ти хочеш Істи?

ЗВЕНИБУДЬЛО У тому уділ кожного грасіосо. Але не це мене спинає. Я стоїчний грасіосо. Раки з вашої кешені для мене все-одно, що гола жінка для святого Антонія: їх я зневажаю. Я хочу тільки переконатися, чи справді треба для того, щоб здертися на гору, спершу пуститися в долину.

ВАЛЕНТИНА Треба. Довірся мосму авторитетові. Я бачила вже таку свинську гору в Абесинії. Точнісінько так само: нема живота і доступу. І запам'ятай собі назавжди: щоб здертися на гору, спершу зсуваються у долину.

ЗВЕНИБУДЬЛО Я переможений. Іду з вами. Допоможіть мені встати.

ВАЛЕНТИНА Руку! Як тебе звуть?

ЗВЕНИБУДЬЛО Усього лиш Звенибудьло.

ВАЛЕНТИНА Мелодійне ім'я. Хвалю. Звенибудьло, спуск у долину занадто крутий. Тому мені доведеться сісти тобі на шию. У той час, як ти обережно сповзатимеш на мадам-сиджу — —

ЗВЕНИБУДЬЛО На мадам-сиджу? Себто: на голові?

ВАЛЕНТИНА На сідалищі, дурню. Ти, отже, обережно сповзай на сідалищі і впирайся при тому ногами в усі можливі точки опертя.

ЗВЕНИБУДЬЛО Доцільно і дотепно. Прошу сідати.

ВАЛЕНТИНА З Богом! Вйо-о!

ЗВЕНИБУДЬЛО I-i-rara!

УСІ I-i-rara! I-i-goro!

БЛЕХМАН Хто ви такі?

УСІ Ми злочинці.

БЛЕХМАН Врешете. Ви ніщо. Ділу не бувати.

БАРАН-СОКІЛ За спокій душі капітана!

СІД БЕРВЕДЖ До чорта, за спокій! Капітан живий.

МЕРІ Ой, поясніть, на милість Божу, боцманові!

ДІК РОБЕРТС То вони не про мене, боцмане. У них був свій капітан.

СІД БЕРВЕДЖ Тоді інша справа, сер.

УСІ I-i-rara! I-i-goro!

БЛЕХМАН Тихо. Слухайте. Слухайте ви, злочинці у минулому і досконала ніщота у сучасному і майбутньому. Я не помилюсь, коли скажу: по смерті нашого капітана і генерала, князя і володаря ви мене своїм начальником не визнасте.

УСІ Ні! Ні! Не визнаємо!

БЛЕХМАН Ні, не помилюсь. Ви всі чудово знаєте, що з вас я найбільш витривалий, найбільш досвідчений і так далі. Але обрати мене ватажком не дозволить ваше — —

ВАВИДЛО Свинське підспіддя наших незбагнених душ.

БЛЕХМАН Отож. З мене поганий промовець, ти підказуй. Кажу: не відбудеться тут урочиста передача булави, бо й сама булава взагалі десь пропала — —

БАРАН-СОКІЛ Свиняче Вухо вкрав.

СВИНЯЧЕ ВУХО Ні, ні, не я вкрав!

БЛЕХМАН Ти або не ти, в усякому разі не відбудеться жадних — —

ВАВИДЛО Церемонія.

БЛЕХМАН Отож. Церемонія. Нехай Вавидло тепер виголосить некролог, бо я не змію.

ВАВИДЛО Магарані! Кшатрії! У цей білий-пребілий день, коли ми прикінцевим нашим зойком душевним споминасмо царя царів, цїсаря цїсарів, незабутнього, невідладного з пам'яті, невитирального з мозкових бганок — —

СІД БЕРВЕДЖ Він украв.

СВИНЯЧЕ ВУХО Що я вкрав?

СІД БЕРБЕДЖ Кошробу. Чи оту булаву. Он вона стирчить у нього з-під каштана.

СВИНЯЧЕ ВУХО Ой Господи ж мій! Поясніть боцманові!

МЕРІ Поясніть йому, капітане Робертсе.

ДІК РОБЕРТС Спокійно, боцмане. То не булава.

МЕРІ То ополоник, украдений у господаря. Тут взагалі анархія, боцмане, щоб ви знали.

СІД БЕРБЕДЖ А де господар?

МЕРІ Він у сусідній кімнаті. Він поринув у нікчемство, боцмане.

СІД БЕРБЕДЖ Тоді інша справа.

ВАВИДЛО Отже, такого, що не витирається з мозкових банок. Ви бачили, друзі, я не пив, я майже не брав участі у ваших розмовах. Я сидів осторонь. Величну тасмничість, якою світиться ночами Карібське море, міг би я тут поставити порівнянням із тим станом високої та яскравої тривоги, що охопила мою і, я певен, також і ваші душі ще тоді, о дванадцятій годині дня, коли всіх нас — —

СВИНЯЧЕ ВУХО І головне те, що коли ми князя споминаємо, то як же гостро усвідомлюємо ми при тому нашу власну ницість, нашу огидність, нашу мерзотність, нашу собачість, нашу котячість — —

БАРАН-СОКІЛ Слухай, Свиняче Вухо, іди ти до біса! Покійний князь казав про тебе, що ти лицемір. Я погоджувався. Але я ніколи не знав, що ти схильний до згризот сумління.

БЛЕХМАН Котися геть! Некролог промовляє Вавидло.

ВАВИДЛО Атож, промовляю я. Отже, тоді, о вагітній фатальним плодом дванадцятій годині білого дня — —

МЕРІ Шість!

УСІ Ну?

МЕРІ Шоста!

УСІ Невже?

МЕРІ Збоку іде щось!

БЛЕХМАН Хтось?

МЕРІ Щось. Одна велика людина. Або дві маленькі.

БАРАН-СОКІЛ З боку моря?

МЕРІ З боку гори. Зсувається.

СВИНЯЧЕ ВУХО Клич господаря!

МЕРІ Він не вийде. Шкода я говорити.

БЛЕХМАН Забарикадувати двері!

МЕРІ Пізно — —

УСІ Пані Валентина! О! О!

БЛЕХМАН Володарко! Верхи?

МЕРІ У чоловічому уборі?

УСІ Нехай живе володарка!

ВАЛЕНТИНА Ну, так. Мій коник. Любіть його.

ЗВЕНИВУДЬЛО I-I-gara!

УСІ I-I-gara! I-I-rogo!

ВАЛЕНТИНА Хто ви такі? Мовчите, пєслчі душі, вороняче пад-до, гієни, слимаки, свистуни?

СВИНЯЧЕ ВУХО Володарко, я казав те саме, тільки не так поєтично. Вони не вірили.

ВАЛЕНТИНА Ти казав? Ти казав? Ти ще передо мною звітуватимеш за сорок вісім тисяч метрів полотна на прапори під час поєсної демонстрації. Сядь отам, коло ланцюга, і сиди, поки не по-кличу. Хто у вас старший?

БЛЕХМАН Нема. Мав би бути я.

БАРАН-СОКІЛ Неправда!

ВАЛЕНТИНА Ти теж краще помовчи, знаєш? Де ваш Бєднарський?

БЛЕХМАН Нема Бєднарського.

ВАЛЕНТИНА Що — невже дуба дав?

БЛЕХМАН Не то що дуба дав, а так таки все-одно що я дав.

ВАЛЕНТИНА Кретине, що за синтакса? Кажи ти, Мері.

МЕРІ Ласкава пані, місяць тому князь Бєднарський прислав листа Баранові-Соколові — —

БЛЕХМАН Мені, а не Баранові-Соколові.

МЕРІ Отже, прислав листа Блєхманові з наказом уважати його за мертвого.

ВАЛЕНТИНА Кого — Блєхмана?

МЕРІ Ні. Себе самого. Його, князя Бєднарського, вважати за мертвого.

ВАЛЕНТИНА Ага. Дотєпно. Пізнаю князя. Дайте мені вогню которийсь. І ви негайно визнали його за мертвого?

МЕРІ Ні, ласкава пані. Не негайно. Місяць пішов на те, щоб пережити новину і до неї призвичаїтись. Допіру сьгодні зібрались уперше для поминок.

ВАЛЕНТИНА Уперше? А скільки разів хочете ви справляти тіє поминки.

МЕРІ Приблизно чотири рази. Але ні в якому разі не більше.

ВАЛЕНТИНА Я знала, що ви тут мали злетітись для якогось паскудства. Тільки не могла зрозуміти, чому саме тут?

МЕРІ Щоб видно було море, ласкава пані. І гори. І щоб були моряки.

ВАЛЕНТИНА Де ваші моряки?

МЕРІ Ось.

ВАЛЕНТИНА Появіть мені їх.

ДІК РОБЕРТС Робертс, мадам. Капітан Дік Робертс, штурман дальньої плавби. Бербедж, Сідней Джон Бербедж, мій боцман.

СІД БЕРБЕДЖ Чи смію запитати, як вам ідеться, мадам?

ВАЛЕНТИНА Дякую. Дайте мені вогню. Можете бути тим часом вільні. Не виключено, що ви мені ще знадобитесь.

ДІК РОБЕРТС До послуг, мадам.

ВАЛЕНТИНА Гм. Усе цікаво. Але не так, як я думала. Звенибудьло, що скажеш?

ЗВЕНИБУДЬЛО Перше правило стоїка: не дивуватись. І помітьте: тут повно їстівна, а я й натяком не наводив на тему обіду.

ВАЛЕНТИНА Слушно. Ціную. Але ми не їстимемо з цими кабанюрами. Нам подадуть вишукані страви. Де господар?

МЕРІ Його нема, ласкава пані.

ВАЛЕНТИНА Собібатько, господар цієї недобитої дощами діри? Його нема?

МЕРІ Тобто, він є. Але його все-одно що нема. Він порикує в остаточне нікчемство. Ми господарюємо без нього.

ВАЛЕНТИНА То влаштуй нам із Звенибудьлом обід. Ти знаєш мій смак. Щоб було пиво і палички з тіста. Але Собібатько потрібен мені ще й для інших речей. Покличте мені його, Влехмане.

ВЛЕХМАН Він не прийде, володарко. Була б даремна праця по нього ходити.

ВАЛЕНТИНА Як то не прийде! Навіть коли ви скажете, що його кличу я?

ВЛЕХМАН Він утратив рештки розуму, які мав. Поняття авторитетності стало для нього порожнім звуком.

ВАЛЕНТИНА Але мені таке аж ніяк не подобається. Що йому сталось?

ВЛЕХМАН Він затужив, володарко. Він не прийде, шкода й праці.

ВАЛЕНТИНА Але мені таке абсолютно не подобається. Шакалячі ваші морди так само личать трагедії, як оцюму боцманові перука маркізи. Та боцман з капітаном чесні люди, я добре бачу. А вас я виведу на рейд, можете бути певні. Що то за така шумеро-вавилонська формула: є, але все-одно що нема? Так довго воно не триватиме. Ви мене трохи знаєте. Хто бачив Собібатька востаннє? Ти, Мері?

ВЛЕХМАН Володарко, з ним підтримує стосунки винятково один Пальтіг Пігг.

ВАЛЕНТИНА Хто такий? Що за мара?

ВЛЕХМАН Пальтіг Пігг. Отой блідий юнак, що непорушно сидить біля дверей його кімнати.

БАРАН-СОКІЛ Його ще інакше звуть: Пальтіг Пер.

ВАЛЕНТИНА То як краще?

БАРАН-СОКІЛ Пальтіг Пер.

МЕРІ Ні, Пальтіг Пігг.

ВАЛЕНТИНА Е, до біса вас усіх! Геґ, ти, тютьо!

ПАЛЬТІГ ПІГГ То ви до мене, пані?

ВАЛЕНТИНА До вас, до вас, ваша ясносте. Може, будете ласкаві взяти в ручки ослончик, на якому сидите, принести сюди та й сісти отут поруч зо мною?

ПАЛЬТІГ ПІГГ Охоче, пані. Ослончик потім спорохнявіє.

ВАЛЕНТИНА Коли потім?

ПАЛЬТІГ ПІГГ Не знаю. Потім. Може, за сто років. Коли прийде його час.

ВАЛЕНТИНА Ви завжди аксіомами говорите, мій янголе, чи тільки тепер?

МЕРІ Він страшений песиміст, ласкава пані. Він бачить усі речі відразу вже на їхньому занепаді.

ВАЛЕНТИНА Ага. Дуже важлива властивість. Добре, але поки ви сидите коло мене і поки ослончик під вами ще не розсипався, може, будете люб'язні зважити у вашому прозорому мозкові одну річ. Саме: дуже, дуже, дуже треба мені бачити вашого Собібатька. Ви ж знаєте його? Товстопузий. Червононосий. Такий, як усі театральні корчмарі. Ну?

ПАЛЬТІГ ПІГГ Розумію, пані. Я піду до нього, пані. Потім вони сточуться.

ВАЛЕНТИНА Хто вони?

ПАЛЬТІГ ПІГГ Черевики, якими я ступатиму до тієї кімнати. Та я все таки піду туди.

ВАЛЕНТИНА Хвалю ваш героїчний фаталізм. З Богом, гайда! Ослончик можете лишити тут.

ПАЛЬТІГ ПІГГ Добре, пані. Я лишу ослончик. Його все-одно проїсть черва.

ВАЛЕНТИНА Геніяльно. Але таке мені вже подобається. Гайда, гайда! Обід! Пиво, палички, спаржа з помаранчами, кирки на меду, пудинг з оцтом, — оцет окремо, — боби, раки — — Ні, раки в мене у кешені. Ось масш, Звенібудьло, Іж. Дістань собі кинджала, їх відчиняти. Пістоля я маю сама.

УСІ Володарко! О!

ВАЛЕНТИНА Нічого. Розганяю мух. Вах! Я тепер воюю з муха-

ми тільки стрільним порохом. Твоє здоров'я, Звенибудьло! Пісню мені!

ВАРАН-СОКІЛ Лаштуйсь! Пробуй голоси!
УСІ I-i-rara! I-i-roro!

Музика. Усі видобувають з-під плащів маски. Маски на місці носів мають револьверові цівки. Урочистий спів на честь ВАЛЕНТИНИ.

ВАРАН-СОКІЛ Валентина з Білих Скель
СВИНЯЧЕ ВУХО гарцювала на коні
УСІ вибриком чвалом вибриком чвалом
вибриком чвалом вибриком чвалом
і ще раз вибриком

ВАРАН-СОКІЛ хай сюди приходить шейх
ВАВИДЛО хай приходить сам султан
УСІ я йому вріжу я йому вріжу
усю його красу
усю його красу

МЕРІ (басом) його бороду густу
УСІ ти шейху так і знай
ти шейху так і знай
го-ля!

ВАЛЕНТИНА Гай-гай! Дуже старовинна пісня. Звенибудьло, ти її слухай. Сто років. Двісті років. Коли з мене було ще зовсім дівчисько.

ВАРАН-СОКІЛ гей вивірко з Білих Скель
СВИНЯЧЕ ВУХО так гукнув з балькону шейх
УСІ руки короткі руки короткі
руки короткі руки короткі
не вхопиш бороду

ВАРАН-СОКІЛ я її ростив плекав
ВАВИДЛО цілих років п'ятдесят
УСІ бритви не знає ножиць не знає
славетна борода
славетна борода

МЕРІ (басом) наче щітка прегуста
УСІ тож ліпше не скачи
тож ліпше не скачи
го-ля!

ЗВЕНИБУДЬЛО Зворушлива пісня. Промкнення пісня.

ВАЛЕНТИНА Іж, Звенибудьло. Іж. Під що пісню добре мріяти. Звичайно, воно все не так було. Але слухай. Ще є третя строфа.

БАРАН-СОКІЛ наша пташка з Білих Скель
СВИНЯЧЕ ВУХО як не скочить на чепрак
УСІ зльоту рукою зльоту рукою
зльоту рукою зльоту рукою
торкнула бороду

БАРАН-СОКІЛ та й розкішна ж борода
ВАВИДЛО і пухната і шорстка
УСІ різати шкода шейху славетній
помиримось мерщій
помиримось мерщій

МЕРІ (басом) на пошану бороди
УСІ у гості мене клич
у гості мене клич
го-ля!

ВАЛЕНТИНА Браво, дітки! У моїй душі розцвіла шипшина. Ли-
боць я трошки люблю вас, дітки. Скільки ми з вами прожили! Сто
років. Двісті років. Так давно-давно. Ви були колись кращі, дотепні-
ші. Звичайно, все було не так, як співається у пісні. Інші проміжки
часу між доторком до бороди та гостюванням у шейха. Багато плас-
кіше. І багато, багато краще. Де ваш Ведмідь? Де Красьбіна? Де
Бульвік? Де, нарешті, ваш Веднарський? Усе таки був щось! Коли
він вас покинув?

БЛЕХМАН Рік тому.

ВАВИДЛО Два.

БАРАН-СОКІЛ Дурниці! Усього місяць тому.

МЕРІ Звичайно. Місяць тому був від нього лист.

ВАЛЕНТИНА Оя, у тому ж і вся річ! Воно було тільки вчора,
минулої днини. Ви втратили великий, величезний час. Нам кожному
від тридцять до сорок років. Старше сорок нема, а я наймолодша.
Абож — один суцільний підступ над нами! Ми грасмо театр. Сьогодні
ми лише у другій днині. А скільки за той час відбулося! І то такого,
що нас усіх сюди докупи знов звело. Як воно зветься ваша — та-
верна?

МЕРІ «Під чотирма вітрами».

СІД БЕРВЕДЖ Краще: «Під трьома чортами».

МЕРІ Боцмане! Капітане, поясніть боцманові.

ВАЛЕНТИНА «Під чотирма вітрами». «Під трьома чортами». Як
воно все давно було! Кричали браво і співали балладу про моряка ім-
перії. Текст її бозна й коли загублено. Ніхто не пам'ятас. Боцман
ніж не міг зрозуміти. Йому пояснювали. І взагалі.

МЕРІ Ви плачете, ласкава пані?

УСІ Володарка плаче!

ВАЛЕНТИНА Звенибудьло, чи ти хоч наївся? Йдїть ви всі до біса! Котра година? Дайте мені вогню. «Під чотирма вітрами!» Собі-батько сидить у кімнаті, «Під чотирма вітрами». Чи той уже прийшов від нього? Дайте розглядїтись. Я ще не з усіма вами знайома. Що то за мовчазна дівчина? Вона не п'є і не співає.

МЕРІ Вона божевільна, ласкава пані. Вона сидить тут днями.

ВАЛЕНТИНА Давно?

МЕРІ Рїк. Два.

ВАЛЕНТИНА Клич П сюди. Маю непереможний потяг до божевільних.

МЕРІ Арівано! Іди сюди, Арівано!

ВАЛЕНТИНА А ви собі йдїть до лиха. Я розважатимуся сама.

МІМІ Ви кликали мене, пані?

ВАЛЕНТИНА Сїдай отут, на ослончик. Він покищо не розсиплеться.

МІМІ Я не боюсь, пані.

ВАЛЕНТИНА Ми бачилися з тобою колинебудь?

МІМІ Наскільки пригадую, ні, пані.

ВАЛЕНТИНА Ти відповідаєш, як вишколена секретарка. Я не люблю такого. Але ти і не божевільна. Хто-хто, а я на такі речі маю битий нюх.

МІМІ Ви маєте слухність в обох випадках. Я не божевільна і я була секретаркою.

ВАЛЕНТИНА Ого! Звенибудьло, слухай. Стривай но — твоє ім'я?

МІМІ Арівана.

ВАЛЕНТИНА Арівана — — Арівана — —

МІМІ Я сама дала собі таке ім'я.

ВАЛЕНТИНА Усе в порядку. Вже знаю, хто ти. Твоє ім'я стоїть у листі від людини, яку я — —

МІМІ Ви знали його?

ВАЛЕНТИНА Звенибудьло, пильно стеж за виразом мого обличчя. Коли б він міг привернути увагу господарів, дай мені знак.

ЗВЕНИБУДЬЛО Вони гуляють у карти.

ВАЛЕНТИНА Усе-одно стеж. Смійся, щоб здавалося, що ми верземо нісенітнюці.

ЗВЕНИБУДЬЛО Для того не треба смїятися, бо ми це справді робимо. Проте — і-і-гара!

УСІ І-і-гара! І-і-горо!

ВАЛЕНТИНА Добре. Тебе цікавить, чи я його знала. Я бачу, він для тебе — все на світі. Для нього ти тут сидиш. Для нього ти живеш. Я вгадала?

МІМІ Так.

ВАЛЕНТИНА Усе в порядку. Він сидить на скелі — у печері абощо?

МІМІ Ви знаєте правду.

ВАЛЕНТИНА Звенибудьло, чуєш? Він сидить на скелі, яка не має живота. Ти носиш йому Істи?

МІМІ Ні. Він не бере в мене нічого.

ВАЛЕНТИНА Ах, справді. Відлюдників годують пташки небесні. Але ти сдина, з ким він має будь-які взаємини?

МІМІ Так. Це якраз так.

ВАЛЕНТИНА Ви мусите голосно кричати одне до одного, бо там добре високо?

МІМІ Там висока і чиста луна.

ВАЛЕНТИНА Ага. Тоді добре. Отже, доступу туди нема. Доступ туди залежить тільки від його волі, так? Сам він туди дістався — — Добре, це не грає ролі. Але щоб дістатись до нього, треба високу тичку або драбину, так?

МІМІ Ніяка тичка, ніяка драбина не допоможе. Якщо він не звісить вам мотузку драбину, що П має — —

ВАЛЕНТИНА Так він має мотузку драбину?

МІМІ Білу мотузку драбину з твердими дубовими кілками, щоб на них ставити ноги.

ВАЛЕНТИНА Чарівно. Бачу що драбину пластично. Я вже полюбила цю драбину. Вона пахне кокосом, чи не так? Мене дивує, що ти так охоче розповідаєш. Ти повинна б робити тасмицю.

МІМІ Нащо? Тут і так усі знають, що він нікому не звісить драбину. А розмовлятиме тільки зо мною.

ВАЛЕНТИНА Почекай. Хто то всі, які знають про нього і про тебе?

МІМІ Усі. Собібатько, господар. Мері. Оті панове, які хочуть сьогодні його бачити.

ВАЛЕНТИНА Он воно що! Звенибудьло, як зміниться мій вираз обличчя, голосно іржи. Добре. А для якого, з дозволу спитати, розсобачого бісового батька треба отим панам його бачити?

МІМІ Це мені невідомо. Вони кажуть, що мають його сповістити про щось важливе. Щось, від чого залежить його життя.

ВАЛЕНТИНА Ой, а це вже мені знав аж ніяк не подобається. Чи в тебе є сірники?

МІМІ Ні, на жаль.

ЗВЕНИБУДЬЛО Будь-ласка, кресалку.

ВАЛЕНТИНА Я знала, що тут щось не те. Але вони так майстерно замаскувалися, що я і справді повірила в їхнє зникчемність. Стривай. Чого вони мені казали, що ти божевільна?

МІМІ Я не знаю того, пані.

ВАЛЕНТИНА І ти не маєш ніякої підозри? Згадай но, коли вони говорили з тобою, чи не було в їхній мові і рухах чогось, із чого б ти виснувала, мовляв, вони мають тебе за не всі дома? Ти з ким з них розмовляла?

МІМІ Тільки з Мері. Ще трохи з Собібатьком, господарем. Я відразу, коли оселилась тут, їй розповіла усе. Ні, я не помітила.

ВАЛЕНТИНА І якраз саме вона сказала мені, що ти не в порядку!

МІМІ Я теж того не розумію, пані.

ВАЛЕНТИНА Як вони сюди походились?

МІМІ Поодинці. Лише ті двос, моряки, прийшли разом. Он там їхня шхуна.

ВАЛЕНТИНА Так. Так. Так. Але коли вони хочуть його бачити, і ти не робиш тасмниці, то на якого дідька вони чекають? Чому не йдуть тепер, цісі хвилини?

МІМІ Вони справді чекають на когось. Він був тут уранці, і має ще прийти. Тоді підемо усі разом.

ВАЛЕНТИНА Тоді останній гвинтик. Ти не пам'ятасш, як звали того, що має прийти?

МІМІ Вони його називали — Я пам'ятала. Яюсь, що там було «мокро». Яюсь так.

ВАЛЕНТИНА Мокро? Гм. Мокро, кажеш? Гм. Що — — Ти певна?

МІМІ Так, мені здається, кінчається на «мокро».

ВАЛЕНТИНА Він кущий, гладенький, цей чоловік? Має свинячі очі і тонесенькі вусики?

МІМІ Так. Загалом так.

ВАЛЕНТИНА Він зветься — Тормокро?

МІМІ Ось! Точнісінько так.

ВАЛЕНТИНА Звенибудьло, що в мене на обличчі?

ЗВЕНИБУДЬЛО Спокій і владичність Атени-звитяжці.

ВАЛЕНТИНА Але тоді це з такої опери, що навіть і я не мала підозри. Немірениий океан найфеноменальнішого сукинсинства. Тормокро! Тхір, з яким я зустрічалася всього раз на житті. Але того цілком досить, щоб не забути про нього всю решту життя. І він має тут з'явитися власною персоною? Великий Єгово, обертом очі пі-

дуть, коли думати про незвіданість шляхів твоїх! Чи ти чуєш, Звенибудьло, фаховий грасіосо? А я, фахова змовниця, я так легко піддалась на їхні солоденькі співи! Ще й розрюмсалася! Звенибудьло, вмить назад усі ласкаві слова на їхню адресу. Паршивці, що їм повідстрілювати ноги, як мухам. Ти за фахом повинен бути великим справедливцем. Уяви собі, що я могутня світу сього, а ти мені правду тнеш у вічі. Кажі: можна бажати їм пропаду?

ЗВЕНИБУДЬЛО Залежно від того, як на таку справу подивляться вони самі.

ВАЛЕНТИНА Гаразд. Я тебе охоче вислухаю, приятелю, але іншим часом. Бо в цю врочисту хвилину тільки: град, мор, чума, землетрус, повідь на них і все далі в тому ж дусі. І ти, Арівано, нічого не знаєш?

МІМІ Я, власне, дуже здивована, пані. Коли б ви мені пояснили — —

ВАЛЕНТИНА Я поясню. Я поясню. Вони мовили правду: ідеться про життя. Ідеться про життя великої людини. Вони найманці і слуги наймерзеннішої змови, яка існувала від створення світу.

МІМІ Вони хочуть його вбити?

ВАЛЕНТИНА Глянь мені в очі. Бачиш мене?

МІМІ Так. Бачу.

ВАЛЕНТИНА Я хочу повернути твого героя людям. От і все.

МІМІ Людям? Отже, і мені?

ВАЛЕНТИНА Ні. Тобі ні. Ми доходимо кульмінації, Арівано. Коли я збуджена, Арівано, я не вмю передавати словами таких тонкощів. Слів у мене тоді менше, ніж нюху та дотику. Тим то просто скажи мені: чи ти спроможна повірити, що я така жінка, якій ти повинна поступитися місцем? Не відразу відповідей. Зваж. Наважся. Чи спроможна ти повірити, що я та жінка, яка мала б сидіти тут замість тебе? Зважуй же. А я куритиму. Дай мені вогню, Звенибудьло.

ЗВЕНИБУДЬЛО Будь-ласка, кресалку. Прошу пробачення. Це я до глядачів говорю. Поки вона думатиме, я хочу скористатися з часу для маленького, так би мовити, кредо. Чужа балаканина, якої я наслухався по грудобрюшну перетинку, вперше на житті принесла мені користь. Я виніс переконання, що всі вони намірені втягнути велику людину в брудну історію. Тим часом, до великих людей, які сидять по горах і не втручаються у земні справи, я маю симпатію. Крім того, володарці до послуг я віддався нещиро. Цілковито нещиро. То тепер я йду і виконаю свою місію. Увага. Я непомітно зникаю. Сумління мене за те аж ніяк не мучить.

ВАЛЕНТИНА Надумала?

МІМІ Так.

ВАЛЕНТИНА Ти розумієш, що я його в тебе не для себе відбираю?

МІМІ Так.

ВАЛЕНТИНА Ти розумієш, що я на твоєму місці тут і хвилини не висиділа б? Маю люту огиду до відлюдництва, страсотерпництва і подібних забав. Але і твоя місія — не тут бути. Ти не повинна його любити для себе. Інакше я помилилася в тобі. І тоді їди собі під три чорти. Розумієш?

МІМІ Спершу я того не розуміла. Тепер розумію.

ВАЛЕНТИНА Арівана це зміст, розумієш? Не порожній звук, а зміст. Чи хочеш ти почати нове життя? Цілком нове життя? Чи знаєш ти, що таке жінка з легенди? Дуже присна річ бути жінкою з легенди. Воно наче крила тобі дас, серпанок, ти стасш хмаринкою і все у такому роді. А разом з тим ти плоть, сильно запашна плоть. Розумієш? Одне питання. Воно нескромне, пробач. Ти скільки разів з ним була?

МІМІ Один тільки раз.

ВАЛЕНТИНА Дуже добре. Дуже личить до легенди. Це тоді, після чого його дружина задушила себе шнурком?

МІМІ Вона не була йому дружиною.

ВАЛЕНТИНА Не грас ролі. Важить те, що тут усе для тебе козирі. То як — почнеш усе спочатку?

МІМІ Добре.

ВАЛЕНТИНА Тоді мерщій кажи мені умовний знак.

МІМІ Умовний знак?

ВАЛЕНТИНА Адже ми обмінюємось вінцями на наших головах.

МІМІ Він відкликається на мій голос: «я тут!»

ВАЛЕНТИНА Чудово. Поклич мені стиха моряків. Ти поїдеш з ними.

МІМІ Моряків? Капітан надзвичайно милий. У нього ясні очі.

ВАЛЕНТИНА Подобається він тобі?

МІМІ Я не знаю.

ВАЛЕНТИНА Клич обох сюди. Я все беру в свої руки, чуєш? Я вмю ще складніших штук, щоб ти це знала. Коли я починаю, то цілковито не знаю, з якого кінця наступить розв'язка. Тож коли я імпровізуватиму, ні на що не дивуйся. Віриш мені?

МІМІ Без сумніву. Без тіні сумніву.

ВАЛЕНТИНА Прощай. І на все життя запам'ятай: Арівана — не тільки вигадане ім'я. Арівана це зміст. Катай до моряків. Галля!

МЕРІ Ласкава пані?

ВАЛЕНТИНА Де той — — Пальтіг? Ще не приходив?

МЕРІ Ні. Він ще у тій кімнаті.

ВАЛЕНТИНА Вам цікаво без мене?

БЛЕХМАН Володарко, ми ріжемося в карти.

ВАЛЕНТИНА Рідкісний збіг. Мені теж цікаво без вас. Іржіть!

УСІ I-i-gaga! I-i-gogo!

ДІК РОБЕРТС Мадам бажали з нами говорити?

ВАЛЕНТИНА Атож. Якого роду вантаж, капітане, ви маєте везти?

ДІК РОБЕРТС Просту дерев'яну скриньку, мадам. Он вона стоїть у кутку.

ВАЛЕНТИНА У теперішньому стані?

ДІК РОБЕРТС Ні, мадам. Її мали наповнити.

ВАЛЕНТИНА Ідеться, певна річ, про контрабанду?

ДІК РОБЕРТС Я сам такої думки. Але контрабанда особливого роду. Бо на віддалі сорок миль звідси ми повинні скинути скриньку в море.

ВАЛЕНТИНА Чудово. В якому напрямі ви маєте їхати?

ДІК РОБЕРТС Зюд-зюд-вест, мадам.

ВАЛЕНТИНА І скільки ви маєте одержати за труд?

ДІК РОБЕРТС Двісті п'ятдесят, мадам.

ВАЛЕНТИНА Чудово, краще не треба. Ви одержите дві тисячі п'ятсот і поїдете у тому самому напрямі. Але без скриньки.

ДІК РОБЕРТС Єсть, мадам.

ВАЛЕНТИНА Замість скриньки ви повезете живу людину. Дівчину.

ДІК РОБЕРТС Єсть, мадам.

ВАЛЕНТИНА Дівчину ні в якому разі не треба скидати у море. Навпаки, її треба всіляко берегти. Дівчину слід висадити на суходіл, скоро вона висловить про те бажання. Але не виключено, що вона не висловить такого бажання. І то вже залежить від вас, капітане.

ДІК РОБЕРТС Єсть, мадам. Чи будуть ще розпорядження, мадам?

ВАЛЕНТИНА Ага! Ви відпливаєте відразу по тому, як ми всі звідси вирушимо. Кожного, хто б з'явився сюди після того, варто в ту саму мить зв'язати. За те додаткова нагорода: п'ятсот. Разом три тисячі. Досить?

ДІК РОБЕРТС Я людина скромна, мадам. Так само скромна людина мій боцман. Додаткової нагороди ми могли б і не брати.

СІД БЕРБЕДЖ Прошу вибачення, сер. Ворота з тим, кого треба зв'язати, може бути затяжна і небезпечна для життя.

ВАЛЕНТИНА Авжеж, авжеж, боцмане. Я щиро раджу взяти додаткову нагороду.

СІД ВЕРБЕДЖ Ми і так раді служити вам, мадам. Сильну підозру маю я проти отієї швабри, що сховала козробу під свій куцан. Але боротьба справді може бути затяжна і небезпечна для життя. Прошу вибачення, сер.

УСІ Пальтіг Пірр! Повертається Пальтіг Пірр!

ВАЛЕНТИНА Сонечко моїх очей! Моя морквочко і мій муркоту! Ви повертаєтесь від вашого і мого господаря. Нам буде дарована ласка узріти його іскристі очі. Абож нам і далі показуватимуть крізь дошки його звияжну спину. Го-ля, лист?

ПАЛЬТІГ ПІГГ Він передав вам листа, пані.

ВАЛЕНТИНА Чи переказував він щось на словах?

ПАЛЬТІГ ПІГГ Він казав дуже багато, але весь час на одну тему. Він казав, що його особиста смерть не здається вже йому страшною. І він передав ось листа. Потім він пожовкне.

ВАЛЕНТИНА Хто — господар?

ПАЛЬТІГ ПІГГ Ні, лист. Господар, можливо, зблідне.

ВАЛЕНТИНА Повірю у що завгодно, тільки не в те, що Собібатько зблідне колись. Він і до раю піде буряково офарблений. От і в листі він пише, що йому все пахне червоним. Більш нічого не написано.

ПАЛЬТІГ ПІГГ Так воно, мабуть, повинно бути.

ВАЛЕНТИНА Здається, серед нас тут він єдина порядна людина. Але до біса оцінки. Слухайте, ви, колишні злочинці і нинішні офірні ягнятка! Скидайте ваші свинські маски. Скидайте, бо я вже граю відкрито. Ну? Визвірились на мене? Може, ще раз розповісте, мовляв, діла не буде?

УСІ Володарко! О!

ВАЛЕНТИНА І ви, паршивці, могли собі уявити, що існує на світі діло, в якому берете участь ви, але не беру участі я? Чи, може, скажете мені, мовляв, потребуєте доказів?

УСІ Володарко! О?

ВЛЕХМАН Володарко! О?

ВАЛЕНТИНА Сучий сину! На доказ одне тільки слово: Тор-мокро!

ВЛЕХМАН Володарко! Того цілком досить.

ВАЛЕНТИНА Що? Не соромно?

УСІ Соромно! Нам усім соромно!

ВАЛЕНТИНА А могла ж я вас іще довше брати на муху. Ви ні на що не придатні. Скризька стоїть у кутку на очу.

УСІ Володарко! О!

ВАЛЕНТИНА Свиняче Вухо не вмів заховати під куртиною ручного скоростріла. Давай його сюди! Не достоїн ти з ним обходитись.

УСІ О! Володарко!

ВАЛЕНТИНА Так слухайте. Тормокро не прийде. Замість Тормокро прийшла я. Командую ділом я.

УСІ Нехай живе Валентина, наша королева!

ВАЛЕНТИНА «Не всі дома» дівчина лишається тут. Я знаю знак. Я здираюсь перша. Мій свист згори означатиме, що драбина до ваших послуг. Тоді не ловить гав. Звенибудьло! Де Звенибудьло?

МЕРІ Його ніде нема, ласкава пані.

ВАЛЕНТИНА Ага, зраднику! Ти втік? До відома всіх: зрадників караю я сама. Що воно означає, спитайтесь у Свинячого Вуха.

СВИНЯЧЕ ВУХО Нехай живе Валентина, наша королева!

УСІ Нехай живе Валентина, наша королева!

ВАЛЕНТИНА Келихи! Пісню мені!

БАРАН-СОКІЛ Лаштуйсь! Пробуй голоси!

УСІ I-i-gara! I-i-rgo!

Музика. Пантоміма. Урочистий спів на честь ВАЛЕНТИНИ: слів не чути, голоси веде сама оркестра. ВАЛЕНТИНУ несуть на руках. Потім рухи всіх уповільнюються, стають підкреслено поважні.

МЕРІ Як? Ти прийшов?

ТОРМОКРО Стоп! Що таке? Нічого не розумію. Мері, вони сюди вислали Валентину — — Ой! Вона йде з ними! Катастрофа! Панночко, ви тут? Ви ще тут? Повна катастрофа!

СІД БЕРВЕДЖ Чи не здається вам, сер, що ця швабра занадто метушиться?

ДІК РОБЕРТС Я знаю тільки одне: він прийшов пізніше.

СІД БЕРВЕДЖ Єсть, сер. Гей, ти!

ТОРМОКРО Я?

СІД БЕРВЕДЖ Ти, ти. Ану йди сюди!

ТОРМОКРО Що ви робите? Ой! Мері, ти повія — — Віжи за ними! Скажи, що Валентина — — Ой! Ой-ой!

ДІК РОБЕРТС Мері, мені дуже прикро. У моїй інструкції, що правда, сказано лише про тих, хто прийдуть пізніше. Але я гадаю, що не помилюсь, коли поширю виконання інструкції та тих, хто бігтимуть навздогін.

МЕРІ Капітане! Безсовісно! Щоб вас — — Ой! Ой-ой!

ДІК РОБЕРТС Нічого, все в порядку. Я гадаю, боцмане, їм добре буде сидіти поруч. Панночко, якщо я не помилюсь, ви — —

МІМІ У вас дуже мила усмішка, капітане. Чи ви все у житті робите з такою усмішкою?

ДІК РОБЕРТС Море і сонце, панночко, море і сонце. Перед нами велика подорож. Боцмане!

СІД ВЕРБЕДЖ Єсть, сер.

ПАЛЬТІГ ПІГГ До побачення. Потім сонце зайде, і море наскрізь пройметься темрявою. Ви вже можете вийти, господарю. Правда, гарно тут?

СОБІВАТЬКО Я завжди казав: Валентина велика жінка. Дуже, дуже добре буде, коли вона його врятує. Він молиться за народ, а я таки належу до народу. Я — ого-го! Ого-го, я! Питання було, хто краще вдасть нікчемство. Я вдав краще. Ви повірили. А чого, спитати б? А того, що коли ви вдавали, то думали безперестанку: ми нікчемні, ми нікчемні, ми нікчемні. А я ні. Я вдавав, а собі тим часом думав: я — ого-го! Бо я господар Собіватько, сам собі батько, щоб ви знали. Від мене, від мене все починається наново, щоб ви знали. Ну, от, а вас, бачте, прив'язали. Та й що — добре так? Недобре, кажу я, Собіватько, недобре. Що ж буде далі, га, Мері, дівко непутяща?

МЕРІ Мамм — — Мамм — —

ТОРМОКРО Мумм — — Мумм — —

СОБІВАТЬКО Отож бо і є. Я тобі завжди казав. Ну, і що буде далі?

ПАЛЬТІГ ПІГГ Потім він піде димом.

СОБІВАТЬКО Він?

ПАЛЬТІГ ПІГГ Тютюн.

СОБІВАТЬКО Що то за тютюн?

ПАЛЬТІГ ПІГГ Тютюн. Можливо, оці двос покохають тут одне одного. Навчені журним досвідом, вони, можливо, відчують потяг до усамотненого життя на лоні природи. В них можуть бути діти. Усі вони разом розводитимуть на лоні природи тютюн. Тютюн люди куритимуть. Тютюн ітимає димом. Звичайно, тільки в тому випадкові, якщо вони відчують потяг до усамотненого життя на лоні природи.

МАКСИМУС — до усамотненого життя на лоні природи. Але невже Ти думаш, мовляв, я хочу всіх тут бачити поруч із собою? Ти бачиш мене наскрізь. Я не хочу всіх зробити відлюдниками. Для того я тут, щоб Ти бачив мене над усіма щоденними ділами.

Музика.

Глибоченний! Вездонний! Я міг би Тебе тільки дотикатись, більш нічого. Але може бути так, що до вінка Твоїх намірів потрібна моя струнка думка. Тому я плету її струнко. Ти знаєш: крім мене цього ніхто не робить. Або майже ніхто. Послухай мене.

Музика.

Послухай мене. Я поклав на себе неміренну відповідальність. Я думаю, безперестання думаю про тих, у чиїх руках доля світу. Але що я можу сам? Ти, Ти дай сили моїй думці! Дай їй такої сили, щоб ті, про кого я думаю, раптом відчули, що я про них думаю. Нехай моя думка збудить когось, хто так само, як я, бачить навислу загрозу, але має спромогу її відвернути. Бо якщо того не зробить людина, то ні для чого було творити світ людський. Тут уже чисто спортивне питання. Було багато жахів, але і світлого скільки ж було! І якщо людям не вистачас остаточної переконаності, що вони повинні жити, то тоді хоча б із самої амбіції! Хіба не досить амбіції, коли про амбіцію як слід подумати, хіба не досить амбіції можна приєзирати, щоб вивершувати цей світ повільно, насолоджуючись повільним темпом високого вивершування? Хіба не досить амбіції, самої амбіції, щоб не дати всьому урватися раптово, з-за дів'яцького випадку? Ось про що я думаю. Ти бачиш. Послухай мене.

Музика.

Чи я перед Тобою чистий? Я зробив те, чого ніхто або майже ніхто не робить. Ти знаєш. Послухай же мене. Я не благаю Тебе про тих, хто чисті невіданням своїм. Ті і так будуть спасені. Ні, молю Тебе за тих нечисленних, хто так свій гріх збагнули, як я. Молю за

тих, хто єдино спроможні будувати царство Твоє на землі. Бо інакше ні для чого було творити світ людський.

Музика.

Я вірю в Тебе, величезний. Я вірю, що тільки я маю право звертатися до Тебе, я і мені подібні. Такі, що не вдаються до посередництва ані олтарів, ані дзвонів, ані пахощів. Я і мені подібні. Я вірю в Тебе як у свою особисту відповідальність. Бо як інакше може вірити я, людина? Скажи. Ти бачиш мене.

ЗВЕНИБУДЬЛО Я теж бачу.

МАКСИМУС Як же воно тяжко відриватися від думки про Тебе! Хвилина та втрачена для мене, коли моя воля не влітається у Твою. Чоловіче, хто ти такий і чого тобі треба?

ЗВЕНИБУДЬЛО Особливого нічого. Я міг би сказати: я прийшов врятувати тебе, велика людина. Ні, не люблю таких фраз. І можеш не звішувати мені свосі мотузяної драбини.

МАКСИМУС Ти чув мою молитву?

ЗВЕНИБУДЬЛО Я чув, як ти промовляв сам перед собою.

МАКСИМУС Ти не віриш у мою щирість?

ЗВЕНИБУДЬЛО Чом би й ні! Коли людина милується на красу своїх зубів перед дзеркалом, і їй хочеться, щоб ще рівніші, щоб ще біліші були вони, то вона це робить щиро. Зовсім щиро.

МАКСИМУС Чи не гадаєш ти, що я якраз для тебе тут так довго вишколювався? Мовляв, знав, що ти одного разу прийдеш мене підслухати?

ЗВЕНИБУДЬЛО Ні. Я так не гадаю. Але луна тут справді гучна.

МАКСИМУС Запевняю тебе: луна людної площі, коли промовляють з балкона, стократ гучніша.

ЗВЕНИБУДЬЛО Бачиш, виголоски роздратування у твоїх словах найкраще свідчать за те, що ти сам у собі неспокійний. Але то ще найліпший вихід із становища. І я зовсім не хочу винуватити тебе у лицемірстві. Чи ти з бородою?

МАКСИМУС Так.

ЗВЕНИБУДЬЛО От бач. Усе таки маска.

МАКСИМУС Але я просто не маю чим тут голитись.

ЗВЕНИБУДЬЛО Літак, що скинув тебе туди, міг разом з тобою пустити на парашуті прилад до голення. Та кажу ж: то ще найліпший вихід із становища.

МАКСИМУС Так ти гадаєш — —

ЗВЕНИБУДЬЛО Звичайно. Найліпше тобі лишитись отам-о на твоїй горі довіку. Я чув, а як же, твої промови з балкона.

МАКСИМУС Вони були огидні, чи не так?

ЗВЕНИБУДЬЛО Вони не були такі вже огидні. Бувають гірші.

Проте — —

МАКСИМУС Ти знаєш про мій гріх?

ЗВЕНИБУДЬЛО Я чув щось таке. Але я не надаю тому значення. Вач, я сам з диваків. Я охоче теж залишився б отак-о сидіти. Але в мене не буде діла. Для мене камінь — камінь. Ти щасливіший від мене, бо ти бачиш у камені образ.

МАКСИМУС Ось тобі драбина. Ти мені подобася.

ЗВЕНИБУДЬЛО Я скористуюся з неї лише у крайній потребі. Хоч цілком імовірно, що крайня потреба настане. Мені, як і тобі, загрожусь небезпека.

МАКСИМУС Небезпека? З тотожного джерела?

ЗВЕНИБУДЬЛО Атож. З боку маленької двоногої жінки.

МАКСИМУС За все мос довжелезне життя ще ні разу не бачив я четверногої.

ЗВЕНИБУДЬЛО Я теж. Але ця особливо двонога.

МАКСИМУС І що вона хоче від мене — — він нас із тобою?

ЗВЕНИБУДЬЛО Скажи мені, що б ти зробив, якби тебе знов захотіли жбурнути у так званий вир життя?

МАКСИМУС Посміявся б, і тільки.

ЗВЕНИБУДЬЛО З нею трудно посміятись і тільки. Смерч і ураган, утілена чума, ще й до того страшенно гарненька на виду. Ні в якому разі не піддавайся. Я пробував опертись. Мені не пощастило. Я врятувався тільки втечею. І то ще не знати, чи врятувався.

МАКСИМУС Так здирайся сюди до мене. У мою життя не вистачало одного песиміста.

ЗВЕНИБУДЬЛО Хто тобі казав, що я песиміст? Нічого схожого. Я бачив сьогодні автентичного песиміста. Я переконаний, що зовсім до нього не подібний. Так. Крайня потреба наближається. Вона чхає по горі на повний віддих. Я йду до тебе.

МАКСИМУС Тримайся міцніше!

ВАЛЕНТИНА Я тут!

МАКСИМУС Це Арівана.

ЗВЕНИБУДЬЛО Ні в якому разі не Арівана! Ні в якому разі не звішуй драбину!

ВАЛЕНТИНА Твоя гора знизу має замислений вигляд. Отакі собі клапті хмар, і взагалі.

МАКСИМУС Якщо ти не Арівана, то я й не подумаю з тобою розмовляти.

ВАЛЕНТИНА Даремно. Арівана передала мені прерогативи. Твоїм життям тепер опікуюсь я.

МАКСИМУС Я нікому не давав уповноважень.

ВАЛЕНТИНА Річ ясна, що так ми ні до чого не договоримось. Але коли ти думаш, я буду тут стояти і співати тобі серенаду, то знай: не на таку наскочив! Якби йшлося про твоє життя, сиди собі там, про мене, скільки влізе. Та нехай тобі буде відомо: я Валентина. Я агентка великої змови. Велика змова ухвалила тебе кликати на найвищий пост у суспільстві. От і все. Підеш чи ні? Мовчиш? Не віриш? Кажу, бо мені вже починає набридати. Мовчиш? Ну, що ж. Мовчати — річ дотепна. А особливо, коли дотепність високо плачуть у самоті. Але май на увазі: вони всі у дикому захваті від твоїх колишніх промов проти війни. Не віриш? І захват зростає. З дня на день. Смію тебе запевнити: в їхньому колі захват підогріває легендарна віддаль від дійсно сказаного. Я уповноважена тебе про те сповістити.

ЗВЕНИВУДЬЛО Мовчи!

МАКСИМУС Ні, нехай скажу. Я хочу, щоб панувала загальна справедливість. Це передумова.

ВАЛЕНТИНА Ой Боженьку мій, та чи мені не все-одно! Нехай собі панує. Яке мені до того діло, подумай сам! А втім, наскільки я розумію, вони хочуть щось таке втругнути з загальною справедливістю. Вони хочуть її з примітивного стану звести у — — Як то вони кажуть? Звести у стан звисочений, чи щось таке. Я мало розбираюся в таких відносинах, тим і не можу як слід переказати. Але щось у такому дусі. Вони кажуть, визволена фізична праця — річ самозрозуміла. Але вони ще хочуть, щоб визволена фізична праця не поневолювала мозок, чи якимось так. Щось у такому дусі. Вони себе так і називають: велика змова інтелектуалів. Вони кажуть, коли кожна людина буде здана сама на себе, тобто свобідна — — Розумієш чи ні? Свобідна, зовсім свобідна — розумієш? Так от, коли буде свобідна, то хтось усе таки, мовляв, повинен будувати міста, храми, шляхи і греблі.

МАКСИМУС Вони інженери, чи як?

ВАЛЕНТИНА Там є усякі між ними. Найголовніше те, що вони хочуть здобути владу над усіма джерелами енергії. Щоб тих джерел не торкнулася чиясь сваволя. Наприклад, моя. От. Щось у такому роді. Підеш?

ЗВЕНИВУДЬЛО Ні в якому разі!

МАКСИМУС Ні. Не піду. Я проти державного будівництва.

ВАЛЕНТИНА Власне, власне. Вони хочуть замінити собою державу. Ідеться про весь світ, наскільки я розумію. Підеш чи ні?

МАКСИМУС Ні.

ВАЛЕНТИНА Ще ні? Доки мені панькатися з тобою! От увірвється терпець, та я кину все к чорту. Але слухай. Може, ти думаш, вони послали мене спокусити тебе жіночим чаром абощо? Так тоді спробуй. Тільки наперед кажу: я мало жінотна. Я курю, і до того неохайна. Присмноти матимеш обмаль.

МАКСИМУС Здасться, щиро. Проте, мабуть таки не піду.

ВАЛЕНТИНА Ой, і набрид же ти мені! Просто не уявляеш! Га-разд. Останній засіб, і — або я не я! Так знай же. Поки ти тут сидиш і стовбур світу на плечах тримаш, твоїм ім'ям діє інший. Підставленець тієї офіцерні, проти якої ти колись боровся. І твої ідеї потворять. Твоїм ім'ям вимахують, мов ганчіркою. Бо тільки дуже мало людей знає, що ти дійсно тут сидиш. Он як.

МАКСИМУС Неправда!

ВАЛЕНТИНА Піди, довідайся.

МАКСИМУС Я іду.

ЗВЕНИБУДЬЛО Заради всього святого!

ВАЛЕНТИНА Та коли вже йдеш, то мерщій. Бо он там попід горою чекають на тебе. Я мушу ще з ними впоратись.

МАКСИМУС Ніяких більше злочинів моїм ім'ям!

ВАЛЕНТИНА Не твоїм, одчепись! У мене з ними власні поранки.

МАКСИМУС Ми пускаємось. Я тут не сам. Цій людині ти не повинна нічого коїти.

ВАЛЕНТИНА Ах, мос щастячко, ти теж там?

ЗВЕНИБУДЬЛО Пані Валентино, але я так само виконував місію.

ВАЛЕНТИНА Сількись. Колинебудь порухусь. Так покажися ж. Нічого, підходящий. Але з бородою?

МАКСИМУС Ні, з бородою справа робиться швидко. Ворода — театральна. Чирк — і вже нема її. І не дивуйся з того. Ти сама надала подіям розгоку в часі. Вач, на мені вже і цивілізоване убрання.

ВАЛЕНТИНА Знаменито. Ще тільки маленька розв'язка. Сховайтесь отам обидва і чекайте. Я йду нагору. Драбина розчудесна, я передчувала її задалегідь. Го-ля. О! Тут страшенно багато простору. Можна гуляти у футбол. Так ховайтесь. Увага. Свищу.

ВЛЕХМАН Володарко, ми тут.

ВАЛЕНТИНА Блюжче, блюжче. Абсолютна тиша.

СВИНЯЧЕ ВУХО Нам лізти по драбині?

ВАЛЕНТИНА Авжеж, тільки абсолютно тихо. Добре. Один, два — — Де Вавидло?

ВАВИДЛО Я тут, володарко, у власній інкарнації.

ВАЛЕНТИНА Четверо, гаразд. Ну, паршивці, тепер признавайтесь. Має хто з вас якінебудь передчуття? Подумайте добре. Заглибтесь у свої падлючі душі.

СВИНЯЧЕ ВУХО Здається — —

ВАЛЕНТИНА Що здається?

СВИНЯЧЕ ВУХО Здається, володарко, я маю передчуття.

ВАЛЕНТИНА Чудово. Я і сподівалася, що саме ти матимеш передчуття. Це означає, що я мушу спершу злізти вниз. Мені теж не подобається те, що коїться у тому урвищі?

БЛЕХМАН Де, володарко?

ВАЛЕНТИНА Знаки такі, що розпізнавати їх знаю тільки я. Ви тут заждіть. Пістоль у мене є.

БАРАН-СОКІЛ А де він?

ВАЛЕНТИНА У кешені.

БАРАН-СОКІЛ Ні, я питаю, володарко, про — — нього.

ВАЛЕНТИНА Ах, ти питаєш про нього? Ну, і сукни ж ти син! Тебе цікавить, де він?

БАРАН-СОКІЛ Ні, Бога ради! Вже це цікавить.

ВАЛЕНТИНА Отож бо. Дивись мені. Сидіти тут на місці, поки не повернусь. Увага. Го-ля! Так. Я так і знала. За нами стежать. От що: пустіть мені на хвилю драбину.

БЛЕХМАН Як то пустити?

ВАЛЕНТИНА Пустіть, пустіть, отак зовсім пустіть. Ручками своїми відв'яжіть і киньте мені.

СВИНЯЧЕ ВУХО А як її потім назад?

ВАЛЕНТИНА Дурню, з ким маєш справу? Ти ніколи не чув, що море може розділитись надвоє, і вода обох половин може стати дуба? Ти не чув, що пилюка сама скручується у стовп, сама зводиться вгору і з'сдиується з хмарами? І ти не уявляєш собі, що м'яку драбину можна так само легко поставити сторч, як ото ставлять перпендикуляр у геометричній фігурі? Ти не віриш, що драбина може лежати, лежати, а тоді устати?

СВИНЯЧЕ ВУХО Я — — Ми — — Га?

ВАЛЕНТИНА Що га? Що га? Чого рота роззявив?

БАРАН-СОКІЛ Чого, справді, рота роззявив? Абсолютний послух володарці, чув?

ВАЛЕНТИНА І я так кажу. Сильно сказано. І дуже вчасно сказано. Пізнаю Барана-Сокола. Так відв'яжи драбину і кріпись у вірі.

Сміливіш. Руцями, руцями! Отак. Молодець. Го-ля! Блискуче. І як ви тепер думасте?

ВАВИДЛО Королево, наша віра у тебе подібна до цього кременя, що ось оточує нас з усіх боків.

ВАЛЕНТИНА А ваші серця?

ВАВИДЛО Вони налиті бажанням спопеліти тобі на честь і славу.

ВАЛЕНТИНА Добре, Вавидло. До моїх очей знов наближаються сльози. Я вас не зраджу, о ні. Я дам вам чинний засіб здійснити прагнення ваших серць. Я дам вам небувалу нагоду завершити вашу земну путь героїчним сконом на мою честь і славу. Вам сподобається, от побачите.

БАРАН-СОКІЛ Володарко, це правда?

ВАЛЕНТИНА Як те, що мене звать Валентина.

СВИНЯЧЕ ВУХО Вірна загибель. Тут цілковито нема чого їсти.

ВАЛЕНТИНА Власне, власне! Ви переконастесь, що я вас не обманюю.

БЛЕХМАН Не знаю, як потім, але покищо героїчний скін не має рожевого обличчя.

ВАЛЕНТИНА Більше мужности, Блехмане. Докажіть, що з вами гине велике покоління. З високим духом. З піснею.

УСІ І-і — — га — — га — —

БАРАН-СОКІЛ Валентина з Білих скель

СВИНЯЧЕ ВУХО гарцювала на коні — — Володарко, а якщо ми виправимось?

ВАЛЕНТИНА Тепер не варто. Було думати тоді, коли ще грабували поїзди, а не лізли у високу політику.

БЛЕХМАН Може, ми ще якось виберемося звідси?

ВАЛЕНТИНА Нічого немає неможливого. Роздеріте ваші плащі театральних злодіїв. Роздеріте сорочки і штани. Роздеріте на знак жалтя, а також для того, щоб зв'язати з них драбину. Я не маю, на жаль, часу ані на душпастирство, ані на альпіністику. Го-ля!

УСІ
вибриком чвалом вибриком чвалом
вибриком чвалом вибриком чвалом
і ще раз вибриком

ВАЛЕНТИНА І на прощання: хто ви такі?

УСІ Ми злочинці!

інтермедія з брехуном

(у масках)

СУДДЯ Ми злочинці. Коли ми не хочемо говорити правду, то ми злочинці. Во правда, щиро зізнана, може полегшити судові з'ясувати суть справи.

БРЕХУН Високий суде, ні. Я не злочинець. Я хочу говорити правду. Я готовий розповісти усе, як було. Я при повній пам'яті та свідомості. Я маю цілковите юридичне право свідчити про подію. Я готовий присягнути двома пальцями.

СУДДЯ Побачимо. Крім заяви свідка про його психічну готовість, про його душевну врівноваженість і самозбагненність, існує ще суб'єктивна самовпевненість судді, що він має справу з порядною людиною. Затямте собі це. На такій засаді ґрунтований інститут правозаступництва. Ніщо інше, як саме надія на особисту талановитість адвокатів, покликана до життя такий стан, коли на лаві присяжних засідають двадцять бетонованих одиниць, а одна розігріта гонораром голова намагається розм'якшити їхню психіку розкладеним на найдрібніші валютні розрахунки красномовством. Кажіть щось, що знаєте про справу.

БРЕХУН Ми лежали на пасовиську.

СУДДЯ Ви були чабан?

БРЕХУН Ніколи у світі. Усе моє життя, від дня мого народження починаючи, я належав до урбаністичної культури. Так само мій приятель, про якого йдеться. Ми лежали на пасовиську. Нам захотілося провести наш вільний від праці день так, щоб нам пахло сіном, чебрецем і ще чимсь, чого ми не могли визначити, бо не маємо достатньої кваліфікації у науці запахів. Ми лежали на пасовиську.

СУДДЯ Так. Я просив би не впливати на суд натяками на особисті смаки та уподобання. Йдеться виключно про констатацію факту. Пасовисько це обмежена частина ґрунту з полишенням напризволяще проростанням трав та інших рослин. Вона має певну кількість квадратних метрів. В інших випадках — кілометрів. Кажіть далі.

БРЕХУН Ми лежали. Мій товариш спостерігав дівчат із села, яке було за горою — —

СУДДЯ Ага. Особи жіночої статі, певного віку і певного біологічного, а також соціального стану, що їх ви називаєте досить фри-

вольно дівчатами, особи, що їх, як ви твердите, спостерігав ваш товариш, — отже, ті особи не належали до урбаністичної культури?

БРЕХУН Ні, вони були суто рустикальні.

СУДДЯ Добре. Це дуже важливо. Далі.

БРЕХУН Мій товариш спостерігав, як вони купались, намагаючися сховатись від тих людей, що раз-у-раз пливли човнами річкою згори.

СУДДЯ Добре. Факти? Ваш товариш мав про них свою думку?

БРЕХУН Повністю свою власну думку. Він уважав, що вони сокирою роблені.

СУДДЯ Прошу дотримуватись юридичної термінології. Що значить: сокирою роблені?

БРЕХУН Сокирою роблені — він мав на увазі той рух, яким вони поринали у воду при наблизненні човна і який рух йому не подобався.

СУДДЯ Не зовсім по суті. Але далі.

БРЕХУН Ну, а далі підійшов до нас отой видрубок і ударив мого товариша по голові.

СУДДЯ Видрубок? Ще раз прошу дотримуватись юридичної термінології. Що значить: видрубок?

БРЕХУН Видрубок значить: чоловік наймогутнішої комплекції.

СУДДЯ Так. Але, зрештою, не про те йдеться. Йдеться про важливіше. Чи він ударив вашого товариша по голові перед тим, як ваш товариш ударив його у плече так, що увечорі його знайшли на луці неприємним?

БРЕХУН Це було до того.

СУДДЯ Отже, ваш товариш витримав удар по голові?

БРЕХУН Я не знаю, що ви називаєте: витримав? Мій товариш упав так, що я побачив на мить білки його очей.

СУДДЯ Ви бачили білки його очей? Якого вони були кольору?

БРЕХУН Думаю, що скоріш усього білі.

СУДДЯ Прошу точніше.

БРЕХУН Ну, білі — — Білі з сніговатими прожилками.

СУДДЯ Добре. А яка була тоді погода?

БРЕХУН Погода? Погода була чудесна. Синє з рожевим відтінком небо.

СУДДЯ Чому з рожевим відтінком?

БРЕХУН Во вже був час заходу сонця.

СУДДЯ Далі. Ви твердите, що особа, яка надіяшла, ударила вашого товариша по голові. Чим вона його ударила?

БРЕХУН Залізною палицею. З розмаху.

СУДДЯ Це була справді залізна палиця?

БРЕХУН Так. Сталева палиця, що блиснула на сонці, оточеному олив'яною хмарою.

СУДДЯ Чекайте. Залізна чи сталева?

БРЕХУН Сталева. Вона була сталева.

СУДДЯ Чому ви спершу сказали: залізна?

БРЕХУН Чому я сказав: залізна? Сам не знаю, чому. Мабуть, я говорив про рід, про збірне поняття. Кажуть же, наприклад: закуте у залізо військо. А воно ж, особливо за наших часів, таки переважно сталь, а не залізо. І ще кажуть: залізна дисципліна, — тим часом, як — —

СУДДЯ Прошу без філософії. Я доктор юр, а не доктор філ. У нашій справі нема узагальнених понять. Є тільки конкретні деталі. Є тільки факти, відірвані від правила, факти, ізольовані від типу, факти у своїй щоразовій і кожноразовій одноразовості. Зрозуміло? І чому ви, описуючи красвид, спершу ані словом не згадали про олив'яну хмару, яка оточувала сонце?

БРЕХУН Боже мій, чому я не згадав? Хіба я знаю, чому я не згадав? Деталь з'являється з дією. Деталь народжується у розвитку дії.

СУДДЯ Ще раз застерігаю вас від філософії. Я доктор юр. Я не доктор філ. Прошу без найменшого натяку на філ. Була хмара чи не була? Залізна палиця чи сталева?

БРЕХУН Я повинен пригадати. Я хочу передати факт найточніше. Так, це була важка, темна, замашна палиця.

СУДДЯ Отже, темна. Тобто: не полірована. Так?

БРЕХУН Думаю, що так. Думаю, що вона не була полірована.

СУДДЯ Так як же вона в такому разі могла блиснути у промінні сонця?

БРЕХУН Але ж, Господи святий! У цих випадках адже так говориться. Адже коли ви кажете: він зблід, мов полотно, — то не означає ж воно, що він справді зблід. Пересмикнувся, здригнувся, замесився, перебігло щось очима — і так далі. Але людина ніколи не блідне так, щоб це можна було помітити. Хто-хто, а ви, психолог, такі речі повинні знати.

СУДДЯ До порядку! Я здавав свого часу іспити з кримінальної психології. І я, до речі, добре засвоїв, як треба поводитися з тими, хто протягом двох хвилин висловлюють протилежні твердження про той самий факт.

БРЕХУН Я бачу факт перед очима. Я був йому свідком. Я хотів би передати факт у всьому його об'ємі. Та воно, здається, неможливо. Коли я пригадую собі події з точністю до півміліметра, вони розростаються. Блиск був. Я переконаний: блиск був. Якщо не фактич-

ний блиск, то принаймні символічний. І, разом з тим, я добре пам'ятаю: палиця була темна.

СУДДЯ Дешевою грою у просторіку ви хочете мене спантеличити. А що ви скажете з приводу місяця слідчої в'язниці?

ВРЕХУН Як? Ви перекваліфікуєте мене з свідка на злочинця?

СУДДЯ А ви що думали? Коли ми безпредметним красномовством розводнюємо суть справи, тоді ми злочинці.

третя днина: што ви такі?

1

МАКСИМУС Ми злочинці.

ВАЛЕНТИНА Ти хіба не покликаний?

МАКСИМУС Кажуть.

ВАЛЕНТИНА А ти не кажеш?

МАКСИМУС Казав.

ВАЛЕНТИНА А тепер?

МАКСИМУС Тепер сумніваюсь.

ВАЛЕНТИНА Так тоді ти чуперадло.

МАКСИМУС Невже аж чуперадло?

ВАЛЕНТИНА Ти покликане чуперадло. Тебе покликали, коли сидів сси на своїй пришелепуватій скелі. Я покликала. Щоб зліз із неї до біса. Зліз чи не зліз?

МАКСИМУС Зліз.

ВАЛЕНТИНА Ще що?

МАКСИМУС Мені страшно.

ВАЛЕНТИНА Якого хвостатого дідька?

МАКСИМУС Не хвостатого. Безхвостого.

ВАЛЕНТИНА Пояснуй. Дай мені вогню. Пояснуй.

МАКСИМУС Офіцерна була назверх вийшла після закінчення війни. Ми з тобою знов її усунули. Назавжди. І от тепер страшно.

ВАЛЕНТИНА Але якого, якого хвостатого дідька страшно?

МАКСИМУС Не хвостатого. Кажу: безхвостого. Саме того страшно, що не залишилося хвостів.

ВАЛЕНТИНА Кому хвостів? Куди хвостів?

МАКСИМУС Хвостів, щоб їх крутити. Як ото коровам крутять.

ВАЛЕНТИНА Я жила з коровницями рік і ще двадцять вісім місяців. Во люблю молоко. Коровам крутять хвости, щоб не лінувались молоко давати. Великий клопіт денний.

МАКСИМУС Про те і мова моя. Клопоту більше нема. Клопіт урвався. Скінчився хвіст — скінчився хребет. Скінчився хребет — скінчилась потреба клопоту. Пояснити?

ВАЛЕНТИНА Пояснюй, до лиха! Стрибаю з нетерплячки.

МАКСИМУС Пояснюю. Ми не маємо хвостів у майбутнє. Ми не маємо хвостів у сучасне. У нас тільки минуле. У кого тільки минуле, той не існує.

ВАЛЕНТИНА Ми не існуємо? А що ми, з дозволу спитати, робимо?

МАКСИМУС Гнівимо Бога. Гнівимо неіснуванням. Ми злочинці. Хемічний склад злочину: ми утворили в собі і круг себе небуття.

ВАЛЕНТИНА Ти не тільки чуперадло. Ти ще й брехун. Це дурноверхнє вікно без верху, ця тераса, ця стріха наша піднебесна — небуття?

МАКСИМУС Так. Бо висить над безрухом.

ВАЛЕНТИНА Оті мільйони чудових опецьків по ливарнях, робітничка безкласова кляса, чи як там її ще звуть, отой гопак над морями металю — безрух?

МАКСИМУС Так. Бо їх звільнено від працівних конфліктів.

ВАЛЕНТИНА А жінки? А дивізії бабів, тумани бабів, що їх ти по якусь біду повипускав з їхніх кухонь, — звільнені вони від конфліктів?

МАКСИМУС Так. Бо вони зрівняні у виборчих правах.

ВАЛЕНТИНА Нехай. Шкода, що зрівняні, але нехай. А оті мастаки? Оті умільці? Оті, що мальовила в муках творчости мазюкають? Спорудники монументів, барельєфів, автори усякого абстрактного і неабстрактного? Вони теж зрівняні?

МАКСИМУС Зрівняні. Я ліквідував міністерство пропаганди.

ВАЛЕНТИНА Добре. Нехай навіть так. Оті, що літають. Оті, що за твосою санкцією з термометрами у задницях шугають у стратосферу. Здала комашки, зблизу бамбули. Їм що — їм так само не треба пропаганди?

МАКСИМУС Не треба. Вони підкорюють природу без антагонізму.

ВАЛЕНТИНА Презворушливо. Підкорюють. Ну, а ті, що, навпаки, не літають, а лежать. Он там, на узбережжі. Бамбули здала, комашки зблизу. Мурашва з гарантованим правом на відпочинок. Коли їх припече там добре на пляжі, — ну, то, може, у них бодай якийнебудь антагонізм із природою?

МАКСИМУС Нема антагонізму навіть у них. Вони теж підкорюють. Рівномірний розподіл соняшної енергії забезпечений законом.

ВАЛЕНТИНА Так що: виходить, твоя держава і справді безконфліктна?

МАКСИМУС У мене держави нема.

ВАЛЕНТИНА А що в тебе є?

МАКСИМУС У мене є вселюдське суспільство.

ВАЛЕНТИНА Ах, пак! Я забула. Молоком, медом, і сонце не заходять!

МАКСИМУС І не сходить. Не потребує. Нерухомо стоїть у зеніті.

ВАЛЕНТИНА І не пече?

МАКСИМУС Ні. Бо не потребує.

ВАЛЕНТИНА Так начувайся! Я, щоправда, не знаю, як у тебе на пляжі. Я давно вже сонцю зад не підставляла. Підставиш, а як же, за твоїми президентськими справами! Та нічого. Як уже і сонце тобі не допікає, то допечу я. Зараз почуєш і відчуєш.

МАКСИМУС Готуватись?

ВАЛЕНТИНА Готуюся. Начувайся. Ті — оті твої марабу нашорощені, оті конструктори твоїх міст. Вони креслять і думають. То, може, скажеш, і їм не припікає?

МАКСИМУС Їм — — ні.

ВАЛЕНТИНА Ага, їм ні! Але комусь таки припікає?

МАКСИМУС Комусь — — так — —

ВАЛЕНТИНА Ага, комусь так? Одному?

МАКСИМУС Одному — — з двох.

ВАЛЕНТИНА Котрому? Тому, що стоїть отут на недосяжній височині та й на свою зупинену гармонію блакитну визвіряє?

МАКСИМУС Ні — — не цьому. Тому, що сидить у недосяжній глибині, ув'язнений у вземлищі, та й на свою несправедливу долю чорну визорився-видивився.

ВАЛЕНТИНА От-от. Глянь, так ми і вийдемо помалу-малу на ясні зорі. Чого він там сидить, у тому вземлищі?

МАКСИМУС Активна участь в офіцерській змові — — Злочин проти народу — — Дожиттєове ув'язнення — —

ВАЛЕНТИНА Ага. Так у чому долі тая чорная несправедливість? Виходить, сталево справедливо сидить?

МАКСИМУС Не сталево. Кару можна було значно зменшити — —

ВАЛЕНТИНА А через віщо не зменшено?

МАКСИМУС Через те, що другому була потреба — — скористуватися з його генія.

ВАЛЕНТИНА Тільки з генія?

МАКСИМУС Не тільки з генія. Була потреба ще скористуватися — — з його пам'яті.

ВАЛЕНТИНА І як воно було пророблено технічно?

МАКСИМУС Зліз із скелі, де покутував половину злочину, щоб наогуз довершити цілий злочин. А потім винестися на ще вищу скелю.

ВАЛЕНТИНА Котрому ж то була така потреба? Тому, що стоїть отут — —

МАКСИМУС — — і визвірився на гармонію.

ВАЛЕНТИНА І тепер на недосяжній височині покутує той цілий злочин, чи як?

МАКСИМУС Так — — ні — — так — —

ВАЛЕНТИНА Так? Значить — ага! — значить, таки допекла?

МАКСИМУС Ні — — так — — ні — —

ВАЛЕНТИНА Ні? Не допекла? Ох і не люблю я такого, коли хочу допекти, а воно не допікається! Але нічого. Не на таку наскочив. Буде так, як я хочу, а не так, як ти хочеш. Ненавиджу до печінок такі розмови, та коли вже довів мене, то, кажу, тепер начувайся. Бо коли мене роздражнять, — запевнюю тебе, земля затрясється. Стовідсоткова запорука землетрусу.

МАКСИМУС Ти хочеш допитатись?

ВАЛЕНТИНА Насамперед запитати. Чи знаєш ти, що між великою людиною та кретином провалля дуже тоненьке?

МАКСИМУС Велика людина, ясно, ти. Кретин — я. Але провалля?

ВАЛЕНТИНА Не між нами провалля? Між нами не провалля. Між нами, на жаль, здоровецька тіснота.

МАКСИМУС Твоя поширена сукня?

ВАЛЕНТИНА Вона не поширена, йолопе! Я просто пояс поширила, — ось, дивись: поширюю, бо нема чим дихати, з тобою сперечавшись. І взагалі не сукня, бо сукні тільки баби носять. Не сукня, а стилізоване листя з капусти. Коли ти того не доумлюєш, то що я можу вдіяти? І взагалі нема чого вирячуватись на мою сукню, ані на зачіску, бо я не баба. Я неохайна, і я курю. І дай мені негайно вогню. І зачіска моя завжди стирчма. І як підняти кожен листок на тому, що ти здуру звеш сукнею, то під листком завжди щось не так. Завжди приліплюється шкоринка з яблука, он що.

МАКСИМУС Шкоринка з яблука? Куди вона приліплюється?

ВАЛЕНТИНА До тіла, бовдуре, до тіла приліплюється. Можна сказати навіть: прикипас. Зрозумів? До спини прикипас. До шиї прикипас. До ребер прикипас. Не розумієш? Бо я страх як люблю тіло яблуками натирати. І в мене в ліжку завжди повно яблук. І взагалі

можна сказати навіть, що я сплю на яблуках. І взагалі яке тобі діло до моїх жіночих тасмиць?

МАКСИМУС Велика новина для мене. Я справді лише сюмить зрозумів, що ти жінка.

ВАЛЕНТИНА Жінка, жінка, не бійся. Тільки не така, як ти звик. Досі навколо тебе літали самі баби. Тепер буде тобі жінка. І що — думаєш, я не бачу, як ти ухилився від теми? Зо мною не вийде. Не ухилився. Тема: тоненьке провалля. І не між нами з тобою, бо мос капустяне листя не тоненьке. Провалля між твоєю власною величиною і твоїм власним кретинізмом. Зараз довідаєшся. Оповідай про будову міст.

МАКСИМУС Що тобі оповідати про будову міст?

ВАЛЕНТИНА Оповідай, оповідай, великий зодчий. Усе оповідай. Як проскутуються. Як здійснюються. Як заселяються. І взагалі.

МАКСИМУС Нанесено креслярським пером на грубий папір. Легко відтінено сепію. Але сотні, тисячі, мільйони людей ідуть твоїми вулицями. Дуги коминів. Кулі цехів. Уранці вони сунуть до поставлених тобою фабрик. Симфонія коминів та цехів. Ідуть до твоїх кін. Пливуть під деревами, яким ти наказав рости. Крізь ідеал ватманського паперу.

ВАЛЕНТИНА Що далі?

МАКСИМУС Ця твоя кам'яна дійсність — не твоя.

ВАЛЕНТИНА А чия?

МАКСИМУС Тебе, що створив дійсність, в її вземлище вкинуто. А тобі, що піднісся сси над землею, присвоєно геній творця. Так вимагав, так дозволяв суспільний резон. Твою подругу, що ти її кохав, у тебе віднято, і віднято твою про неї пам'ять. Її віддано тобі, що ти її ніколи майже не кохав і що її майже пустив у непам'ять. Так вимагала, так дозволяла суспільна кар'єра. Легко було обернути стрибок у вікно на стрибок у редакторське крісло. І легко було обернути випадковий злочин на злочин генеральний, на злочин проти всієї землі. І легко було побігти за дією, яка розпочалась о дванадцятій годю. І тяжко присилувати себе спинитись, коли дія спинилась і стала нерухомим сонцем у зеніті.

ВАЛЕНТИНА То що — може, і заридиєш?

МАКСИМУС Я, Валентино, ніколи не ридаю.

ВАЛЕНТИНА А, може, кинути все к чортам і признатись?

МАКСИМУС Кому признатись?

ВАЛЕНТИНА Усім. Усім розсурмити. Щоб у них знову хвости повиростали? Адже сам кажеш, вони без хвостів?

МАКСИМУС Страшно.

ВАЛЕНТИНА Кого страшно?

МАКСИМУС Хвостатого страшно. Хвостатого теж. Страшно бувас зрехтися свого. Але зрехтись несвого либонь ще страшніше.

ВАЛЕНТИНА І тому: ми злочинці?

МАКСИМУС «Ми» я не про тебе. «Ми» — так кажуть: ми, з ласки Божої самодержець. Я не про тебе в ту хвилину думав. Ти поза всякими такими речами.

ВАЛЕНТИНА Я поза всякими такими? Ого-го! Я досконалий експерт отаких речей. Я, наприклад, точно вмю відрізнити злочинця від того, хто тільки вдас з себе злочинця. Поясни?

МАКСИМУС Поясни.

ВАЛЕНТИНА Пояснюю. Провалля нікчемно тоненьке. Одна половина боїться своєї величі. Друга половина боїться велич утратити. Який же з тебе злочинець? У нас такий злочинець називається: сляка. Так, просто: сляка.

МАКСИМУС Сляка. Гарне слово. А що буде далі?

ВАЛЕНТИНА Нічого особливого. Ти лишаєшся при владі.

МАКСИМУС Але навіть той, хто вдас з себе вовка, не може панувати над ягнятами!

ВАЛЕНТИНА Може. І нема чого йому вдавати. На твої діла ти пішов не з власної волі. Ти був покликаний. Не забувай, що я відповідаю за твою долю.

МАКСИМУС То тоді ти — злочинниця?

ВАЛЕНТИНА Теж ні. Бо злочин виконав ти.

МАКСИМУС Ми що — одне одного неутралізуємо?

ВАЛЕНТИНА Приблизно в такому роді.

МАКСИМУС Валентино. Чарівна твоя логіка, але — —

ВАЛЕНТИНА Ніяких «але». Усе в порядку. Саме тому чарівна, що я ніколи логіки не навчалась. А щодо твоїх ягнят, то — — Поперше: коли один сидить у вземлищі, а другий, який його туди засадив, кається, то значить — — Значить, нічого не стоїть у землі, а, навпаки, рухається, устає, лягає спати, харчується, множитья і відвідує оперу. Або нашу дурку виставу. Особливо, коли ми з тобою вправляємося в логіці.

МАКСИМУС А подруге?

ВАЛЕНТИНА А подруге те, що серед твоїх ягнят важко знайти хоч одне, яке не було б свинею. І дивись мені, щоб ще сьогодні, коли промовлятимеш під пам'ятником, — дивися, щоб котресь не вчююгло на тебе замах.

МАКСИМУС Ти хотіла б того?

ВАЛЕНТИНА Ні в якому разі. Але тоді я б мала підставу для особливого випадку логіки: я ганялася б за злочинцем.

МАКСИМУС Кохавш ти мене хоч трошки?

ВАЛЕНТИНА Ні в якому разі. Я закохана в єдине створіння: у пташку колибрі, що скаче у роззявленій пащі алігатора. Вона мій одноразовий і повсякчасний ідеал. Але що я вже видерлась твоєю симпатичною драбинкою з міцними кілками — — Ніколи її не забуду, оту драбинку! Отож, коли я видрипалась нею туди і назад, то нема ради: відповідаю за твою долю. Так валяй до твого пам'ятника, до твоїх закоханих у тебе мас, і промовляй. Та гляди мені: не про згризоти сумління, а залізно прореви, мовляв, проскрти були твої, і тільки тобі і більш нікому зобов'язані вони тим, що живуть і дихають під сонцем. І не забудь додати про сонце: воно, мовляв, рухасться від сходу до заходу. І навіть навпаки.

МАКСИМУС Коли і навпаки, то я, нарешті, згоден. І все таки скажи: для чого я тобі потрібен?

ВАЛЕНТИНА Яке тобі діло до моїх жіночих тасмиць? Не забувай, що я натираюсь яблуками. Співай мені пісню, як можеш. А не можеш, то ходімо так. Во мені вже базіканина до печінок. І навіть глибше.

МАКСИМУС Одну тільки хвилину!

ВАЛЕНТИНА Чого ще бракує?

МАКСИМУС Валентино, хоч краплю від тебе лірики.

ВАЛЕНТИНА Лірика це що — про себе оповідати?

МАКСИМУС Щось так.

ВАЛЕНТИНА І маю лагідно з тобою розмовляти?

МАКСИМУС По змозі найлагідніше.

ВАЛЕНТИНА Важкувато. Що — може, і з музикою?

МАКСИМУС По змозі з музикою.

ВАЛЕНТИНА Чорт з тобою. Давай її сюди, музику.

Музика.

З чого починати?

МАКСИМУС З чого душа твоя бажає.

Музика.

ВАЛЕНТИНА Так би мовити, спогади дитинства?

МАКСИМУС Спогади дитинства. Я в унісон згадуватиму своє.

ВАЛЕНТИНА То як — дуетом?

МАКСИМУС Ні, я мовчки. До тебе лише проміжні запити.

ВАЛЕНТИНА Я дарую на те тільки три хвилини. Котра година? Засідай час.

МАКСИМУС Дванадцята за три хвилини.

ВАЛЕНТИНА З Богом.

Музика.

Що ж. Було воно таким робом. У дитинстві я, звичайно, коверзувала. Ще відзначалась я тим, що в мене був непомірно твердий живіт. Як дошка. Він ніколи не був круглий. Він був такий самий плаский, як і тепер. Тим не менш батько казав на нього: барабан. І лускав мене по ньому.

Музика: два суті удари.

Іншим дітям дають «грушки» в голову. Роблять це так: беруть трьома пальцями пасмечко на голові, трохи його скручують і водночас тими самими пальцями злегка стукають, лускають. Називається: дати «грушку». Ну от, а мені давали «грушки» в мій твердий, як дошка, живіт.

Музика: два суті удари.

Батько казав: барабан. Він гадав, що у животі в мене міститься осередок мосі впертості. У животі мосу він вбачав жолудь, з якого має зрости дуб моїх майбутніх невдач. Мати притакувала. Він запевняв мене, мовляв, далеко не всі мої примхи будуть для інших законом. Мати притакувала. Через те я розсварилася з батьками. Навряд чи можна сказати: розсварилася на все життя. Я їх час до часу відвідую. Але ніщо не спроможне зламати мою неприязненість супроти них. І так буде довіку. Я була справді вперта. Коли батько лускав мене по животі, я зумисне надималась. Тим я робила живіт ще твердішим. Сидівши у кріслі, батько тримав у лівій руці запалену сигару, в павзах задумливо затягувався. Правило він мав відьку, щоб лускати мене. А я стояла перед ним з моїм підсилено каміньом животом, розчепреними ногами захоплюючи максимальну площу опертя. Ніякими, навіть підступними лускарями, навіть раптовими доскотами не щастило йому мене зігнути. Він випробовував на мені свою гіпотезу впертості. Я випробовувала саму себе. Високою мірою не подобалась мені гра, але я стояла до кінця. Батько

підводився і, пускаючи замислені кола диму з сигари, ішов на веранду. Я лишалася далі, з розчепіреними ногами, перед порожнім кріслом, щоб остаточно переконатися, що батька там уже нема. Я вичікувала, поки зникав останній слід диму по ньому. Отака була моя впертість. Але тасмно від усіх я перелякалась. І тасмно від усіх я вдалася до заходів, аби будь-що свій живіт зм'якшити. Одного разу мені спало на думку, що досягти того можна, натиравши його розчавленим яблуком, яблучною сировою кашею. Чавилось яблуко на ньому надзвичайно легко. Він був справді як дошка. Наймогутніше яблуко розлізалось від самого доторку до нього. Що яблуко! На ньому і горіх би розтріскався. Я ніколи не мала болів у животі. Може, вони і були, але відчуті їх із-за твердоти було неможливо.

Музика: струнний сплеск.

Згодом я переконалась, що й решта тіла мого недостатньо м'яка: руки, плечі і особливо карк. Я розповсюдила натирання на все тіло. З того часу походить моя запекла любов до яблук. Я сплю з яблуками, сплю на яблуках і яблуками накриваюсь. Коли їх нема, я знаменито страждаю. Найгострішим робом страждала я в тих місцевостях, де вони не ростуть. Таке траплялося часто, бо часто бувала я в місцевостях, де яблука не ростуть. Я робила спроби з фігами та ананасами, натиралась бананами, спала на мандаринках. Спала долічерева, горічерева і на обох боках. Усе не давало і десятої долі яблучного ефекту. Тіло майже не реагувало. Навіть листя з фіг не несло аніякої корисної служби. Що мені з нього? Коли я натираюсь, мене ніхто не бачить. Ніхто. А сама себе я жадним робом не соромлюсь. І яблук своїх теж ні. Хіба можна мати сором перед власною емблемою? Якби я жила за іншої доби, мене прозвали б: королівна яблук. Може, навіть: богиня яблук. Майже без сумніву. І на тому історію свого живота я врываю. Що було з ним далі, належить до моїх жіночих таємниць.

Музика: струнний сплеск.

Єдине, що в мене бездоганне: шкіра. Вона теж дубова, теж дублена. Зате нема на ній і не було ніколи висипу, нема гондрозляків, нема пухирів, нема вугрів, нема навіть ластовиння. Не сидить у моїй шкірі жадної нечистоти. Жиру під нею теж нема. Жир у мене тільки там, де жиру вже ніяк не оминути. Самий мінімум, неуникнення для життя. Ставлення у мене до шкіри культове. Коли я її

мню, я свідомо кожної пори. Кожну пору я промиваю з побожною увагою. Я не вживаю ніколи мила. Я мию шкіру абрадором. Кавалком абрадору, піскувато твердим, з окремо вловними крупницями. Мило було б для моєї шкіри ніщо. Абрадор — управнений партнер. Вона його витримус гідно, і навіть найнижчі місця, за вухами, під пахвами і взагалі, усе те витримус змагання з абрадором успішно, суверенно. Ніколи роздратування шкіри. Ніколи ніяких подряпин. Ніколи після миття червоних смуг і всього того, що у бабів з'являється навіть від приторку пензликом. Он яка вона, моя шкіра.

Музика: струнний сплеск.

Тільки шкоринки з яблука залишаються раз-у-раз на моїй шкірі. Це тому, що я натираюсь не тільки перед миттям, але й після нього.

МАКСИМУС А інші вподобання?

ВАЛЕНТИНА Пізнішими роками виробилась у мене звичка любити чоботи з острогами. За певних періодів життя я їх носила, і носила досить вправно. Звичайно, шиті вони були на мій розмір. Номер тридцять п'ять. Котом у чоботях я не була. Я неохайна, але неохайність я вмю інколи довести до такої досконалості, що люди починають сумніватися, чи справді я неохайна. За таких періодів чи у такі хвилини вони схильні думати, що я елегантна. І так воно є. Ще була у мене колекція шабель. Вона була солідна. Містила вона серед іншого ятагани і варязькі мечі. Був і один спис. Щоправда, він стримів самотньо, не підтримуваний середовищем. Нічого, що личило б йому розміром і вдачею, більш не було. Волохаті килими і патлаті шкіри висіли від нього здала. І думки мої далеко були від мого списа. Мабуть, саме тоді і зародилась моя ненависть до офіцерського стану, до військової диктатури, до війни. З конкуренції. Я пацифістка з почуття суперництва супроти війни, миротвориця до кінця днів моїх. За іншої епохи мене назвали б матір'ю миру. Може, навіть богинею миру. У моїх снах і в моїх денних діях я народжувала мир багато разів, і щоразу була мені з того захлинаюча насолода. Я не знаю, що таке породжувати у муках. Живіт у мене ніколи не болів. Мої пологи миру були кожноразовим суцільним святом. Ще я люблю котів. Рудих.

Музика: милозвучний струнний сплеск.

МАКСИМУС А кар'єра?

ВАЛЕНТИНА Воно було напочатку так моторошно, що не можна не реготатися. Наликана батьками, я животіла боязко, насамоті з своїми яблуками. Одного разу, розлютувавшись, я піддалася спокусі і гукнула на людей. Моє серце стискалося від похололого страхополоху, коли я нагримала тоді на двох поліцаїв. Мить вирішила моє життя, його напрям, його стиль. Я пронесла ту мить крізь усі занепади та висходи, що їх переходила. Ніби-цивілізована істота, яка ось перед тобою, у хвилини підлоти своєї живилася з чужих крихт. А потім, струснувши з себе опіку сторонніх, дякувала їм потоками несподіваного золота. Щоправда, я походила з неуявлено багатого дому. Але свій початковий капітал, ті гроші та прикраси, що їх я мала від батьків, із першим же моїм виходом у світ я пустила у водосток.

МАКСИМУС У ринву?

ВАЛЕНТИНА Не у ринву! У такий водосток, з якого їх уже не можна було назад видобути. У каналізацію. Звідти, вкупі з усім, що там було, вони могли поплисти тільки у море. І так було.

Музика: милозвучний струмний сплеск.

Тим я насамперед себе облегла. Облеглившись, я отаборилась у задрипаному шалмані, у смердючій таверні. Там зібралось кілька людей, які намагались бути добрими один з одним. Та з кожною наступною подією, що там мала місце, ставало дедалі гірше і гірше. Наступний крок був неодмінно гірший за попередній. От тоді я і накричала на поліцаїв. Я замерзала від жаху, але тон узяла відразу, без підготовки, правильний. Тон, яким я розмовляю з князями, магараджами, ну, і от — — Немає ради, з президентом теж.

МАКСИМУС З іншими президентами теж?

ВАЛЕНТИНА Не було інших президентів. Президентів я омилала. У мене було своє завдання: зробити власного президента. Були у мене всілякі. Президентів не було.

Музика: одна нота.

Але ти не бачив тих ганчірок, що вкривали мої плечі. А й скарбів, ти не бачив тих скарбів, що в них бабралась мої руки.

МАКСИМУС Скільки тобі років, Валентино?

ВАЛЕНТИНА О мій президенте — ти думаш: моє дитяче личко, моя постать підлітка?

*Музика: одна тягуча нота, потім
легкий струнний сплеск.*

Мені можна дати зовсім дурнищю. І так буде ще довго, дуже довго. Я можу спокійно чекати, поки мені вже не треба буде боятися приховувати свої шістдесят років. Я маленька, і я чорна жінка. Звичайно, я не чорна, навіть не цілком чорнява. Я покруч брюнетки з шатенкою. В мені елементи шатенки, але в моїй істоті, статі і навіть вистаті є нюанси брюнетки. Чорняве враження я справляю тому, що швидко рухаюсь. І ще тому, що в мене по-чорнявому розпатлане волосся. І ще тому, що очі в мене вузькі, дещо скісні і швидко вловлюють ситуацію. Бувають і біляві скісні та швидколовні. Але в них воно цілковито інакше. Біляві що! Вони ніщо! Вони незабаром розпливаються і бабіють. Чисте тобі тісто. Нізащо у світі не доторкнулася б до білявої. Тільки до чорнявої. Щоправда, не до такої, що в ній я відчувала б сильнішу за себе. Зрештою, таких і нема. І це свята правда. Тим то до якої б жінки я не торкалась, я незмінно переживаю напад презирства. У кращому випадкові почуття зверхності. Мій президенте, я з таких, що консервуються у вигляді п'ятнадцятирічного дівчиська. Тим часом, я стара, як світ: під теперішню пору мені двадцять вісім років. Кілька тижнів тому, непомітно для всіх я відсвяткувала день народження. Зо мною був лише мій рудий кіт і пляшка рому. Видудлила всю, до денця. Не личить? Але ти ще не чув, як я вмю по-справжньому лаятись.

МАКСИМУС То було ще несправжнє?

ВАЛЕНТИНА Тільки три восьмих. Навіть дві з половиною восьмих.

МАКСИМУС Валентино, а кохання?

Музика: одна тягуча нота.

ВАЛЕНТИНА Першого я не зрозуміла. Він сидів навпроти мене, добре здаля, хоч і прийшли ми разом сховатися в кущах. Він сидів мовчки, тільки часом кліпав очима так сильно, неначе збирався заплакати. Я старалась його наслідувати, як могла. Але мені було тоді ще дуже небагато років. Так ми просиділи годинку одне від одного на віддалі. Ішли додому ми все таки разом.

Музика: невпевний струнний сплеск.

Другого я просто не помітила. Зрештою, воно і тривало, здається, півсекунди.

Музика: одна надзвичайно глуха нота.

Третє я надзвичайно затягнула. Воно зависло у повітрі. Принаймні, до цієї пори.

Музика: одна фальшива нота.

Четверте. Він пробував мене роздягнути.

МАКСИМУС Він був твій наречений?

ВАЛЕНТИНА Ні, не він був мій нареченою. Він був чужої жонки чоловік. Вона зауважила наслідки. Стався скандал.

МАКСИМУС Він усе ж роздягнув тебе?

ВАЛЕНТИНА Ні. Я не з таких. Крім того, намагання його було глупе саме з себе, тому що роздягнута я достеменно нічим не цікава. Але скандал стався. А потім ми помирилися.

МАКСИМУС З ким?

ВАЛЕНТИНА Ні, з нею.

Музика: одна надзвичайно глуха нота.

Ну, а п'яте — А п'яте мені взагалі набридло. Ото й уся моя амурна історія.

Музика: струнний сплеск.

МАКСИМУС Валентино. Ти справді не кохавш мене?

ВАЛЕНТИНА Ні в якому разі. Навіщо? Того, що я роблю, вистачає, щоб підтримати твою велич. А мені? А мені ти не потрібний ніяк інакше, як тільки президентом.

МАКСИМУС Але чому, Валентино? Чому тільки президентом?

ВАЛЕНТИНА Максимуме! Лише частину тасмюці можеш, якщо хочеш, знати. Скажу. Ти, Максимуме, найбільша мрія мого життя. Я вигадала собі, що зроблю одного президента. Я надумала, що видуплю такого президента, якого ще не було. І чим я визнаю, що мені судилося доживати до здійснення моїх бажань! Чим винна я, що мені завжди щастило побачити берег!

МАКСИМУС Берг. Будь так. Але тоді ще таке: чи пішла б ти зо мною до берега смерти?

ВАЛЕНТИНА Чому ні! Тільки смерть не спіткала б нас, якби ми по неї пішли. Вийшло б усе-одно по-моєму. Найбільше, що може бути: невдалий замах. Винятково це одне: атентат, який би не повіяв. А я злочинця я при тому так чи так упіймала б. Виречено.

МАКСИМУС Таж дожити до здійснення бажань і означає щастя! І, отже, сонце таки спиняється в zenіті?

ВАЛЕНТИНА Щастя? Го-ля! Хто сказав тобі, що я щаслива? Я самостійна. Я самосійна. Я самодостатня. Я, нарешті, самозакохана. Маю все, що хочу. Матиму все, що захочу. Усе, чого побажаю, здійсниться. Але щаслива? Звідки ти взяв, що я щаслива?

МАКСИМУС Так нещаслива? Валентино, що таке щастя?

ВАЛЕНТИНА Гм. Тут би треба почати все спочатку. Та ми вже з'ясували. І тобі пора промовляти під пам'ятником.

МАКСИМУС Боженьку! Так страшенно запізнились?

ВАЛЕНТИНА Куди страшенно запізнились?

МАКСИМУС До пам'ятника страшенно запізнились!

ВАЛЕНТИНА До пам'ятника ніколи не пізно. Затям собі, мій президенте: до пам'ятника ніколи не пізно. Ми не спізнились. Поглянь на годинник.

МАКСИМУС Що таке? Усього три хвилини? За три хвилини ти мені усе життя? Може таке бути?

ВАЛЕНТИНА Може. Вибиває дванадцята. Точних дванадцять ударів. Президенте, вперед! Атентатника жде біда. Не хочеш мені пісню співати? Добре, президенте. Без пісні. Я, твоя вірна, за тобою крок у крок.

Музика. Чоловічий хор на п'ятиголосу мелодію Палестрини: «Ascendit Deus in jubilatione: et Dominus in voce tubae. Alleluja.»

Музика. Фільм, рухомі кадри: місто, пам'ятник, безліч масок.

ГОЛОС (уповільнений) За тобою крок у крок, велика людино. Колись ти кликав мене на війну. Я лишився живий, і так само моя родина. Коли війна за справедливе діло була виграна, ти пішов молитися за дальшу нашу долю. Повернувшись, ти збудував мені будинок, десять разів більший і досконаліший, ніж я мав перед війною. І коли ти закінчиш свою врочисту промову, я на весь мій голос гукну тобі: слава!

Музика. Фільм, рухомі кадри: місто, пам'ятник, безліч масок.

ГОЛОС (уповільнений) За тобою крок у крок, велика людина. Ти ще ні разу не обманув мене. Ти сказав, що мого старшого сина вб'ють на війні, і так сталося. Але ти ще сказав, що збережеш для мене землю, і так теж сталося. А з твоїх нових великих міст ідуть тепер машини, машини, машини на наші колись неврожайні поля. Невидані врожаї збираємо ми з нашої землі. Підрастає мій наступний син. Я прийшов тобі сказати, що я щасливий. Я прийшов гукнути тобі слава!

Музика. Фільм, рухомі кадри: місто, пам'ятник, безліч масок.

ГОЛОС (уповільнений) За тобою крок у крок, певна річ. Пам'ятник величний. Він зображує вершників і всяке таке інше. А до того ж ніхто так добре, як я, не знає, де вилито його і хто при тому акуратно доглядав за чистотою деталей у майстерні. Тож пам'ятник цей якоюсь мірою і мені. Звичайно, твоя велика тут доля, визнаю. Взагалі я тобі завжди симпатизував. О, я таки крикну тобі: слава!

Музика. Фільм, рухомі кадри: місто, пам'ятник, безліч масок.

ГОЛОС (уповільнений) За тобою крок у крок, немає ради. Не можу сказати, щоб я став щасливіший після того, як відбулися всі відомі події. Але людина з правом на критику ні за якого режиму не може бути щаслива. А ти лишився тим же самим ігровцем на дешевих почуттях і примітивних бажаннях. Проте, не можу відмовити тобі у сприті: з редактора через святого і архітекта до президента! Таке не щодня трапляється. Мушу посвідчити: усе воно, при всій своїй багатоманітності, збудовано за єдиним принципом, усьому тут надано твого подиху. А це дуже приємно для моєї здібності естетичного сприйняття. Що ж, я не від того, щоб на середньому реєстрі сказати тобі: слава!

Музика. Фільм, рухомі кадри: місто, пам'ятник, безліч масок.

ГОЛОС МАКСИМУСА (уповільнений) Павза. Секунда павзи. Я мушу зрозуміти про безпеку. Оті люди — ні. Вони щасливі. У цього іронічні очі, але і він не насмілиться. Ні. Ні.

Музика. Фільм, рухомі кадри: місто, пам'ятник, безліч масок.

ГОЛОС (уповільнений) За тобою крок у крок, о, так! Ти мало відминився за цей час. Лиш відтінок гіркоти ліг навколо уст. Та воно ще більше надає тобі чару, і ти так само чудово вимовляєш звук «і». О, ні, ти незрівняний! Я вигукну, я вигукну тобі: слава!

Музика. Фільм, рухомі кадри: місто, пам'ятник, безліч масок.

ГОЛОС МАКСИМУСА (уповільнений) Павза, павза. Остання павза. В отому кутку, під колонами. І тут, під самим бальконом. Вони гукатимуть щосили. Так звідки ж загроза? Звідти? Чи звідти? Остання павза. Останнє речення.

ГОЛОС ВЕДНАРСЬКОГО (уповільнений) І я за тобою крок у крок. Вудь спокійний, великий чоловіче: я не пускаю тебе з ока. Тут ніхто навіть у тіні думки про твоє життя не стане. А мене — про мого існування ти не знаєш. Ті, хто про мене знали, ті мене забули. Во могутня твоя владущість над ними. Я можу тут стояти і точно розглядати твоє підборіддя знизу. Ось воно, місце. У ньому вистачить зробити тільки маленький отвір. Малесенький отвір у нижній щелепі. Розміром з муху.

УСІ ГОЛОСИ Слава! Слава! Слава! Слава! Слава!

Музика. Фільм, рухомі кадри: безліч пам'ятників. І місто злітає вгору і повільно розпливається. Порожньо. Велика чорна крапка.

...

ВАЛЕНТИНА Не вставай, президенте, не вставай, дурию полосатий.

МАКСИМУС Головою — — Я хочу зіпертись головою — —

ВАЛЕНТИНА Тобі опаска не заважає говорити?

МАКСИМУС Ні — — Добре — —

ВАЛЕНТИНА Куля тільки зачепила. Ясна річ, він був збуджений.

МАКСИМУС Де він?

ВАЛЕНТИНА Він у мене, не бійся. Якщо схочеш його бачити — —

МАКСИМУС Зараз — — Негаймо — —

ВАЛЕНТИНА Витримаш? Гляди.

МАКСИМУС Цілковито. Зараз — — Негайно — — Хто він такий?

ВАЛЕНТИНА Власне, поставиш йому таке запитання.

МАКСИМУС Ти його знаєш?

ВАЛЕНТИНА Спитаєш його, чи він мене знає.

МАКСИМУС Валентино, ти задоволена — — Я радий за тебе — —

ВАЛЕНТИНА Веду, веду, веду його тобі.

МАКСИМУС А ти, я бачу, незадоволений?

ЗВЕНИБУДЬЛО Аж ніяк ні. Бач, і догрався.

МАКСИМУС Чекай, ми зараз із ним ще поговоримо.

ЗВЕНИБУДЬЛО Абсолютно нецікаво. Звичайно, я тут лишусь.

Але думатиму про своє.

МАКСИМУС Маєш мені щось сказати?

ЗВЕНИБУДЬЛО Не знаю. Побачу ще.

МАКСИМУС Добре. Вони йдуть.

ВАЛЕНТИНА Найрудіший борсук, який усе життя ховався за мантією вельможі, — прошу. Запрошую любити і шакувати: лючар з-під греблі, недосмалена свинота, блудна зірка нічного свисту, метеор у скриньці на сміття.

МАКСИМУС Валентино!

БЕДНАРСЬКИЙ Ні, я знаю. Повна рація.

МАКСИМУС Хіба ви не вірите у слушність вашого вчинку?

БЕДНАРСЬКИЙ Я навіть не вартий таких епітетів. Володарка надарма витрачає красномовство. Я просто ніщо.

МАКСИМУС Ви знаєте Валентину?

БЕДНАРСЬКИЙ О, ми знайомі давно.

ВАЛЕНТИНА Бачиш? Я не від того навіть, щоб скористатися з протекції цього префекта преторіянців.

МАКСИМУС І мене ви знали давніше?

БЕДНАРСЬКИЙ Я бачив вас кілька разів на площі. Більше ні.

МАКСИМУС У чому ж причина вашого — — Як ви сказали?

БЕДНАРСЬКИЙ Ніщоти. Бо я втратив почуття гумору.

МАКСИМУС Коли саме?

БЕДНАРСЬКИЙ У ту мить, коли натискав на курок. Хвилину перед тим, розглядаючи ваше підборіддя, я мав ще перед собою шлях до величі.

МАКСИМУС Добре. Які ж причини?

БЕДНАРСЬКИЙ Не знаю. Мені не подобається стиль ваших будиноків. Занадто багато порядку.

МАКСИМУС Ви проти порядку?

БЕДНАРСЬКИЙ Самозрозуміла річ. Я не заперечую свіжості і своєрідності ваших вулиць і площ. Але занадто багато порядку.

ВАЛЕНТИНА Глибочення обізнаність у проблемах модерної архітектури. І що далі?

БЕДНАРСЬКИЙ А далі — — Що ж. Я вже сказав.

ВАЛЕНТИНА Ну?

БЕДНАРСЬКИЙ Передо мною лежав шлях до величі. Я вибрав протилежний.

МАКСИМУС А, може, якраз тут ви могли знайти свою величі? Подумайте.

БЕДНАРСЬКИЙ Я так думав, коли стріляв. Виявилось — ні. Катастрофальна втрата почуття гумору. Найпевніший доказ те, що я не влучив.

МАКСИМУС Ви влучили. Ось він, ваш пістоль.

БЕДНАРСЬКИЙ У нас це не називається влучити. Спитайтеся володарку.

МАКСИМУС Ви говорите про почуття гумору. Як ви могли б його зберегти в такому випадкові?

БЕДНАРСЬКИЙ Дуже просто. Так, як робив у подібних випадках досі: послати замість себе іншого. Утрата почуття гумору страшніша за фізичну смерть.

МАКСИМУС Що ви думаете далі робити?

БЕДНАРСЬКИЙ Поринати у дальше нікчемство. Мене, сподіваюся, повісять?

МАКСИМУС Смертна кара не існує. Хіба ви не знаєте?

ВАЛЕНТИНА На жаль, не існує!

БЕДНАРСЬКИЙ Я не знав. Хіба не існує? Я дуже відстав.

МАКСИМУС Ви можете іти, якщо хочете. Можете, якщо хочете, ще залишитись і розповісти про причини, які збудили вашу ненависть до мене.

БЕДНАРСЬКИЙ Не думаю, щоб я вас ненавидів. Можливо, я тільки заздрих вам. З певного часу мені захотілося стати загальновідомою людиною. Так би мовити, із слідом по собі. А найпевніше — я просто вам хотів додати слави. Бо я людина, зрештою, шляхетна. Принаймні був такою. Мені присмно, коли з'являються люди, що про них багато говорять. От і все. Я справді можу йти?

МАКСИМУС Поза всяким сумнівом.

ВАЛЕНТИНА Чекай, князю, чекай! Бо ще мене страшенно цікавить одна річ. Ти дійсно сам ніколи нічого не виконував?

БЕДНАРСЬКИЙ Володарко, чи зраджує вас пам'ять? Князь є князь.

ВАЛЕНТИНА Ні, блошнице, не зраджує мене пам'ять. В останньому ділі «Під чотирма вітрами» твого диявольського личка справді ніхто

не бачив. Але ти видатна людина, не сумнівайся. Ти просто не хотів, щоб твоє чесне ім'я занадто тісно зв'язували із змовою офіцерів. Що, не так?

ВЕДНАРСЬКИЙ Володарко, вашу здатність читати в наших серцях я знаю так само не перший день. Зробіть же мені ласку: повірте. І ви теж, пане президенте. Сьогоднішній замах насправжки нічого спільного не має із змовою офіцерів. Анічогісінько спільного. Причому я намагався з'ясувати, як тільки міг. Я вперше на житті хотів зробити щось сам.

ВАЛЕНТИНА Та ні, дотепу тобі не бракувало. Зовсім абищо з тебе не було. Як ти думаєш?

ВЕДНАРСЬКИЙ А певно, що не було. Немає ради, володарко. Людині мало того, що вона має. А я ще, пам'ятаю, і щедрий бував. Ніколи я не скирив у своїй видатності. Ба, ладен був навіть наділати нею першого зустрічного. Пригадую, якось мені захотілось показати моїм хлопцям наочно мізерію сучасного світу. Ну, от, і вмовив я був в одного старого — — Здається, він був поштовий урядовець — — Я вмовив у нього, що він — — А втім, і тут я не сам робив, а послав хлопців — —

МАКСИМУС Як!

ВЕДНАРСЬКИЙ Кажу: я звелів своїм хлопцям вмовити одному старому урядовцеві, що він геній.

МАКСИМУС Коли це було?

ВЕДНАРСЬКИЙ Коли це було? Давненько. В усякому разі, перед війною.

МАКСИМУС А він? Той урядовець? Той поштовий урядовець?

ВЕДНАРСЬКИЙ Ну, пане президенте! З нього був нуль. Абсолютний нуль. Навіть і тепер я маю право таке твердити. Що він! Боязко собі посміявся та й пішов.

МАКСИМУС Це було на вулиці?

ВЕДНАРСЬКИЙ Так. На розі площі.

МАКСИМУС Ви пам'ятаєте його обличчя?

ВЕДНАРСЬКИЙ Тепер уже не дуже. Спершу пам'ятав.

МАКСИМУС Він був дуже старий?

ВЕДНАРСЬКИЙ Як луб'я.

МАКСИМУС Як я, наприклад?

ВЕДНАРСЬКИЙ Господь з вами, пане президенте! То був цілковито стоптаний черевик.

МАКСИМУС Стоптаний черевик — —

ВАЛЕНТИНА Занадто хвилюєшся, президенте. Ти хочеш устати?

МАКСИМУС Так. Стривай. Стривайте всі!

Музика.

Ви кликали мене, мій пане?

Музика.

Голубе, що значить мій підпис! Я спитався дозволу в начальницька відділу, як же.

Музика.

Немає великих людей. Хто пак у нас тепер міністром?

Музика.

За морями лежать розлогі материки. Сяє пісок. Цікаво, коли людина божеволіє, чи вона свідома того? Але коли людина захоплена однією неподільною думкою, час для неї біжить непомітно. Ще крок.

Музика.

Ще один.

Музика.

Вачили ви мене колинебудь? Я йду цілий день. Від першої години дня. Я дозволю собі зайти через вікно. Тут щось написано крейдою на підвіконні. Як пав'яча пір'іна, стояли ви. Були ви кучерява і не-наситна. Таїсо.

Музика.

Таїсо, весь світ, усі моря і всі равлики, що в них, усі тигри і всі коти можуть належати нам з тобою! Таїсо, я хочу жити!

Музика.

— — і тому я закінчую проголошенням цього вашого простого, але такого ж безмежно багатого права: права жити!

Музика.

Але ж я одружений. Кожен фаховий убивця цілковито спокійний у гріху. Арівана. Арівана. Арівана.

Музика.

Глибоченний! Бездонний! Я міг би Тебе тільки дотикатись, більш нічого. Послухай мене. Бо якщо того не зробить людина, то ні для чого було творити світ людський. Я вірю в Тебе, величезний.

Музика.

Ми злочинці.

Музика.

І от мого життя.

ВАЛЕНТИНА Президенте, занадто хвилюєшся. Він давно вже перестав бути цікавий. Я його в гузницю зараз витурю. Ти лаж. Я дам інтерв'ю для преси. Вони вже там галасують.

ВЕДНАРСЬКИЙ Прощайте, пане президенте.

МАКСИМУС Я бажаю вам щастя.

ВЕДНАРСЬКИЙ Його ніколи не буде, пане президенте. І ми вже ніколи не побачимось.

ВАЛЕНТИНА Валяй, валяй! Я зараз повернуся. Тільки мені не подобається, що тут ще це опудало з тобою. Нічого, я миттю.

МАКСИМУС Ти зрозумів щонебудь?

ЗВЕНИБУДЬЛО А як же! Ти забрів не на ту вулицю.

МАКСИМУС То що — далі чужою вулицею? Чи — зречення?

ЗВЕНИБУДЬЛО Про мене. Я, приміром, завжди відчував у собі щось від блаженного Августина. Тільки я не мав твоєї мужності. А, головне, твого блискучого вміння перекваліфіковуватись у фахах.

МАКСИМУС Я хотів вирватися з обов'язку бігати конем у манежі.

ЗВЕНИБУДЬЛО Старший од мене, а не збагне ніяк простої речі. Таж велика людина велика навіть верхи на стільці!

МАКСИМУС Справжній мій фах наймізерніший. Що може вчинити поштовий урядовець!

ЗВЕНИБУДЬЛО Вони величі таїть у собі фах поштового урядовця. Збирати марки країн, що починаються з літери М. Ходити на платинових закаблуках. Вітатися рукою з-за спини, отак. У кожному слові, де є звук «р», вимовляти його подвійно. Навчати свою жінку

деклямації. Муштрувати галок із сусідніх дерев, поки не призвичаються говорити: «здоров, дурню!» Еони великих речей. А головне — бути вільним, вільним, мов той оболон!

МАКСИМУС Припустімо. Воно навіть привабливо. І можна пошукати ще більше варіантів. Але — —

ВАЛЕНТИНА Ага, таки змовляєтесь! Викладай, паршивцю, в чому річ. Скоро, бо в мене ще одне інтерв'ю.

ЗВЕНИБУДЬЛО Ми переважно про щастя, володарко. Про велич теж, замозрозуміло.

ВАЛЕНТИНА Велич мене не цікавить. Величі досягнуто. Он вона лежить на канапі та Я крехче.

ЗВЕНИБУДЬЛО Але щастя, володарко, щастя!

ВАЛЕНТИНА Щастя? Йолопи! Чи ви і справді гадаєте, що я нічого не знаю про щастя? Так довідайтеся: знаю. Я знаю найточніше, що воно повинно бути. Справа вся лише у тому, що я сама на нього невразлива. Я не маю органу для щастя. Саме тому ніяк не можу зрозуміти, по якого хрина щастя здалося вам. От вам одна з моїх жіночих тасмниць. Розкриваю: я не маю щасливого нерва. Задоволені? Що далі? Викладай швидше, бо в мене ще одне інтерв'ю.

ЗВЕНИБУДЬЛО Що далі — — А у дальшому в усьому я вам корюся, володарко.

ВАЛЕНТИНА Широ?

ЗВЕНИБУДЬЛО Неширо.

ВАЛЕНТИНА А чого ж коришся?

ЗВЕНИБУДЬЛО Бо вас боюся немірною.

ВАЛЕНТИНА Ага. О, о, о! Як же воно до чортиків набридло без кінця чути звідусіль: боюся вас, боюся вас! Коли то, нарешті, знайдеться такий, що вхопить мене поперек, зігне у спині, покладе на лопатки, придавить, до землі моїм сухим, як тріска, задом і кулаком отак під ніс: лежи, мовляв, не рипайсь! Та нічого, знайдеться. Усе мені бажане здійснюється. Буде так, як я хочу, а не так, як ви хочете. Слухай сюди. Перша прикмета володарки — шляхетність. Даю тобі право голосу. Інтерв'ю собі зажде. Бо мені просто цікаво. Викладай.

ЗВЕНИБУДЬЛО Я?

ВАЛЕНТИНА Ти, ти. Твоя красномовна милість.

ЗВЕНИБУДЬЛО Моя — — Я, бачте, нині не надто красномовний. Я наслухався багато чужої балаканини.

ВАЛЕНТИНА І?

ЗВЕНИБУДЬЛО Ну, то і караю себе знов. Така, бачте, справа.

ВАЛЕНТИНА Отож, на покарання і будеш сперечатися зо мною.

ЗВЕНИБУДЬЛО Я? З вами? А то ніби про що?

ВАЛЕНТИНА Не про що, а за що. За душу.

ЗВЕНИБУДЬЛО А то за чію?

ВАЛЕНТИНА Нашого президента.

ЗВЕНИБУДЬЛО За його душу?

ВАЛЕНТИНА Атож, паршивцю. За його душу. Питання стоїть так: бути йому президентом чи не бути.

ЗВЕНИБУДЬЛО А, може б, варто спершу його самого спитатися? Може ж, не хоче він, щоб за душу його воювали?

ВАЛЕНТИНА Його ніхто не буде питатися. Ще відповідальність на мені. Заходь з того боку канапи. Ставай там. Там, там. Стій. Розігни спину. Старайся набрати стрункої імпазантності. Ще. Ще. Та не так, а отак, дурню! Добре. Стій же, стій на місці. А я з цього боку. Точнісінько, як чорт і янгол за душу праведника.

ЗВЕНИБУДЬЛО Я — — я — —

ВАЛЕНТИНА Не полохайся. Даю тобі охоронну грамоту. Надаю тобі свободу сумління, промовляння, преси та зборищ.

ЗВЕНИБУДЬЛО Але — — Але янголом, володарко, прошу бути вас.

ВАЛЕНТИНА Що? Надану тобі свободу використовуваш насамперед для підлабузництва? О люди, люди! Чорт з тобою. Тобто: будь чортом, про мене. Берімо чорта і янгола як умовні знаки. Починай. Ви тут патякали про щастя. Аргументуй.

ЗВЕНИБУДЬЛО Я казав — — Я казав, мовляв, кожен окремий — — Ну, так, усяк собі може бути великий, коли схоче. Марки збирати. Вимовляти «рр». І подібне.

ВАЛЕНТИНА Аргументуй про «рр».

ЗВЕНИБУДЬЛО А то про слова, де є звук «р». Так от, щоб його у вимові подвоювати.

ВАЛЕНТИНА Теж мені аргументи! Мій протитаргумент. Повинен бути хтось, хто контролює, чи не лінується окрема людина бути окремою людиною. Хто без президента це робитиме?

ЗВЕНИБУДЬЛО Моя скромна думка та, що людина ніколи не стане окремою людиною, поки сама не захоче.

ВАЛЕНТИНА Ну? І коли не захоче?

ЗВЕНИБУДЬЛО То нема ради. Значить, світ паскудний з дна.

ВАЛЕНТИНА Що світ паскудний з дна, це я знаю краще за тебе. Але президент інакшої думки. Він гадає, що світові можна заборонити бути паскудним. Що ти на те?

ЗВЕНИБУДЬЛО Я б сказав так. Подолувати паскудство варт, починавши з власного прикладу. Наприклад: мавши владу, зректись

II. Такого ж іще ніде не чувано. Отож, щоб показати приклад.

ВАЛЕНТИНА І ти певен, що приклад вплине?

ЗВЕНИБУДЬЛО А певно, що певен. Подумайте самі, володарко. Коли кожен окремих так скаже собі, то й не буде більш нікого, хто спокуюватиметься порядкувати життям інших.

ВАЛЕНТИНА Сількись. Твоя програма для зреченого президента?

ЗВЕНИБУДЬЛО О, неосляжна! Передусім: дати людям спокій. Набудувавши для них усього, проковтнути подяку і дати їм абсолютний спокій. Звертатися до них тільки тоді, коли треба прикурити або позичити газету. Але то лише у загальних рисах, так би мовити. Є сила-силенна деталей.

ВАЛЕНТИНА Мій протиаргумент. Посідавши жалюгідне місце у суспільстві, на третій греблі життя своє побудуєш, а не на винятку. Що ти на те?

ЗВЕНИБУДЬЛО Таж я не посідаю в суспільстві взагалі ніякого місця, хіба не так? А от же винятком прийшов сюди, до канапи великої людини. Та ще й наданою свободою присилуваній грати над нею ролю чорта. Та ще й сам тремтівши зо страху.

ВАЛЕНТИНА Не тремти. Тримай струнку імпозантність. Подавай додатковий аргумент.

ЗВЕНИБУДЬЛО Додатковий? Гм. Хібащо такий: узяти та й написати книгу про велич. Написати книгу про велич окремої людини. Підручник такий написати: як стати окремою людиною. А інші нехай читають.

ВАЛЕНТИНА Президентіві що — справді хочеться додому?

ЗВЕНИБУДЬЛО Дуже.

ВАЛЕНТИНА Звідки ти знаєш?

ЗВЕНИБУДЬЛО З інтуїції.

ВАЛЕНТИНА Маєш таку багату?

ЗВЕНИБУДЬЛО Грасіосо мусить мати.

ВАЛЕНТИНА Гм. І то все, що він би робив удома?

ЗВЕНИБУДЬЛО Ну — — Ну, ще, скажімо, виховував би внука.

ВАЛЕНТИНА Має?

ЗВЕНИБУДЬЛО Він ні. Але його жінка має звідну сестру. Так от у тієї сестри є двоюрідна сестра, що має побічну небогу, яка заходжується коло виховання свого незаконнородженого сина. Отож і допомагав би.

ВАЛЕНТИНА Звідки знаєш?

ЗВЕНИБУДЬЛО З інтуїції.

ВАЛЕНТИНА Сількись. Але скажи мені ще таке. Президент он бідається, що в його суспільстві усе від добробуту спинилось. Нема, мовляв, мети. Сонце у zenіті. Не сходить і не заходить. Так по яку ж собаку мету виховувати тоді внука? Мовчиш?

ЗВЕНИБУДЬЛО Моя мовчанка красномовна.

ВАЛЕНТИНА Що? Що у президента обмотана вивіска? Хочеш сказати: і за добробуту люди бажають і страждають від нездійснених бажань? Так що ж тоді, до лихої матері, що тоді справді щастя? Можливість здійснювати чи тільки можливість бажати?

ЗВЕНИБУДЬЛО От того я і не знаю.

ВАЛЕНТИНА Бач, і я того не знаю.

ЗВЕНИБУДЬЛО Гм.

ВАЛЕНТИНА Гм.

ЗВЕНИБУДЬЛО Може — —

ВАЛЕНТИНА Що може?

ЗВЕНИБУДЬЛО Може, таки оте, нездійснене?

ВАЛЕНТИНА Виходить наче дуже правдоподібно. Але в такому разі ти мене подолав?

ЗВЕНИБУДЬЛО А то як?

ВАЛЕНТИНА Дуже просто. Ти мене переконав, що наш президент не президент, а вихователь онука. Виходить, я не зробила ніякого президента. Виходить, одне з моїх бажань не здійснилось. Виходить, я уперше на житті щаслива.

ЗВЕНИБУДЬЛО Та щось ніби так і виходить — —

ВАЛЕНТИНА Ого! Але зате здійснилось друге моє бажання. Тільки хвилину тому я бажала для себе переможду, — і от, прошу, ось він у наявності! Видно, моя справа не зовсім безнадійна. Та, світку милий, яке ж воно казнащо, мій переможець! Чи не їздила я тобі на шиї, ти, розкаряко? А тепер що — кинутись тобі на шию? А ти мені хребет ламатимеш? А ти яблучний сік з мене чавитимеш?

ЗВЕНИБУДЬЛО На світі, володарко, і не таке буває.

ВАЛЕНТИНА Але коли послідовно, то послідовно. Гоп до мене через канапу! Наставляй кулак. Звели, щоб лежала і не рипалася. З усієї твоєї страшною свободи вели мені, велителю мій, велетню мій! Ну?

ЗВЕНИБУДЬЛО Володарко, я — — Лежж — —

ВАЛЕНТИНА Ну? Ну?

ЗВЕНИБУДЬЛО — — і не рип — —

ВАЛЕНТИНА Стривай! А чого це ти під канапу лізеш?

ЗВЕНИБУДЬЛО Бо звідси мені зручніше.

ВАЛЕНТИНА Що тобі звідти зручніше?

ЗВЕНИБУДЬЛО Яблучний сік з вас чавити. А, крім того, я маю ще один варіант.

ВАЛЕНТИНА Варіант — чого?

ЗВЕНИБУДЬЛО Не варіант. Пропозицію варіанту. Пропозицію варіанту відповіді на запитання, що таке щастя.

ВАЛЕНТИНА Ну?

ЗВЕНИБУДЬЛО Бож може ще так бути, що щастя то — —

ВАЛЕНТИНА Ну? Ну?

ЗВЕНИБУДЬЛО — — що щастя то всього тільки чисте сумління?

МАКСИМУС Нарешті. Лиш на те і чекав. Бо тепер озветься сам той, за чію душу ведено суперечки. Ще не зреченою владою президента наказую невхильно виконати мою волю. Виконує особиста секретарка і дорадниця президента. Прошу.

ВАЛЕНТИНА Нема ради. Я так чи так подолана. Галльо! Начальник в'язниці? Пане начальнику, за одну хвилину — — Що? Ах, так, звичайно, добридень! День, до речі, предобрий. Так от, рівно за одну хвилину в особистому апартаменті президента на даху палацу має з'явитись ув'язнений архітект Мартин. Що? Так, ви правильно зрозуміли. Ув'язнений архітект Мартин. Ваш найтяжчий в'язень. Атож, таким, як с. Дякую. На все добре.

Музика: акорд, що наростає.

МАРТИН Я.

ВАЛЕНТИНА Архітекте Мартине, тут трос щасливих людей, які не знають, що таке щастя. З усієї повноти свого незнаного щастя вони вас милують.

МАРТИН Такі речі збагнути — —

ВАЛЕНТИНА Нема нічого незбагненого. Ви помилюваній. Це означає, що вам уже не треба назад у вземлище. Навпаки, треба повернутись до архітектурних проєктів. Сталося прикре порушення суспільної законности, якого винен — — Гм.

МАКСИМУС Да не здригнеться секретарки голос у прореченні правди.

ВАЛЕНТИНА Уперше на житті не знала, як висловитись. Та що там! Сьогодні в мене взагалі все уперше. Ви чули, отже, архітекте Мартине, про порушення законности? Так знайте, що порушення винен президент Максимус, який тепер, своєю чергою, просить вас про помилювання. Так я сказала?

МАКСИМУС Секретарка президента висловилась правильно.

ВАЛЕНТИНА Ви згодні, архітекте Мартине, помиловати президента Максимуса? Оголошення справжнього авторства проєктів, звичайно, за передумову не править. Воно самозрозуміле. Тож слово за вами, архітекте Мартине.

Музика: одна нота.

МАРТИН Стінка між людьми тоненька, недійсна. Я хотів би висловити, але не завжди людині дано. Ти не слухасш мене?

Музика: одна нота.

Хочеш мене покинути? Покинь, люба. Без мене буде тобі краще.

Музика: одна нота.

Везмежна чорнота. Хочеш мене покинути?

Музика: одна нота.

Він ночуватиме у нас. Так краще.

Музика: одна нота.

Оберніться до мене. Оберніться обидва. Ну, добре. Хай буде так.

Музика: одна фальшива нота, яка так чи так уривається.

Я не можу помиловати вас, пане президенте.

МАКСИМУС Ні?

МАРТИН Ні. Бо я не гідний.

МАКСИМУС Але ж і я не гідний.

МАРТИН Тим сквитасось.

МАКСИМУС У чому ваша провина?

МАРТИН Я пристав був до змови.

МАКСИМУС За те ви кару відбули.

МАРТИН Є ще інша провина.

МАКСИМУС Повідайте про неї.

МАРТИН Я гадав, що пристав до змови щиро.

МАКСИМУС А як було насправді?

МАРТИН Я пристав з мотивів помсти.

МАКСИМУС Таіса?

МАРТИН Таіса.

*Музика: акорд, який триває
надзвичайно довго.*

МАКСИМУС Бачите, як ми трагедію один з другим грасмо. В одного обв'язана щелепа, і хвостики від опаски над головою стирчать. А другий ще не скинув тюремного вбрання.

ВАЛЕНТИНА Слушно. Вигляд в архітекта гетьто середньовічний. Дозвольте, отже, встрянути секретарці президента. Вона у логіці вправляється не любить. Це доведено. Що ж, може, і не логіка. Судіть самі. Насамперед: навіть подолана секретарка залишається жінкою. На правах жінки, яка відповідає за чепурність чоловіків, велью президентові лишитись, як є: з перев'язаною щелепою. Такі його трагедійні шати, таким він і додому піде. Та водночас президент поділиться з архітектором своїм багатющим досвідом у трансформації. Ви не знаєте, архітекте, як розлучаються з бородою? Я покажу вам, як це робить президент. Ось так. Чирк — і нема. Лахи теж геть. З'явиться нам у пристойному модерному одягові. Молодцем. Тепер ви ніби з яєчка, і готові до всіх пресконференцій, які вам густо передстоять. Але ще залишилася сама річ. Прошу слухати. Віддає кривдник покривдженому все назад чи ні? Пограбовані задуми, украдене ім'я і так далі? Віддає. Це така сама свята правда, як і те, що секретарку президента звать Валентина. Отож, доставши відібране майно назад, висхідна зоря починає все спочатку. Вмить минуле стає сучасним, але також і навпаки: сучасне минулим. Усе відібране дістає? Усе, до ніточки. Ну, так і Таісу, матері вашій накупі ковчійка, Таісу теж!

Музика: безпомилково ствердний акорд.

А взагалі кажучи — — Гей ви, трагедійні актори з пісними масками! Ануж, уявіть, нам із-за браку персоналу доведеться заступити когось. То що — має Таіса вішатись? Нехай тільки спробує! Треба буде, то й у масову сцену піде. Воля режисера, і ніяких розмов. Нам ішлося про очищення пристрастей за допомогою страху та спочуття, а не про те, щоб душити живих виконавців. Добре кажу?

Музика: безпомилково ствердний акорд.

МАКСИМУС На думку президента, секретарка висловилась правильно. Якщо партнер не заперечує — —

МАРТИН Господи! Адже я такий виконавець, як і ви.

МАКСИМУС Та тоді ще таке. Якщо трагедія без смертей можлива, то я хотів би довідатись про долю мосі першої жінки.

ЗВЕНИВУДЬЛО А тут уже я скажу. Ти так певен, що вона померла? Ти читав десь оголошення про те, що вона померла?

МАКСИМУС Ні, але за той час усього стільки відбулося — —

ЗВЕНИВУДЬЛО Ніколи не треба судити про події з власного закапелка. Для неї, запевняю тебе, не відбулось аж нічого. Вона чекає на тебе вдома їсти картоплю з соусом.

Музика. Фільм, рухомі кадри: місто, міста, моря, небо, безліч масок по близьких пляжах, безліч цяточок пересувається по всьому неозорі.

ВАЛЕНТИНА Нотатник?

РЕПОРТЕР До послуг, пані.

ВАЛЕНТИНА Усе, що занотовано досі, обвести червоною олівцем. Підє окремо. Слідє сенсаційний текст — ось він вам. Заголовок: «Зречення президента.» Готово?

РЕПОРТЕР Мій олівець тремтить, пані.

ВАЛЕНТИНА Мужности, мужности, юначе. Наступний заголовок: «Шляхетний вчинок колишнього президента.» Тут текст. Його було дуже трудно зформулювати. Тим то не змінюйте нічого. Покладаюсь на ваше вміння. Зверніть увагу редакторові.

РЕПОРТЕР Будьте спокійні, пані.

ВАЛЕНТИНА Ідеться про архітекта Мартіна, який у змові офіцерів діяв під ім'ям Максимуса. У дійсності було навпаки. Максимусом звать тільки Максимуса, і більш нікого. Натомість архітект Мартин автор усіх проєктів генерального будівництва. Зрештою, ось архітект у власній особі. Візьмете в нього інтерв'ю.

РЕПОРТЕР Дякую, пані. Я хотів би насамперед розпитати пана архітекта про його досьогочасну кар'єру. Чи були на вашому, пане архітекте, шляху перешкоди: нерозуміння, невизнання тощо?

МАРТИН Я не мав жадних перешкод. Я впевнено пройшов підготову, і перший же мій виступ був успішний. Якби не хиткий крок, якого я допустився, встрянувши у політику — —

ВАЛЕНТИНА Тож і з Таїсою, як бачимо, все в порядку. Вона, либонь, взагалі не існувала. Ви собі потім про все любенько погомоньте. У мене часу зовсім обмаль. Додаток у хроніці. Текст: колишня секретарка президента Максимуса Валентина готується відлетіти до Осередньої Африки з метою ближче ознайомитися з побутом одного племені. Соціологи твердять — А втім, колишня секретарка так чи так уклала з відомою газетою угоду про науковий опис подорожі. Що?

РЕПОРТЕР О, пані!

ВАЛЕНТИНА Усе. Дайте мені вогню. Ага, чи маєте ви кинджала?

РЕПОРТЕР Кинджала, пані?

ВАЛЕНТИНА Я звикла відганяти кинджалом мух. Але кинджал мій загубився у Вабельмандебській протоці. А стріляти на мух із пістоля, мабуть таки, занадто нелюдяно.

РЕПОРТЕР Я не маю, на жаль, кинджала. Можу служити тільки отаким цизориком.

ВАЛЕНТИНА Коли хочете, подаруйте мені його на прощання. Дякую. Все. Коли хочете, можу вас поцілувати.

РЕПОРТЕР О, пані!

ВАЛЕНТИНА Ех, шкода, на мені вже дорожнє вбрання. А то б ви почули, як мос капустає листя пропахнуло яблуками.

РЕПОРТЕР Яблуками, пані? Дуже схильний до яблук. Моя відмітна, з дозволу пані, пасія: паперовий ранет.

ВАЛЕНТИНА Ми дещо споріднені душами, проте, все таки досить віддалено. Я божеволю за антонівським сортом. Та не грає ролі. Цілую. Приємно було?

РЕПОРТЕР Надзвичайно, пані. Я понесу поцілунок у дальшу мою путь.

ВАЛЕНТИНА Архітекте! Ви стежили за виразом мого обличчя, коли я його цілувала? Во кажуть, я сьогодні дуже гарна.

ЖІНКА Кажуть, я сьогодні дуже гарна.

МАКСИМУС Ми теж.

ЖІНКА Вачу. Дуже міцно обв'язане обличчя. Якщо ти вдарився, — а ти це міг зробити, наскочивши на одвірок, бо у нас у коридорі темно, і скільки я вже разів керівникові будинку говорила, — то перед тим, як перев'язувати, треба було обмити чистою губкою, вмоченою у — —

ЗВЕНИБУДЬЛО Якраз обмивав я.

ЖІНКА Дуже вам вдячна. Це, власне, дуже добре, що ви прийшли, бо картопля в мене саме висмажилась, і до неї є помидоровий соус. Крім того, я дуже люблю гостей і раз-у-раз кажу про те чоловікові. Тепер друга справа: я ніяк не можу дорахуватись одного рушника у шуфляді шафи. Коли взяти до уваги, що ти сьогодні питав мене про зовсім чистий, а не про той майже чистий рушник, що висить у вмивальні, — там, до речі, вже витерто, — і коли ще взяти до уваги, що ти сьогодні дивний, то — —

МАКСИМУС Жінко, фатальний збіг обох справ в одній. Рушником обв'язане моє обличчя. І я не можу в цю хвилину його скинути, бо маю справді сильну дряпавину на щелепі. Звенибудьло, — так звуть цього пана, — мені свідок.

ЖІНКА Добре, але як у такому разі з твоєю бородою? Мені було б її дуже шкода.

МАКСИМУС Ворода у порядкуві, жінко. Хіба не бачиш, як взирає на всі боки з-під рушника? Прилад до голення і люстерко я мав отут у кешені. Але вони не знадобились.

ЖІНКА Так поклади на отой стіл. І скинь-те, будь-ласка, ваші пальта.

ЗВЕНИБУДЬЛО Я не маю ніякого пальта. Я стоїк, шановна пані Максимус.

МАКСИМУС Його звуть Звенибудьло. Годуй його, жінко. Він повсякчас голодний. І люби його. Можливо, він буде в нас жити.

ЗВЕНИБУДЬЛО Ні, я не буду в вас жити. Я не можу того собі дозволити, бо я повинен себе покарати.

МАКСИМУС Але він буде гостювати в нас. Він надихнув мене писати книгу. Велику, може, на чотириста сторінок, книгу. І він каже, щоб я вчив тебе деклямації.

ЖІНКА Так. Добре. Вачиш, коли ти так говориш зо мною, я починаю страшенно хвилюватись. Деклямувати. Я знаю таке слово. Як це було давно! Чому ти тільки сьогодні сказав мені про деклямацію? Брат мого діда з батькової сторони, який славився у нашій родині казковим здоров'ям, був також чудовий читець. Він навчив мене «Садка вишневого», і я проказувала його з великим почуттям і виразом. Вачиш, як ти схвилював мене. Коли ти пішов удень по обіді, мені люди сказали, що я дуже гарна. Але ви обидва побачите, яка я гарна, коли деклямую. Ви зрозумієте тоді, що таке краса старої людини. Іжте, будь-ласка, іжте обидва картоплю. Ти будеш писати книгу! А я ж так хотіла, щоб ти написав велику книгу. Я не знала, як тобі це сказати, бо ти подумав би, що я дивна жінка. Добре, що пан Звенибудьло наштотхнув тебе на думку написати книгу. Я зовсім не хочу, щоб він ходив голодний. А якщо він має звичку тримати виделку в правій руці, то я можу на це сказати тільки те, що я дуже шаную оригінальність. До того ж, так дуже зручно підливати собі лівою рукою помидоровий соус. Робіть так, пане Звенибудьло. Ти писатимеш книгу. Ми разом деклямуватимемо. Такі, може, децю дивні, думки з'являються мені. Але ти був причиною, бо заговорив про деклямацію. І треба взяти до уваги, що ти теж сьогодні дивний. Взагалі можливо, що після цього ти більше уваги звертатимеш і на наші родинні зв'язки, з яких ти так завжди кепкуєш, особливо, коли ми з'їздимося раз на рік на наше сімейне зібрання. Запевню тебе, кожна особа нашої численної родини живе своїм багатим і змістовним життям, яке ховається за тим, що ти несправедливо називаєш зайвою витратою часу. Ось наприклад, онук — —

ЗВЕНИБУДЬЛО Онук, пані Максимус? А чи я не казав?

ЖІНКА Так ви вже знаєте? Так, це той надзвичайно обдарований хлопчик, син бідної покритки, побічної небоги двоюрідної сестри моєї звідної сестри. Його життєва мрія стати поштовим урядовцем. Він склав на відмінно всі іспити, особливо відзначившись у географії, але з-за сердечної черствоти заступника голови приймальної комісії, який, не зважаючи на — —

МАКСИМУС Що таке? Отже — конфлікт?

ЖІНКА Я не знаю такого слова. Я його не розумію, і, мабуть, мені й не варт його запам'ятовувати, бо інакше не виключено, що я його почну інколи механічно повторювати, а це мені заважатиме при

виконанні моїх домашніх обов'язків. Але хлопчикові доконечно треба допомоги, і я переконана, що ти не відмовиш йому в дозволі відвідувати нас і допомагатимеш йому своїм досвідом. Бож поштовий урядовець якраз твій фах.

МАКСИМУС О, авжеж.

ЖІНКА А ще я хотіла тобі сказати, що мені не дуже було б до вподоби переселюватися в один з тих нових домів, що їх навкруг так багато тепер набудовано. Вони гарні, але хіба нам тут недобре? За дев'ять день ми відсвяткуємо тут тридцяті річницю нашого шлюбу, і нашим гостем буде пан Звенибудьло. Погляньте, який гарний наш садочок. І картопля так привабливо дешевша: сьогодні по двадцять п'ять. Гарно! Ікте будь-ласка. Такий лагідний вечір. Усього шоста, за три хвилини. Ти раніше сьогодні прийшов?

МАКСИМУС Я відпросився у начальника відділу. Здається, у тому присмінь: я виконав сьогодні доточно свою працю. Звенибудьло, принаймні, твердить, що кожен фах можна перетворити на парад.

Визук: «Останні новини! Зречення президента!»

ЖІНКА Ти ще кудись ідеш?

МАКСИМУС Ні — — Я хотів ще — —

ЗВЕНИБУДЬЛО Нічого не хотів. У нього просто ще біс у ребрі, пані Максимус.

ЖІНКА Доїж. Чого ти схопився? Не треба схоплюватися, не доїши.

МАКСИМУС Я просто хотів купити газету. Ти не читаш газет?

ЖІНКА Я дуже охоче читаю газету. Сьогодні якраз я читала про чотирьох відлюдників, що їх відкрила експедиція на скелі. Вджоли носили їм дикий мед. Вони категорично відмовилися повертатися на землю. Дуже повчально. Мабуть, люди високої моральної вартости.

МАКСИМУС Але вони можуть почати все спочатку! І взагалі можна все ще почати спочатку!

ЗВЕНИБУДЬЛО Авжеж. Можна. Без кінця можна починати все спочатку. Але для чого? Хіба не найкраще спинити час і тим жити, що дійсно справді і що ніколи не може відмінитися: жити спогадом? Твій спогад завжди з тобою, куди б ти не йшов. А ось тепер ще і конфлікт з онуком на старість літ маш. Чим не щасливий! Я весь час тобі заздри, заздрю і тепер. Бо я таки шукаю конфлікту, лиш не знаю, якого мені треба. Власне, за оту заздрість я і мушу себе по-

карати. Я хотів був прожити своє життя у цілковитій тиші. Але тепер я навмисне піду туди, де найбільше галасу. Крім того ж — прошу мені вибачити. Я отут сів і сиджу, а тим часом адже мені випало промовляти епілог. О, ні, він не буде довгий. Він взагалі не буде ніякий. Ідеться тільки про речення, що було на початку нашої вистави. Ми домовились починати на тому, на чому закінчилось, і тим закінчити, чим почалося. Тут ось нагадали про відлюдників на скелі. Я думаю про них. Я розумію їх, як нікого іншого. Вони для мене ідеал недосяжний: вони мають повну можливість не чути чужої балаканини, лише свою власну, відбиту чистою, майстерною луною. А ми — що ми? Ви от дивитесь на мене. А я, хоч як воно мені прикро, повинен вам нагадати найперше наше речення. Воно звучало: хто ви такі?

Музика. Пактоміма. Поцілований РЕПОРТЕР у врочистій масці, де на місці чола газетний заголовок. Він проходить швидко, але спляється. З презирством відвертається від нього ЗВЕНИБУДЬЛО. Люб'язно махає рукою ЖІНКА: я вже, мовляв, читала. І, завагавшись хвильку, махає рукою теж і МАКСИМУС. Музика: акорд.

зміст:

Від автора (5)

Спокуси несвятого Антона (13)

Близнята ще зустрінуться (115)

Дійство про велику людину (167)

Обкладинка та орнаментация книги:

Галина Мазепа

Від автора. Володимир Вікторович Дорошенко, згаданий у передмові в жартівливому контексті, помер, коли ця книжка була майже вся надрукована. Тим самим, самозрозуміло, жарт знімається.

видання «на горі»

серія «світовий театр»:

Оскар Вайлд: САЛОМЕЯ (переклад: Богдан Лепкий; зредагований і скорочений для сцени варіант)

Вільям Шекспір: РОМЕО ТА ДЖУЛЬЄТТА (скорочений для сцени переклад: Ігор Костецький)

Вільям Шекспір: МАКБЕТ; КОРОЛЬ ГЕНРІ IV (переклад: Теодосій Осьмачка)

Жан Ануй: АНТИГОНА (переклад: Женя Васильківська)

Поль Кльодель: БЛАГОВІСТЬ МАРІЇ (опрацьований для сцени переклад: Марта Калитовська)

III-130
K-11